

KİT'ler ve Özelleştirme:

**İDDİALAR
VE
GERÇEKLER**

TÜRK-İŞ Araştırma Merkezi

KİT'ler ve Özelleştirme:

İDDİALAR
ve
GERÇEKLER

TÜRK-İŞ Araştırma Merkezi

Bilgi Merkez

Tarih:

Demirbaş No:....1930

Tasnif No: 338.6046

338.6046

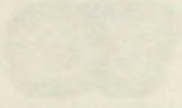
KİT

1930

TÜRK-İŞ
Bilgi Merkezi

Kırtlar ve Özetleme

DEMİRCİOĞLU

DEMİRCİOĞLU

Yazışma ve Bilgi İçin :

TÜRK-İŞ Araştırma Merkezi
Bayındır Sokak No. 10
06410 Yenışehir - Ankara
Tel : 433 31 25 - Fax : 433 68 09

TÜRK-İŞ Dergisi ekidir.

DEMİRCİOĞLU MATBAACILIK
Telefon : (0.312) 433 3638
Telefax : (0.312) 434 1471
Yenışehir - Ankara

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ	III
-------------	-----

BÖLÜM I

ÖZELLEŞTİRME DAYATMASININ OLUŞTUĞU KOŞULLAR

I. BİRİKİM TARZINDA TIKANMA VE YENİLENME	3
1. Giriş	3
2. Evrimin Aşamaları	5
II. DEVLETİN YENİDEN TANIMLANMAK İSTENEN ROLÜ	12
A. KAMU KESİMİ VE KİT KAVRAMLARI	12
B. GELİŞMİŞ ÜLKELERDE VE TÜRKİYE'DE DEVLETİN ÇAPİ	18
1. Kamu Müdahalelerinin Biçimleri	18
2. Gelişmişlerde Devletin Boyutlarına İlişkin Farklılıklar	21
3. Gelişmişler İle Gelişmekte Olanlar Arasındaki Farklılıklar	24
4. Türkiye'deki Durum	26
C. TÜRKİYE'DE 1980 SONRASININ YAPISAL DÖNÜŞÜMLERİ	29
1. 1980 Sonrasının Mali-İktisadi-İdari Yapısında Dönüşümler	30
2. Bütçe Bileşiminin Değişmesi	36
III. TÜRKİYE'DE KİT SİSTEMİNE İLİŞKİN GELİŞMELER	45
1. Katma Değer Oluşumu ve Verimlilikte Ekonominin Yenilmez Savaşçıları: KİT'ler	45
2. KİT'ler Bütçeye Yük mü, Yoksa Vazgeçilmez Cansimidi mi?	50

EK 1: TABLOLAR

1. GENEL OLARAK YATIRIMLARIN DAĞILIMI	55
2. 500 BÜYÜK FİRMA VERİLERİ	75

II. BÖLÜM

ÖZELLEŞTİRME DAYATMASININ İDDİALARI VE GERÇEK YÜZÜ

I. ÖZELLEŞTİRMECİLERİN İDDİALARI	101
1. Özelleştirme Dayatması İçin Çizilen "Kuramsal" Çerçeve	101
2. Uygulayıcıların Mali ve İdeolojik Temelli Gerekçeleri	104
3. Özelleştirme Dayatmasının Gündemden Düşmeyen İddiası "Mülkiyetin Tabana Yayılması" Ne Derece Gerçekçi?	107
4. KİT'lerde Aşırı İstihdam Olduğu İddiası	112
II. ÖZELLEŞTİRME ZORLAMASININ GERÇEK ARKA PLANI	114
III. UYGULAMANIN BAZI ÖZELLİKLERİ	120
A. UYGULAMANIN GENEL ÖZELLİKLERİ	120
B. LİBERAL SİSTEMİN HUKUK DÜZENİYLE UYUMSUZ BİR ÖZELLEŞTİRME ANLAYIŞI	126
1. Anayasalar Bir Kez Çiğnenmekle Bir Şey Olmayacak Metinler Değildir	127
2. Özelleştirme 1982 Anayasa'sının Ruhuna Aykırıdır	128

3. Özelleştirme Bugüne Kadar Anayasaya Aykırı Bir Şekilde Yapılmıştır.....	131
4. 4046 Sayılı "Özelleştirme Kanunu"na İlişkin Bir Değerlendirme	145
5. Peki Ya Anayasa'ya Aykırılık Olmasaydı?	152

EK 2:

ÖZELLEŞTİRME KONUSUNDAKİ YARGI KARARLARININ DÖKÜMÜ VE BAZI İLGİNÇ ÖZELLEŞTİRME GİRİŞİM VE UYGULAMALARI.....	157
--	-----

EK 3:

ÖZELLEŞTİRMeye İLİŞKİN BAZI SAYISAL VERİLER VE ÖİB VERİLERİYLE ÖZELLEŞTİRME ENVANTERİ.....	179
---	-----

III. BÖLÜM

ÖZELLEŞTİRME SONUÇLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ VE ÖZELLEŞTİRMeye KARŞI SENDİKAL TEPKİNİN GELİŞTİRİLMESİ

I. ÖZELLEŞTİRMENİN TOPLUMSAL ETKİLERİ	193
1. Genel Olarak	193
2. Özelleştirmenin Topluma Genel Etkileri	196
3. Özelleştirmenin Çalışanlara Etkileri ve Sonuçları.....	198
4. Özelleştirmecilerin Çözüm Olarak Getirdikleri.....	207
5. Özelleştirmenin Siyasi Etkileri	211

EK 4:

ÖZELLEŞTİRME SONRASI İŞTEN ÇIKARMALAR.....	215
--	-----

II. ÖZELLEŞTİRMENİN EKONOMİK ETKİLERİ: BAZI SEKTÖRLERDEN

ÖRNEKLER.....	222
1. Çimento, Kağıt, Gübre ve Petrokimya Endüstrileri İçin Yapılan Nicel Bir Araştırmanın Sonuçları.....	223
2. Özelleştirmeler ve Telekomünikasyon Sektörü	226

III. ÖZELLEŞTİRMENİN SENDİKALAR AÇISINDAN EKONOMİK VE TOPLUMSAL

ETKİLERİNİN ARAŞTIRILMASI.....	242
--------------------------------	-----

EK 5:

TÜRK-İŞ TABAN VE TAVAN YÖNETİCİLERİ EĞİLİM ARAŞTIRMASI	267
--	-----

IV. SONUÇ: ÖZELLEŞTİRMeye KARŞI ÇIKMAK SOSYAL DEVLETİ KORUMANIN

ASGARİ KOŞULUDUR!.....	351
------------------------	-----

• • •

Düzeltilme : 1) Sonuç bölümü sayfa numaraları yanlış dizilmiştir. 272-275.ci sayfa numaraları yerine 351
354 sayfa numaraları gelecektir.

2) Sayfa 127, 128 ve 131'deki ayırımların numaraları 3, 4 ve 5 yerine, 1, 2 ve 3 olacaktır.

SUNUŞ

Konfederasyonumuz, 30 Temmuz 1998 ve 30 Eylül 1998 tarihli Başkanlar Kurulu toplantılarında alınan kararlar doğrultusunda özelleştirmeye karşı mücadelesini genişleterek ve etkinleştirerek sürdürmektedir.

Bu çerçevede, 30 Temmuz 1998 tarihli TÜRK-İŞ Başkanlar Kurulu toplantısında "Özelleştirmeye Karşı Sosyal Devleti Koruma Komisyonu" kurulmuştur. Komisyon, TÜRK-İŞ Genel Sekreteri'nin başkanlığında, Tes-İş, Petro-İş, Selüloz-İş, Hava-İş ve Liman-İş sendikalarımızın genel başkanlarından oluşmuştur. Komisyon, ilk toplantısında, teknik çalışmaları yürütmek ve kapsamlı bir rapor hazırlamak, bunun için gerekli kadroyu Konfederasyon ve Sendikalar içinden ve dışından sağlamak ve KİGEM'le işbirliğine girmek üzere TÜRK-İŞ Araştırma Merkezi Müdürü Prof. Dr. Oğuz Oyan'ı Teknik Alt-Komisyon sorumlusu olarak görevlendirmiştir. Ayrıca, hazırlanacak raporun Konfederasyonumuzun taban ve tavan yöneticilerinin görüşlerini yansıtacak bir eğilim anketiyle desteklenmesi kararlaştırılmıştır.

Bu süreç içinde, **Özelleştirmeye Karşı KİT'leri ve Sosyal Devleti Korumak ve Geliştirmek** konusu üzerinde Ağustos-Eylül ayları içinde yoğun bir çalışmayla kapsamlı bir rapor hazırlanmış, bu rapor 30 Eylül tarihli Başkanlar Kurulu toplantısında görsel malzemelerle sunulmuştur. Bu toplantıda Komisyonun görevi sona ermiştir. Başkanlar Kurulu'nun ve Yönetim Kurulumuzun iradesi doğrultusunda, bu tarihten itibaren özelleştirmeye karşı mücadelenin yeni etkinliklerle sürdürülmesi kararlaştırılmıştır. Bu çerçevede, 15 Ekim 1998 tarihinde Selim Sırrı Tarcan Kapalı Spor Salonu'nda TÜRK-İŞ Şube Başkanları ve Ankara İşyeri Temsilcilerinin katıldığı geniş bir toplantı yapılmış ve SEKA işçilerinin direnişine etkin bir destek verilmiştir. 15 Ekim toplantısında ayrıca TÜRK-İŞ'in hazırladığı rapor mültivizyon bir sunuşla TÜRK-İŞ ve Türkiye kamuoyuna duyurulmuştur.

Elinizdeki kitap, 30 Eylül tarihine yetiştirilen ilk rapordan daha hacimlidir. Bazı özelleştirme örneklerine daha fazla yer verilmesi yanında asıl katkı, TÜRK-İŞ yöneticilerine yönelik olarak uygulanan anketin çapraz tablolarının izleyen süre içinde tamamlanarak raporun kitap halindeki bu biçimine yetiştirilmesi olmuştur.

Bugün bir kitap olarak size sunulan özelleştirme raporumuz, bugüne kadar oluşturulan ideolojik propagandanın aksine, KİT sisteminin ekonomi ve bütçe üzerinde bir yük olmadığını, tam tersine ülke ekonomisi ve maliyesine yeri doldurulmaz katkılarda bulunduğunu yeni kanıtlarla göstermiş, öte yandan bugüne kadarki özelleştirme uygulamalarının ekonomik ve toplumsal sonuçlarının gerek çalışanlar, gerekse toplumun geniş kesimleri açısından olumsuzluklarla yüklü olduğunu bir kez daha tespit etmiştir.

Özelleştirmenin çalışanların günlük yaşamına yansıyan etkilerinin belirlenmesi ve mücadele yollarının etkinleştirilmesi amacıyla sendikalarımıza yönelik bilgi derleme ve eğilim ölçme anketlerinin uygulanması da bu çalışmanın özgünlüğüne katkıda bulunmuştur.

Raporun ve kitabın hazırlanmasına çeşitli düzeylerde katkılar yapılmıştır. TÜRK-İŞ Araştırma Müdürü Prof. Dr. Oğuz Oyan, raporun önemli bir bölümünün doğrudan yazılması dışında (I. Bölüm: I, II/B+C, III; II. Bölüm: I, II, III/A; Sonuç), eğilim ölçme anketinin tasarlanmasına ve değerlendirilmesine, doğrudan yazmadığı yazıların redaksiyonuna veya geliştirilmesine önemli katkıda bulunmuş, yazarların ve araştırmamanın genel eşgüdümünü ve raporun kitaba dönüştürülmesini gerçekleştirmiştir.

TÜRK-İŞ Araştırma Müdür Yardımcısı Şeyma İpek "özelleştirmenin toplumsal etkileri" (III. Bölüm/I) ayırımını yazmış, bilgi derleme çalışmasının sonuçlarından birini "özelleştirme sonrasında işten çıkarmalar" ekinde (ek-4) toplamış, eğilim ölçme anketinin hazırlık ve değerlendirilmesine katkı yapmış, raporun tümünün hazırlanmasına yeri doldurulmaz bir lojistik destek vermiştir.

Petrol-İş Araştırma Uzmanı Erhan Bilgin özellikle ek 1'de yer alan "yatırımların dağılımı ve 500 büyük firma verileri" ile ek 3'deki "özelleştirmeye ilişkin bazı sayısal veriler"i tablo ve grafiklerinin tasarlanması ve yapımı üzerinde çalışmış, raporun tümü için vazgeçilmez bir destek vermiştir.

KİGEM Genel Sekreteri Mehmet Yüksel Barkurt ek 2'deki "özelleştirme konusundaki yargı kararlarının dökümü ve bazı ilginç özelleştirme girişim ve uygulamaları" dosyasının düzenlenmesine katkıda bulunmuş, raporun bütününe ilişkin ilgi ve desteğini esirgememiştir.

Anket çalışmalarında ise, istatistik uzmanı Dr. Yüksel Vardar ile Doç. Dr. Erol Taymaz'ın önemli desteği alınmıştır. Bu destek olmadan anketin sonuçlandırılması mümkün olamazdı.

Selüloz-İş Sendikası Avukatı Murat Özveri "liberal sistemin hukuk düzeniyle uyumsuz bir özelleştirme anlayışı"nı (II. Bölüm, III/B) büyük bir yetkinlikle kaleme almıştır.

Prof. Dr. İzzettin Önder "kamu kesimi ve KİT kavramları"nı (I. Bölüm, II/A) bilinen tahlil gücüyle incelemiştir.

Arş. Gör. Funda Başaran "özelleştirmeler ve telekomünikasyon sektörü" (III. Bölüm, II/2) üzerine KİGEM yayınları arasında çıkan ortak araştırmasını özlü bir biçimde rapora aktarmıştır.

Gene KİGEM yayınları arasında çıkan Türk KİT Sisteminin İktisadi Değerlendirmesi çalışmasının Prof. Dr. Korkut Boratav'ca kaleme alınan sonuç bölümünden bir özete "çimento, kağıt, gübre ve petrokimya endüstrileri için yapılan nicel bir araştırmanın sonuçları" (III. Bölüm II/1) başlığıyla yer verilmiştir.

Ayrıca, toplantılara katılarak değerli görüşlerinden yararlanmamızı sağlayan isimler arasında Prof. Dr. Oktar Türel, Harb-İş Uzmanı Hakan Arslan, Yol-İş Başkan Danışmanı Seyhan Erdoğan, Prof. Dr. Yıldırım Uler, MPM Uzmanı Dr. Ahmet Haşim Köse, Yrd.

Doç. Dr. Aziz Konukman, KİGEM Yönetim Kurulu Üyesi Ayfer Eğilmez, Dr. Taylan Bali, N. İlter Ertuğrul, Tes-İş Avukatı Şükrü Ünal, T. Maden-İş Sendikası Uzmanı Fikret Sazak bulunmaktadır.

Çalışmalarımıza çeşitli derecelerde katkıda bulunan, en azından toplantılara katılarak ilgilerini esirgemeyen bütün akademisyen ve uzmanlara ayrı ayrı teşekkürü bir borç biliriz.

TÜRK-İŞ'in bu anlamlı raporunun/kitabının özelleştirmeci zihniyete karşı sendikal tepkinin güçlü bir biçimde dile getirilmesine, bu tepkinin çeşitli eylem biçimleriyle geliştirilmesine ve böylece özelleştirme hareketini gerileterek KİT'lere ve sosyal devlet anlayışına sahip çıkılmasına hizmet etmesini diliyoruz.

İşte bu dileğimizi güçlendirmek için de, bu raporun özet ve kolay anlaşılır bir versiyonunu da sendikal camianın ve ilgili kamuoyunun aynı anda dikkatine sunuyoruz.

Daha güçlü bir Türkiye'nin, daha güçlü bir ekonomiden, daha güçlü bir ekonominin ise kamu girişimciliğini ve sosyal devleti koruyan ve geliştiren bir anlayıştan geçtiğine inanıyoruz. Daha güçlü bir Türkiye, daha güçlü ve daha eşitlikçi bir toplum üzerinde yükselilecektir. Bu uğurdaki mücadelemiz kararlılıkla sürdürülecektir.

TÜRK-İŞ YÖNETİM KURULU

BÖLÜM I

ÖZELLEŞTİRME DAYATMASININ OLUŞTUĞU KOŞULLAR

- I. BİRİKİM TARZINDA TIKANMA VE YENİLENME**
- II. DEVLETİN YENİDEN TANIMLANMAK İSTENEN ROLÜ**
- III. TÜRKİYE'DE KİT SİSTEMİNE İLİŞKİN GELİŞMELER**

I. BİRİKİM TARZINDA TIKANMA VE YENİLENME

1.Giriş

Dünya ekonomisi yirminci yüzyılın son yıllarında yeni bir bunalım dalgasıyla sarsılıyor. Bu bunalımın ekonomik ve toplumsal etkileri henüz tam olarak oluşmuş ve kitlelere yansımış bulunmuyor. Bununla birlikte, dünyada açık işsizliğin resmi verilere göre 150 milyonu aştığı, eksik istihdam denilen işsizlik tanımının ise 1 milyar insanı ilgilendirdiğini biliniyor. Uzakdoğu Asya'da 1997 Temmuz'undan itibaren patlayan bunalımın şimdiden milyonlarca insanı işsiz bıraktığı, son 30 yılın ekonomik ve sosyal kazanımlarını yerlebir ettiği bir süreç yaşanıyor. Bunalım dalga dalga dünyanın birçok bölgesine yayılıyor.

1980'lerden itibaren kapitalist sistem "herşey piyasa için" ve "herşey piyasanın sinyallerine göre" sloganlarıyla özetlenebilecek bir neo-liberal anlayışa göre yeniden yapılandırılmaya çalışıldı. Bu anlayışın merkezinde devletin her türlü müdahalesinin en aza indirilmesi, ulus devletlerin hükümrانlık haklarının kısılması bulunuyordu. Bunun yerine geçecek rakipsiz karar merkezleri ise, piyasalar, metropol ülkeler ve ulus-aşırı şirketler olmalıydı.

Devletin üç geleneksel müdahale alanından geri çekilmesi dayatılıyordu:

- Devlet öncelikle piyasa mallarının üretiminden çekilmeli, bunun için KİT'ler özelleştirilerek veya kapatılarak özel sermayeye yeni değerlendirme (karlılık) alanları açılmalıydı.
- Devletin büyüyen bütçe harcamaları ve vergi gelirleri daraltılmalı, bunun için sosyal hizmet arzı kısılarak kamusal malların tüketimi "yararlandıkça öde" anlayışıyla özelleştirilmeliydi.

• Devletin piyasaları düzenlemek için yaptığı kural koyucu müdahaleleri en aza indirilmeli (deregölasyon), özellikle uluslararası mal, hizmet ve sermaye akımları önündeki her türlü korumacı engel kaldırılmalı, buna karşılık sistemin egemen güçleri elinde yoğunlaşan fikri ve sınai mülkiyet hakları titizlikle korunmalıydı.

1980'lerde birikim modelinde başlayan bu değişim 1990 başlarından itibaren "küreselleşme" ideolojisiyle pekiştiriliyordu. Ancak yüzyıl sonuna varmadan sistemde ciddi tıkanmalar su yüzüne çıkmaya başlamıştı.

Yüzyılın son 10 yılında küreselleşme söyleminin fazlasıyla öne çıkarılması bazı abartılı değerlendirmeleri de beraberinde getirdi. Kapitalist sistemin doğasından kaynaklanan ve kesintilere rağmen iki yüzyıllık bir dönemi etkileyen küreselleşme eğilimi iki yönlü bir çarpıtmanın konusu oldu.

Birincisi, bu eğilimin 1980'ler sonrasında biçimlenen neo-liberal ekonomilerle başlayan bir süreç olduğu izlenimi yaratılarak tarihten kopuk bir yaklaşım sergilendi. 1980 öncesinde kapitalist sistemin doğasına aykırı bir "kumanda ekonomisi" aşamasından geçilmiş olduğu gibi bilim-dışı kuramlar üretenler oldu. Türkiye'de işi daha da ileri götüren bazı siyasetçiler Türkiye'yi 1980'ler öncesinin sosyalist ekonomisinden liberal ekonomiye taşıdıklarını dahi iddia edebildiler. Böylece kafaları karıştırma misyonlarını başarıyla yerine getirdiler.

İkincisi, bu eğilimin geri dönüşsüz olduğu, mevcut küreselleşme biçiminin değiştirilemez olduğu vurguları abartılarak yapıldı ve eğilimler mutlaklaştırıldı. Sanki sürecin sonuna varılmış (veya varılması kaçınılmazmış gibi) davranıldı; kuramsal yaklaşımlar bunun üzerine biçimlendirilmeye başlandı. "Liberalizmin tarihin sonu olduğu", yani artık liberal sistemin yerine geçecek herhangi bir yeni ekonomik/sosyal sistem olamayacağı gibi peygamberce söylemlerle sadece geçmişin değil geleceğin tarihinden de kopuldu.

Oysa, çok değil bir yıldır süren ekonomik (ve toplumsal) bunalım bugün sadece küreselleşmenin değil neo-liberal ekonomi anlayışının da baştan sona sorgulanmaya başlaması için yeterli olabildi. Küreselleşmenin yarattığı tahribatların, ekonomik ve toplumsal dengesizliklerin hergün daha fazla farkına varılmaya başlandı. Küreselleşme hareketinin dışında kalan ülkeler yanında, şimdiye kadar bu hareketin nimetlerini topladığı düşünöen ülkelerde sorunlar çığ gibi büyüdü. Küreselleşme ideolojisinin dayatmalarının dışına çıkmaya başlayan Malezya gibi eski gözde ülkeler peydahlanmaya başladı.

Bu koşullarda sistemin geçirdiğı tarihsel evrimin aşamaları daha fazla ilgi çekmeye başladı.

2. Evrimin Aşamaları

Sistemin küresel eğilimlerinin tarihselliğini tespit etmek için yüzyıl başına kadar gitmek yeterli olmaktadır. Gerçekten, sistem uluslararası ticari hareketler anlamında 20.yy. başında oldukça "küresel" bir duruma gelmişti. Mali sermayenin dolaşımı bakımından dahi mevcut teknoloji çerçevesinde oldukça gelişkin bir noktada bulunuyordu.

Birinci Dünya Savaşı ile birlikte bu süreç kesintiye uğradı. Bu savaş sırasında Sovyet Devrimi'nin gündeme gelmesi, kapitalizmin bir dünya sistemi olma eğilim ve iddiasına daha da kalıcı bir darbe vurmuş oldu.

1929 Büyük Bunalımı dünya ülkelerinin içe kapanmalarını destekledi. Türkiye ve birçok Latin Amerika ülkesi bunu I. Sanayi Devrimi sürecini başlatmak ve tamamlamak için bir fırsat olarak kullanmaya giriştiler; iç pazarlarını, yerli sanayilerini korumaya, kamu girişimciliğı eliyle sanayiyi geliştirmeye öncelik verdiler. Gelişmiş kapitalist ülkelerde ise, kamu harcamalarını arttırma yoluyla durgunluktan çıkma politikaları benimsendiğı için, krizin ekonomik etkileri farklı

gelişmişlik düzeylerindeki ekonomilere oldukça benzer bir biçimde yansıdı: Hem gelişmiş hem de az gelişmiş ekonomilerde iki savaş arasındaki dönemde devletin çapı büyüdü.

İkinci Dünya Savaşı, kapitalist sistemin uluslararasılaşma eğilimlerine yeni bir darbe oluşturdu. Savaş içinde yer alan gelişmiş ülkeler, savaş ekonomisinin dayatması altında Birinci Savaş'tan başlayan sıçramalı büyüme eğilimlerini devam ettirdiler.

İkinci Savaş sonrasında sistemin pazarlarını daraltan bir başka etken, yeni katılımlarla bir sosyalist blok oluşması oldu. Bununla birlikte, 1914-1945 arasını kaplayan 31 yıllık bir aradan sonra kapitalist sistemin yeniden uluslararasılaşma eğilimleri pekişmeye başladı. Bu arada, savaştan yıkık çıkmış Avrupa'nın Marshall yardımlarıyla canlandırılması hareketi, sistemin egemen gücü olarak etkisini güçlendiren ABD'nin ekonomik ve siyasal çıkarlarına tam olarak denk düşüyordu.

ABD'nin Savaş'tan hemen sonraki ekonomik gücü, insanlık tarihinde hiçbir devletin ulaşamadığı kadar ezici bir üstünlük gösteriyordu: ABD ekonomisinin yarattığı ekonomik hasıla, dünya hasılasının yüzde 45'ini temsil ediyordu. İzleyen onyıllarda ABD'nin bu denli ezici bir gücü koruması mümkün olmadı. Çünkü yeni ekonomik güçlerin sistemdeki göreceli ağırlıkları yeniden önem kazandı. Bu güçlerin başında Japonya ve Almanya geliyordu. AT ülkeleri bütünü açısından da dengenin değişimine katkıda bulunuldu. Günümüzde ABD'nin dünya hasılası içindeki payının sadece yüzde 19 olduğu dikkate alınırsa dengedeki değişimin önemi daha iyi anlaşılabilir.

Bununla birlikte bu göreceli güç kaybının ABD'nin sistemin egemen gücü olma konumunu değiştirdiği sanılmamalıdır. Çünkü bugün nicel farklılıkların belirlediği hakimiyet ilişkilerinin yerini büyük ölçüde nitel üstünlüklere bağlı egemenlik/hakimiyet ilişkileri almış bulunuyor.

İkinci Savaş sonrası dönemin kısa öyküsüne devam edilirse, iki özellik daha ayırtedilebilir. Birincisi, Avrupa'nın genellikle Savaş'ta büyük yıkıma uğramış ülkelerinde ve birçok gelişmekte olan ülkede kalkınma ve rekabet ögesi olarak kamu işletmeciliğinin geliştirilmesinin desteklendiği görüldü. Savaş sonrasında sol güçlerin iktidara gelmesi yanında, savaş suçlusu veya işbirlikçisi olarak görülen (Renault gibi) bazı özel şirketlerin kamulaştırılması hareketi de KİT sisteminin gelişmesinde rol oynadı. Solun kazandığı yeni prestij ve bu arada kapitalist sistemin sosyalist sistemle olan rekabeti ve karşılıklı etkileşimi, bu bağlamda sosyal devletin geliştirilmesi, gelir dağılımının düzeltilmesi, istihdamın desteklenmesi perspektifleri kamu işletmeciliğini destekleyen unsurlar oldu.

Bu gelişmeyi destekleyen ana süreç ise, Savaş sonrasında, 1930'larda olduğu gibi, kamu harcamalarının yarattığı taleple ekonomik büyümeyi canlandırmaya ayarlanan keynesci politikalar oldu. Bu politikalar ise çalışan kesimlere gelir desteğini ihmal edemezdi, çünkü gerçek alım gücünün kitlesel anlamda canlı tutulması ancak bu şekilde mümkün olabilirdi. Bu yapı, gelişmiş ülkelerde fordist sermaye birikim süreciyle de uyum içinde çalışıyordu. Geniş kitleler için az çeşitlenmiş yığınsal mal ve hizmet üretimine dayalı bu sistemde, içe dönük bir birikim modeli hakim özellikteydi.

Gelişmekte olan kapitalist ülkelerde İkinci Dünya Savaşından sonra hakim olan ve fordist olarak adlandırılan yoğun sermaye birikim rejiminde devlet piyasalara pek çok bakımdan müdahale ediyor, "düzenleyici" hatta belirleyici bir rol oynuyordu. Kamu işletmeleri yoluyla üretilen ucuz tüketim malları emeği desteklerken (ve dolayısıyla sermayenin emek maliyetlerini düşük tutmasını sağlarken), aramalı üreten kamu işletmeleri özel kesime ucuz girdi sağlıyorlardı. Devlet kamu işletmeleri dışında da piyasalara fiyat, kredi, dış ticarete kota getirme gibi araçlarla müdahale ediyordu. Sendikal örgütlülükler emeğin üretim sürecindeki dalgalanmalarını engellemek bakımından bir işleve de sahiptiler. Bu süreç

Türkiye gibi az gelişmiş ülkelerde de hakimdi. Devletin kamu işletmeleri ve diğer araçlarla piyasaya müdahalesi bütün dünyada benimsenen, kaçınılmaz görünen bir yönetim anlayışydı.

Hatta öylesine ki, 1973'te ilk petrol krizine verilen yanıt, KİT sisteminin ağırlığının genel olarak artırılması biçiminde olmuştu. O zamanın 10 üyeli Avrupa Ekonomik Topluluğu açısından bakıldığında KİT sektörünün gerek istihdam, gerek katma değer, gerekse sabit sermaye yatırımları açısından ekonomi içindeki ağırlığının arttığı görülmektedir. Sıçramanın en yüksek olduğu yıllar 1973-76 döneminde yer almakla birlikte, 1979 ve hatta 1982 yılına kadar KİT'lerin göreceli önemindeki artış sürecektir. Ancak, 1979'daki ikinci petrol şokundan sonra artık zıt hareketler devreye girecektir. Örneğin İngiltere'de KİT'lerin ağırlığı 1980lerin ilk yıllarından itibaren azalmaya başlarken, Fransa'da kamulaştırma hareketleriyle önemli bir genişleme gösterecektir. Genellikle gözden kaçırılan bir nokta bu hareketin sol iktidara geçen Fransa ile sınırlı kalmadığı ve F. Almanya, Danimarka, İrlanda ve Yunanistan gibi ülkelerde de 1980'lerin ilk yıllarının, KİT sektörünün henüz geliştiği bir dönem olma özelliği taşımasıdır.

Bu tür yalpalanmalara veya eski birikim rejiminden çıkışın zorluklarına rağmen, sistemin egemen güçlerinin ağırlık koyduğu yeni birikim rejimi kendini gittikçe daha fazla dayatıyordu. Bu dayatma, 1970'lerin başından itibaren gelişmiş ülkelerde derinleşen krize artık farklı ve zıt yönde bir müdahalenin çözüm olabileceği fikrinin giderek kabul gördüğü bir ortamda daha fazla etkili olmaya başladı. Bu dönemde kamu müdahalesi, kamu müdahalesine yönelik politikalar, kamu işletmeleri, sosyal hizmetler ve sosyal harcamalar kıyasıya eleştirilmeye başlandı ve böylece saygınlıklarını yitirmeleri sağlanmaya çalışıldı. Piyasanın tümüyle serbestçe işlemlerini savunan, kamu işletmelerinin piyasadaki tamamen çıkmasını öneren bir iktisat anlayışı, başta gelişmiş ülkeler olmak üzere ideolojik olarak egemen kılınmaya çalışıldı.

1970'lerde hazırlıkları yapılan bu ideolojik dönüşümün 1980'lerde yerleşmesi böylece bazı gecikmelerle önemli ölçüde sağlanabildi. Kısacası krizden çıkış için kamu kesimi ekonomiden, piyasalardan tamamen çıkmalıydı. Bu ana anlayış çerçevesinde kamu işletmelerinin verimsiz, israfçı, kaynak dağılımını bozan, gelişmenin önünü tıkayan, aşırı istihdama kaçan işletmeler oldukları iddiası sermayenin ideolojik saldırısının en önemli parçası oldu ve bütün dünyada kabul görmeye başladı.

Devletin piyasalara müdahalesinin son bulması kamu işletmelerinin özel kesime satılması veya devredilmesiyle mümkün olabilirdi. Özelleştirme sonrasında işçilerin sendikal örgütlü gücü zayıflayacağından sosyal güvenlik ve diğer sosyal hizmetlere aktarılan kaynaklar da kesilebilir, bunları sermaye kesimine aktarmanın önü açılabilirdi. 1970'lerin sonundan itibaren bu anlayışlar geniş olarak İngiltere, ABD ve Şili'de uygulanabilme olanağı buldu.

1980'li yıllarda liberalleşme akımı, özelleştirme yanında, öncelikle mal ve hizmet hareketlerinin serbest dolaşımını hedefledi. 1980'lerin sonlarına doğru sermayenin serbest dolaşımı önündeki engeller temizlenmeye çalışıldı. Gümrük duvarlarının indirilmesi politikasının kalıcı uluslararası kuralları 1990'ların ilk yarısında Uruguay Round süreciyle dayatılacak olmakla birlikte 1980'li yıllarda yoğunlaşan borç krizi, ticari liberalizmden sonra sermaye dolaşımının da serbestleştirilmesine ilişkin dayatmaları kolaylaştıracaktı.

Dünya Bankası ve IMF 1980 sonrasında politika modellerinin oluşturulmasında, özelleştirme ve liberalleştirme dayatmasının temel düzenleyici kurumları haline geldiler. IMF istikrar programlarıyla yerli ve beynelmilel sermaye lehine gelir aktarmalarının bekçiliğini yaparken, Dünya Bankası yapısal uyum programlarıyla dünya ekonomisini şekillendirmek isteyen güçlerin taleplerine uygun dönüşümleri gerçekleştirmek misyonunu güdüyordu. Bu dönemde azgelişmiş ülkelerin kamu

işletmelerinin özelleştirme yoluyla uluslararası firmalara satılması gündeme geldi. Türkiye'de 1980'li yılların ortasından itibaren özelleştirme günlük sorunların çözümü kadar ekonomik dönüşümün de manivelaları olarak sunulmaya başlandılar.

Özelleştirme yanında, dış ticarete serbestleştirme ve sermaye hareketlerinin serbestleştirilmesi de gelişmiş ülke sermayelerinin çıkarlarının gelişmekte olan veya az gelişmiş ülkelerde dolaysız olarak hakim olmasını amaçlıyordu. Böylece bu ülkelerin kaynaklarının gelişmiş ülkelere kolayca transfer edilmesi hızlanacaktı. Bu politikanın sonuçları pek çok bölgede sanayi işletmelerinin çökmesiyle sonuçlandı. Özellikle Afrika'da tarım ekonomisinin tümüyle gelişmiş ülke pazarlarının ihtiyaçlarına bağlanması bugünkü açlık ve iç savaşları hızlandırdı. Afrika bu arada hemen hemen bütünüyle küreselleşme olgusunun kıyısında/dışında bırakılan bir kıta oldu. Kapitalizmin eşişsiz gelişimi, küreselleşme olgusunda daha da acımasız bir görüntü aldı.

Liberalleşme ve ülke ekonomilerinin dünya pazarına açılması uluslararası piyasalardaki rekabeti artıracaktı ve öyle de oldu. Azgelişmiş ülkelerde rekabet avantajının en önemli unsuru, sabit sermaye ve teknolojik donanımın yetersizliği nedeniyle, işçi ücretleriydi. Bu nedenle sözkonusu politikalar ücretlerin düşürölmesi, işçi örgütlerinin dağıtılması, sendikaların direncinin kırılmasıyla mümkün olabilirdi. Kamu işletmelerinde sendikal örgütlölüğün yaygınlığı, özel kesime örnek oluşu gibi etkenler, ücretlerin düşürölmesi ve ağır çalışma koşullarının kabul ettirilmesinin önünde önemli bir engel oluşturuyordu. Bu nedenle, sendikasızlaştırma ile özelleştirme ikiz kardeş gibi işlev gördü.

1990'larda bu süreçte uluslararası kısa vadeli sermaye hareketlerinin yol açtığı yeni basınçlar gündeme geldi. Gelişmekte olan ülkelerin borç ve kaynak sorununa çare olarak spekülatif sermayeye ödediği yüksek bedeller, ücretlerin düşürölmesi ve çalışma koşullarının ağırlaştırılmasıyla

sağlanabilecekti. Spekülatif sermaye kısa vadede yüksek getiri elde etmeden hareket etmiyordu ve bunun bedelini birilerinin ödemesi gerekiyordu.

Spekülatif sermaye için getirilen güvenceler 1990'ların ikinci yarısında dolaysız yabancı sermaye yatırımları için de talep edilmeye başlanacaktı. Esasen birçok ülkenin oldukça liberalleştirilmiş yabancı sermaye mevzuatlarını daha da liberalleştirmek ve sistemin egemen devletleri ile bunlardan peydahlanan ulus-aşırı şirketlerin koyacağı kurallara tabi kılmak için "Çok Taraflı Yatırım Anlaşması" (ÇYA veya MAI) veya "küreselleşmenin anayasası" denilen yeni düzenekler oluşturulmaya çalışılacaktı.

Özelleştirme dayatmasının, kapitalist ekonominin krizden çıkışı için sermaye birikim biçiminin değişmesi, bu çerçevede ücretlerin düşmesi, çalışma koşullarının ağırlaşması, kamu sosyal ödemelerin durdurulması, az gelişmiş ülkelere uluslararası tekellerin çıkarlarının kabul ettirilmesinin ana yolu olduğu yaşanılarak öğrenilecekti. Bütün bunları tam olarak gerçekleştirebilmek için kamu işletmelerindeki sendikal örgütlülüğün ortadan kaldırılması, işçilerin direncinin kırılması, uluslararası tekeller ve sermaye kesimi için en önemli adımı oluştuyordu.

Sermaye kesiminin topluma dayattığı her yeni uygulama gibi özelleştirme de kamu sektörünün olağanüstü kötü olduğunun anlatılması ve böylece toplum üzerinde özelleştirmenin kaçınılmaz olduğunun kabul ettirilmeye çalışılmasıyla başladı ve sürdürülüyor. Gerçeklerden kopuk olan bu söylemin ideolojik bir kılıfa sokulmadan sunulması mümkün değildi; işte bu nedenle de sahte gerekçelerin topluma benimsetilebilmesi, amaca ulaşabilmenin anayolu olarak ortaya çıkıyordu.

II. DEVLETİN YENİDEN TANIMLANMAK İSTENEN ROLÜ

A. KAMU KESİMİ VE KİT KAVRAMLARI

Kamu kesimi ve kamu iktisadi işletmeciliği kavramları, çoğu zaman içiçe geçmiş gibi gözükse de, oluşum, işleyiş ve toplum üzerindeki etkileri itibariyle oldukça farklıdır. Böyle olunca da, özelleştirme ve devletin küçültülmesi söylemleri de birbirinden farklı iki ayrı kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Burada devlet sözcüğü kamu kesimi karşılığı olarak kullanılmıştır. Genelde de böyle kullanılmaktadır. Tüm bu tartışmalarda sağlıklı ve net bir görüntü elde edebilmek için önce kavramları tanımlamamız gerekmektedir.

Kamu kesimi ya da devlet olarak tanımlanan doku ile kamu ekonomik işletmeciliği, hizmetin arz etniklerinin farklılıkları açısından birbirinden ayırdedilebilir. Hizmetin topluma bedelsiz sunulduğu ve dolayısıyla üretim maliyetlerinin genel gelirlerden karşılandığı durumda kamu kesiminden ya da daha genel ifadesi ile devletten bahsedilir. Bu alanda üretilen hizmetlerin sunumuna "kamusal arz" denir. Çeşitli kademede kamu bütçeleri sistemi içinde finanse edilerek üretilen hizmetler kamusal arz alanına girer ve ilke olarak bunların finansmanı da genel gelir sisteminden yapılır.

Bütçe sistemi içinde yeralan çeşitli hizmetlerin sınıflandırılmasında, hizmetin teknik niteliklerine göre çok kabaca ikili bir sınıflamaya gitmek mümkündür. **Birinci grupta** yeralan hizmetler teknik olarak bölünemez ve bu hizmetin kullanımında tüketiciler dışlanamaz. Teknik olarak kamu malı olarak nitelendirilen bu tür hizmetlerin kamu sektöründe üretilmesi ve kamusal arz yöntemiyle topluma sunulması neo-klasik iktisadın temel kamu maliyesi teorisi yaklaşımında ifadesini bulmaktadır. Günümüzde asli devlet işlevleri olarak anılan bu hizmetler, teknik nedenlerle özel arz sistemiyle topluma sunulamazlar.

Özelleştirme bağlamında yaklaşım yapıldığında, asli devlet hizmetleri olarak nitelenen bu hizmetlerin de devrede olabileceği gözden kaçırılmamalıdır. Zira üretim süreci ile finansman konusunun birbirinden ayırt edilmesi halinde bu hizmetlerin de özelleştirilebileceği anlaşılabilmektedir. Hizmet özel kesimde üretilir. Fakat finansmanı kamu kesimi, yani bütçe kanalıyla yapılır. Kısacası, bu durumda hizmet üretimi bizzat devlet tarafından emanet sistemi içinde değil, fakat ihale sistemi içinde taşeronla havale edilmiş olmaktadır. Görülüyor ki, asli devlet hizmetleri de özelleştirilebilir, fakat burada finansman yöntemi değil, üretim yöntemi özelleştirilmiş olmaktadır. Özel sektörün istediği de budur.

Asli devlet hizmetlerinin özelleştirilmesi özel kesim açısından yeni kâr alanlarının açılması anlamını ifade etmektedir. Zira, emanet usulü üretim çerçevesinde bulunmayan ilave bir faktör getirisi, ihale usulünde karşımıza çıkmaktadır, oda kârdır. Bu değişikliğin bütçe ve vergi gelirleri açısından çok önemli bir sonucu vardır. Hizmetin her iki sistem içinde üretiminin aynı kaliteyle yürütüldüğü varsayımı altında, ihale sistemi, devlete emanet sisteminden daha pahalıya gelir. Başka bir ifadeyle, ihale sistemi kamu harcamalarında artış eğilimini tetikler ve besler. Bu olgu da, özel kesimin devletin küçültülmesi tezinin kamu harcamalarında tasarruf sağlama amacına değil, fakat kendisine yeni kâr alanları açmak amacına dayandığını açıkça ortaya koymaktadır.

Bütçede **ikinci grup** harcamalar ise teknik olarak bölünebilir ve bu tür hizmetlerin finansmanına katılmayanlar sistemden dışlanabilir. Bu nedenle, ikinci grup hizmetlerin kamusal arz alanına alınması teknik olmaktan çok politik bir karardır. Genelde sosyal nitelikli olarak görülen bu tür harcamaların bütçe içine alınması ve genel gelirlerden finanse edilmesi, sosyal devlet ilkelerinin uygulanmasıyla ilgili görülmektedir. Sosyal devlet ilke ve politikalarının uygulamaya koyulması, sonuçta bütçeyi büyütürken, yarı kamusal nitelikli, hatta özel dahi sayılabilecek hizmetlerin kamusal arzına yol

açabilmektedir. Kısacası, teknik boyutlu devletten sosyal boyutlu devlete geçmek demek, dikey olarak bütçeyi, yani kamusal arz alanlarını büyötmek demektir.

Bu ikinci grup harcamalarda tartışmalar iki boyutta ve aşamada sürdürölmektedir. Yeni Dünya Düzeni politikaları çerçevesinde ilke olarak toplumlara pompalanan "devletin küçöltölmesi" teziyle, sözü edilen ikinci grup harcamaların bütçe dışına, yani özel alana çekilmesi görüşü odağa konuldu. Buradaki amaç, ileri ölkelerde, sıkışmış olan kârlardan kesilen vergileri hafifletmek, çevresel konumlu ekonomilerde ise devlet üzerindeki sosyal harcama yükünü hafifleterek borç faiz ödemelerini garanti altına almak ve böylece finans kesimini beslemek idi.

Ancak, günümüzde kamu kesiminin boyutları da dikkate alındığında, bu kesimden piyasaya gelen taleplerin özel kesim için ne denli büyük bir pazar oluşturduğu rahatlıkla anlaşılabılır. Dolayısıyla, kamu kesiminin bazı alanlardan çekilmesinin, özellikle de gelir dağılımının çok bozuk olduğu ekonomilerde piyasa talebini ciddi biçimde etkilemekte olduğu göröldü. Bu durum karşısında günümüzde kamu kesiminin küçöltölmesi tezi mutlak olarak uygulanmaya koyulmaktan vazgeçildi. Onun yerine kamusal finansmana müsaade edilerek, hizmet üretiminin özel kesime devri dayatıldı. Böylece, finansmanın kamusal olması ilkesi korunurken, kamunun bu hizmeti özel kesimden alması salık verilmeye başlandı. Bu alandaki özelleştirme de, birinci gruptaki hizmetlerde olduğu gibi hizmetin kamusal arzı, fakat üretiminin özel olması, yani hizmetin devlet tarafından özel kesimden satın alınması biçiminde geliştirilmeye çalışılmaktadır.

Eğitimde kupon sistemi gibi kamu kesimince borçlandırılma sistemleri devreye sokularak, hem üretim maliyetinin hizmetten yararlanana yıkılmasına yol açılmakta, hem de maliyet uzun döneme yayılarak, maliyetin bugünkü değeri bireye düşük olarak yansıtılmakta ve böylece aşırı talep

kısılmasının ve olası itirazların önüne geçilmeye çalışılmaktadır.

Devletin küçültülmesi tezi, görüldüğü gibi ikinci grup hizmetleri kapsamaktadır. Özelleştirme ise, finans yöntemi değiştirilmeden hem birinci hem de ikinci grup hizmetlerde söz konusu olabilmektedir. Bu anlatım çerçevesinde **sosyal devlet ilkesinin korunabilmesi için**, ikinci grup hizmetlerin de kamusal arz teknikleriyle topluma sunulması ve bu alanda azami tasarrufun sağlanabilmesi için de, yine bu hizmetlerin özel kesimden satın alınması yoluna gidilmeyip, bizzat kamusal üretim süreci içinde üretilmesi kaçınılmaz görülmektedir.

* * *

Kamu iktisadi işletmeleri, teknik olarak yani hizmetin finansman yöntemi itibariyle, kamu kesiminin (kamu bütçeleme sisteminin) bir parçası değildir. Bunun nedeni, söz konusu kuruluşlarda üretilen mal ve hizmetlerin, teknik nitelikleri itibariyle, bölünebilir ve piyasa malı türünde olmalarıdır. Bu yönleriyle kamu iktisadi teşebbüsleri (KİT'ler), devletin özel piyasa ilişkileri içindeki bir uzantısı gibi görülmelidir. Kamu iktisadi kuruluşlarında sermaye mülkiyeti kamunun olduğu için başlangıç sermayesi kamusal tasarruflardan gelmektedir. Bu kuruluşlar da, aynı özel kuruluşlar gibi, kar veya zarar edilebilir. Doğal olarak, kârlar aynı KİT içinde yatırım amaçlı olarak kullanılabileceği gibi, kamusal kararlarla diğer alanlarda da kullanılabilir.

KİT'lerin, işletmecilik ya da piyasa koşullarından kaynaklananlar dışında, sosyal amaçlarla da zarar etmesi gündeme gelebilir. KİT'lerin hangi nedenle olursa olsun, siyasal karar organlarının iradi kararı ile oluşturdukları zararlar kamu kesimi olarak görülmelidir. Zira, bu zararlar, kamusal finansman teknikleri çerçevesinde bütçeden, genel kaynaklarından karşılanmaktadır.

Kamu kesimi ve KİT'lerle ilgili bu basit açıklamadan sonra, bunların birbiriyle ilişkilerine de değinebiliriz. KİT sisteminin bulunmadığı bir ekonomide sosyal devlet politika ve uygulamaları, ancak ve ancak vergi gelirleriyle yürütülebilir. Gelir düzeyi ve gelir dağılımı konuları da dikkate alındığında şu nokta açıklıkla ileri sürülebilir ki, vergilemede ödeme gücü ilkesi arkasına saklanarak, güçlü bir sosyal devleti yaşatmak her zaman olanaklı değildir. Burada sosyal devlet uygulaması talepçilerine karşı hizmetin finansörleri daha güçlü olabilir ve böylece finansmanı aksayan hizmet projesi hayata geçirilemiyor olabilir. Güçlü çevrelerin vergilemede yararlanma ilkesini savunması, bütçe üzerindeki denetiminin güçlendirilmesine yöneliktir. Aslında hukuken ve formel olarak vergilemede ödeme gücü ilkesi uygulanıyor gibi gözükmeyle beraber, güç ilişkileri içinde fiilen yararlanma ilkesine doğru çok ciddi ve etkili bir kayışın olduğu ortadadır.

Devletin siyasal karar süreç ve mekanizmaları, ağırlıklı olarak, güçlü sermaye çevrelerinin örgütleniş biçimine bağlı bulunmaktadır. Böyle olduğu durumlarda, siyasal gücün gerçek dayanağı ekonomik güç olmaktadır. Ekonomik güç ise, siyasal kararları kendi çıkarları doğrultusunda etkilemektedir. Siyasal kararların güçlü sermaye çevrelerinin etkisinden görece kurtarılarak, kısmi bağımsızlığa kavuşturulması, bizzat siyasal karar mekanizmasının da altında ekonomik güçlerin bulunması koşuluyla yakından ilintilidir. İşte, KİT sistemi ile sosyal devlet ilke ve politikalarının ilişkisi de bu noktada ortaya çıkmaktadır. Elinde KİT sistemi bulunan siyasal karar örgütü, bu sistemin genel ekonomideki yeri ve genişliğine bağlı olarak, şu olanaklara sahip olabilir:

- Devlet, elindeki kuruluşlarla üretim faktörleri piyasasında, özellikle de emek piyasasında ücretleri düzenleyici bir işlev görür. Devlet bu işlevini, emekçilerin örgütlenmelerine olanak sağlayarak ve genel ücret düzeyini yükselterek yerine getirebilir.

- Devlet, KİT sistemi içinde, ürün piyasasında, özellikle de tüketici piyasaları için üretilen nihai ürün piyasasında fiyatları düzenleme ve denetim altında tutma işlevi görebilir. Rekabete açılma potansiyeli taşıyan piyasalar (contestible markets) ancak devletin elindeki iktisadi ünitelerle gerçekleştirilebilir. Doğal olarak, bu politikanın alternatifi ekonominin ithalata açılması olmakla beraber, hem döviz sorunu hem de iç ekonomiyi koruma sorunu bu yolu kısmen kapalı tutabilmektedir.

- Devlet, KİT sisteminden elde ettiği artık değerle sosyal devlet politikalarını canlı ve ayakta tutabilir. Yeterli vergi geliri sağlayamayan devlet, güçlü sermaye çerçevelerinin etkisinden KİT sistemiyle kurtulabilir. Başka bir deyişle, yeterli gelir sağlayamayan devlet, salt yasa çıkartarak sosyal devlet politikalarını uygulayamaz, bunun için güçlü ekonomik kaynaklara gereksinimi vardır. Bu durumda, sosyal devlet ilkesinin uygulanabilmesi için KİT sistemi kaçınılmaz olabilir.

Bu basit açıklamalardan anlaşıldığı gibi, kamu kesimi ve KİT, birbirleri ile ilişkileri olan, fakat birbirinden farklı kavramlardır. Ancak, sosyal devlet uygulamaları, özellikle de gelişmekte olan ülkelerde, üretim araçlarının hiç değilse bir bölümünün, kamu kesimi içinde bulunmasını zorunlu kılar. İşte "sosyal devlet-KİT" ilişkisi bu noktada ortaya çıkmaktadır.

B. GELİŞMİŞ ÜLKELERDE VE TÜRKİYE'DE DEVLETİN ÇAPI

1. Kamu Müdahalelerinin Biçimleri

Devletin ekonomiye müdahalesinin üç temel biçim alabildiği konusuna girişte kısaca değinilmişti. Konu biraz daha derinleştirilerek bazı değerlendirmeler yapılabilir.

Devletin ekonomiye **müdahale biçimlerinden en belirleyici ve kapsamlı olanı**, merkezi ve yerel kamu birimlerinin bütçe harcamalarının büyüklüğü toplamıdır. Kamu harcamalarının öteki yüzü, yani kamu finansmanı da aynı büyüklük üzerinde fikir vericidir.

İkinci müdahale biçimi, kamunun esas itibarıyla piyasa kuralları içinde dolaysız girişimci rolünü oynayarak KİT türü işletmeleri oluşturmalarıdır. Bunun ekonomik, tarihsel, toplumsal nitelikli çok sayıda genel ve özel nedeni olabilmektedir. 1980'lerden itibaren devletin rolü en fazla bu alanda geriletilmiş olmakla birlikte, bundan devletin toplam müdahalesinin küçültüldüğü anlamının çıkartılması aceleci bir yargı olacaktır. Çünkü dolaysız girişimcilik alanından çekilen devletin bütçesi yoluyla müdahale alanını yeniden genişletmesi pekala mümkündür. Nitekim, aşağıda görülebileceği gibi bu durum 1980'lerin İngiltere'si başta olmak üzere birçok gelişmiş kapitalist ülkede gözlemlenmektedir. Kaldı ki, özelleştirme uygulamaları henüz hiçbir yerde, İngiltere dahil, KİT sektörünün bütüncül bir tasfiyesiyle sonuçlanabilmiş değildir.

Üçüncü müdahale alanı, devletin kural koyucu üst otorite olarak yaptığı düzenleyici (regüle edici) etkinliklerdir. Her ne kadar, 1980'ler sonrasında "deregülasyon=kuralsızlaştırma" adı altında kamunun bu alandaki müdahaleleri, özellikle piyasaya yönelik düzenleyici müdahaleleri sınırlandırılmaya çalışıldıysa da, aynı süreçte yeni düzenleme (regülasyon) alanlarının ortaya çıkıyor olmasının getirdiği karşıt eğilimlerin dengeleyici etkileri

de hesaba katılmalıdır. Bu arada, ulusal ölçekte ayıklanan kuralların karşımıza uluslararası ölçekte ama bu defa MAI örneğinde görüldüğü gibi sistemin egemen güçlerinin emrinde olarak çıkmaya aday oldukları dikkatten kaçırılmamalıdır.

Devletin bütçeleriyle yani kamu finansmanı ve kamusal mal ve hizmet üretimi aracılığıyla yaptığı müdahale, hem sermaye hem de emek açısından belirleyici bir öneme sahiptir. Bu alandaki müdahale geniş anlamda tüketimin, dar anlamda da işgücünün finansmanı anlamına da gelmektedir. Ücretli emeğin gelişmiş ülkelerde aktif nüfusa oranının yüzde 80 ila yüzde 95'lik bir ağırlığı olduğu dikkate alınırsa, bunun belirleyiciliği daha iyi anlaşılır. İşgücünün sağlık, eğitim, sosyal güvenlik gibi temel sosyal gereksinimlerinin karşılanmasına ayrılan zamanın, kolektif tüketim biçimlerinin geliştirilmesi yoluyla azaltılması, emek maliyetlerinin azalmasına götürmektedir. Kuşkusuz bu tür temel gereksinimlerin kolektif olarak karşılanmasının sermayeye olan getirisi ile gene sermayeye yüklediği kamu finansmanı bedeli arasında hassas bir denge bulunmaktadır.

Kaldı ki, sınıfsal içgüdüler bir yana, sermaye sınıfı bir bütün olarak karar almamakta, herbir sermaye birimi daha düşük bedelle daha çok yarar sağlamaya çalışmaktadır. Bir başka deyişle, herbir sermaye birimi kamu hizmetlerinden en yüksek yararı sağlamaya çalışırken bunun finansmanına en düşük seviyede katılmak için kendi özel önlemlerini almakta, dolayısıyla değerlenme maliyetlerini düşürerek karlılık oranlarını yükseltmeye çalışmaktadır. Bunun kümülatif etkisi ise, vergiden kaçınma ve vergi kaçırma eğilimlerinin artması, vergisel nitelikli kamu teşviklerinin azami ölçüde zorlanması ve bu nedenlerle ortaya çıkan kamu gelirlerinin yetersizliği sorunu karşısında kamu açıklarının büyümesidir. Aynı yönde etki yapan bir diğer öge, uluslararası rekabet gerekçesiyle gündeme getirilen diğer yasal vergi bağışıklıklarıdır. Bütün bunların etkisiyle büyüyen kamu borçlanması "dışlama (=crowding out) etkisi" yaratarak sermayenin mali piyasalardan kaynak

teminini daha pahalı ve daha zor kılması nedeniyle, kamu kesiminin küçültülmesi yönündeki ortak sermaye tavrı körüklenmektedir. Kamu hizmetlerinin sermayeye yüklediği finansman bedeli ile sermayeye dönük yararı arasında yukarda vurgulanan hassas dengenin ucunun kaçtığı yönündeki sermaye görüşü de giderek devletin küçültülmesi taleplerini beslemektedir. Kuşkusuz bu tahlil öncelikle ve özellikle gelişmiş kapitalist ülkeleri kavramaktadır.

“Devletin küçültülmesi” biçiminde gelişmiş ülkelerde güç kazanan ama pratiğe yansıtılmasında zorlanılan taleplerin arka planına bakıldığında, aslında sermayenin oldukça nüanslı ve sınıf çıkarlarıyla tamamen örtüşen bir bakışa sahip olduğu anlaşılır. Sermaye kesimi, toplumun temel gereksinimlerinin tatmini için gerekli olan sağlık/eğitim gibi *toplumsal tüketimleri*, sermayenin değerlendirilmesi için gerekli olan yollar, santraller, limanlar **gibi kollektif üretim altyapısı harcamaları** açısından giderek rakip konumda görmeye başlar; temel toplumsal tüketimlere yapılan tahsislerin azaltılması talebinin bir dolaylı sonucu da, bu alanların giderek piyasaya devredilerek sermaye için yeni değerlendirme alanlarının açılmasıdır. Ancak toplumsal tüketim gereksiniminin hızla büyüdüğü bir toplumsal ilişkiler ortamında, halkın isteklerinin sermayenin rakip talepleriyle tayinlanmasının ciddi sınırları bulunduğu da son onyılların pratiğince kanıtlanmıştır. Bu, işçi sınıfının gerileyen sendikal ve siyasal örgütlenme pratiğine rağmen elde edilebilmiş bir sonuçtur.

Öte yandan iç güvenlik, adalet, ulusal savunma gibi devletin *sosyal zorlama* uygulamasına bağlı harcamaları, sermayenin değerlendirilmesi için gerekli kamu harcamalarına rakip olma özelliği yanında bazı tekelci sermaye grupları açısından kârlı kamu siparişlerinin kaynağı olmak gibi özellikleri de taşıması nedeniyle çelişkili taleplere yol verebilmektedir. Bu arada, çatışma odaklarının sürdürülmesinde ulusaşırı silah tröstlerinin oynadığı rol, bu çelişkili sürecin sadece iç dinamiklerce belirlenmediğine de işaret etmektedir. Kaldı ki,

küreselleşmenin ulus-devletlerin zayıflaması temelinde daha hızlı yol aldığı dikkate alınır, her türlü etnik/dinsel yerel kimliklerin ve buna bağlı yerel çatışmaların öne çıkmasının destek görmesi anlaşılabilir değildir.

2. Gelişmişlerde Devletin Boyutlarına İlişkin Farklılıklar

Eğer kamu gelir ve giderleriyle yani bütçelerle yapılan müdahale alanına bakılırsa, Dünya Bankası'nın *Değişen Dünyada Devlet* başlığını taşıyan 1997 *Dünya Kalkınma Raporu* 'nun da altını çizdiği bazı eğilimlerin ve farklı süreçlerin vurgulanması doğru olur. Bu eğilimlere göre yapılan saptama, gelişmiş ülkelerde yüzyıl başlarında yüzde 10'larda gezinen bütçe bölü ulusal gelir oranının yüzyıl boyunca sürekli bir artışa konu olarak bugün yüzde 50'ler mertebesine erişmesidir. Bu çarpıcı önem artışında 20. yüzyıldaki iki büyük savaşın ve 1929 krizinin getirdiği sıçramalar ile ikinci büyük savaş sonrasındaki kalkınmacı politikaların belirleyici rolü olmuştur. Sosyalist sistemle "sosyal devlet" anlamında girilen rekabet de buna katkıda bulunmuştur.

Kuşkusuz devletin boyutlarındaki önem artışları ülkelere ve ülke gruplarına göre farklılıklar göstermektedir. Farklılıklar gelişmiş ülkeler grubu içinde de mevcuttur. OECD kaynaklı izleyen sayfadaki tabloda yer alan 1995 yılı verilerinden bu farklılıklar izlenebilir. Buna göre, Maastricht tanımına göre belirlenmiş toplam kamu harcamaları GSYİH'ya oranla şu ortalama yüzdeleri vermektedir:

-OECD ortalaması	:	%40.8
-G-7Ler ortalaması	:	%39.5
-Küçük OECD ülkeleri ortalaması	:	%48.9
-AB ülkeleri ortalaması	:	%50.1

TABLO : KAMU İDARELERİNİN TOPLAM HARCAMALARI^(a)
(Cari Fiyatlarla GSYİH'nın Yüzdesi Olarak)

	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	Tahmin ve 1996	Öngörüler 1997	Öngörüler 1998
ABD	31.4	31.7	33.4	33.4	32.3	32.9	33.1	33.0	32.1	31.9	32.8	33.4	34.4	33.9	33.0	33.2	33.3	33.3	33.3
Japonya	32.0	32.8	33.0	32.3	31.6	31.6	31.9	32.1	31.3	30.6	31.3	30.9	31.7	33.7	34.3	35.4	36.2	36.0	36.0
Almanya ^b	47.9	48.7	49.0	47.8	47.4	47.0	46.4	46.7	46.3	44.8	45.1	47.9	48.5	49.5	48.9	49.5	49.6	49.0	48.1
Fransa ^c	46.1	48.6	50.3	51.4	51.9	52.1	51.3	50.9	50.0	49.1	49.8	50.4	52.0	54.6	54.0	53.7	54.1	53.0	52.8
İtalya	42.1	46.3	47.8	48.9	49.8	51.2	51.0	50.5	50.6	51.5	53.4	53.7	53.8	57.0	54.2	51.8	53.4	51.7	50.6
İngiltere	43.0	44.2	44.5	44.7	45.1	44.0	42.4	40.7	37.6	37.6	39.8	40.6	43.1	43.5	43.1	43.3	41.6	40.6	40.1
Kanada	38.8	39.8	44.8	45.3	45.0	45.3	44.6	43.5	42.5	43.1	46.0	49.2	50.2	49.4	47.2	46.5	45.6	44.6	43.7
G-7'lerin Ortalaması	36.2	37.2	38.5	38.6	38.1	38.2	38.1	37.9	37.0	36.6	37.6	38.4	39.4	40.1	39.4	39.5	39.7	39.3	39.0
Avustralya	31.4	31.4	32.9	35.0	35.4	36.5	37.5	35.4	33.8	33.1	34.9	37.3	37.7	37.3	36.9	36.9	36.4	35.7	34.7
Avusturya	48.1	49.5	50.1	50.4	50.0	50.9	51.6	51.9	50.2	49.0	48.6	49.9	50.5	53.2	51.8	52.5	52.2	51.4	51.2
Belçika	58.3	63.5	63.5	63.6	62.3	61.9	60.9	59.2	56.8	54.5	54.3	55.7	56.2	57.1	55.7	55.0	54.5	53.8	53.2
Danimarka	56.2	59.8	61.2	61.6	60.4	59.3	55.7	57.3	59.4	59.6	58.6	59.2	61.1	63.7	63.6	60.9	61.6	59.9	58.5
Finlandiya	38.1	39.0	40.8	42.4	42.0	43.8	44.7	45.0	44.0	42.0	45.3	53.9	59.1	60.2	59.5	58.1	57.2	55.0	53.8
Yunanistan	30.4	34.8	35.6	37.5	39.9	42.9	42.4	42.3	42.2	43.6	48.2	44.4	46.0	48.5	48.0	46.7	46.2	44.3	44.1
İzlanda	32.5	33.7	34.3	36.1	33.1	35.7	37.8	34.7	39.5	42.0	39.4	40.2	40.6	40.4	40.1	38.8	38.0	37.4	37.1
İrlanda	49.2	50.5	53.3	53.3	51.6	52.6	52.4	50.5	47.2	40.6	41.1	42.2	42.8	42.8	42.9	40.9	39.7	39.1	38.2
Hollanda	55.8	57.6	59.8	59.9	58.9	57.1	57.0	58.6	56.7	53.9	54.1	54.6	55.0	55.5	53.1	52.3	50.0	49.1	48.3
Norveç	43.3	43.0	43.3	43.4	41.5	40.9	44.6	46.0	49.6	49.2	49.8	50.7	52.0	51.3	49.1	47.1	44.8	44.1	42.5
Portekiz	33.8	41.9	40.9	45.6	42.1	41.2	41.6	40.2	39.4	38.4	41.8	43.9	43.3	44.0	42.9	43.1	43.5	42.6	42.4
İspanya	32.2	34.9	36.6	37.7	38.1	41.2	40.7	39.6	39.5	40.9	42.0	43.4	44.4	47.7	45.9	44.8	43.1	41.6	40.6
İsveç	60.1	62.6	64.8	64.5	62.0	63.3	61.6	57.8	58.1	58.3	59.1	61.3	67.2	71.0	68.3	66.0	65.4	62.6	60.8
Üstteki Küçük Ülkeler Ortalaması	42.1	45.1	46.4	47.5	46.9	47.9	47.7	47.0	46.3	45.7	46.8	48.3	49.6	51.2	49.8	48.9	47.9	46.6	45.7
Üstteki OECD Ülkeleri Ortalaması	37.0	38.2	39.6	39.8	39.2	39.5	39.4	39.1	38.2	37.8	38.8	39.7	40.8	41.6	40.8	40.8	40.8	40.2	39.9
Üstteki AB Ülkeleri Ortalaması	44.7	47.3	48.3	48.7	48.8	49.0	48.3	47.8	46.9	46.4	47.5	48.8	50.0	51.9	50.7	50.1	49.9	48.7	48.0

a) Cari harcamalar artı net sermaye harcamaları.

b) 1994'den itibaren Alman demiryolları harcamaları ile 1995'ten itibaren miras kalan kamu borçlarının amortisman fonları dahil.

c) 1992'den itibaren milli muhasebe uygulamasındaki birçok değişiklik nedeniyle, burada "Maastricht" tanımına göre hesaplanmış toplam harcamalar, Fransız Milli İstatistik Enstitüsü INSEE'nin yayımladıklarından daha aşağı düzeydedir.

Kaynak : OECD.

Görüldüğü gibi ülke grupları itibariyle önemli farklılıklar bulunmakta, sözkonusu oran ortalama olarak yüzde 39.5 ile yüzde 50.1 arasında değişmektedir. Ancak biraz daha dikkatli bakılırsa, bu farklılığın asıl nedeninin OECD'nin ve G-7'lerin iki ağırlıklı ülkesi olan ABD ve Japonya'nın görece daha küçük kamu harcaması büyüklüğüne sahip olmalarından ileri geldiği anlaşılr. Öte yandan, yüzde 60'ın üzerine çıkan İsveç ve Danimarka gibi ülkeler de olmakla birlikte, bu küçük ülkelerin ağırlıklı ortalama üzerindeki etkileri zayıf kalmaktadır.

Ülke bazında görülen farklılıklara rağmen, gelişmiş ülkeler içinde AB eksenini ile ABD ve Japonya eksenini birbirinden net olarak ayrılabilir. Harcamalar yönünden görülen bu farklılıklar ve benzerlikler kuşkusuz kamu gelirleri bakımından da ortaya çıkmaktadır.

Kamu harcamalarının ülkelere ve ülke gruplarına göre farklı oluşu, farklı finansman yüklerinin oluşması demektir. Oysa kamu finansmanı maliyetlerinin farklılığı, sermaye açısından farklı değerlendirme maliyetleri anlamına da gelmektedir. Bunun beklenen bir sonucu, sermayenin daha düşük değerlendirme maliyetleri olan ülkelere akması olabilirdi. Ancak bu akım büyük ölçeklerde ortaya çıkabilmiş değildir.

Bunun birçok nedeni bulunmaktadır, ama en önemlisi kamu siparişlerinin yerli tükeller açısından cazibesidir. Çünkü kamu harcamalarının büyümesi, piyasa ekonomisinden ayrı oluşturulan kamu mal ve hizmet üretim birimlerinin çoğalması temelinde değil, kamunun piyasaya giderek daha fazla sipariş vermesi temelinde gerçekleşmektedir. Esasen bu nedenle de, kamu harcamalarının bütçeye oranla öneminin büyümesi, hatta İsveç gibi uç bir örnekte 1993'te %71 düzeyine varması, kapitalist sisteme özgü bir gelişme biçiminden ayrı düşmek gibi bir anlama gelmez.

Sistemin birikim tarzının gelişmiş ülkelerin büyük bölümünde sermaye açısından ağır finansman maliyetleri taşıması nedeniyle bu ülkelerde hoşnutsuzluğunu belli eden sermaye ve emek kesimleri de kuşkusuz vardır. Ancak bu durumdan yarar sağlayan tekeli sermayenin varlığı da unutulmamalıdır. Nitekim kapitalist sistemin yüzyıllık gelişme trendinde kapitalist devletin büyümesi ile tekeli sermayenin büyümesi arasındaki paralellik başka türlü açıklanamaz.

Devletin çapının büyümesi ile tekelliliğin gelişmesi arasındaki paralellik gelişmekte olan ülkelerde de görülmekle birlikte, tekelleşmenin devletin çapının çok üzerinde bir önem kazanmış bulunması bu ülkelerin geri ekonomik yapılarıyla ilişkilidir.

3. Gelişmişler ile Gelişmekte Olanlar Arasındaki Farklılıklar

Farklılıklar sadece gelişmiş ülkeler coğrafyası içinde değildir. Daha büyük ve yapısal özellikteki farklılıklar, gelişmişler ile gelişmekte olan ülkeler arasında bulunur. Gelişmekte olan ülkeler (GOÜ) ile azgelişmiş ülkelerde (AGÜ) ulusal gelire (GSYİH'ya) oranla kamu harcaması oranı genellikle yüzde 20'lerin altında bulunmakta, nadiren yüzde 20 ila 30 arasında yer almaktadır

Bu, bir açıdan anlaşılır bir şeydir: Kamu harcamaları gelişme sürecinde arttığına, yani daha gelişkin kapitalist ekonomiye daha büyük devlet karşılık geldiğine göre süreç içinde devletin büyümesi beklenektir. Bununla birlikte sırası gelmişken belirtilmelidir ki, gelişmekte olan ülkelerde ve bu arada özellikle Türkiye'de, devletin boyutları abartılmakta ve kasıtlı ideolojik koşullandırmaların etkisiyle devletin gelişmiş ülkelerden daha büyük, daha hacimli olduğu izlenimi yaratılmaktadır. Oldukça yerleşik görünen bu çarpık algılamının çürütülmesi, "devletin küçültülmesi" ve "KİT'lerin

özelleştirilmesi" yönündeki basınçların geri püskürtülmesi açısından belirleyici bir önem taşımaktadır.

Tekrar konuya dönülürse, sermaye birikiminin yeni gereksinimlerini ve sistemin kendini genişleyerek yeniden üretimini karşılamasının bugüne kadar bilinen yolu, devletin müdahale olanaklarını genişletmesinden başka birşey olmamıştır. Belki bugün ulaşılan noktada bunun sermaye açısından bazı sorunları ortaya çıkmaya başlamıştır; ama gelişmekte olan ülkeler açısından henüz devletin aşırı genişlemesi diye bir olgu ortada yoktur. Eğer gelişmekte olan ülkeler gelişmiş ülkelerin geçtiği patikaları aynen izliyorlarsa, bu ülkelerde de devletin zaman içinde (yani sermaye birikiminin daha ileri aşamalarına geçildikçe) büyüyeceği yönündeki bir önerme hatalı sayılmayabilecektir. Nitekim, yeni sanayileşmiş ülkeler arasına giren Uzakdoğu ülkeleri de yoğun devlet müdahaleleriyle sermaye birikimi sürecini hızlandırabilmişler ve bir üst lige çıkabilmişlerdir.

Bununla birlikte, gelişmekte olan ülkelerin bütünü açısından dünya konjonktürü farklıdır. Dolayısıyla gelişmişlerin ayak izlerine basarak ilerlemeleri olanağı sınırlıdır. Bu ülkeler, en geç yüzyıl başında birinci sanayi devrimini tamamlamış olan bugünün gelişmişlerinden farklı olarak yoğun bir uluslararası sömürü mekanizmasının muhatabı durumundadırlar. Bunun bir sonucu da, dış borçlanma yada yabancı sermaye transferleri nedeniyle, dışarıya önemli ölçüde değer aktarımı yapıyor olmalarıdır. Bu yapıdaki bir devletin büyümesinin anlamı da farklı olacaktır. Nitekim buna, Türkiye örneğinde olduğu gibi, iç borç faizleri aracılığıyla yapılan transferler de eklendiğinde, devletin büyümesinin tamamen marazi bir nitelik taşımaya başladığı farkedilir.

Daha da ilginç olanı, yukarda anılan Dünya Bankası Raporu'nun saptadığı gibi, azgelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere kamu bütçelerinin ağırlığının son 10 yıl içinde azalmakta oluşudur. Bu, sadece sosyal nitelikli kamu

harcamalarının felce uğraması açısından değil, sermaye birikiminin asgari gerekleri açısından da dramatik bir durumdur. Bu tür ülkelere uluslararası sermaye odaklarının 1980'ler boyunca devleti küçültme reçeteleri önermesi ise, sefalet üzerinden çıkar hesapları yapmaktan başka bir anlama gelmemiş ve bugün Dünya Bankası Raporu'nda görüldüğü gibi örtük bir günah çıkarma belgesiyle sonuçlanmıştır. Gerçekten, IMF ve Dünya Bankası programlarının dayatıldığı dünyanın birçok bölgesinde az gelişmiş ülkelerin devleti hizmet üretemez duruma sokulmuş ve özellikle sosyal hizmet yönünden çökmüş bulunmaktadır.

4. Türkiye'deki Durum

Türkiye'deki durum ise özetle şudur: Devletin boyutları 1980-85 sürecinde neo-liberal politikaların etkisindeki Özalcı anlayışlarca 1980 öncesine göre bilinçli bir biçimde daraltılmış, 1986 sonrasında ise yeniden büyüme eğilimi başlamıştır. 1980'lerin sonlarından itibaren kamu harcamalarının GSMH'ya oranı 1980 öncesini aşmaya başlamıştır.

Ancak bu daralmalı/genişlemeli dalgalı büyüme, hastalıklı bir özellik taşımıştır. Çünkü asıl büyüyen transfer harcamaları olmuş, bunun içindeki en büyük kalemi de faiz ödenekleri oluşturmaya başlamıştır. Kamu faiz ödemelerinin GSMH'ya oranı yüzde 10 büyüklüğüne erişmiş, böylece reel kamu harcamalarının GSMH'ye göre büyüklüğü yüzde 18'lerde oluşmaya başlamıştır. Faiz hariç kamu harcamalarının bu yüzdesi, 1980 öncesi Türkiye'sinde elde edilenin dahi altındadır.

İlişikteki tablolardan da çıkarılabileceği gibi Türkiye, toplam kamu harcamaları bakımından AB ülkelerindeki oranın yarısını biraz aşan bir kamu kesimi büyüklüğüne sahipken (Türkiye'de yüzde 28.5, AB'de yüzde 50.1), faiz hariç kamu harcamaları bakımından (Türkiye'de yüzde 18.5, AB'de yüzde 45) aynı ülkelerdeki oranın üçte birini ancak aşabilmektedir. Bu, devletin

eritilmesi anlamındadır. Özalizm, bu anlamda muradına kavuşmuş görünmektedir. Ancak devletin bu geri çekilişi Türkiye'de ekonomik istikrarsızlığın, gelir dağılımı bozukluğunun ve siyasal istikrarsızlığın çözümü önündeki en büyük engeli de oluşturmaktadır.

TÜRKİYE'DE BÜTÇENİN DEĞİŞEN BOYUTLARI

(Yüzde değerler)

	1985-90	1991-93	1994-96
Bütçe Harcamaları/GSMH	16,6	22,0	23,9
Faiz Ödemeleri/GSMH	3,1	4,5	8,4
Bütçe Harcama.-faiz ödemesi/GSMH	13,5	17,5	15,5

Kaynak: Maliye Bakanlığı, Bütçe Gerekçeleri

TÜRKİYE'DE GSMH İÇİNDEKİ PAYI BAKIMINDAN KAMU HARCAMALARININ DEĞİŞEN BOYUTLARI

(Yüzde değerler)

	1977-80	1981-83	1984-88	1989-93	1994-96
Top.Kamu Harcamaları	26,5	23,4	25,2	28,5	28,5
Transfer Harcamaları	5,3	4,0	7,6	8,3	12,8
Reel Kamu Harcamaları	21,0	19,8	17,6	20,2	15,7

Kaynak: DPT, Yıllık Programlar.

Türkiye son yıllarda dış borç ana para girişlerinin üstünde bir dış borç servisi yapmak durumunda kaldığı için iç borçlarla dış borç servislerini de finanse etmekte, böylece dışarıya net değer aktarımında bulunmaktadır.

GELİŞMİŞ 7'LERDE GSYİH'YA ORANLA TOPLAM KAMU HARCAMALARI (1975-1993)

(Faiz Ödemeleri Hariç ve Dahil Olarak)

(Yüzde değerler)

	1975		1985		1993	
ÜLKELER	FAİZ DAHİL	FAİZ HARIÇ	FAİZ DAHİL	FAİZ HARIÇ	FAİZ DAHİL	FAİZ HARIÇ
A.B.D	33,5	31,1	33,2	28,3	34,5	
JAPONYA	26,8	25,6	31,6	27,2	34,3	30,1
ALMANYA(1)	48,8	47,2	48,1	45,1	50,4	30,5
FRANSA	44,2	43,0	52,5	49,6	55,0	47,1
İTALYA	38,6	n.d	51,4	43,4	57,2	51,3
İNGİLTERE	45,2	41,3	44,6	39,7	44,1	41,2
KANADA	39,9	36,1	46,8	38,4	50,8	41,6

(1) 1989'a kadar Batı Almanya, 1989 sonrasında birleşik Almanya verileridir.

Kaynak: World Economic Outlook data base.

Böylesine olumsuz bir resim veren Türkiye'de devletin hâlâ küçültülmesini savunan dış ve iç çevreler, bu arada "ekonomik anayasa" taraftarları, çok dar bir bakış açısının tutsağı olmuş gözükmektedirler. Bu dar bakış açılarının sığ bir sınıfsal refleksten kaynaklandığı da ileri sürülebilir.

Bu saptamayı daha anlaşılır kılabilmek için sadece son durum değerlendirmesiyle yetinmemek, son 20 yıldaki evrimin doğrultusuyla ilgilenmek gerekecektir.

Gelişmekte olan ülkelerde ve Türkiye'de 1980'li yıllarda uygulanan politikalar devleti küçülmeye ve kötüleşmeye yöneltirken gelişmiş dünyadaki eğilimler benzer olmamıştır. Bazı farklılıklara rağmen gelişmiş ülkeler coğrafyasının 1980'lerdeki oldukça istikrarlı yönelişi, genelde devletin büyümesinin devamı şeklinde olmuştur. Yoğun bir özelleştirme dönemi yaşayan İngiltere'de bile 1995 yılının kamu harcaması oranı 1980'deki oranın biraz üstünde bulanabilmektedir

Özelleştirmenin mutlaka kamu kesiminin küçülmesine götürmeyebileceğinin somut tarihsel kanıtlarından biri de budur.

1980 ile 1995 yıllarının karşılaştırması, ABD ve Japonya gibi görece sınırlı kamu harcamalarına sahip olan ülkelerde de 2-3 puanlık büyümelere işaret etmektedir. Bu eğilim OECD ülkelerinin bütünü açısından gözlemlenmektedir. Küçük OECD ülkeleri ile AB ülkeleri bütününde bu eğilim 1980'lerde 5-7 puanlık yükselişler göstererek daha belirgin olarak devam etmiştir.

En büyük sıçramayı yapan ülkelerden biri, AT'na girişinin de etkisiyle, Yunanistan olmuştur: 1980'de yüzde 30.4 olan kamu harcamaları/GSYİH oranı, 1995'te yüzde 46.7'dir! 16 puanı aşan bir önem artışı söz konusudur. Bu ülkeyi, harcamalardaki sıçramanın önemi bakımından İspanya ve Portekiz izlemektedir.

Türkiye'de ise, 2000'e iki kala toplam kamu harcamaları açısından devletin encamı faiz harcamaları dahil yüzde 30 olabilirken, faiz hariç tutulduğunda yüzde 19 dolayına gerilemektedir. Bu oranlar, Türkiye ile Güney Avrupa ülkelerinin (İspanya, Portekiz, Yunanistan) gelişmişlik dereceleri arasındaki büyük açıklığı da çok net olarak yansıtmaktadır.

C. TÜRKİYE'DE 1980 SONRASININ YAPISAL DÖNÜŞÜMLERİ

1980'li yıllarda Türkiye'de ekonominin ve kamu maliyesi sisteminin yasal/kurumsal çerçevesi önemli değişimlere konu olmuştur. Bu değişim, dönemin iktisat politikaları ve kamu yönetimi anlayışındaki dönüşümlerden bağımsız olmamıştır.

24 Ocak 1980 kararlarıyla uygulamaya konulan ekonomik istikrar ve yapısal uyum politikaları, öz olarak, mevcut uluslararası işbölümü çerçevesini veri kabul eden bir uluslararası ekonomik bütünleşme arayışı olarak

nitelendirilebilir. Bir başka açıdan, Türkiye gelişmiş ülkeler dünyasına sanayileşme sürecini tamamlamadan eklemlemeye çalışan ve uluslararası finans kuruluşlarınca bu doğrultuda yönlendirilen bir ülke kimliğinde olmuştur. Uygulamaya konulan politika modeli, kaynak tahsislerinin yönünün üretimden hizmetlere ve özellikle dışa açık bir ekonomik yapılanmaya çevrilmesini, kamu kesiminin daraltılmasını ve piyasaya müdahalelerinin azaltılmasını/gevşetilmesini (deregölasyon) hedeflemiştir. Bu program, faktör ve mal piyasalarında gördeli fiyatların, emek faktörü dışında, dünya gördeli fiyatlarına yaklaştırılmasına ve dünya ekonomisiyle tedrici bir bağımlı bütünleşme sürecine ayarlanmıştır.

1. 1980 Sonrasının Mali-İktisadi-İdari Yapısında Dönüşümler

1980 sonrasının maliye politikalarının ana doğrultularını üç başlık altında incelemek mümkündür. Bunlardan **birincisi**, "devletin küçültölmesi" başlığı altında toplanabilecek olan ve her türlü kamu müdahalesini sınırlamayı hedefleyen yönelişlerdir. **İkincisi**, dışa açık bir ekonomik/mali yapılanmanın desteklenmesidir. **Üçüncüsü** ise, gelir bölüşümünün ekonomiye içsel olan dinamikler tarafından belirlenmesinden, devletin gelir ve harcama politikalarıyla yönlendirdiği bölüşüm dinamiklerine geçiştir. Başka deyişle, mal ve sermaye piyasalarında, tam tersine, devlet, serbest pazarlık düzenine emek aleyhine müdahalelerini arttırmıştır. Devletin küçültölmesi ve yeniden biçimlendirilmesi yaklaşımları, özelleştirme çabalarıyla desteklenmiştir.

a. Müdahalelerin gevşetilmesi

Türkiye'de 1980'lerden itibaren iktisat ve maliye politikalarını yönlendirenlere egemen olan düşünce, Türkiye'de devletin fazlaca ağırlıklı bir yerinin bulunduğı; kamunun ekonomik faaliyetlerinin, 1980 öncesinde genişleme eğiliminde

olduğu ve bunun mutlaka tersine çevrilmesi gerektiğidir. Topluma da benimsetilmeye çalışılan bu düşünce doğrultusunda eyleme geçilmeye 1980 yılı istikrar programından itibaren başlanmıştır. 1980-83 döneminde daha çok üçüncü tür müdahalelerde bir gevşeme (deregülasyon) gündeme getirilebilmiştir. Faizin kısmen serbestleştirilmesi, kontrollü kambiyo rejiminin giderek terkedilmesi, döviz kurlarının esnekleştirilmesi, tarımsal desteklemenin kapsamının daraltılması, tarımsal ve sınaî (KİT) girdi fiyatlarının piyasa fiyatlarına yaklaştırılması, vb. bunun çarpıcı örnekleridir. Buna karşılık, emeğin fiyatının toplu sözleşme düzeninde serbestçe belirlenmesine katı sınırlamalar getirilmiştir. Bu sınırlamalar ancak 1988 sonrasında gevşetilmiştir. Deregülasyon uygulamaları, AB ile ilişkilerinin de zorlanmasıyla bir yandan da yeni kurallar koymaya yönelik yasallaştırma çalışmalarıyla (1994'teki Rekabet Kanunu ve buna bağlı olarak kurulan Rekabet Kurulu gibi) yeni düzenleme alanlarının oluşturulmasına engel olmamıştır.

b. Kamu İktisadi Teşebbüsleri

Kamunun ekonomiye dolaysız müdahale araçları olarak KİT'ler konusunda dönem içinde reform çalışmaları gerçekleştirilememiş, bunların özellikle imalat sanayii ve tarıma yönelik olanları yatırımsızlığa mahkum edilmiş, sistemin artan finansman gereksinimlerinin bütçeden ve TCMB dolaysız kredilerinden karşılanmasına engel olunmuş ve böylece KİT sisteminin 1980'ler sonundan itibaren ciddi bir kriz içine girmesine neden olunmuştur. Dış borçlanmaya ve yerli mali piyasalardan yüksek maliyetlerle iç borçlanmaya itilen, görev zararları Hazinece karşılanmamaya başlanan KİT'lerin mali yapıları giderek bozulmuş ve sistemin konsolide bilançosu 1979'dan 1989'a kadar -azalarak da olsa- karlı kalmaya devam ederken bu tarihten sonra zarara geçmiş, bu da kaynak gereksinimini daha da büyötmüştür. Bununla birlikte, bazı KİT'ler bu dönemde de kârlılıklarını korumuşlardır.

KİT'lerin esas olarak gözden çıkarıldığı ve kamuoyunun gözünde özelleştirilmeye hazırlandığı 1980'lerin ikinci yarısında KİT sistemini en fazla sarsan husus, kendisini idame ettirecek yatırımları dahi yapamaması olmuştur. KİT'lerin toplam kamu yatırımları içindeki payı 1979-1985 döneminde yüzde 50'yi geçerken, 1995'ten sonra yüzde 23'e düşmüştür. (Bkz. I. Bölüm sonundaki ek-1: TABLOLAR) Düşüşten en büyük payı alan imalat sanayii ve diğer üretken sektörlerdeki KİT'ler olmuştur. Yatırımlarını sürdürebilenler ulaştırma/iletişim alanındaki PTT ile enerji alanındaki TEK (ve katma bütçeli kuruluş olan DSI ve T.C. Karayolları ile bu alanın finansmanına giren Kamu Ortaklığı Fonu) olmuştur.

KİT'lerle ilgili özelleştirme uygulamaları 1986 yılından itibaren başlatılmıştır. Yeterli hukuksal altyapısı hazırlanmadan başlatılan bu uygulamaların bir ölçüde hızlanması 1990'lı yıllarda olmuştur. Hukukî sorunlar yanında bu gecikmede rol oynayan bir diğer etken de, ağırlık verilen blok satış uygulamasının kamuoyunun yoğun tepkilerine yol açan sorunlar taşıması olmuştur.

1980'li yıllarda KİT ile ilgili mevzuat düzenlemelerinin nihai biçimi Haziran 1984'teki 233 sayılı KHK ile yapıldı. Halen(!) geçerli olan bu KHK bu kuruluşlarla ilgili mevzuat çeşitliliğine son vermiş, ama sistemi modern bir işletmecilik temelinde tasarlayamamıştır. KİT'leri Başbakanlık vesayetine daha fazla sokan bu düzenlemenin özelleştirmeye açık kapı bırakan bir yapısı bulunmaktaydı. Daha sonra, 27.11.1994 tarihinde yürürlüğe giren 4046 sayılı Özelleştirme Yasası ile özelleştirme sürecinde yeni bir dönem başlamıştır.

c. Kamu Maliyesinin Yönetsel ve Hukuksal Yapısının Değişimi

1980'lerde kamu ekonomisinin yönetimine iki çelişkili süreç egemen olmuştur:

- Kamu ekonomisiyle ilgili temel kararların giderek dar kurullarda ve hatta yürütmenin tepesinde kişisel olarak alınmasına götüren aşırı merkezileşme süreci;

- Kamu tüzelkişiliğinin parçalanmasına ve yönetim hiyerarşisinde kaosa götüren dağınıklık süreci.

Hukuk sistemi de esas olarak bu merkezileşme/ dağınıklık /denetimden kaçış olarak özetlenebilecek yönetim anlayışının çerçevesini hazırlamaya ayarlanmıştı.

c.1. Ekonomik Yönetimin Merkezileştirilmesi

1980'leri belirleyen "güçlü yürütme-zayıf yasama" politik hedefi doğrultusunda kamu ekonomik yönetimi kendi içinde yeniden dengelendirilmiştir. Bunun oluşturucu öğeleri şöyle sıralanabilir:

- Başbakanlık kurumu, doğrudan hükmettiği mali kaynakların ve doğrudan aldığı mali kararların kapsamını, yürütmenin gerçek organı olan Bakanlar Kurulu aleyhine dahi sürekli genişletebilmiştir. Bakanlar Kurulu'na vergi yasalarıyla çok geniş yetkiler devredilmesi zaten yasama organının devre dışı bırakılması anlamına gelirken, harcama disiplini bakımından temel mali yasaların bütünüyle dışına çıkarılan bir fon sistemi yaratılmıştır. Başbakanlık kurumu, doğrudan ya da devlet bakanlıkları aracılığıyla, oluşturulan fon ekonomisinin temsil ettiği değerlerin % 75'ini kontrol edebilme durumuna getirilmiştir.

- Kamu ekonomik yönetiminde geleneksel olarak etkili olan Maliye-DPT-TCMB üçgeni, Başbakanlık kurumunu güçlendirecek şekilde bir yedigene dönüştürülmüştür. Bunun için ilk önce 1984 başından itibaren Hazine Genel Müdürlüğü Maliye Bakanlığı'ndan, Dış Ticaret Gn. Md. Ticaret Bakanlığı'ndan alınarak Başbakanlığa bağlı bir Hazine ve Dış

Ticaret Müsteşarlığı kurulmuştur. Daha sonra bir iç kabine gibi çalışan Ekonomik İşler Yüksek Koordinasyon Kurulu ile Toplu Konut ve Kamu ortaklığı Kurulu kurulmuştur. (Bu iki kurulun tüm yetkileri mevcut Yüksek Planlama Kurulu'na devredilerek 1988'de tasfiye edilecektir). Bunların üzerine bir de 1984'ten itibaren yetkileri genişletilmiş ve Başbakanlığa bağlı bir üst düzey bürokrat kurulu olan Para ve Kredi Kurulu (şimdiki adıyla Para, Kredi ve Koordinasyon Kurulu) eklenmiştir.

•Yürütmenin çeşitli kademelerine yetki devrinin bir başka biçimi, çok amaçlı yetki yasalarına bağlı olarak Kanun Hükmünde Kararnamelerle (KHK) yürütmeye adeta yasama yetkilerinin devri olmuştur. KHK'ler, geçici bir yetki devrinin de ötesine geçerek yasa yerine geçmeye başlamışlardır; üç aylık süre içinde yasaya dönüşmesi gereken bu kararnameler 10 yılı aşan sürelerce yürürlükte kalabilmiştir.

•Devletin ekonomik kararlarının doğurabildiği rantların paylaşılmasında düzenleyici rol oynayan bürokrasinin yetkilerinin II. Özal Hükümeti döneminde giderek siyasi kadrolara kaydırılması, bu arada fon sisteminin firma bazında kayırmalara olanak tanınması nedeniyle, iktisat politikası artan boyutlarda bireyselleşmeye başlamıştır. Bazı üst düzey bürokratlarının bağlı oldukları bakanları atlayarak doğrudan Başbakan veya Cumhurbaşkanı aracılığıyla kamu kesimini bağlayıcı ilişkiler kurabilmeleri bu dönemi betimleyen diğer özelliklerden biri olmuştur.

c.2. Kamu Tüzel Kişiliğinin parçalanması

Kural olarak kamu tüzel kişiliği tektir ve bir bütündür. Bunun en genel istisnası, özel hukuk hükümlerine göre ticari faaliyette bulunan KİT'lerdir. Bunun dışında istisnai olarak bazı özel amaçlı kamusal kurumlar için böyle bir statü tanınabilir. Anayasa (m. 123) bunun için iki temel ilkeyi esas alır: Birincisi, yasama organının dışlanmaması, yani ancak yasayla kamu

tüzelkişiliği kurulabilmesi; ikincisi, idarenin bütünlüğünün bozulmamasıdır.

Kamu yönetiminin bütünlüğü bozuldukça, yani kamu otoritesinin “devlet tüzelkişiliği” dışında ayrı kamu tüzelkişilerince temsil edilmesi yaygınlaştıkça, devlet yönetimi o ölçüde parçalanacak, kamu gelir ve giderlerinin parlamento denetimindeki merkezi bütçe dışına çıkması riski artacak, kamu ekonomik yönetiminin eşgüdümü ve denetimi zorlaşacak, kamu personel ve ücret rejimi çarpıklaşacak, ayrı karar birimlerinin kamuya getirdiği cari gider yükleri ve yeterince uzmanlaşmamış ve dağınık karar süreçleri nedeniyle kamu kaynaklarının etkin kullanımı olanağı zayıflayacaktır.

1980 sonrasında bütün bu olumsuzlukları taşıyan bir fon sisteminin yaratılmasına tanık olunmuştur. 1990 yılı sonu itibariyle çalışır durumda bulunan 104 fondan 17’si devlet tüzelkişiliğinin dışında tüzelkişiliğe sahip idarelerce yönetilmekte ya da kendileri doğrudan bir tüzel kişilik oluşturmaktaydı. Bunlardan sadece bir tanesi 1980 öncesinden gelmekteydi. 17 fonun 14’ü Başbakanlık ya da bağlı kurumlar yönetimindeydi ki bu da merkezileşmenin bir başka göstergesidir.

Sözkonusu fonların sayıları gerçek boyutlarını göstermemektedir. Aslında sayıca fon sistemi içinde yaklaşık yüzde 17’lik bir yer tutan bu fonların hükmettikleri kaynak toplam fon sisteminin üçte ikisini temsil etmekteydi. Bu veri de bunların kamu maliye sistemi içinde ayrı bir alt mali-hukuk sistemi oluşturmaya doğru yöneltildiklerini göstermektedir. 1993 sonrasındaki ters yönlü bazı düzeltici çabalara karşın, kamu maliyesinin parçalanmışlığı bugün de devam etmektedir.

2. BÜTÇE BİLEŞİMİNİN DEĞİŞMESİ

a. Genel Bakış

Sermaye kesiminin dolaysız vergi yükünü düşürmenin, özel yatırımları geliştirip kamu yatırımlarını daraltacağı yönündeki "arz yönlü iktisat" söyleminin ABD ve İngiltere'de de belirli bir uygulama alanı bulmasının da etkisiyle, 1983 sonunda iktidar olan Özal Hükümeti esasen yetersiz olan vergi yükünü azaltma yoluna gitmiştir. Böylece 1982 yılından itibaren azalış sürecine giren vergi ve bütçe yükü, 1984-1985 yıllarında en alt noktalara geriletilmiştir. Ancak bütçe (ve kamu) açıklarının büyümesine yol açan bu süreç iç borçlanmada yeni bir dönemi başlatmış, kısa vadeli ve yüksek faizli iç borçlanmanın getirdiği yükler ise bütçenin (bütçelerin) bu defa borç faiz ödemeleriyle şişen transfer harcamaları yönünden büyümesine neden olmuştur.

Bütçenin yapısı en basit şekliyle reel ve transfer harcamaları olarak ayrılabilir. Reel harcamalar, cari ve yatırım harcamaları toplamından oluşur. Bu tür harcamalar, devletin, karşılığında bir hizmet ya da mal alma gücünü elinde tuttuğu harcamalardır. Cari harcamaların en önemli bölümünü personel harcamaları oluşturur. Devlet, bütçeden yaptığı personel harcamaları karşılığında yüzbinlerce öğretmenin, sağlıkçının, memurun, hizmetlinin, katma bütçeli idare işçisinin, vs. belirli sürelerle hizmetlerini satın almış olur. Transfer harcamaları ise, devletin harcamaya ilişkin nihai kararı doğrudan doğruya kendisinin vermediği, ne tür bir harcama yapılacağına transferi alan birimin (kişi ya da kurum) karar verdiği bir harcama biçimidir. Bunun son zamanlardaki en ağırlıklı kalemini borç faizi transferleri oluşturmaktadır.

Bütçenin ve tüm kamu kesiminin harcama ve gelir yapısında 1980 sonrasında ortaya çıkan çarpıcı gelişmeler şöyle özetlenebilir:

•Reel harcamalar – transfer harcamaları ikili ayırımından bakıldığında, 1975-80 döneminde reel harcamalar bütçenin üçte ikilik bir bölümünü oluştururken, bu payın giderek azaldığını, azalışın önce 1984 sonrasında daha sonra da 1994'ten itibaren hızlanarak sürdüğünü görürüz. Öyle ki, 1988 bütçesinden bakıldığında, başlangıç ödeneği olarak bu payın yüzde 39.4'e kadar gerilediği, buna karşılık transfer harcamalarının yüzde 60.6'lık bir başlangıç payına yükseldiği saptanabilmektedir. 1998 mali yılı ilk altı aylık bütçe gerçekleştirmelerinin de gösterdiği gibi, bütçe yapısındaki bu kötüleşme başlangıç ödeneklerinin de ötesine geçmiş bulunmaktadır.

•Konsolide bütçenin yanına kamu özel fonları, yerel yönetimler ve döner sermaye bütçeleri de alınarak toplam kamu harcamaları kavramına ulaşıldığı durumda dahi, reel kamu harcamalarında zaman içinde bir daralma eğilimi görülmektedir. Bunun anlamı, kamunun iş yapabilme/hizmet üretebilme kapasitesinin şiddetli bir biçimde daraltıldığı ve bütçenin gelir düzeyi yüksek kesimlere faizler aracılığıyla gelir transferi yapmaya yönlendirildiğidir.

•Bu arada toplam sabit sermaye yatırımları içinde de kamunun payı 1980'lerin ortalarından itibaren hızlı bir biçimde geriletilmiştir. Kamu kesiminin merkezi (konsolide bütçe, fon, döner sermaye) ve yerel bütçeleri ile KİT ile iller Bankası tarafından yapılan tüm kamu yatırımlarının toplam sabit sermaye yatırımlarına oranı, 1980-87 döneminde, yüzde 45-40 arasında değişirken, 1988-93 arasında yüzde 33-28 arasına yerleşmiş, 1994 sonrasında ise yüzde 18-23 aralığına gerilemiştir. (Bkz: Ek 1: TABLOLAR) Toplam kamu sabit sermaye yatırımlarının GSMH içindeki payı 1975-88 için ortalama yüzde 8.8 iken, 1994-97 döneminde ortalama yüzde 5 düzeyinde kalmıştır.

•Konsolide bütçenin vergi gelirleri yapısına bakıldığında, dönem başında gelir ve kurumlar vergisinin belirlediği dolaysız vergiler ağırlıklı bir konumdan dönem sonunda dolaylı vergiler ağırlıklı bir konuma geçilmiştir. Bunda 1985"en itibaren yürürlüğe giren KDV"nin etkisi nispeten azdır; olay daha ziyade 1990 başlarından itibaren dolaysız vergilerin gelir esnekliğinin iyice düşmesiyle açıklanabilir. 1993"en itibaren fonların bütçeleştirilmesi de bu gelişmeyi hızlandırmıştır, çünkü fonlar hep dolaylı vergi ağırlıklı gelir kaynaklarına sahip olmuşlardır.

•Konsolide bütçenin, fonların ve yerel yönetimlerin vergi gelirleri toplamının GSYİH'ya oranı yani sosyal güvenlik primleri hariç toplam vergi yükü (TVY), yüzde 17-18'i aşamamış, üstelik 1984-85 döneminde ortalama yüzde 13 oranına kadar düşürülmüştür. Bu yük gelişmiş dünyada yüzde 30 dolayındadır; sosyal güvenlik primleri katıldığında yüzde 40 civarındadır. Türkiye'de sosyal güvenlik primleri dahil, toplam vergi yükü yüzde 22 dolayındadır.

•Yukarıdaki verilerden de anlaşılacağı gibi, gerek konsolide bütçenin, gerekse toplam kamu kesiminin gelir gider farkı yani açıkları 1980'lerin ortalarından itibaren büyümüştür. Bu arada, 1986'dan itibaren bütçe tekniği değiştirilerek, iç ve dış borç anaparaları bütçe hasılat ve ödeneklerinden çıkarılmış, uluslararası standartlara uygun olarak devlet borçlarının yönetimi ayrıca (Hazine tarafından) gerçekleştirilmiştir.

b. Ekonomik Ayırma Göre Bütçe Bileşimi

Bütçelerin bileşimlerine uzun dönem itibariyle bakıldığında, iktidarların bütçe üzerindeki kontrollerini uzunca bir süredir ellerinden kaçırdıkları, faiz gibi önemli harcama kalemlerinin katılığı nedeniyle bütçenin esnekliğini kaybettiği görülmektedir. Bu durum karşısında hükümetler öncelikle KİT transferlerini ve yatırım ödeneklerini (ve işlevsel ayırimda da değineceğimiz gibi, eğitim, sağ..k ve benzeri sosyal harcamaları) kıstışlar,

siyasal anlamda fırsat bulduklarında ise personel ödeneklerini sınırlamışlardır. Ancak, KİT'lere yönelik sermaye transferleri ile yatırım ödenekleri kısıntıları esasen dip noktalarına ulaştığı için burada bir hareket marjı artık bulunmamaktadır. Yılların kötü yönetimlerinin birikimi nedeniyle şu an yükseliş eğiliminde olan sosyal güvenlik transferleri ise şimdilik yeni bir gayri esnek harcama kalemi olmaya doğru yönelmektedir.

Geriye kalan personel ödenekleri ise, ancak belirli bir yükseliş konjonktürünü izleyen dönemlerde hükümetlerin göz diktikleri bir kalem olabilmektedir. Bunun iki tipik örneği, izleyen tablolardan da görülebileceği gibi, 24 Ocak 1980 ile 5 Nisan 1994 dönemeçleridir. Her iki dönüm noktasında da, personel ödeneklerinin bütçe içindeki payı yüzde 35'leri aşan noktalardan yüzde 23-24'lere geri çekilmiştir. (Aynı eğilimi ücret kategorisinin milli gelirden aldığı pay itibarıyla da izlemek mümkündür. Farklı büyüklüklerin orantısı olmakla birlikte, ücret türü gelirlerin milli gelir payının da, yukarıda belirtilen iki dönüm noktasında yüzde 30'ları aşan bir düzeyden yüzde 22-24'lere geriletildiği bilinmektedir).

Oysa şimdiki durumda (1998-1999 yıllarında) Hükümetlerin üzerinde oynayabileceği bir "ücret rezervi" bulunmamaktadır. Reel ücret ve maaşlar 1994 sonrasında esasen iniş çizgisindedir. Personel ödeneklerinin 1997'de yüzde 26 düzeyinde gerçekleşen bütçe payını 1998'de yüzde 23.6'ya çekmenin ciddi bir talep kısıcı etkisi olamayacak, ancak ücretli/maaşlı kesimden hükümete olan başlangıç desteğini önemli ölçüde tersine çevirebilecektir. 1998 yılında personel ödemelerinin bütçe içindeki payını, 1984-88 gibi ücret ve maaşların en fazla geriletildiği bir dönemin düzeyine çekmek, ekonomik olmaktan ziyade politik sonuçları olabilecek bir icraat olacaktır.

Milli gelirden aldığı pay giderek büyüyen sermaye kesimlerinin, bu arada özellikle rant geliri sahiplerinin üzerine gitmek yerine onları borçlanma ve vergileme politikalarıyla

sürekli kayıran bir anlayışın, doğruluğu kuşkulu olan talep yönetimi politikalarını dahi başarılı kılması beklenmemelidir.

Kamu ve özel sektörlerin ücretli ve maaşlı kesimlerinin 1996'da milli gelirden aldıkları pay sadece yüzde 24.2 düzeyinde olmasına karşın, bu kesimler gelir vergisinin yüzde 51.4'ünü ödemekte, dolaylı vergilerin en önemli yükümlülükleri konumunda bulunmakta, ancak hâlâ bir istikrar programının temel hedefi olarak görülebilmektedirler.

Bu açılardan bakıldığında, toplumun en çok kazanan kesimlerinin satın alma gücünü denetleyebilecek bir vergi ve iç borç reformu olmaksızın enflasyonu geriletebilmek mümkün gözükmemektedir. Oysa ne yeni vergi düzenlemelerine ilişkin beklentiler umut vermektedir, ne de bütçeyi "rantiyeye kamu kaynaklarını transfer etme organı" olmaktan kurtaracak bir hazırlığın işaretleri görülmektedir.

DÖNEMLER İTİBARIYLA KONSOLİDE BÜTÇE BİLEŞİMİNDE DEĞİŞME (1975-1996)

(Yüzde)

	1975-80	1981-83	1984-88	1989-93	1994-96
1) Cari Harcamalar	46,4	42,7	37,5	16,7	36,2
- Personel Harcamaları	35,4	26,5	23,6	37,5	28,0
- Diğer Cari Harcamalar	11,0	16,2	13,9	9,2	8,1
2) Yatırım Harcamaları	19,8	19,7	18,1	12,8	7,0
3) Transfer Harcamaları	33,8	37,6	44,4	40,5	56,9
- Faiz Harcamaları	2,7	6,2	16,4	20,6	34,8
Bütçe Harcamaları (1+2+3)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Kaynak: DPT, Ekonomik ve Sosyal Göstergeler
Maliye Bakanlığı, Bütçe Gereksinimleri

Son 10 yılın gelişmesi içinde aykırı gibi duran bir 1997 yılının varlığına da dikkat çekmek gerekmektedir. İzlenen ikinci tabloda görüldüğü üzere, 1997 mali yılında faizlerin bütçe içindeki payı gerilemekte ve gerçekleşme sonuçlarına göre yüzde 28.4 oranına düşmektedir; ancak bu bir düzelmeye işaret etmemektedir. Bu durum, Refahyol iktidarının gerek

birinci "kaynak" paketiyle döviz cinsinden borçlanarak, gerekse TL cinsinden borçlanmanın vadesini büyük ölçüde 1998 yılının ilk dört ayına yığarak kendi dönemini ve "denk bütçe" söylemini kurtarmaya çalışması sonucunda ortaya çıkmış fiktif bir gelişmedir. Nitekim 1998 bütçesindeki faiz ödemeleri esas olarak 1996 sonu ve 1997 yıllarından devretmektedir. 1998 yılı borç ödemelerinin yüzde 45'i ilk dört aya yığılmış olup, bu yılın faiz ödemelerinde henüz bütçe teklifi aşamasında ortaya çıkan tırmanmanın nedeni de bu borç yığılmasıdır. Eğer 1998'de vadesi gelen kamu iç borçlarının 1997 yılına isabet eden faiz yükleri 1997 bütçesine dahil edilmiş olabilseydi, 1997'deki bu zahiri düzelmenin izleri tamamen silinmiş olurdu.

BÜTÇENİN ÖNEMLİ HARCAMA KALEMLERİNDE AĞIRLIK KAYMALARI (Toplam Bütçe Harcamalarının Yüzdesi Olarak)

	1975-8	1981-83	1984-88	1989-93	1994-95	1996	1997	1998*	1998**
Personel/Bütçe	35,4	26,5	23,6	37,5	29,8	24,5	25,8	23,6	25,0
Yatırım/Bütçe	19,8	19,7	18,1	12,8	7,0	6,5	7,9	6,8	5,1
Faiz/Bütçe	2,7	6,2	16,4	20,6	33,4	38,1	28,4	39,9	43,1
KIT Trans/Bütçe	12,1	12,8	4,2	4,7	2,5	1,3	1,5	1,1	1,1
4 Kalem/Bütçe	70,0	65,2	62,3	75,6	72,7	70,4	63,6	71,4	74,3

Kaynak: DPT, Ekonomik ve Sosyal Göstergeler (1950-1995) ve 1998 Mali Yılı Bütçe Gerekçesi.

(*) 1998 yılı verileri bütçe teklifi rakamlarından hesaplanmıştır.

(**) Ocak-Ekim Gerçekleşmesi.

c. İdari-Fonksiyonel Ayırma Göre Bütçe Bileşimi

Aşağıdaki tablodaki veriler konsolide bütçe harcamalarının bu defa idari-fonksiyonel ayırma göre dağılımını 1990-1998 dönemi itibarıyla vermektedir. Buna göre, harcamaların ağırlıklı bölümünün borç faiz ödemeleri, genel hizmetler, savunma, eğitim, adalet-emniyet ve sağlık olduğu görülmektedir. Bütçe harcamalarının idari-fonksiyonel bileşimindeki çarpıklık 1980'li yılların ortalarından itibaren gelişmeye başlamış olmakla birlikte, 1990'lı yıllarda da bozulmanın sürdüğü görülmektedir.

TABLO : İDARİ - FONKSİYONEL AYRIMA GÖRE KONSOLİDE BÜTÇE HARCAMALARI

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997*	1998** (Yüzde)
1. GENEL İDARE HİZMETLERİ	37.4	41.6	38.9	39.4	38.0	39.7	37.9	46.1	39.5
Genel Hizmetler	19.0	24.3	20.1	24.0	22.0	23.8	24.3	30.3	25.4
Savunma	13.3	12.1	13.5	10.9	11.9	11.9	10.1	12.2	11.0
Adalet - Emniyet	5.1	5.2	5.3	4.5	4.1	4.0	3.5	3.6	3.1
2. EKONOMİK HİZMETLER	16.7	17.3	17.0	14.8	10.8	10.1	9.3	8.4	6.0
Tarım - Orman - Köy İşleri	5.7	6.6	6.2	5.2	3.9	3.3	2.8	2.6	2.0
Su İşleri	5.6	5.6	5.2	4.0	2.8	3.1	2.8	2.6	2.0
Karayolları	3.1	3.2	3.1	2.9	2.3	2.2	2.1	1.9	1.4
Bayındırlık	1.5	1.3	1.7	2.0	1.2	1.0	1.1	0.6	0.4
Ulaştırma	0.5	0.4	0.5	0.3	0.3	0.3	0.3	0.3	0.2
Madencilik	0.3	0.4	0.4	0.4	0.3	0.2	0.2	0.3	0.1
3. SOSYAL HİZMETLER	25.5	22.9	26.1	22.1	18.1	16.6	15.1	15.5	14.4
Eğitim	18.8	17.3	19.7	16.6	13.4	12.2	11.0	11.1	11.0
Sağlık	4.7	4.0	4.7	3.9	3.5	3.3	3.0	3.2	2.6
Kültür - Turizm	0.9	0.7	0.8	0.7	0.6	0.5	0.5	0.5	0.4
Diğer Sosyal Hizmetler	1.1	0.9	0.9	0.9	0.6	0.6	0.6	0.6	0.4
4. BORÇ FAİZ ÖDEMELERİ	20.4	18.2	17.9	23.7	33.1	33.4	37.8	29.8	39.9
TOPLAM	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Kaynak : Bütçe Gerekçeleri.

*Bütçe dışı gelir ödeneklerine göre.

**Bütçe dışı gelir ödeneklerine göre.

1992 mali yılının birçok bakımdan 1991'e göre geçici ve kısmi bir düzelme yılı olduğunun da karşılaştırmalarda hesaba katılması kaydıyla, idari fonksiyonel dağılımı gruplandırarak aşağıdaki gibi sunmak da mümkündür.

HARCAMA KÜMELERİ İTİBARIYLA BÜTÇENİN İDARİ-FONKSIYONEL DAĞILIMI

(Yüzde)

	1992 (Harcama)	(Bütçe Teklifi)
•Genel Hizmetler	20.1	25.4
•Savunma-Adalet-Emniyet	18.8	14.1
•Alt Yapı (Turizm dahil)	17.0	6.1
• Sosyal Harcama (Eğitim, Sağlık, Kültür, Sosyal Hizmet)	26.1	14.3
• Borç Faizleri	17.9	39.9
• Toplam Konsolide Bütçe	100.0	100.0

Kaynak: Bütçe Gerekçeleri.

Görüldüğü gibi, 1998 bütçesi tam anlamıyla kötürümleştirilmiş bir bütçe resmi vermektedir. 1980'lerden itibaren biriken olumsuzlukların 1994 sonrasının hızlı bozulmalarıyla katmerleşmesi sonucunda, sosyal harcama ve altyapı boyutu tamamen gözden çıkarılmış bir bütçe anlayışına varılmıştır. **1994 sonrasının bütçeleri Türkiye'nin beşeri ve fiziki altyapı bakımlarından gelişmiş ülke statüsüne yakınlaşma sürecini tamamen kesintiye uğratmış bulunmasının belgeleri niteliğindedir.**

Buna rağmen hâlâ sosyal harcamaları bir sorun olarak gören yaklaşımın varolması, siyasilerin ve bürokratların çözüm üretmeye hazır olmadıklarını göstermektedir. Herşeyin faiz transferlerine yer açmak için feda edildiği bu süreç, sağlıklı ve sürdürülebilir bir gelişme değildir.

Bu tür bütçeler Türkiye'nin sorunlarını çözemez, tam tersine sorunların daha da büyümesine kaynaklık eder. Bu tür bütçeler, istikrarın ve gelişmenin sağlanmasının değil istikrarsızlığın kalıcılılaşmasının araçları olabilir. Bu nedenlerle, kamu maliyesi sistemimiz bir an önce bu çarpık bütçeleme anlayışından kurtarılmalıdır.

Bunun çözümü bir yandan vergi gelirlerini ciddi ölçelerde artırmak, diğer yandan bütçe üzerindeki borç faizi yükünü hemen tasfiye etmektir.

III.TÜRKİYE'DE KİT SİSTEMİNE İLİŞKİN GELİŞMELER

“Ekonomik etkinlik” ve “sermayenin halka yayılması” gibi gerekçelerin arkasına sığınmakta Batılı uygulamalardan geri kalmayan Türkiye'deki özelleştirme hareketi 12 yıllık bir “icraat” dönemini geride bırakmıştır. Bu uygulamanın bazı özelliklerine değinmeden KİT sistemindeki gelişmelere son yıllar itibariyle hızlı bir bakış yararlı olabilir.

1. Katma Değer Oluşumu ve Verimlilikte Ekonominin Yenilmez Savaşçıları: KİT'ler

*1991-1995 döneminde KİT'lerin yarattığı katma değer in büyüme hızı, 1991 yılı dışında, GSYİH'nın büyümesinin çok üzerine çıkmıştır. 1994 yılında ekonomi ve sektörler gerilerken KİT'lerin yüksek pozitif büyüme içinde olmaları ve kamu maliyesine katkılarının bu nedenle de artışı kayda değer bir performanstır.

İzleyen tablodan sektörler itibariyle bakıldığında, KİT'lerin katma değerinin en fazla imalat sanayiinde büyüdüğü, buna karşılık en fazla ticaret sektöründe küçüldüğü görülmektedir. Bütün olumsuzluklara ve özellikle yatırımlarının engellenmesine rağmen KİT'lerin imalat sanayiinde büyümesi çok önemli bir direnç göstergesidir. Ticaret sektöründe küçülmeleri ise, KİT'lerin kârlı alanlardan çekilmelerine yönelik ve başta özelleştirmeyle simgelenen politikaların uzantısıdır.

TABLO : GSYİH SEKTÖREL BÜYÜME HIZLARI
(1987 yılı fiyatlarıyla)

Sektörler	(Yüzde)									
	1991		1992		1993		1994		1995	
	TR	KİT	TR	KİT	TR	KİT	TR	KİT	TR	KİT
1- Tarım	-02	13.5	3.9	-7.2	-1.0	17.9	-0.6	-2.2	1.4	42.2
2- Sanayi	3.3	-19.8	6.8	19.2	8.7	36.6	-3.9	6.4	10.2	38.2
- Madencilik	3.5	-21.8	0.5	-24.2	-6.0	83.1	6.9	6.8	-6.4	-19.6
- İmalat	3.1	-0.6	6.8	9.3	9.9	13.6	-5.6	6.7	11.7	58.3
- Enerji	5.3	-65.2	11.8	170.5	8.7	64.5	3.4	12.1	9.5	47.7
3- Hizmetler	0.3	7.4	7.3	22.5	7.2	-2.8	-4.0	-0.5	5.6	-10.8
- Ticaret	-0.7	16.0	10.0	13.9	6.9	-54.2	-8.4	37.1	11.6	-59.0
- Ulaş.-Haberleş.	0.5	-11.4	8.0	19.5	11.5	6.7	-1.4	6.7	4.5	-5.5
- Diğer Hizmetler	1.4	-5.1	3.6	35.2	4.2	32.6	-0.7	-21.7	-0.3	16.7
Sektörler Toplamı	1.0	-5.3	6.3	20.5	6.1	10.8	-3.4	7.2	6.2	12.8
4- Devlet Hizmetleri	2.4	-	3.4	-	1.8	-	0.8	-	2.5	-
Toplam GSYİH (Faktör fiyatlarıyla)	1.1	-6.9	6.4	19.6	5.9	10.3	-3.2	9.4	6.0	13.8
5- Dolaylı vergiler- sübvansiyonlar	-1.1	19.6	1.8	-10.3	32.7	25.3	-26.4	127.7	21.7	-40.9
6- Dış alemden net faktör geliri	-47.3	-	72.5	6.9	17.8	-16.2	-62.0	-13.9	176.7	-1.2
Toplam GSMH (Alıcı fiyatlarıyla)	0.3	-5.4	6.4	12.9	8.1	14.6	-6.1	30.6	8.0	-9.8

Kaynak : BYDK 1995 KİT Genel Raporu, 5. 60.
(TR : Türkiye)

*Öte yandan 500 büyük firma içinde yer alan KİT'lerin sayısı son 10 yılda yarı yarıya azalmakla birlikte, bunların 500 firmanın toplam brüt katma değeri içindeki paylarının aynı önem derecesini koruduğu görülmektedir. Bölüm sonundaki tablolardan izleneceği üzere, 1991-94 arasında 500 firmanın değeri içinde ortalama yüzde 45 ağırlığa sahip olan KİT'lerin bu payı 1995'te yüzde 40'a gerilemesine rağmen 1996-97'de yeniden yüzde 44 ortalamasına oturmuş bulunmaktadır. Bu veriler, bütün çökertme çabalarına karşın KİT'lerin ekonominin öncü dev kuruluşları olmasının önlenemediği göstermektedir.

*KİT'lerin üretim artışları personel sayısındaki azalmaya rağmen gerçekleşebilmiştir. Bunun bir anlamı, KİT'lerde emek faktörü verimliliğinin hızlı bir artış eğiliminde olduğudur. Nitekim gene 500 büyük firma açısından bakılırsa, bölüm sonundaki tablo ve grafiklerin de gösterdiği gibi, çalışan başına brüt katma değer oluşumu, yani bir başka anlatımla emek verimliliği göstergesi, dönem boyunca kamu ve özel sektörün büyük firmalarında başabaş gelişmektedir. Daha da ilginç, 1994'den sonra bir kırılmanın ortaya çıkması ve KİT'lerde emek verimliliğinin özel sektördeki ciddi bir fark atmaya başlamasıdır. İstanbul Sanayi Odası'nın, yani doğrudan doğruya büyük sermaye çevrelerinin verilerinin de saptadığı bu gelişmeye rağmen hâlâ KİT'lerde emek kullanımının verimsiz olduğu efsanesinin canlı tutulmaya çalışılması acaba ideolojik bir tahriften başka bir anlam taşıyabilir mi?

*Aşağıdaki Yüksek Denetleme Kurulu verilerinden görüldüğü gibi, 1990'ların ilk yarısı içinde KİT'lerin istihdam ettiği çeşitli statülerdeki personel sayısında 114 bin kişilik bir azalış göze çarpmaktadır. Azalışların giderek yoğunlaştığı ve 1994-1995 yıllarında sırasıyla 48 bin ve 41 bin kişilik azalışların ortaya çıktığı görülmektedir. Bu eğilim, KİT istihdamının toplam istihdam içindeki payının 1991'de yüzde 3.7'den 1995'te yüzde 3'e düşürmüş bulunmaktadır (BYDK: 43). Bu oranlar, AB ülkeleri ortalamalarının altında bulunmaktadır.

Öte yandan, bölüm sonunda sunulan ISO'nun 500 büyük firmaya ilişkin 1997 verilerinden de görülebileceği gibi, 1982-92 döneminde 500 büyük içindeki kamu işletmelerindeki istihdam toplamın yüzde 55'i dolayında bulunurken, 1996-97 itibariyle bu oran yüzde 37'e düşmüş bulunmaktadır. Bu veriler, Türkiye'de KİT sektörüne ilişkin abartılı istihdam rakamlarının doğru olmadığını bir kez daha ortaya koymaktadır.

Türkiye'de KİT istihdamındaki azalışların iki temel nedeni bulunmaktadır: a) Emekli edilen personel yerine yeni eleman alınmaması ve giderek emeklilik yaşına gelenlerin sayısının artışı; b) özelleştirmenin son yıllarda hızlanma eğilimi içine girmesi. Yıl sonları itibariyle KİT'lerin personel sayısının gelişimi (bin kişi olarak) aşağıda verilmektedir (BYDK:67)

<u>1991</u>	<u>1992</u>	<u>1993</u>	<u>1994</u>	<u>1995</u>
690	683	665	617	576

*Katma değer ve personel sayısındaki ters orantılı değişimler sadece verimlilik artışını değil, aynı zamanda KİT üretim maliyetleri içinde personel giderlerinin azalışının da ipuçlarını vermektedir. Nitekim, sabit fiyatlarla (1987 fiyatlarıyla) hesaplandığında (bakınız izleyen tablo), 1993'e kadar üretim maliyetlerinde artışın personel giderleri artışına paralel bir gelişme içinde olduğu, ancak 1994'ten itibaren aradaki ilişkinin koptuğu görülmektedir. Personel giderleri endeksi, 5 Nisan Kararlarının uygulamaya sokulduğu 1994 yılıyla birlikte tepe taklak aşağıya gidip 1995'te 70'e gerilerken, personel dışı maliyetlerindeki (özellikle finansman maliyetlerindeki) görece artış nedeniyle toplam üretim maliyetleri bu eğilimi izlememektedir.

Böylece, personel giderlerinin üretim maliyeti içindeki payı 1/2 düzeyinden 1/3 düzeyine kadar geriletilmiştir. Bunda, kuşkusuz, personel sayısındaki azalış kadar reel ücretlerin 1994'ten itibaren hızla bastırılmasının rolü bulunmaktadır. Kişi başına aylık ortalama giderlerin reel olarak hızlı bir azalış eğilimine girmesi de bunu göstermektedir.

ÜRETİM MALİYETLERİ İLE PERSONEL GİDERLERİ İLİŞKİSİ (1987 Yılı Fiyatlarıyla)

	1991	1992	1993	1994	1995
Üretim maliyeti endeksi	100.0	106.8	119.9	106.2	101.8
-Personel giderleri endeksi	100,0	109.4	119.4	89.8	70.2
-Personel giderleri/üretim maliyeti (%)	48.4	49.6	52.6	40.9	33.4
-Kişi başına aylık ortalama giderler	100.0	107.2	113.2	94.5	79.5

Not: Mali KİT'ler hariç tutulmuştur.

Kaynak: BYDK, 1995 KİT Genel Raporu, s.72 ve 73

*Bölüm sonundaki tabloların gösterdiği üzere, KİT'lerde azalan sadece personel sayısı olmayıp, bütün gelişmeler de olumlu değildir. KİT'lerin yerini dolduramadıkları nitelikli personel kayıpları bir yana, 500 büyük firma itibariyle bakıldığında, sabit varlıkların dağılımında kamunun payının 500 firma içinde 1985-1989 ortalaması olarak yüzde 70 dolayından, tedrici bir gerilemeyle 1996'da yüzde 50'nin altına ve nihayet 1997'de yüzde 44'e düştüğü görülmektedir.

Özelleştirmeler dışında ve ondan daha kuvvetli olarak bu gelişmeyi etkileyen husus, KİT'lerin sabit varlıklarını yenileme/geliştirme taleplerinin engelleniyor olmasıdır. KİT sabit varlıklarının ciddi bir erozyonuna işaret eden bu kasıtlı politika, eğer durdurulmazsa, KİT'lerin yavaş ölümüne neden olacak kadar vahim sonuçlar ortaya çıkarabilecektir.

Bununla birlikte, bütün bu olumsuz gidişata rağmen, **işletme başına sabit varlıklar** ölçütü bakımından KİT'lerin 500 büyük firma içindeki büyük özel firmalara hâlâ 7-8 kat fark atabiliyor olmaları (bkz. Tablolar Eki) dikkate değer.

*Benzer bir olumsuzluk, sabit varlıklar erozyonu yanında KİT'lerin net aktifler bakımından da 500 büyük firmanın içindeki

başat konumlarını kaybetmiş bulunmaları, yüzde 60 dolaylarındaki paylarının 1997'de yüzde 35'e kadar gerilemiş bulunmasıdır (Bkz: bölüm sonundaki tablo ve grafik).

Ancak işletme başına net aktif karşılaştırmasına gidildiğinde, kamu işletmelerinin hâlâ özel işletmelere 6 kata yakın bir fark atacak cesamette olduğu gözlemlenmektedir.

2. KİT'ler Bütçeye Yük mü, Yoksa Vazgeçilmez Cansimidi mi?

Hazine'den ve TC Merkez Bankası'ndan aldıkları transferlerin ve dolaysız kredilerin 1984 sonrasında bıçak gibi kesilmesi sonucunda (bakınız izleyen sayfa), KİT'lerin dış proje kredilerine ve özellikle iç mali piyasalarda yatırım ve işletme kredilerine yüksek maliyetleri de göze alarak başvurmak zorunda bırakılmaları, Özal iktidarlarının KİT'leri tasfiye etme politikalarının bir parçası olmuştur.

KİT'leri müflis ve kamu açıklarının ana sorumlusu olarak göstermeye ayarlanan (bu arada mali sermayeye de yüklü karlar sağlayan) bu kasıtlı **gözden düşürme politikalarının** en kötü sonuçları 1990-93 döneminde elde edildikten sonra, KİT'lerin mali açıdan toparlanma sürecine girmesi kayda değer bir başarı olmuştur. Bu şaşırtıcı başarının elde edilebilmesi için, 1991-95 koalisyonu döneminde bazı iyi niyetli bakan ve KİT yöneticilerinin kısa süreli icraatlarının dahi yeterli olabilmesi burada özellikle not edilmelidir.

*KİT-Bütçe ilişkilerinin bir özetini, bütçeden KİT'lere yapılan transferlerin bütçe büyüklüğüne oranı göstermektedir. Daha önce değinilen bu ilişkiye göre, özetle, 1975-1983 döneminde KİT'lere cari ve sermaye transferleri yıllık ortalama olarak bütçenin sekizde birini temsil eden yüzde 12.5 dolayında olmuştur. Bu oran, 1984-93 döneminde yüzde 4.5 dolayına geriletilmiş ve 1996'dan itibaren yüzde 1-1.5 sınırına çekilmiştir.

TÜRK-İŞ Bilgi Merkezi

MERKEZ BANKASI KREDİLERİNİN DAĞILIMI

(Yüzde Olarak)

	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986
Hazineye kısa vadeli avans	24,0	28,8	28,3	29,2	27,4	60,0	61,2	59,7
KİT	44,0	34,5	30,9	34,2	24,8	4,2	9,4	11,9
Tarım Kooperatif.	12,2	14,1	13,0	4,7	5,0	4,1	3,2	2,4
Özel Kesim	19,8	22,6	27,8	31,9	42,7	31,1	24,7	24,5
Menkul Kıy.Tan.F. ve Tas.Koru. F.avans	-	-	-	-	-	0,6	1,5	1,6
Toplam Yüzde	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Toplam Krediler (Milyar TL)	382,1	655,2	925,5	910,5	1,234,1	879,9	1,158,2	1,666,7

Kaynaklar: Merkez Bankası, Yıllık Rapor 1986, s.123 ve Yıllık rapor 1982, s. 132'deki veriler kendi içlerinde yeniden sınıflandırılarak tablomuzdaki ağırlıklar hesaplanmıştır (Yüzde toplamı yuvarlamalar nedeniyle tutmayabilir).

Notlar: 1) 1984-1986 döneminde KİT'lerin MB kaynaklarından sübvansiyonu gerçek anlamda sıfırlanmıştır. Bu dönemde sadece TMO'ne Hazine Kefaletini Haiz Bonolar karşılığında destekleme alımları için kredi açılmıştır. 2) Özel kesime bankalar aracılığıyla kredi kullanılmaktadır. 3) Fonlara verilen avanslarda en büyük pay MB yönetimindeki Tasarrufları Koruma Fonu'na gitmektedir. 1986'da ki avans tutarı 26.4 milyardır ve tümü bu fona verilmiştir.

Bütçenin yüklü faiz ödemelerine yer açmak için KİT'ler üzerinden yapılan bu "tasarrufların" ne ölçüde ekonomik rasyonaliteye uygun olduğu tartışmalıdır, ama devlet üzerinden sermaye biriktiren çevreler açısından yararı tartışmasızdır.

Öte yandan, KİT'lere Hazine'den tek yönlü bir yardım ilişkisi var olduğu izlenimini yaratmak, iktidarların başvurduğu büyük bir çarpıtma olmaktadır. Son yıllarda KİT'lere yapılan sübvansiyonu zaman zaman aşan tutarlarda KİT'lerden Hazine'ye dönem kârı ödemeleri yapılabilmektedir. Örneğin 1995 yılında KİT'lere Hazinece aktarılan sübvansiyon niteliğindeki kaynaklar 16.3 trilyon TL olmuşken, aynı yıl KİT dönem karından Hazine'ye ödenmesi gereken tutar Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu verilerine göre 19.6 trilyon TL olarak hesaplanmıştır (BYDK, 1995 KİT Genel Raporu: 53-55).

*KİT'lerin bütçeye olan katkılarının görünmeyen bir boyutu da vergi yükümlüsü ve sorumlusu (aracısı) olarak yaptıkları ödemelerdir. KİT'lerin GSYİH içindeki payları 1995'te yüzde 10.9 düzeyinde kalırken bütçe toplam vergi gelirlerinin üçte birinden fazlasını sağlıyor olmalarının gösterdiği gibi, KİT'ler vergi ödevlerini fazlasıyla yerine getirmektedirler.

KİT'lerin kurumlar vergisinin de yaklaşık üçte birini ödüyor olmaları da (1995'teki oran yüzde 32.9'dur) aynı yönde verilebilecek bir başka örnektir.

KİT'lerin vergi aracısı olarak ödediği vergiler de katıldığında bütçe vergi gelirlerine kıyasla yüzde 41 oranında bir vergi payına ulaşmaları (bkz. aşağıdaki tablo, son satır), KİT'lerin kamu finansmanına katkılarının ne derece vazgeçilmez bir önem taşıdığını göstermektedir. Türkiye'nin iki büyük holdinginin, ödedikleri veya aracılık ettikleri vergiler toplam vergi gelirlerinin yüzde 5-6 dolayına çıktığı için yaptıkları medyatik şovlar dikkate alındığında KİT'lerin bu açıdan ezici üstünlüğü daha iyi anlaşılmaktadır.

Sistem içinde KİT'lerin varlığının dolaylı bir katkısı da, belgeli alım-satımların yaygınlaşmasına yaptıkları destektir. Bu katkının boyutları, tarım sektörü söz konusu olduğunda, Tarım Satış Kooperatifleri ile birlikte KİT'leri çok daha rakipsiz bir konuma yükseltmektedir. Aşağıdaki tabloda 1992-1995 döneminde KİT'lerin vergi sistemine katkıları verilmektedir. Özel sektörün ortalama vergi yükünün düşük düzeyi dikkate alındığında, KİT'lerin özelleştirilmesinin, dolaysız olduğu kadar KDV gibi bazı dolaylı vergilerde de önemli vergi kayıplarına yol açacağı öngörülebilir.

KİT'lerin Ödediği Dolaylı-Dolaysız Vergilerin Bütçeye Katkısı

Yıllar	Konsolide Bütçe Vergi Hasılatı (1)	KİT'lerin Vergi Yükümlüsü Olarak Ödediği Tutar (mr.TL)* (2)	(1/2)
1991	78 643	26 058	33
1992	141 602	44 447	31
1993	264 273	70 250	27
1994	587 760	207 519	35
1995	1 084 351	368 845	34
1995	1 084 351	(441 753)**	(41)

* Kurumlar Vergisi, Gelir Vergisi stopajı, KDV, Akaryakıt Tüketim Vergisi, Dış ticarete ödenen vergiler, fon kesintileri, diğer yükümlülükler.

**Vergi aracıları olarak ödenen vergiler dahil.

Kaynak : 1998 ve 1997 Bütçe Gerekçeleri ve BYDK 1995 KİT Genel Raporu (s. 55 ve 207).

*KİT'lerin Hazine ile karşılıklı mali ilişkilerine topluca bakılırsa, 1991-1995 döneminde KİT'lerden Hazine'ye yapılan net katkılarının giderek büyüme eğiliminde olduğu görülecektir (Bkz. aşağıdaki çubuk diyagram; BYDK 1995 KİT Raporu:56). 1995 yılı açısından bakılırsa, KİT'lere yapılan Hazine ödemeleri 16.3 trilyon TL sübvansiyon ve 45.4 trilyon TL sermaye ödemelerinden oluşmaktadır. KİT'lerin Hazine'ye katkısı ise, 19.6 trilyon TL dönem karı ile 368.8 trilyon vergi ödemelerinden oluşmaktadır.

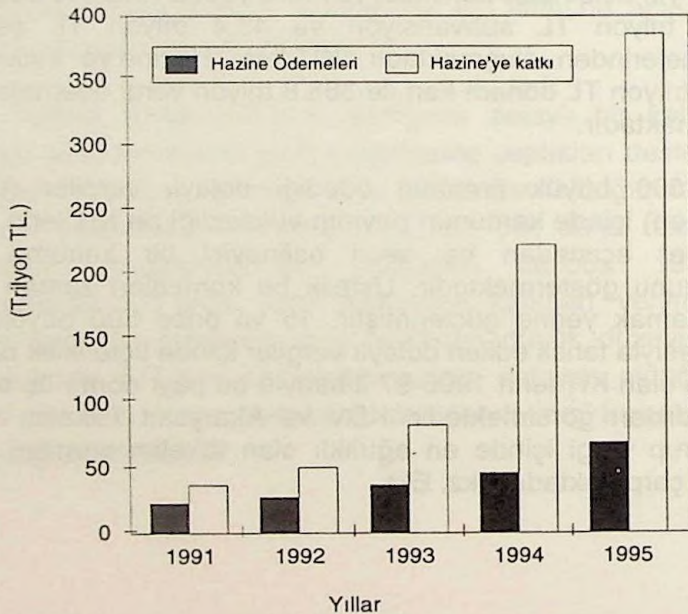
*500 büyük firmanın ödediği dolaylı vergiler (tüketim vergileri) içinde kamunun payının yüksekliği de KİT'lerin dolaylı vergiler açısından ne denli belirleyici bir konuma sahip olduğunu göstermektedir. Üstelik bu konuları zaman içinde zayıflamak yerine güçlenmiştir. 15 yıl önce 500 büyük firma vasıtasıyla tahsil edilen dolaylı vergiler içinde üçte ikilik bir paya sahip olan KİT'lerin 1996-97 itibarıyla bu payı dörtte üç oranına çıkardıkları görülmektedir. KDV ve Akaryakıt Tüketim Vergisi bu grup vergi içinde en ağırlıklı olan tüketim vergileri olarak göze çarpmaktadır(Bkz. Ek)

*Bu durumun tam tersi, teşvik ve sübvansiyonlardan yararlanma bakımından görülmektedir. KİT'lerin 500 büyük firma arasındaki bu bakıdan önemleri yüzde 75'lerden son yıllarda yüzde 14-29 oranlarına geriletilmiş bulunmaktadır. KİT'lerin neden uzun yıllar süren bir "özelleştirme kapsamına alınan kuruluş" muamelesi gördüğü bu rakamlardan da anlaşılmaktadır. Bu durumdaki KİT'lerin genellikle tam bir yatırımsızlık sürecine sokulmaları ve buna bağlı olarak teşvik ve sübvansiyon kapsamının da dışında tutuluyor olmaları, özelleştirme öncesi dönemde dahi özel girişimcilerin "duruma hakim" olmalarını sağlayabilmektedir.

500 büyük firma içindeki KİT'lerin dolaylı vergilerin içinde paylarının artmasına rağmen teşvikler içindeki paylarının azalıyor olması çarpıcı bir çelişki olarak kamuoyunun dikkatine getirilmelidir.

KİT'lerin Hazine ile ilişkileri

KİT'lerin Hazine ile ilişkileri

EK 1. TABLOLAR

1. GENEL OLARAK YATIRIMLARIN DAĞILIMI
2. 500 BÜYÜK FİRMA VERİLERİ

YATIRIMCI KURULUŞLARA GÖRE KAMU YATIRIMLARI

(Cari fiyatlarla Milyar TL)

	Konsolide Bütçe	Toplam KİT	İşletmecî KİT	Tasarruflu KİT	Özelleştirme Kapsamındaki KİT	İller Bankası	Yerel Yönetimler	Fonlar	Döner serm.Kur.+ Sos. Güv. Kur.	Toplam kamu
1977	64,0	46,0	46,0	0,0	0,0	5,0	4,0	0,0	2,0	111,0
1978	68,0	57,0	57,0	0,0	0,0	5,0	5,0	0,0	3,0	138,0
1979	98,0	114,0	113,0	1,0	0,0	7,0	7,0	0,0	2,0	228,0
1980	186,0	239,0	238,0	1,0	0,0	16,0	16,0	0,0	5,0	462,0
1981	306,0	359,0	357,0	2,0	0,0	26,0	24,0	0,0	9,0	723,0
1982	333,0	458,0	455,0	3,0	0,0	34,0	33,0	0,0	10,0	869,0
1983	473,0	627,0	622,0	5,0	0,0	39,0	58,0	0,0	16,0	1.213,0
1984	691,0	922,0	917,0	5,0	0,0	45,0	83,0	3,0	31,0	1.777,0
1985	1.030,0	1.720,0	1.708,0	12,0	0,0	97,0	207,0	139,0	42,0	3.236,0
1986	1.624,0	2.424,0	2.406,0	18,0	0,0	181,0	511,0	389,0	94,0	5.222,0
1987	2.296,0	3.341,0	3.316,0	25,0	0,0	234,0	956,0	489,0	165,0	7.480,0
1988	3.141,0	5.375,0	5.130,0	45,0	200,0	314,0	1.459,0	852,0	311,0	11.451,0
1989	5.067,0	7.162,0	6.929,0	68,0	165,0	433,0	1.244,0	2.936,0	504,0	17.346,0
1990	8.902,0	10.204,0	9.861,0	175,0	168,0	792,0	1.959,0	5.111,0	717,0	27.684,0
1991	17.146,0	14.892,0	13.144,0	317,0	1.431,0	1.261,0	4.755,0	8.428,0	1.102,0	47.585,0
1992	29.239,0	23.137,0	20.341,0	445,0	2.351,0	2.260,0	10.795,0	14.766,0	1.099,0	81.295,0
1993	53.161,0	38.681,0	33.148,0	414,0	5.119,0	3.508,0	19.035,0	27.836,0	1.913,0	144.134,0
1994	72.788,0	53.742,0	45.812,0	681,0	7.249,0	4.950,0	32.240,0	28.521,0	2.655,0	194.896,0
1995	123.777,0	80.873,0	-	-	-	8.386,0	66.868,0	42.589,0	7.677,0	330.140,0
1996	289.493,0	168.472,0	-	-	-	19.521,0	156.130,0	107.873,0	20.579,0	762.067,0
1997	710.000,0	378.010,0	-	-	-	34.000,0	319.090,0	211.300,0	19.529,0	1.671.929,0
1998	1.180.000,0	655.000,0	-	-	-	70.000,0	535.000,0	371.000,0	39.000,0	2.850.000,0

Kaynak DPT, Temel Ekonomik göstergeler 1998, Ekonomik ve sosyal göstergeler 1950-95

1997 verileri gerçekleşme tahmini, 1998 program hedefidir

KAMU YATIRIMLARININ KURULUŞLARA DAĞILIMI

(Yüzde dağılım)

	Konsolide Bütçe	Toplam KİT	İşletmecisi KİT	Tasarruflu KİT	Özelleştirme Kapsamındaki KİT	İller Bankası	Yerel Yönetimler	Fonlar	Döner serm.Kur.+ Sos. Güv. Kur.	Toplam kamu
1977	48,6	41,4	41,4	0,0	0,0	4,5	3,6	0,0	1,8	100,0
1978	49,3	41,3	41,3	0,0	0,0	3,6	3,6	0,0	2,2	100,0
1979	43,0	50,0	49,6	0,4	0,0	3,1	3,1	0,0	0,9	100,0
1980	40,3	51,7	51,5	0,2	0,0	3,5	3,5	0,0	1,1	100,0
1981	42,3	49,7	49,4	0,3	0,0	3,6	3,3	0,0	1,2	100,0
1982	38,3	52,7	52,4	0,3	0,0	3,9	3,8	0,0	1,2	100,0
1983	39,0	51,7	51,3	0,4	0,0	3,2	4,8	0,0	1,3	100,0
1984	38,9	51,9	51,6	0,3	0,0	2,5	4,7	0,2	1,7	100,0
1985	31,8	53,2	52,8	0,4	0,0	3,0	6,4	4,3	1,3	100,0
1986	31,1	46,4	46,1	0,3	0,0	3,5	9,8	7,4	1,8	100,0
1987	30,7	44,7	44,3	0,3	0,0	3,1	12,8	6,5	2,2	100,0
1988	27,4	46,9	44,8	0,4	1,7	2,7	12,7	7,4	2,7	100,0
1989	29,2	41,3	39,9	0,4	1,0	2,5	7,2	16,9	2,9	100,0
1990	32,2	36,9	35,6	0,6	0,6	2,9	7,1	18,5	2,6	100,0
1991	36,0	31,3	27,6	0,7	3,0	2,6	10,0	17,7	2,3	100,0
1992	36,0	28,5	25,0	0,5	2,9	2,8	13,3	18,2	1,4	100,0
1993	36,9	26,8	23,0	0,3	3,6	2,4	13,2	19,3	1,3	100,0
1994	37,3	27,6	23,5	0,3	3,7	2,5	16,5	14,6	1,4	100,0
1995	37,5	24,5	0,0	0,0	0,0	2,5	20,3	12,9	2,3	100,0
1996	38,0	22,1	0,0	0,0	0,0	2,6	20,5	14,2	2,7	100,0
1997	42,5	22,6	0,0	0,0	0,0	2,0	19,1	12,6	1,2	100,0
1998	41,4	23,0	0,0	0,0	0,0	2,5	18,8	13,0	1,4	100,0

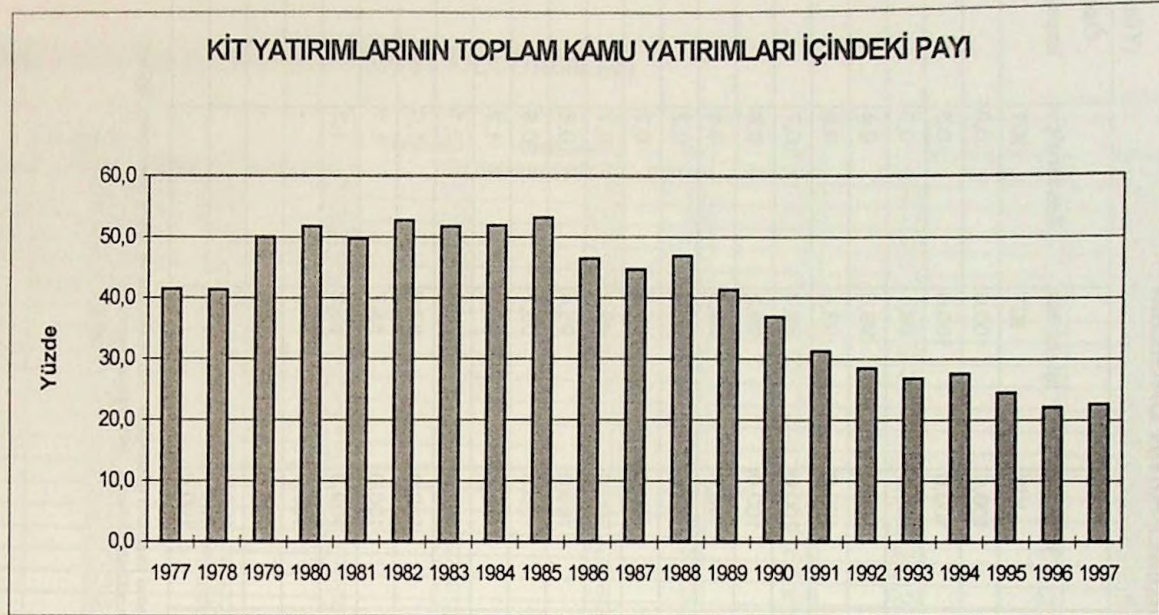
Kaynak DPT, Temel Ekonomik göstergeler 1998, Ekonomik ve sosyal göstergeler 1950-95
1997 verileri gerçekleşme tahmini, 1998 program hedefidir

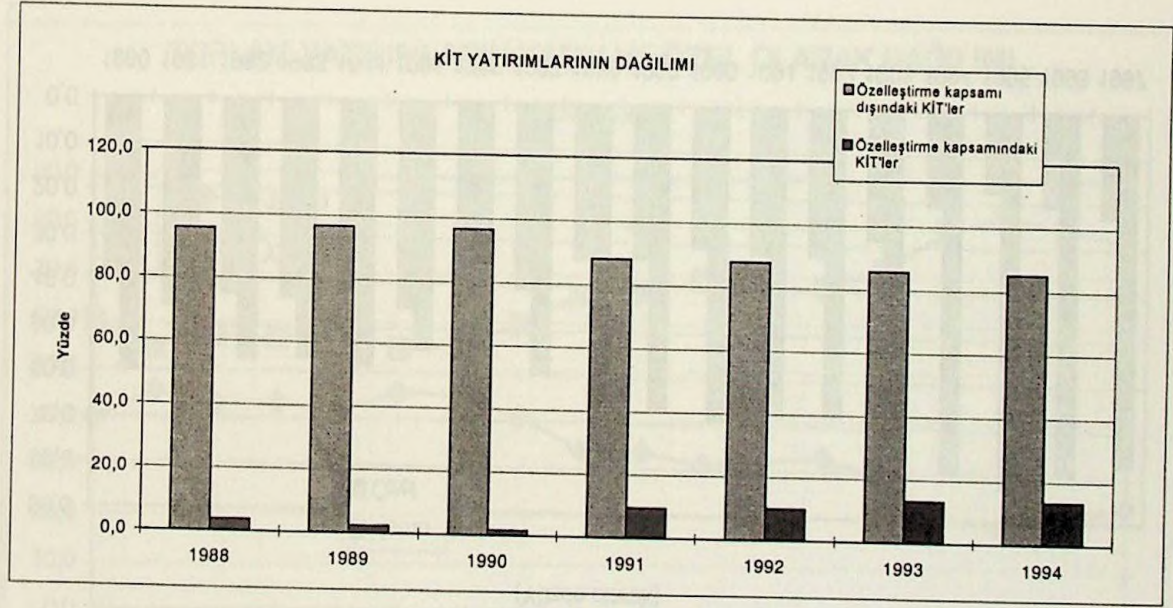
KİT YATIRIMLARININ DAĞILIMI

(Yüzde dağılımı)

	Toplam KİT	İşletmeci KİT	Tasarrufçu KİT	Özelleştirme kapsamındaki KİT
1977	100,0	100,0	0,0	0,0
1978	100,0	100,0	0,0	0,0
1979	100,0	99,1	0,9	0,0
1980	100,0	99,6	0,4	0,0
1981	100,0	99,4	0,6	0,0
1982	100,0	99,3	0,7	0,0
1983	100,0	99,2	0,8	0,0
1984	100,0	99,5	0,5	0,0
1985	100,0	99,3	0,7	0,0
1986	100,0	99,3	0,7	0,0
1987	100,0	99,3	0,7	0,0
1988	100,0	95,4	0,8	3,7
1989	100,0	96,7	0,9	2,3
1990	100,0	96,6	1,7	1,6
1991	100,0	88,3	2,1	9,6
1992	100,0	87,9	1,9	10,2
1993	100,0	85,7	1,1	13,2
1994	100,0	85,2	1,3	13,5
1995	100,0	-	-	-
1996	100,0	-	-	-
1997	100,0	-	-	-
1998	100,0	-	-	-

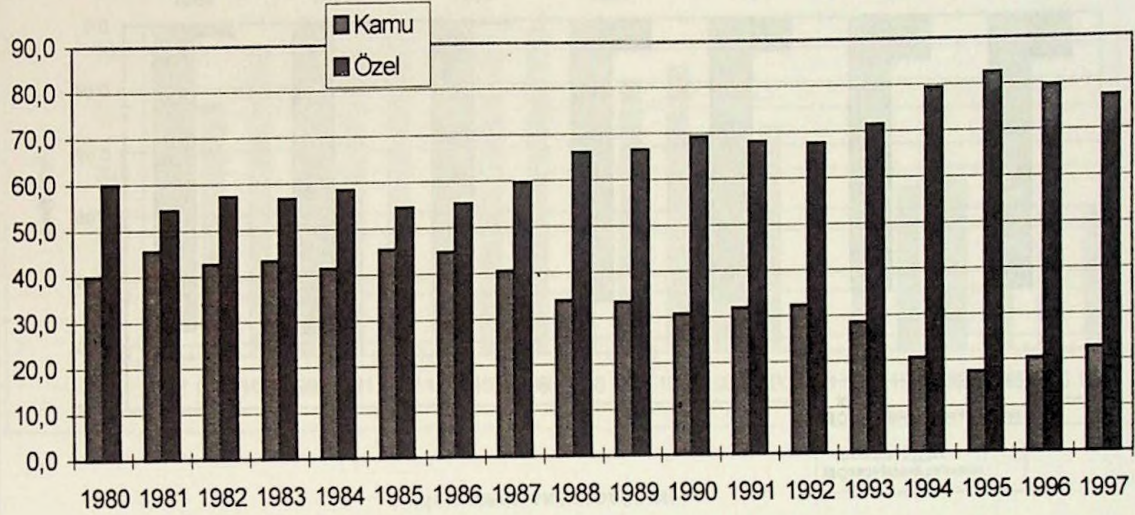
Kaynak: DPT, Temel Ekonomik göstergeler 1998, Ekonomik ve sosyal göstergeler 1950-95
1997 verileri gerçekleşme tahmini, 1998 program hedefidir

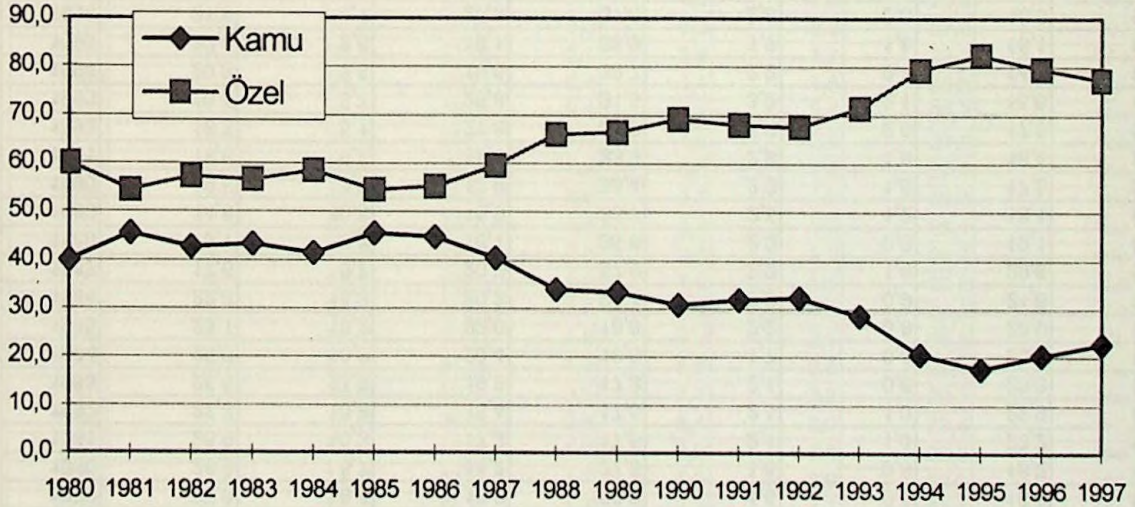
TOPLAM YATIRIMLARIN KAMU VE ÖZEL OLARAK DAĞILIMI

(Yüzde olarak)

TOPLAM YATIRIMLARIN KAMU VE ÖZEL OLARAK DAĞILIMI

(Yüzde olarak)

TOPLAM YATIRIMLARIN SEKTÖREL DAĞILIMI

(Cari fiyatlarla yüzde dağılım)

	İmalat Sanayi	Enerji	Ulaştırma	Konut	Eğitim	Sağlık	Diğer	Toplam
1977	32,5	5,4	16,5	21,2	2,0	0,8	21,6	100,0
1978	31,1	6,1	15,2	25,7	1,9	0,9	19,1	100,0
1979	27,0	8,4	15,6	29,9	1,5	0,8	16,8	100,0
1980	28,5	8,7	14,2	27,8	1,8	0,8	18,2	100,0
1981	28,6	10,3	17,3	17,5	2,1	1,0	23,2	100,0
1982	27,3	10,8	18,4	17,5	2,1	1,0	22,9	100,0
1983	25,5	11,2	19,8	17,3	2,1	0,8	23,3	100,0
1984	25,0	10,2	20,4	18,6	1,7	0,8	23,3	100,0
1985	23,1	10,2	22,0	18,8	2,2	0,8	22,9	100,0
1986	22,0	11,3	20,8	21,4	2,0	0,9	21,6	100,0
1987	17,6	9,7	20,7	27,9	2,3	1,0	20,8	100,0
1988	16,1	9,7	16,1	35,8	2,3	0,9	19,1	100,0
1989	14,8	10,8	15,9	36,7	2,5	1,2	18,1	100,0
1990	19,5	7,3	17,9	33,4	2,6	1,5	17,8	100,0
1991	18,6	6,2	18,9	33,3	2,8	1,8	18,4	100,0
1992	18,3	5,1	21,8	31,9	3,3	2,0	17,6	100,0
1993	18,1	3,7	25,8	31,5	3,2	2,1	15,6	100,0
1994	20,9	2,8	18,6	38,7	2,2	2,1	14,7	100,0
1995	22,6	2,6	19,1	35,9	1,9	1,8	16,1	100,0
1996	21,8	4,1	20,9	31,6	2,8	2,3	16,5	100,0
1997	19,6	6,1	21,1	29,8	3,5	2,7	17,2	100,0
1998	19,5	8,7	19,9	28,0	4,9	2,7	16,2	100,0

Kaynak DPT, Temel Ekonomik göstergeler 1998, Ekonomik ve sosyal göstergeler 1950-95
1997 verileri gerçekleşme tahmini, 1998 program hedefidir

KAMU YATIRIMLARININ SEKTÖREL DAĞILIMI

(Cari Fiyatlarla Yüzde Dağılımı)

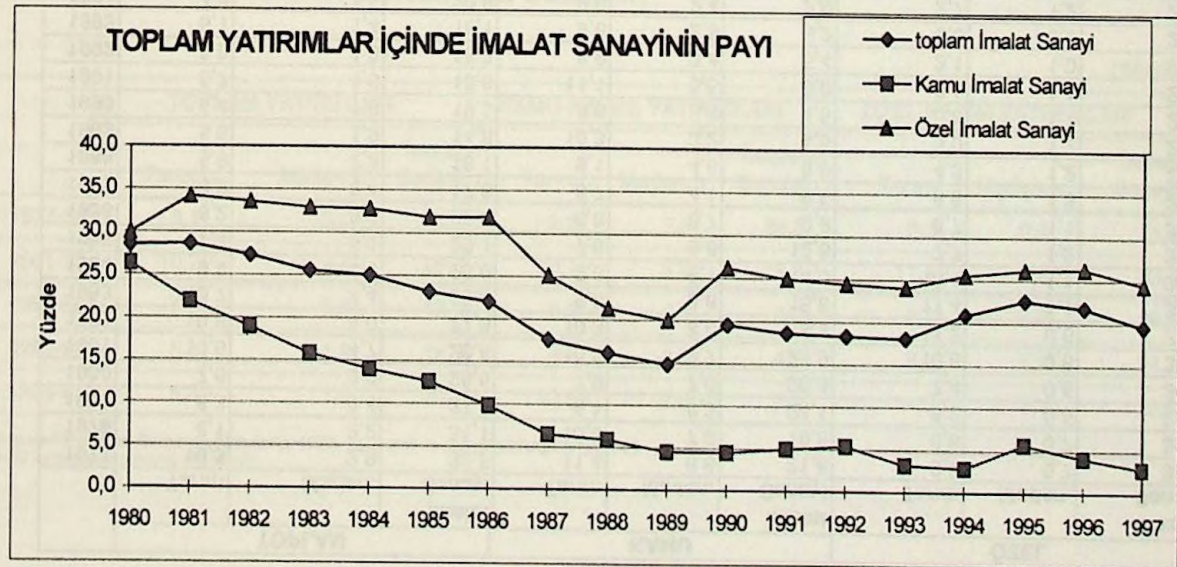
	İmalat Sanayi	Enerji	Ulaştırma	Konut	Eğitim	Sağlık	Diğer	Toplam
1977	21,6	14,4	25,3	2,4	4,9	1,8	29,6	100,0
1978	19,8	17,2	24,9	3,0	5,0	2,2	27,9	100,0
1979	24,1	22,2	21,6	3,1	3,6	1,7	23,7	100,0
1980	26,3	21,3	20,8	2,4	4,1	1,8	23,3	100,0
1981	21,9	22,1	19,7	2,4	4,2	2,0	27,7	100,0
1982	18,9	24,7	21,3	1,4	4,5	2,0	27,2	100,0
1983	15,8	25,4	23,5	1,8	4,5	1,6	27,4	100,0
1984	14,0	24,0	25,0	2,6	3,7	1,5	29,2	100,0
1985	12,6	22,0	28,0	2,6	4,2	1,2	29,4	100,0
1986	9,8	24,3	29,3	2,0	3,7	1,2	29,7	100,0
1987	6,5	22,9	33,9	1,6	4,8	1,5	28,8	100,0
1988	5,9	26,9	29,7	1,8	5,6	1,8	28,3	100,0
1989	4,5	29,8	30,1	1,8	6,2	2,1	25,5	100,0
1990	4,5	21,7	34,0	4,0	6,9	2,8	26,1	100,0
1991	5,0	16,8	36,6	2,2	7,1	2,6	29,7	100,0
1992	5,4	14,5	36,5	2,6	8,4	3,2	29,4	100,0
1993	3,2	11,9	42,5	1,2	9,2	3,8	28,2	100,0
1994	2,9	11,4	42,2	1,7	7,3	3,9	30,6	100,0
1995	5,7	12,3	31,7	1,7	7,7	4,7	36,2	100,0
1996	4,1	13,0	34,2	1,6	9,4	4,4	33,3	100,0
1997	2,9	13,1	32,9	1,7	11,2	3,6	34,6	100,0
1998	3,6	15,2	27,9	1,3	17,7	3,5	30,8	100,0

Kaynak DPT, Temel Ekonomik göstergeler 1998, Ekonomik ve sosyal göstergeler 1950-95
1997 verileri gerçekleşme tahmini, 1998 program hedefidir

ÖZEL YATIRIMLARININ SEKTÖREL DAĞILIMI

(Cari fiyatlarla yüzde dağılım)

	İmalat Sanayi	Enerji	Ulaştırma	Konut	Eğitim	Sağlık	Diğer	Toplam
1977	38,9	0,3	10,2	37,5	0,3	0,2	14,5	100,0
1978	36,9	0,3	10,2	37,5	0,3	0,2	14,5	100,0
1979	28,7	0,4	12,1	45,5	0,3	0,3	12,8	100,0
1980	30,0	0,3	9,8	44,7	0,3	0,1	14,8	100,0
1981	34,2	0,4	15,3	30,1	0,3	0,2	19,4	100,0
1982	33,6	0,4	16,2	29,5	0,3	0,3	19,7	100,0
1983	32,9	0,3	17,0	29,2	0,3	0,2	20,2	100,0
1984	32,8	0,4	17,1	29,9	0,3	0,3	19,1	100,0
1985	31,9	0,4	17,0	32,3	0,5	0,5	17,5	100,0
1986	31,9	0,8	13,9	37,1	0,6	0,7	15,0	100,0
1987	25,1	0,7	11,7	45,8	0,6	0,7	15,4	100,0
1988	21,3	0,9	9,1	53,3	0,6	0,4	14,4	100,0
1989	20,0	1,2	8,8	54,3	0,6	0,7	14,4	100,0
1990	26,2	0,9	10,7	46,5	0,7	0,9	14,1	100,0
1991	25,0	1,2	10,6	47,9	0,8	1,4	13,1	100,0
1992	24,5	0,6	14,8	45,9	0,9	1,4	12,0	100,0
1993	24,0	0,4	19,1	43,6	0,8	1,4	10,6	100,0
1994	25,6	0,6	12,5	48,3	0,9	1,6	10,6	100,0
1995	26,2	0,5	16,4	43,2	0,7	1,2	11,8	100,0
1996	26,3	1,8	17,5	39,3	1,1	1,8	12,2	100,0
1997	24,5	4,0	17,6	38,1	1,2	2,5	12,1	100,0
1998	24,2	6,8	17,6	35,8	1,2	2,5	11,9	100,0

ÜRETKEN SEKTÖRLER İTİBARIYLA SABİT SERMAYE YATIRIMLARI

(Cari fiyatlarla yüzde dağılım)

	TOPLAM			KAMU			ÖZEL		
	Tarım	Maden.	İmalat Sanayi	Tarım	Maden.	İmalat Sanayi	Tarım	Maden.	İmalat Sanayi
1977	10,3	2,9	32,5	11,4	6,6	21,6	9,7	0,7	38,9
1978	8,1	3,2	31,1	10,6	7,9	19,8	6,8	0,7	36,9
1979	6,3	3,4	27,0	8,1	8,3	24,1	5,2	0,5	28,7
1980	7,6	3,3	28,5	7,9	7,6	26,3	7,4	0,5	30,0
1981	10,5	4,7	28,6	10,2	9,7	21,9	10,8	0,6	34,2
1982	10,8	4,0	27,3	10,3	8,6	18,9	11,2	0,6	33,6
1983	10,7	4,4	25,5	9,8	8,8	15,8	11,4	1,1	32,9
1984	9,9	4,4	25,0	9,6	9,1	14,0	10,1	1,1	32,8
1985	7,4	5,1	23,1	7,0	9,8	12,6	7,7	1,2	31,9
1986	6,2	3,6	22,0	6,8	6,7	9,8	5,7	1,1	31,9
1987	6,9	2,4	17,6	8,7	4,1	6,5	5,6	1,3	25,1
1988	5,9	2,3	16,1	9,1	4,5	5,9	4,3	1,2	21,3
1989	5,5	1,9	14,8	10,3	3,2	4,5	3,0	1,2	20,0
1990	5,4	1,8	19,5	9,6	3,4	4,5	3,6	1,1	26,2
1991	5,7	1,9	18,6	11,1	3,5	5,0	3,1	1,1	25,0
1992	5,0	1,8	18,3	8,9	3,4	5,4	3,1	1,0	24,5
1993	5,1	1,4	18,1	9,6	2,5	3,2	3,3	0,9	24,0
1994	4,2	1,5	20,9	9,8	2,4	2,9	2,7	1,2	25,6
1995	5,4	1,2	22,6	12,0	2,1	5,7	4,1	1,1	26,2
1996	5,8	1,2	21,8	10,5	1,5	4,1	4,7	1,1	26,3
1997	5,9	1,0	19,6	11,0	1,9	2,9	4,5	1,1	24,5

Kaynak DPT, Temel Ekonomik göstergeler 1998, Ekonomik ve sosyal göstergeler 1950-95

ÜRETKEN YATIRIMLARIN DÖNEMSEL GELİŞİMİ

(Yüzde)

	TOPLAM YATIRIMLAR			KAMU KESİMİ YATIRIMLARI			ÖZEL KESİM YATIRIMLARI		
	Tarım	Maden.	İmalat Sanayi	Tarım	Maden.	İmalat Sanayi	Tarım	Maden.	İmalat Sanayi
1977-80	8,1	3,2	29,0	9,5	7,6	24,3	7,3	0,6	31,9
1981-83	10,7	4,4	26,8	10,1	9,0	18,3	11,1	0,8	33,4
1984-88	7,3	3,6	18,6	8,2	6,8	8,0	6,7	1,2	25,2
1989-93	5,3	1,8	18,2	9,9	3,2	4,2	3,2	1,1	24,3
1994-97	5,3	1,2	20,7	10,8	2,0	3,5	4,0	1,1	25,3

Kaynak DPT, Temel Ekonomik göstergeler 1998, Ekonomik ve sosyal göstergeler 1950-95
1997 verileri gerçekleşme tahminidir.

ÜRETKEN SEKTÖR YATIRIMLARININ İKİ ALT DÖNEME GÖRE DAĞILIMI

(Yüzde olarak)

	1976-1986	1987-1997
Tarım/Toplam. Yatırım	9,0	5,5
Madencilik/Top.Yatırım	3,8	1,7
İmalat Sanayi/Top.Yatırım	27,7	18,9
Üretken Sektörler/Top.Yatırım	40,5	26,1

Kaynak: DPT, Ekonomik ve Sosyal Göstergeler, DPT, 1998 Yılı Programı

**BAZI SEKTÖRLER İTİBARIYLA
TOPLAM, KAMU VE ÖZEL YATIRIMLARIN DAĞILIMI**

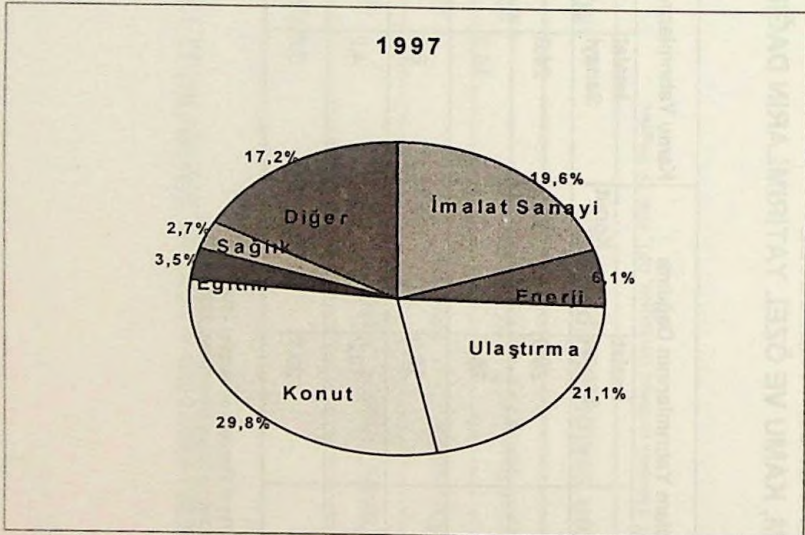
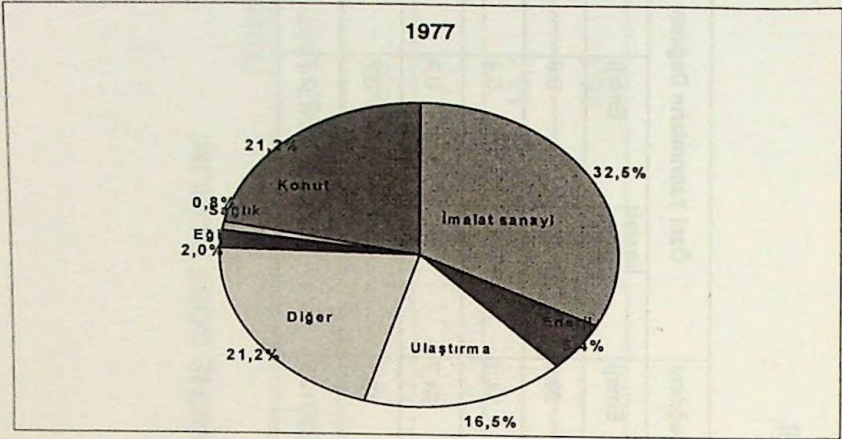
(yüzde)

Toplam Yatırımlarının Dağılımı			Kamu Yatırımlarının Dağılımı		Özel Yatırımların Dağılımı		
	İmalat Sanayi	Konut	İmalat Sanayi	Enerji	İmalat Sanayi	Enerji	Konut
1977-80	29,0	27,2	24,3	20,1	31,9	0,3	42,8
1981-83	26,8	17,4	18,3	24,3	33,4	0,4	29,5
1984-88	18,6	29,0	8,0	24,7	25,2	0,8	46,2
1989-93	18,2	32,3	4,2	15,1	24,3	0,7	45,5
1994-97	20,7	31,7	3,5	12,9	25,3	2,7	39,8

Kaynak: DPT, Temel Ekonomik göstergeler 1998,
Ekonomik ve Sosyal Göstergeler, 1950-95

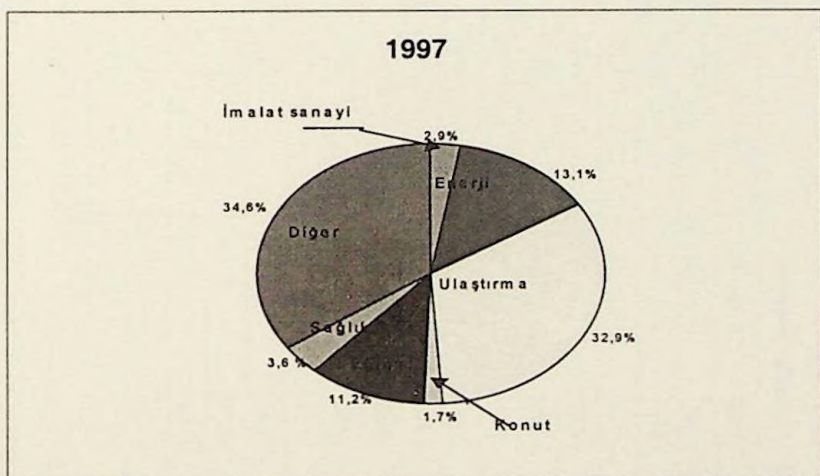
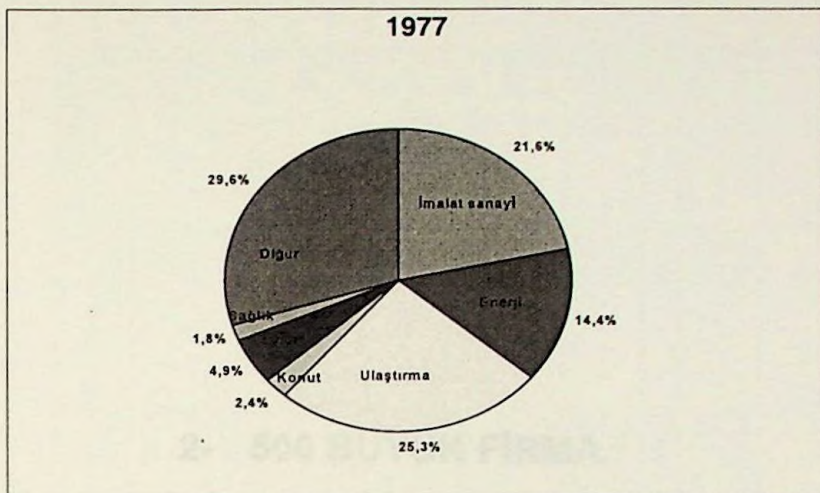
EKONOMİDEKİ TOPLAM YATIRIMLARIN SEKTÖREL DAĞILIMI

(Yüzde)

KAMU YATIRIMLARININ SEKTÖREL DAĞILIMI

(Yüzde)

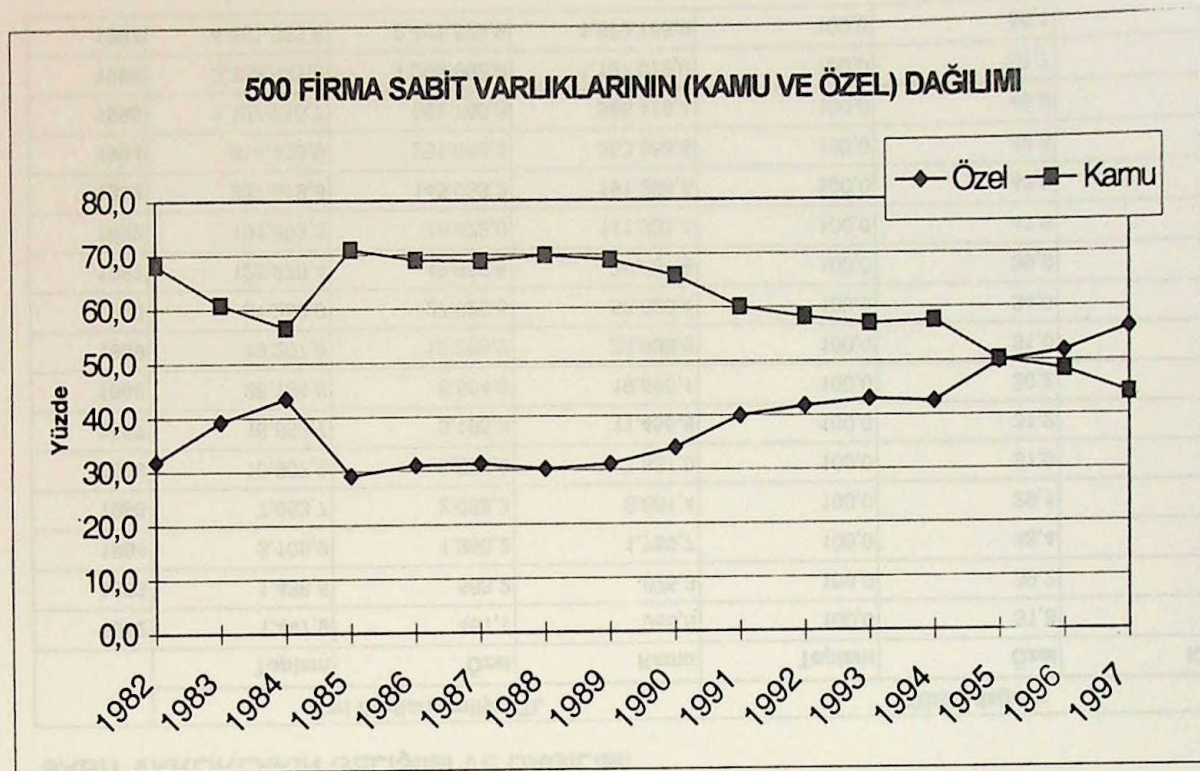
2- 500 BÜYÜK FİRMA

Yıl	Genel Bilgiler		Yatırım		Yatırım	Yatırım
	Tutar	Yatırım	Tutar	Yatırım		
1990	1.497,8	41,1	100,0	100,0	100,0	100,0
1991	1.000,0	40,0	100,0	100,0	100,0	100,0
1992	3.100,0	1.000,0	100,0	100,0	100,0	100,0
1993	7.000,0	2.000,0	100,0	100,0	100,0	100,0
1994	10.000,0	3.000,0	100,0	100,0	100,0	100,0
1995	12.000,0	3.000,0	100,0	100,0	100,0	100,0
1996	15.000,0	3.000,0	100,0	100,0	100,0	100,0
1997	18.000,0	3.000,0	100,0	100,0	100,0	100,0
1998	20.000,0	3.000,0	100,0	100,0	100,0	100,0
1999	22.000,0	3.000,0	100,0	100,0	100,0	100,0
2000	25.000,0	3.000,0	100,0	100,0	100,0	100,0
2001	28.000,0	3.000,0	100,0	100,0	100,0	100,0
2002	30.000,0	3.000,0	100,0	100,0	100,0	100,0
2003	32.000,0	3.000,0	100,0	100,0	100,0	100,0
2004	35.000,0	3.000,0	100,0	100,0	100,0	100,0
2005	38.000,0	3.000,0	100,0	100,0	100,0	100,0
2006	40.000,0	3.000,0	100,0	100,0	100,0	100,0
2007	42.000,0	3.000,0	100,0	100,0	100,0	100,0
2008	45.000,0	3.000,0	100,0	100,0	100,0	100,0
2009	48.000,0	3.000,0	100,0	100,0	100,0	100,0
2010	50.000,0	3.000,0	100,0	100,0	100,0	100,0
2011	52.000,0	3.000,0	100,0	100,0	100,0	100,0
2012	55.000,0	3.000,0	100,0	100,0	100,0	100,0
2013	58.000,0	3.000,0	100,0	100,0	100,0	100,0
2014	60.000,0	3.000,0	100,0	100,0	100,0	100,0
2015	62.000,0	3.000,0	100,0	100,0	100,0	100,0
2016	65.000,0	3.000,0	100,0	100,0	100,0	100,0
2017	68.000,0	3.000,0	100,0	100,0	100,0	100,0
2018	70.000,0	3.000,0	100,0	100,0	100,0	100,0
2019	72.000,0	3.000,0	100,0	100,0	100,0	100,0
2020	75.000,0	3.000,0	100,0	100,0	100,0	100,0
2021	78.000,0	3.000,0	100,0	100,0	100,0	100,0
2022	80.000,0	3.000,0	100,0	100,0	100,0	100,0
2023	82.000,0	3.000,0	100,0	100,0	100,0	100,0
2024	85.000,0	3.000,0	100,0	100,0	100,0	100,0
2025	88.000,0	3.000,0	100,0	100,0	100,0	100,0
2026	90.000,0	3.000,0	100,0	100,0	100,0	100,0
2027	92.000,0	3.000,0	100,0	100,0	100,0	100,0
2028	95.000,0	3.000,0	100,0	100,0	100,0	100,0
2029	98.000,0	3.000,0	100,0	100,0	100,0	100,0
2030	100.000,0	3.000,0	100,0	100,0	100,0	100,0

SABİT VARLIKLARIN GELİŞİMİ VE DAĞILIMI

	Cari fiyatlarla milyar TL			Yüzde dağılım		
	Toplam	Özel	Kamu	Toplam	Özel	Kamu
1982	1.447,9	461,1	986,8	100,0	31,8	68,2
1983	1.438,5	563,2	875,3	100,0	39,2	60,8
1984	3.109,9	1.350,2	1.759,7	100,0	43,4	56,6
1985	7.053,7	2.052,3	5.001,4	100,0	29,1	70,9
1986	10.907,2	3.376,2	7.531,0	100,0	31,0	69,0
1987	16.652,7	5.195,9	11.456,8	100,0	31,2	68,8
1988	28.184,6	8.504,5	19.680,1	100,0	30,2	69,8
1989	49.207,8	15.269,2	33.938,6	100,0	31,0	69,0
1990	81.250,0	27.629,6	53.620,4	100,0	34,0	66,0
1991	125.270,4	49.988,5	75.281,8	100,0	39,9	60,1
1992	191.203,3	79.872,0	111.331,4	100,0	41,8	58,2
1993	337.019,8	145.053,3	191.966,5	100,0	43,0	57,0
1994	614.439,9	261.056,3	353.383,5	100,0	42,5	57,5
1995	1.127.216,7	561.760,3	565.456,4	100,0	49,8	50,2
1996	2.333.041,9	1.205.962,9	1.127.079,0	100,0	51,7	48,3
1997	4.281.363,8	2.401.579,9	1.879.783,9	100,0	56,1	43,9

Kaynak: ISO 500 büyük firma verileri

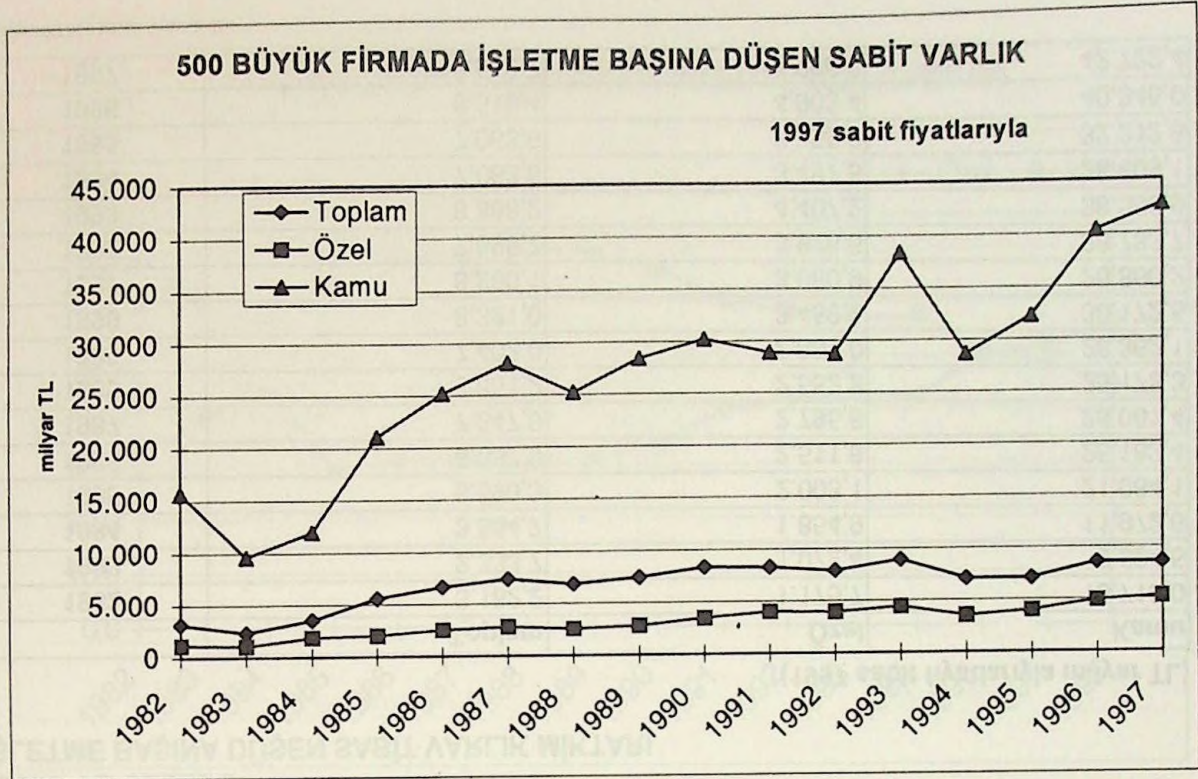

**KAMU VE ÖZELDE
İŞLETME BAŞINA DÜŞEN SABİT VARLIK MİKTARI**

(1997 sabit fiyatlarıyla milyar TL)

	Toplam	Özel	Kamu
1982	3.182,2	1.175,7	15.716,0
1983	2.333,7	1.072,4	9.594,5
1984	3.554,7	1.854,9	11.972,6
1985	5.590,3	2.003,1	21.084,1
1986	6.637,9	2.511,8	25.182,4
1987	7.347,0	2.795,6	28.081,4
1988	6.851,2	2.552,2	25.178,3
1989	7.402,0	2.801,0	28.362,1
1990	8.321,0	3.459,2	30.172,5
1991	8.260,1	3.980,9	28.860,2
1992	7.895,7	3.926,5	28.733,7
1993	8.888,2	4.407,2	38.353,9
1994	7.063,6	3.497,8	28.609,1
1995	7.063,6	3.955,3	32.212,6
1996	8.518,4	4.903,4	40.345,0
1997	8.562,7	5.266,6	42.722,4

Kaynak: ISO 500 büyük firma verileri

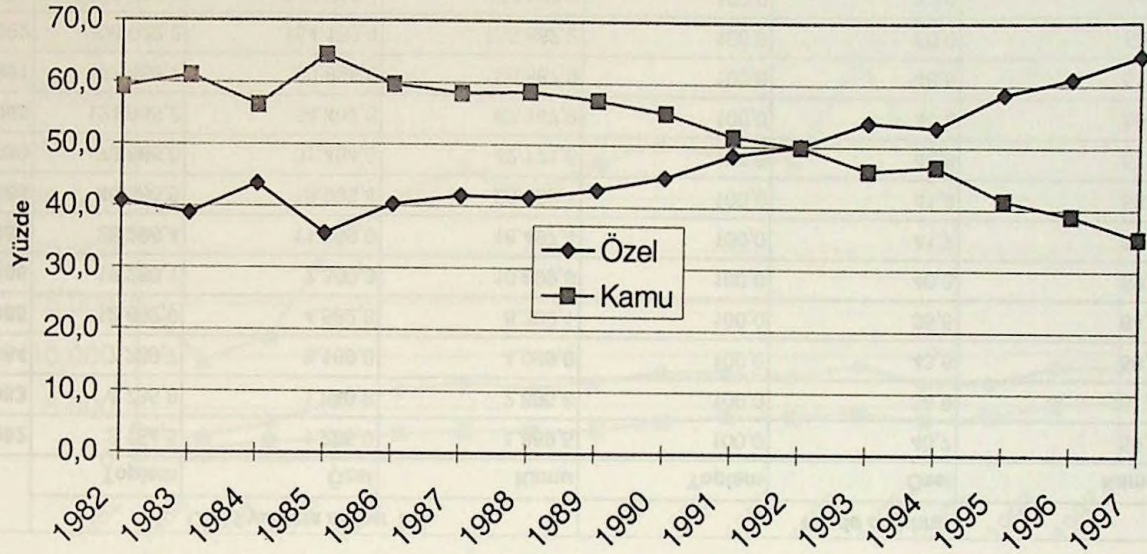

NET AKTİFLERİN GELİŞİMİ VE DAĞILIMI

	Cari fiyatlarla milyar TL			Yüzde dağılım		
	Toplam	Özel	Kamu	Toplam	Özel	Kamu
1982	3.154,5	1.285,0	1.869,5	100,0	40,7	59,3
1983	4.735,8	1.840,2	2.895,6	100,0	38,9	61,1
1984	7.269,7	3.169,8	4.099,9	100,0	43,6	56,4
1985	12.892,0	4.582,8	8.309,1	100,0	35,5	64,5
1986	18.260,1	7.360,3	10.899,9	100,0	40,3	59,7
1987	28.296,4	11.799,0	16.497,4	100,0	41,7	58,3
1988	45.860,5	18.995,4	26.865,1	100,0	41,4	58,6
1989	73.666,0	31.494,5	42.171,5	100,0	42,8	57,2
1990	121.555,2	54.407,3	67.147,9	100,0	44,8	55,2
1991	187.463,7	90.895,8	96.567,9	100,0	48,5	51,5
1992	308.022,2	154.160,0	153.862,2	100,0	50,0	50,0
1993	580.232,7	312.710,4	267.522,3	100,0	53,9	46,1
1994	1.195.201,0	635.162,6	560.038,5	100,0	53,1	46,9
1995	2.160.986,9	1.266.281,6	894.705,2	100,0	58,6	41,4
1996	4.176.619,2	2.548.886,1	1.627.733,1	100,0	61,0	39,0
1997	8.127.661,7	5.254.636,7	2.873.025,0	100,0	64,7	35,3

Kaynak: ISO 500 büyük firma verileri

500 BÜYÜK FİRMADA NET AKTİFLERİN DAĞILIMI

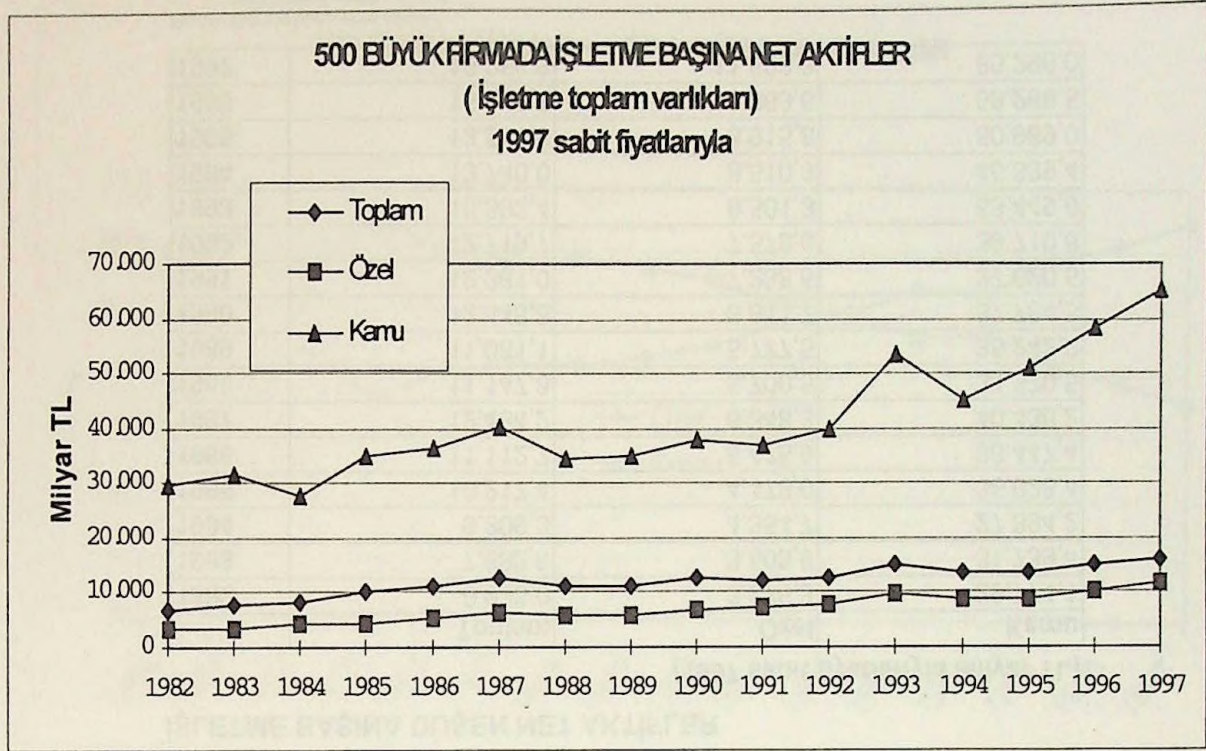

İŞLETME BAŞINA DÜŞEN NET AKTİFLER

(1997 sabit fiyatlarıyla Milyar TL)

	Toplam	Özel	Kamu
1982	6.933,0	3.276,3	29.774,1
1983	7.682,8	3.503,9	31.739,4
1984	8.309,3	4.354,7	27.894,2
1985	10.217,4	4.473,0	35.028,4
1986	11.112,7	5.475,9	36.447,4
1987	12.484,2	6.348,3	40.436,2
1988	11.147,8	5.700,5	34.370,5
1989	11.081,1	5.777,5	35.242,2
1990	12.448,8	6.811,7	37.784,5
1991	12.361,0	7.238,5	37.020,5
1992	12.719,7	7.578,6	39.710,6
1993	15.302,4	9.501,3	53.449,6
1994	13.740,0	8.510,3	45.339,4
1995	13.541,6	8.915,8	50.969,0
1996	15.249,7	10.363,6	58.266,5
1997	16.255,3	11.523,3	65.296,0

Kaynak: ISO 500 büyük firma verileri
 Sabit fiyatlara çevrim, 1982-87
 Hazine Toplan Eşya Sanayi fiyatları
 1988-97 için DİE1987= 100 TEFE Sanayi
 Endeksi ile yapılmıştır

BRÜT KATMA DEĞER OLUŞUMU

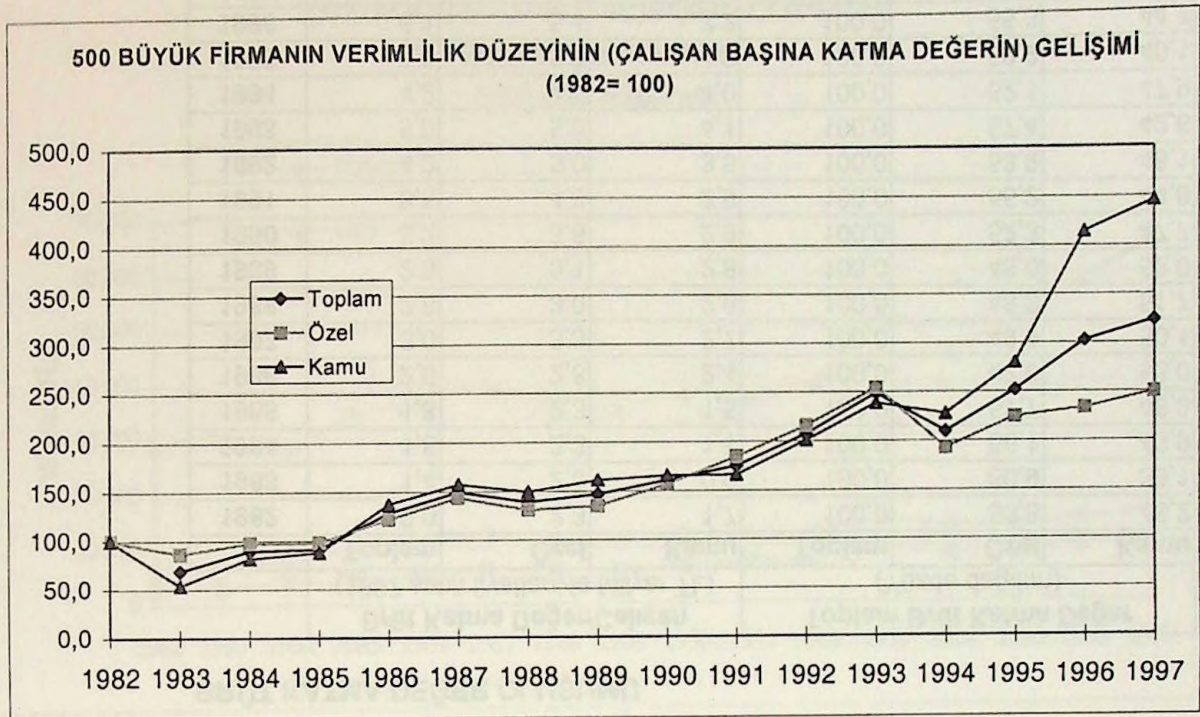
	Brüt Katma Değer/Çalışan (1997 sabit fiyatlarıyla Milyar TL)			Toplam Brüt Katma Değer (Yüzde dağılım)		
	Toplam	Özel	Kamu	Toplam	Özel	Kamu
1982	2,0	2,3	1,7	100,0	53,8	46,2
1983	1,4	2,0	0,9	100,0	60,9	39,1
1984	1,8	2,3	1,4	100,0	56,1	43,9
1985	1,8	2,3	1,5	100,0	51,7	48,3
1986	2,6	2,8	2,4	100,0	47,0	53,0
1987	3,0	3,3	2,7	100,0	49,9	50,1
1988	2,8	3,0	2,6	100,0	48,3	51,7
1989	2,9	3,1	2,8	100,0	48,0	52,0
1990	3,2	3,6	2,9	100,0	52,3	47,7
1991	3,5	4,3	2,9	100,0	55,2	44,8
1992	4,2	5,0	3,5	100,0	53,9	46,1
1993	5,0	5,9	4,1	100,0	57,4	42,6
1994	4,2	4,4	4,0	100,0	52,1	47,9
1995	5,0	5,2	4,9	100,0	59,9	40,1
1996	6,1	5,4	7,2	100,0	55,3	44,7
1997	6,5	5,8	7,7	100,0	56,6	43,4

Kaynak: İSO 500 büyük firma verileri

Sabit fiyatlara çevrim, 1982-87

Hazine Toplan Eşya Sanayi fiyatları

1988-97 için DİE1987= 100 TEFE Sanayi Endeksi ile yapılmıştır

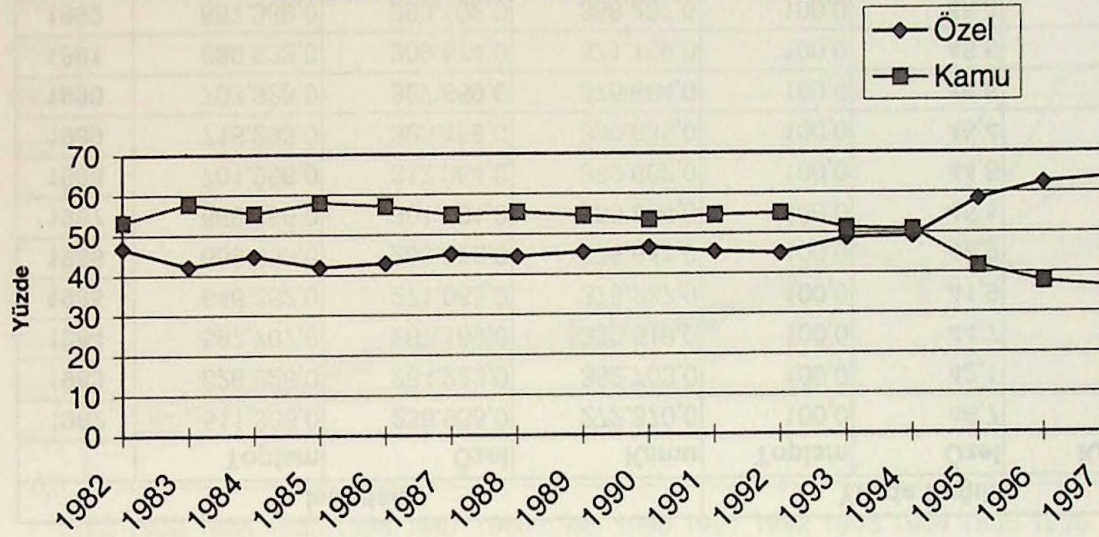

İSTİHDAM DEĞİŞMELERİ

	İstihdam			Yüzde Dağılım		
	Toplam	Özel	Kamu	Toplam	Özel	Kamu
1982	511.306,0	238.936,0	272.370,0	100,0	46,7	53,3
1983	626.926,0	264.223,0	362.703,0	100,0	42,1	57,9
1984	597.707,0	267.189,0	330.518,0	100,0	44,7	55,3
1985	646.352,0	271.065,0	375.287,0	100,0	41,9	58,1
1986	659.953,0	283.312,0	376.641,0	100,0	42,9	57,1
1987	668.365,0	301.501,0	366.864,0	100,0	45,1	54,9
1988	701.956,0	312.354,0	389.602,0	100,0	44,5	55,5
1989	715.293,0	325.458,0	390.835,0	100,0	45,4	54,6
1990	703.323,0	327.659,0	375.664,0	100,0	46,6	53,4
1991	680.833,0	309.674,0	371.159,0	100,0	45,5	54,5
1992	651.339,0	293.102,0	358.237,0	100,0	45,0	55,0
1993	626.701,0	305.408,0	321.293,0	100,0	48,7	51,3
1994	596.251,0	293.133,0	303.118,0	100,0	49,2	50,8
1995	539.238,0	314.664,0	224.574,0	100,0	58,4	41,6
1996	545.988,0	340.388,0	205.600,0	100,0	62,3	37,7
1997	578.333,0	368.039,0	210.294,0	100,0	63,6	36,4

Kaynak: ISO 500 büyük firma verileri

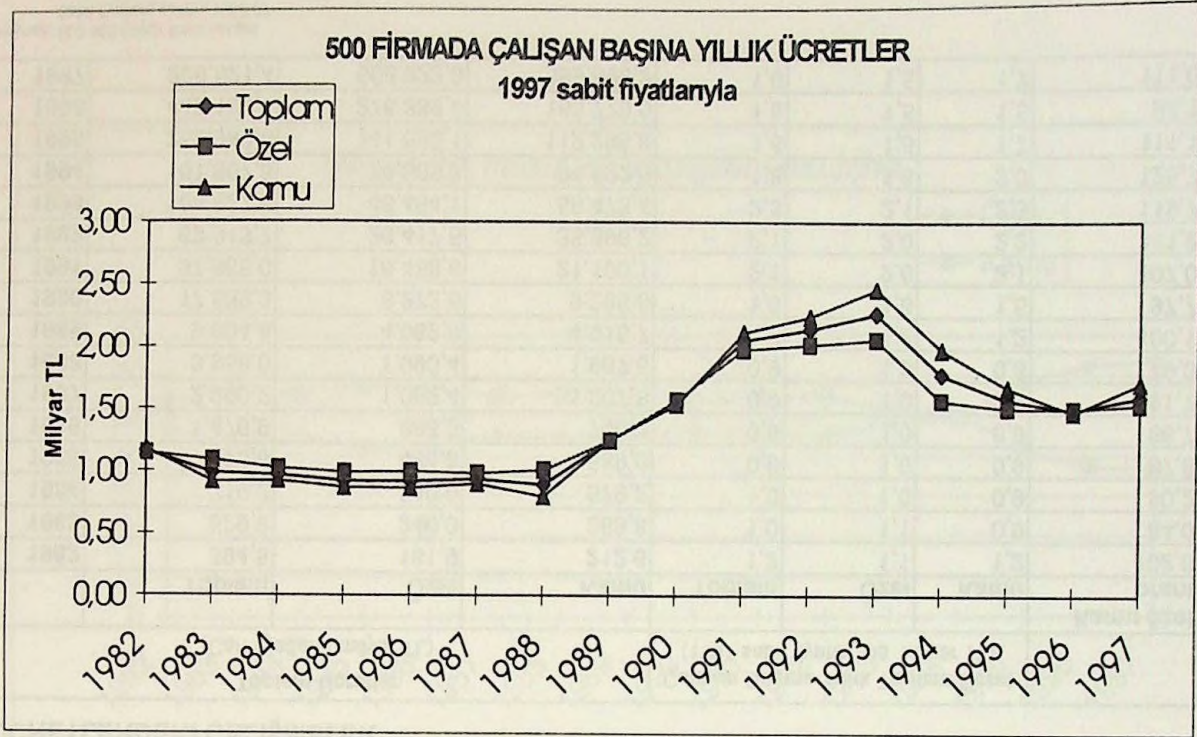
500 BÜYÜK FİRMA İSTİHDAMININ GELİŞİMİ

ÜCRETLERDEKİ GELİŞMELER

Toplam Ücretler (Cari fiyatlarla milyar TL)				Çalışan Başına Yıllık Toplam Ücret (1997 sabit fiyatlarıyla Milyar TL)			
	Toplam	Özel	Kamu	Toplam	Özel	Kamu	Kamu özel oranı
1982	394,5	181,9	212,6	1,2	1,1	1,2	102,6
1983	529,9	246,0	283,8	1,0	1,1	0,9	84,0
1984	719,2	340,0	379,2	1,0	1,0	0,9	90,2
1985	1.073,8	484,8	589,0	0,9	1,0	0,9	87,8
1986	1.476,9	686,2	790,7	0,9	1,0	0,9	86,7
1987	2.290,2	1.082,4	1.207,8	0,9	1,0	0,9	91,7
1988	3.958,0	1.990,4	1.967,6	0,9	1,0	0,8	79,3
1989	9.004,8	4.089,0	4.915,7	1,2	1,2	1,2	100,1
1990	17.538,3	8.272,5	9.265,8	1,6	1,6	1,5	97,7
1991	37.565,0	16.458,8	21.106,1	2,1	2,0	2,1	107,0
1992	62.313,7	26.417,5	35.896,2	2,1	2,0	2,2	111,2
1993	104.927,6	46.454,1	58.473,4	2,3	2,1	2,5	119,7
1994	161.907,3	70.385,3	91.522,0	1,8	1,6	2,0	125,7
1995	253.949,8	141.653,1	112.296,6	1,6	1,5	1,7	111,1
1996	440.159,4	276.389,4	163.770,0	1,5	1,5	1,5	98,1
1997	926.521,4	566.922,3	359.599,2	1,6	1,5	1,7	111,0

Kaynak: ISO 500 büyük firma verileri
Sabit fiyatlara çevrim 1982-87
Hazine Tüketici fiyatları İstanbul,
1988-97 için DİE 1987=100 Tüfe
Endeksi ile yapılmıştır.

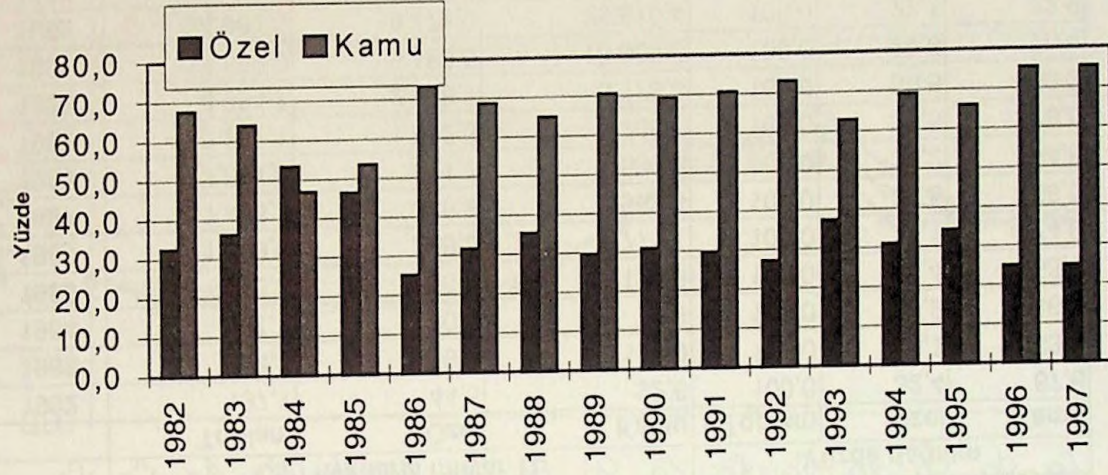

500 BÜYÜK FİRMANIN DOLAYLI VERGİ ÖDEMELERİNDEKİ GELİŞMELER

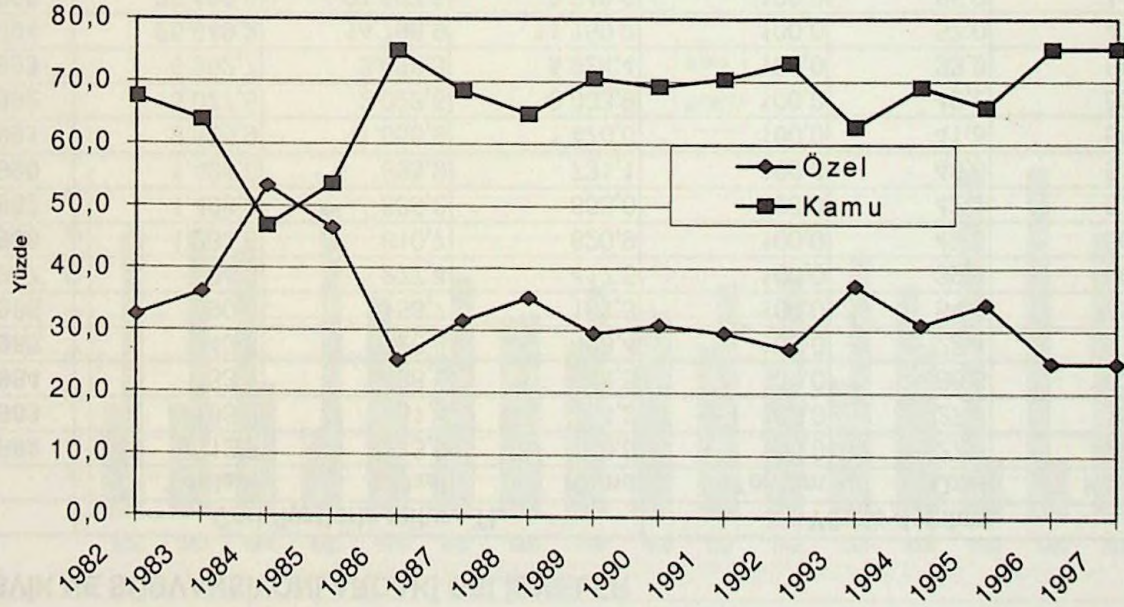
	Cari fiyatlarla milyar TL			Yüzde dağılım		
	Toplam	Özel	Kamu	Toplam	Özel	Kamu
1982	137,1	44,5	92,6	100,0	32,4	67,6
1983	164,2	59,3	104,9	100,0	36,1	63,9
1984	151,7	80,7	70,9	100,0	53,2	46,8
1985	356,3	165,4	190,9	100,0	46,4	53,6
1986	1.029,6	258,5	771,1	100,0	25,1	74,9
1987	1.415,3	445,9	969,4	100,0	31,5	68,5
1988	2.361,8	831,7	1.530,1	100,0	35,2	64,8
1989	5.261,1	1.552,3	3.708,7	100,0	29,5	70,5
1990	8.934,7	2.756,1	6.178,6	100,0	30,8	69,2
1991	18.559,0	5.489,5	13.069,6	100,0	29,6	70,4
1992	34.981,5	9.471,0	25.510,4	100,0	27,1	72,9
1993	55.208,4	20.563,0	34.645,4	100,0	37,2	62,8
1994	117.483,8	36.335,6	81.148,2	100,0	30,9	69,1
1995	239.733,6	81.932,7	157.800,8	100,0	34,2	65,8
1996	639.341,3	158.586,0	480.755,3	100,0	24,8	75,2
1997	1.423.415,4	352.367,2	1.071.048,2	100,0	24,8	75,2

Kaynak: ISO 500 büyük firma verileri

500 BÜYÜK FİRMANIN ÖDEDİĞİ DOLAYLI VERGİLERİN KAMU VE ÖZEL KESİM OLARAK DAĞILIMI

**500 BÜYÜK FİRMANIN ÖDEDİĞİ DOLAYLI VERGİLERİN
KAMU VE ÖZEL KESİM OLARAK DAĞILIMI**

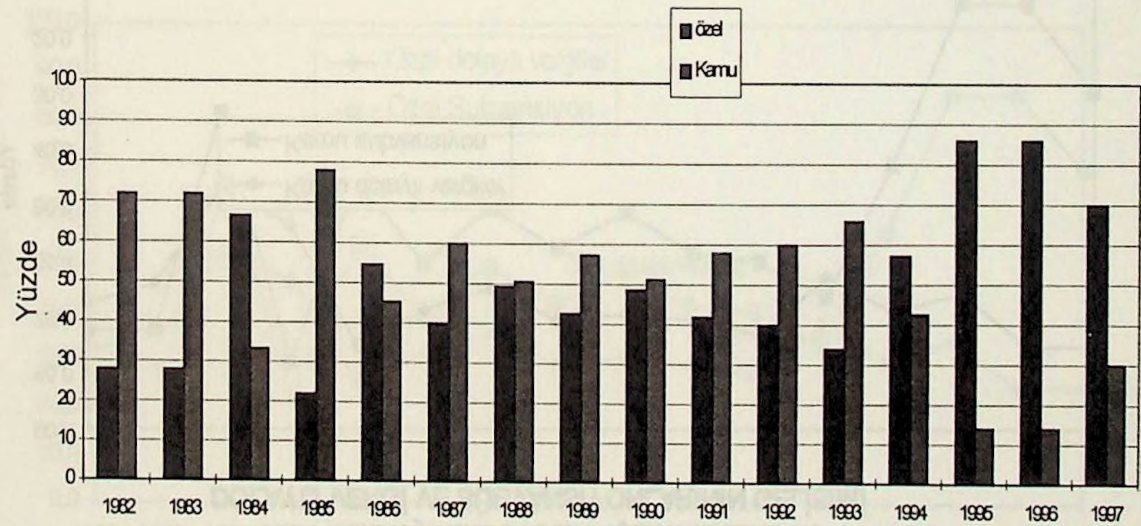

TEŞVİK VE SÜBVANSİYONLARDAKİ GELİŞMELER

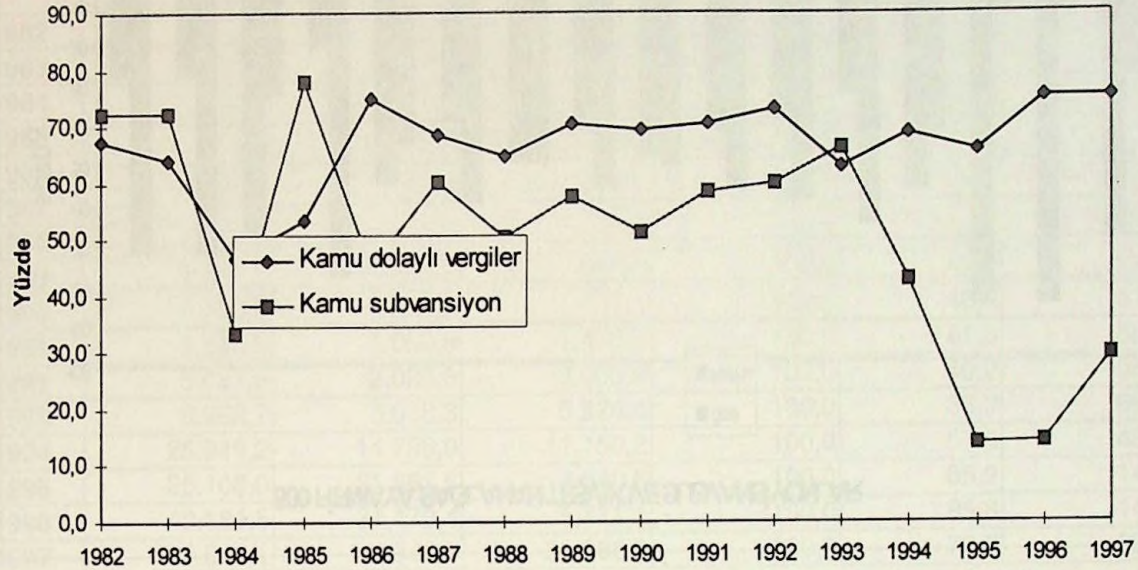
	Cari fiyatlarla milyar TL			Yüzde dağılımı		
	Toplam	Özel	Kamu	Toplam	Özel	Kamu
1982	12,5	3,5	9,0	100,0	27,8	72,2
1983	185,6	51,4	134,2	100,0	27,7	72,3
1984	133,1	88,6	44,5	100,0	66,6	33,4
1985	543,7	120,3	423,4	100,0	22,1	77,9
1986	290,0	158,7	131,3	100,0	54,7	45,3
1987	694,9	277,4	417,5	100,0	39,9	60,1
1988	1.231,6	610,7	620,9	100,0	49,6	50,4
1989	1.498,2	635,2	863,0	100,0	42,4	57,6
1990	1.427,0	695,9	731,1	100,0	48,8	51,2
1991	2.525,9	1.055,9	1.470,0	100,0	41,8	58,2
1992	5.027,5	2.023,6	3.003,9	100,0	40,2	59,8
1993	8.962,7	3.038,3	5.924,4	100,0	33,9	66,1
1994	25.949,2	14.798,9	11.150,2	100,0	57,0	43,0
1995	25.108,0	21.567,5	3.540,6	100,0	85,9	14,1
1996	40.181,5	34.470,4	5.711,1	100,0	85,8	14,2
1997	104.625,1	73.540,1	31.085,0	100,0	70,3	29,7

Kaynak: ISO 500 büyük firma verileri

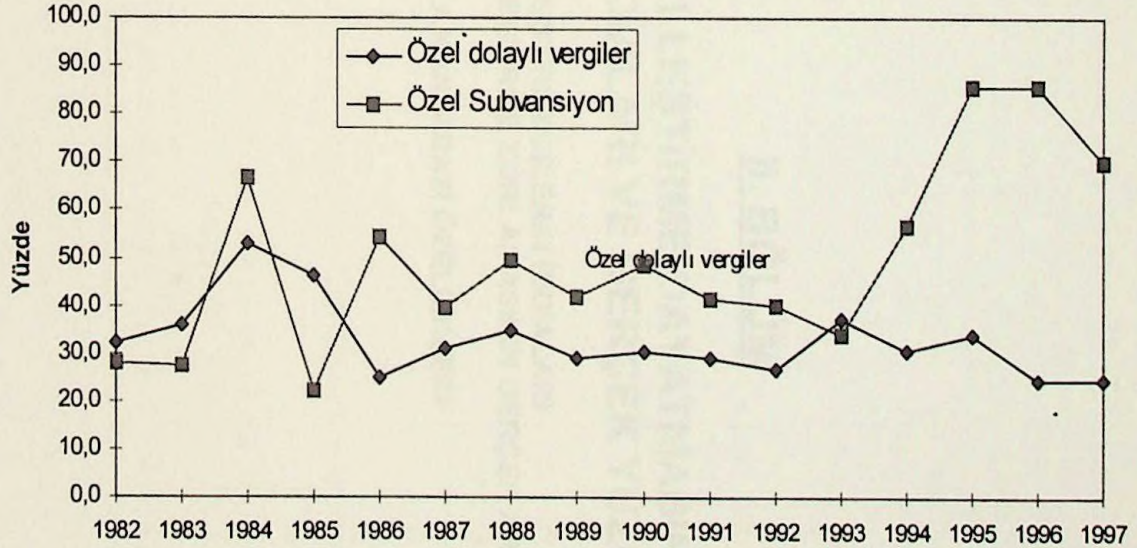
500 FİRMAYA SAĞLANAN TEŞVİK VE SUBVANSİYONLAR

500 FİRMA İÇİNDEKİ KAMU İŞLETMELERİNİN DOLAYLI VERGİ VE SÜBVANSİYONLARININ GELİŞİMİ

**500 FİRMA İÇİNDEKİ ÖZEL KESİM FİRMALARININ
DOLAYLI VERGİ VE SÜBVANSİYONLARININ GELİŞİMİ**

II. BÖLÜM

ÖZELLEŞTİRME DAYATMASININ İDDİALARI VE GERÇEK YÜZÜ

- I. ÖZELLEŞTİRMECİLERİN İDDİALARI**
- II. ÖZELLEŞTİRME ZORLAMASININ GERÇEK ARKA PLANI**
- III. UYGULAMANIN BAZI ÖZELLİKLERİ**

I. ÖZELLEŞTİRMECİLERİN İDDIALARI

Özelleştirme dünyada 1980'lerin başlarından, Türkiye'de 1980'lerin ortalarından itibaren söylem ve uygulama düzeylerinde yoğun olarak gündeme getirildi. *Özelleştirme söylemi*, kavram çarpıtmalarının da yoğun olarak kullanıldığı bir alan oldu. Özelleştirme dayatması, kapitalist sistemin uluslararası krizinden ve sermayenin yeniden yapılanma taleplerinden adeta soyutlandı. İddialar, kamu işletmelerinin başarısızlığı ve devlet müdahalelerinin olumsuzluğu çerçevesinde yoğunlaştırıldı ve toplumsal memnuniyetsizlikler anti-devletçi bir kanala akıtılmaya çalışıldı.

Özelleştirme, *dar anlamda* kamu iktisadi girişimlerinin mülkiyet ve/veya işletmesinin özele devri anlamında kullanılmaktadır. *Geniş anlamda* ise, tüm alanlardaki kamu mülk ve hizmetlerinin kısmen veya tamamen, bir kerede veya tedicen özele devri anlamına gelmektedir. Özelleştirme, kuşkusuz neo-liberal sermaye birikim tarzına denk düşen bir uygulamadır. Yeni sermaye birikim modelinin önemli uygulama araçlarından biri, hatta başlıcası olmak bakımından, özelleştirme adeta sistem dönüştürücü bir misyonla yüklenmiş gibidir. Bu nedenle, taşıyıcısı olduğu ideolojik yük her zaman çok güçlü olmuştur.

1. Özelleştirme Dayatması İçin Çizilen "Kuramsal" Çerçeve

Özelleştirmenin sunuluşu tek bir çerçeve içinde olmamıştır. Neo-liberal dönüşüme *kuramsal çerçeve* hazırlayanlar açısından, özelleştirmenin ekonomik sistemi *etkinlik ve verimlilik artışı* bakımından rasyonalize edici etkisi baş roldedir. Kamu işletmeciliği etkinsizdir ve öyle kalmaya mahkumdur; ekonominin dinamize edilmesi piyasanın tüm müdahalelerden arındırılmasıyla, özel girişimciliğin dinamizminin harekete geçirilmesiyle doruğa çıkacaktır.

Ekonomik rasyonaliteden yola çıkıyor gibi gözükse de bu yaklaşım açısından KİT sisteminin mali açık veya fazla vermesi önemli değildir. Kuşkusuz açık veriyor olması durumunda devlet bütçesi üzerindeki yükü de gündeme getirilecek ve bütçenin küçültülmesi için ek bir gerekçe oluşturulacaktır. Her durumda, bu yaklaşım sadece doğrudan kamu işletmeciliğinin tasfiyesini değil, devlet bütçesinin ve devletin yasa/kural koyucu yönünün yani düzenleme faaliyetlerinin de köklü bir biçimde daraltılmasını açıkça savunmaktadır. Gerçi devletin küçültülmesi görüşü tüm yaklaşımların bileşkesini oluşturmaktadır. "Kuramsal" yaklaşımcılar bunun kuramsal çerçevesini oluşturmaya ve böylece toplum gözünde özelleştirmenin olumsuz görüntüsünü düzeltmeye özen göstermektedir.

Ekonomide etkin kaynak dağıtımının ancak piyasa güçleri aracılığıyla sağlanabileceğini ileri sürenlerin bir diğer iddiası da, kamu tekellerinin gücünün kırılması aracılığıyla sistemin daha fazla rekabete açılacağı olmuştur. Ancak bu görüş, kamu tekellerinin yerini hızla özel tekellerin almasını görmezden gelmektedir. Blok satışlar yoluyla özel tekeller yaratmanın hiçbir geçiş dönemi dahi olmaksızın satış anında gerçekleşmesini gözlerden saklamaya çalışmaktadırlar. Nihayet, sistemin doğal süreçlerinin orta/uzun vadede ister istemez bu noktaya götüreceğini tartışma dışı bırakmayı tercih etmektedirler.

Bu yaklaşımın "haklı" olduğu tek nokta, KİT sisteminin dağıtılması sonucunda ülke ekonomisinin dış rekabete daha fazla açılmasıdır. Gerçekten de KİT'ler uzun zaman boyunca ulusal ekonomik bağımsızlığın sembolü olmuşlardır. Bu durum, özellikle KİT'lerin ara ve yatırım malları üretiminde entegre bir bütün oluşturdukları ülkelerde daha da göze çarpıcı olmuştur. Demek ki, KİT sisteminin özelleştirmeler yoluyla çözülmesi, gerçekten de ekonomiyi dış tekellerin önüne dikensiz bir gül bahçesi gibi açmaya zemin hazırlamaktadır. Ulus-devletlerin devrinin bittiğine iman edenler açısından bunun bir sorun olarak görülmesi elbette mümkün değildir. Ancak dünyanın egemen

güçlerinin kurallarını koyduğu bu oyunun, çevre ülkelerde ulusal ekonominin bağımsızlığını yok olmaya mahkum ederken, aynı sürecin ulusaşırı şirketlerin merkez üssü olan ülkelere ortaya çıkmaması dikkat çekici değil midir?

“Kuramsal” yaklaşıma bağlanabilecek olan bu görüşün uzantısında, özelleştirme olgusunun ekonominin dışı açılmasını, dünya ekonomisiyle bütünleşmesini destekleyeceği yaklaşımı bulunmaktadır. Gelişmekte olan ülkelere telkin edilen husus, KİT’lerin tasfiyesinin iki yönden dolaysız yabancı sermaye girişini destekleyeceği olmaktadır. Bunlardan birincisi, “tekelci” yapısıyla ve güçlü altyapısıyla ulusaşırı tekellerin ülkeye nüfuzunu belirli ölçülerde frenleyici roy oynayan KİT modelinin tasfiyesine bağlı olarak dolaysız yabancı sermaye girişinin artmasıdır. İkincisi ise, doğrudan doğruya KİT’lere talip yabancı sermayenin ülkeye çekilmesi yani özelleştirme yoluyla yeni yatırım olmaksızın yabancı sermaye girişinin artmasıdır. Yabancı sermaye girişinin “avantajları” öylesine abartılmaktadır ki, ulusal devletlerin kendi KİT’lerine -telekomünikasyon sektöründe olduğu gibi- devasa yatırımlar yaparak yabancı sermayeye cazip bir davetiye oluşturması kolayca kabul edilmekte, üretimde ve istihdamda esnekliğin sağlanmasının koşulları yaratılmakta, KİT’lerde hakim olan sendikal örgütlenmenin geriletilmesi için “gereği” yapılmaktadır. Yabancı sermayenin beklentilerinin niteliğine bakıldığında, KİT’lerin nasıl bir bağımsız ulusal ekonominin temel payandaları olduğu daha iyi anlaşılmaktadır.

Kuramsal bakış açısından sermayenin/sınai mülkiyetin tabana yayılması ve “paydaşlar kapitalizminin” (bir başka moda kavramla “halk kapitalizmi” veya “popüler kapitalizmin”) yükselmesi beklentisi, başlangıç evresi dışında aslında bir anlam taşımamaktadır. Zira, neo-liberallere göre sistemin kendi nesnel kurallarının işleyişinin iradi zorlama veya önlemlerle kesintiye uğratılması doğru değildir; ancak başlangıçta hem özelleştirmenin toplumsal tabanının oluşturulması, hem kapsamlı bir özelleştirme programının talep yönünden kısıtlarla

karşılaşmamasının sağlanması, hem de sonuçta sermayenin merkezileşmesi ve yoğunlaşmasına hizmet eden ve edecek bir düzeneğin güçlendirilmesi bakımlarından "sermayenin tabana yayılması" denilen vitrin süsünün ön planda tutulması gereklidir.

Bu söylem aynı zamanda ideolojik bir çerçeve oluşturduğu için, özelleştirme hareketinin sonuna kadar gündemde tutulması gerekli görülmektedir. Nitekim Türkiye örneğinde görüleceği gibi, uygulamanın kendisi bu yönde bir gelişmenin tam aksine gerçekleşiyor olsa bile, "tabana yayma" söyleminden vazgeçilmeyecektir. İlerdeki üçüncü ayırmada daha ayrıntılı olarak dönüleceği gibi, herkese inanmak istediği açıklamalar ve gerekçeler sunulmalı, hatta kimin neye inanacağına yönetici sınıflar ve onların medyası karar vermelidir.

2. Uygulayıcıların Mali ve İdeolojik Temelli Gerekçeleri

Özelleştirme uygulayıcıları açısından *ekonomik rasyonalite* dışındaki gerekçeler veya amaçlar bütünü de bol miktarda kullanılmıştır. Uluslararası finans kuruluşlarının teknisyenlerinden yerel siyasetçilere, özelleştirme ve ekonomi bürokrasisinden neo-liberal sistem övgücülüğü yapan akademisyenlere kadar uzanan bir yelpazede, *mali ve ideolojik* gerekçeler daha yoğun olarak kullanılmıştır. Örneğin özelleştirmeden elde edilen gelirlerin bütçe açıklarının kapatılması için kullanılması, özelleştirme olgusuna ekonomik rasyonellik muhtevası kazandırmak isteyen kuramsal yaklaşımclarca "en kötü özelleştirme uygulaması" olarak küçümsenirken, uygulayıcılar bundan çok fazla rahatsız olmuyor gözükmektedir.

Gerçekten, uygulamada özelleştirmenin bütçe açıklarının kapatılması için bir mali araç olarak kullanılması oldukça yaygındır. Gelişmekte olan ülkelerde (GOÜ) daha fazla karşılaşılan bu uygulama, büyük ölçüde IMF'nin onay veya

dayatması altında gerçekleştirilmektedir. Bütçe veya daha geniş bir kavram olan kamu açıklarının yüklü iç ve dış borç faiz ödemeleri nedeniyle meydana geliyor olması durumunda, özelleştirme gelirlerinin borç faizlerine aktarılması gibi bir sonuç ortaya çıkabilmektedir. Bu durumda, kamu malvarlığının eritilmesi tamamen bir iç ve dış gelir transferi adına yapıyor olmaktadır.

Özelleştirme gelirlerinin iç ve dış borç **anapara** servislerine tahsisi durumunda en azından bir olasılıkla borç yükünün azaltılması gibi bir sonuç elde ediliyor olmakla birlikte, özelleştirme gelirlerinin sadece **faiz** ödemelerine tahsisi durumunda borç stokunda bir azalma dahi ortaya çıkmamaktadır. Son tahlilde her iki durumda da, dolaysız veya dolaylı olarak KİT hisselerinin borçlarla takası söz konusu olmaktadır. Bu takasın dolaysız bir biçimde gerçekleştiği örnekler arasında Latin Amerika ülkeleri bulunmaktadır. Türkiye de bu olayın içine dolaylı ve kısmi bir biçimde girmektedir. Çünkü, Türkiye’de son yıllarda bütçelerin açık vermesinin tek nedeni borç faizleri olmaktadır. Başka deyişle, faiz dışı bütçeler açık vermemektedir. O halde, özelleştirme gelirlerinin borç faizleri nedeniyle açık veren bütçeye aktarılması, kamu malvarlığının borç yüküyle takas edilmesi anlamına gelmektedir. Üstelik bu mekanizma borçların anaparasını tasfiye etmediği için bütçe açıklarına bir çözüm dahi getirmemiş olmaktadır.

Uygulayıcı konumda olanlar acil gereksinimlere çözüm bulmayı öne çıkaran “işbiririci” bir yaklaşımı benimsemişlerdir. Bu nedenle uygulamanın sistem açısından meşruluğunu ve toplumsal desteğini sağlamak açısından daha gözü kara ve daha bayağı çarpıtmalara başvurmaktadırlar. Diğer yandan günlük mali sorunlara geçici de olsa bazı çözümler üretmek baskısı altında icraat yapmaya yönelmektedirler. Özelleştirme düşüncesini benimsemiş gelişmekte olan ülke siyasetçisi ve bürokratinin, ülke çıkarı/ulusal çıkar kavramlarını çok kolayca arka plana atabildiği bir ideolojik ortam ise iç ve dış egemen

güçlerin etkisi altında oluşturulmuştur. Bu çerçevede gerçekleştirilen özelleştirmelerin, *günü kurtarma* baskısı altında, hızlı, denetimsiz, haraç mezat bir satışa dönüşmesi riski çok yüksektir. Bu koşullarda, KİT'lerin ekonomiye ve kamu maliyesine yük olduğu gerekçesi abartılı ve yanıltıcı bir biçimde desteklenmekte, KİT'lerin, yeniden oluşturulma maliyetlerinin çok altında fiyatlarla satışına zemin hazırlanmaktadır.

KİT'lerin satışının kamu maliyesi dengelerine etkisi kısa vadeli bir perspektiften görüldüğü için, orta ve uzun vadede karlı KİT'lerin elden çıkarılmasının sistemin bütünsel dengeleri üzerinde yaratacağı olumsuzluk kasıtlı olarak gizlenmeye çalışılmaktadır.

Öte yandan, mali dengeleri olumsuz etkileyen ancak kamuoyuna genellikle açıklanmayan bir başka olgu, KİT'lerin satışa hazırlanması için yapılan harcamalar ve üstlenilen yüklerdir. KİT'lerin kredi borçlarının, işçilerin kıdem tazminatlarının Hazine tarafından üstlenildiği çok sayıda uygulama vardır. Bunun öteki yüzünde ise, özelleştirilen kuruluşların aktiflerinde yeralan nakit ve nakit benzeri varlıkların özelleştirme öncesinde Hazine'ye aktarılmaması bulunmaktadır. Böylece, özelleştirmeden beklenen mali "avantajlar" kısa dönemli "mali denge" hesapları açısından dahi sorunlu kalmaktadır.

KİT'lerin sahip olduğu taşınmazların eksiksiz bir envanterinin dahi yapılmadığı ve yapılmak istenmediği, envantere alınanların değer tespitinin ise rayiç değerlere kıyasla çok yetersiz kaldığı dikkate alınırsa, özelleştirmenin çoğu zaman kamudan özele büyük bir kaynak transferi anlamına geldiği ortaya çıkmaktadır. Bunun bazen firma bazında kayırmacılığı da içeren oldukça kişiselleştirilmiş bir sermaye aktarımına yol açtığı da bizzat ülkemiz uygulamalarından bilinmektedir. Özelleştirmenin bir toplumsal mülkiyet erimesi olduğu gerçeği, bu tür somut örneklerde daha belirgin olmaktadır.

Öte yandan, dünya ve Türkiye örneklerinde toplumsal bir programla ortaya çıktıklarını söyleyen, hatta özelleştirmeye karşı eleştirel yaklaşan siyasal heyetlerin dahi özelleştirmeci akıma kapılması, kitleler açısından düş kırıklığı yaratmıştır. Bu durum, siyasal samimiyet ve toplumsal denetim açılarından demokratik mekanizmaların çalışmamasının örneklerini oluşturuyor denilebilir. Ancak, özelleştirmeden en çok zarar gören ücretli kesimlerin kendi toplumsal çıkarlarına tam olarak sahip çıkmamasının sorumluluk payını da gözden kaçırmamak gerekmektedir.

3. Özelleştirme Dayatmasının Gündemden Düşmeyen İddiası “Mülkiyetin Tabana Yayılması” Ne Derece Gerçekçi?

“Mülkiyetin tabana yaygınlaştırılması” hedefinin köksüzlüğü, uygulamalara bakılarak anlaşılabilecek kadar açıktır. Buna rağmen, mülkiyet dağılımını iyileştirerek gelir dağılımı üzerinde olumlu düzeltmeler yapılabileceği söylemi, inandırıcılığını esas olarak kaybetmiş bulunsa da, sürdürülmeye devam edilmektedir.

Ancak bu yaklaşımın tersten ima ettiği ise, blok satışlar yoluyla servet dağılımındaki mevcut eşitsizliklerin büyütülmüş olacağı değil midir? Türkiye uygulamasının blok satış ağırlıklı olduğu bilindiğine göre, söylem kendi kendini mahkum etmiş olmamakta mıdır?

Öte yandan, paydaşlar kapitalizmiyle aynı zamanda sermaye piyasasının geliştirilmesinin amaçlandığı da açıkça ifade edilmektedir.

Bu amaçlar birçok yönden tartışmalı niteliktedir:

(i) KİT'lerin temsil ettiği kamusal/toplumsal mülkiyetin toplumun geniş kesimlerine anlamlı ölçülerde paylaştırılma olanağı bulunmamaktadır. Gelir dağılımındaki mevcut eşitsizlikler bunu daha da hayali ve spekülatif bir hedef durumuna getirmektedir.

(ii) Kapitalist sistemin uzun dönemli hareketi sermayenin merkezileşmesi ve yoğunlaşması temelinde çalışmaktadır. Özelleştirme bu eğilimi tersine çevirecek bir güce ve kalıcı etkisi olan amaç ve araçlara sahip değildir. Nitekim pay senetlerinin satışının belirli sürelerle yasaklanması veya maddi ödüllendirmelerle caydırılmasının kalıcı sonuçları olmadığı gelişmiş kapitalist ülke deneyimlerinden ortaya çıkmaktadır.

(iii) Sermaye piyasalarının merkezinde bulunan borsaların işlevi sermayeyi veya sınai mülkiyeti küçük pay sahiplerine dağıtmak değildir. Tam tersine, borsaların asıl işlevi irili ufaklı tasarrufların merkezileştirilmesi ve büyük sermayenin hizmetine sunulmasıdır. Bu yönüyle sermaye piyasası diğer mali piyasaların, özellikle para piyasasının benzeri işlevlerini tamamlayıcı bir rol oynamaktadır.

(iv) Borsalar, aynı zamanda, tekelci sermaye birikiminin bir sonucu olan sermayenin değer yitirmesi sürecini küçük tasarruf sahipleri üzerine yıkarak bu süreci büyük sermaye lehine kabul edilebilir kılmanın aracılığını da yaparlar. İstikrar dönemlerinde bunun yolu, şirketlerin yönetiminde sözsahibi olamayan küçük tasarruf sahiplerinin sermayelerinin düşük oranlı temettü dağıtımı politikalarıyla erozyona uğratılmasıdır. Enflasyonist bir süreç, düşük ya da yüksek hızlı olsun, bu amacın bir parasal aldanmayla daha kolay gerçekleştirilmesini sağlar. Borsanın ve ekonominin kriz dönemlerinde ise, çok sayıda pay sahibinin genel bir yıkıma uğratılmasıyla sermaye birikimi süreci yeni bir yapılanma içine girer ve bazı büyük sermayedarların da battığı veya darbe yediği bir ortamda sermayenin yoğunlaşması hareketi bir yeniden yapılanmayla birlikte yeni bir ivme kazanır.

(v) Menkul değer borsalarının rolü fonları merkezileştirmek ve değer yitimi süreçlerini seçmeci kılmakla sınırlı değildir. Kapitalist ekonominin kalbi olan borsalar, aynı zamanda sermaye grupları arası yoğun çekişme ve birbirini yutma mücadelelerinin arenasıdır. Şirket gruplaşmaları, hisse senedi ve şirket avcılığı gibi borsalara özgü operasyonların en önemli

nedenini şirketlerin aktiflerinin borsa değerinin düşük değeriyle oluştuğu. Birçok durumda şirketlerin borsa değeri onların aktiflerinin yeniden oluşturulması (ikame) değerinin çok altında bulunur; bu da onları çok cazip bir av haline getirir. Bu durumun ortaya çıkmasında enflasyon önemli bir erken olarak çalışmaktadır. Borsa değeri düşük kalmış şirketlerin kendi alanlarında büyük bir pazar payına sahip olmaları durumunda cazibeleri daha da büyümektedir. İşte Batı'da KİT'lerin özelleştirilmesi bu iki nedenle büyük bir ilgi görmektedir. (Bu arada özel şirketlerin borsada yutulmaya karşı geliştirdikleri çok çeşitli savunma mekanizmalarından bir tanesi de "oy hakkı olmayan hisse senetleri" ihracı olmaktadır).

(vi) Borsaların geliştirilmesi yönünde çaba göstermek egemen ekonomik sistemin kendi rasyoneliyle son derece uyumludur. Bununla birlikte borsaların gelişmesi ve derinleşmesinin mutlaka bir özelleştirme hareketiyle irtibatlandırılması yanlıttıcıdır. Gelişmiş kapitalist ekonomilerde borsaların doğuşu ve gelişmesi sermaye birikimi hareketinin içsel dinamikleri sonucudur. Buna karşılık, bu ekonomilerde yerleşmiş bir sermaye piyasası üzerine gelen özelleştirmenin sermaye piyasasının gelişmesine katkıda bulunacağı açıktır.

Gene de bunun tek etkili aracının özelleştirme olabileceği doğru değildir. Örneğin 1981-1985 döneminde yoğun kamulaştırmaların yapıldığı Fransa örneğinde, kamulaştırma sırasında ve hemen sonrasındaki dönemde devlet açısından ortaya çıkan büyük çaplı finansman gereksinimi sermaye piyasasına yeni tür pay senetlerinin çıkarılmasıyla karşılanmıştır. Bir anlamda oy hakkı olmayan hisse senedi portföyünü oluşturan bu senetler, 1978-1984 döneminde toplumdaki sermaye paydaşlarının sayısının 1.7 milyondan 3.3 milyon kişiye çıkmasına hizmet etmiştir. Demek ki, özelleştirmenin tam zıddı bir hareket olan kamulaştırma dahi, istenirse, sermaye piyasasının genişleme ve derinleşme aracı olabilmektedir.

(vii) Az gelişmiş ülkelerde yapay zorlama ve özendirmelerle sermaye borsalarının oluşturulması deneyimlerinin pek çoğunun başarısızlıkla sonuçlanması, sistemin kendiliğinden dinamiklerinin belirleyiciliğini ortaya koymaktadır. Bu ülkelerde sermaye şirketlerinin aile şirketi kimliğinden kurtulamamaları ve büyük ölçekli şirketlerin sınırlı oluşu borsaların gelişmesine yapısal bir engel oluşturmaktadır. Özelleştirme uygulamasının bu ülkelerin borsalarının gelişimine katkısı çok sınırlıdır. Esasen bu ülkeler açısından özelleştirmenin en önemli potansiyel talibi yabancı sermaye olmakta, o da blok satışa daha fazla rağbet etmektedir. Küçük borsalar üzerinde yabancı sermayenin hakimiyet kurması da görece kolay olmaktadır. Spekülatif mali sermayenin hareketleri, özellikle de uluslararası portföy yatırımları, derinliği olmayan ve işlem hacmi çok yetersiz kalan gelişmekte olan borsalar üzerinde yabancı yatırımcı egemenliğinin kolayca kurulmasına yol açmaktadır. Nitekim İMKB'da yabancı yatırımcıların payının kısa sürede yüzde 55'e çıkabilmiş olması bu gelişmenin somut örneklerinden biridir.

(viii) Az gelişmiş ülkeler açısından özelleştirmenin, toplumu altın gibi geleneksel ve ölü yatırım araçlarından sermaye piyasasına çekmenin bir aracı olabileceği üzerinde de durulmaktadır. Ancak, farklı bir kültür yapısını gerektiren bu mekanizmanın çalıştırılması olağanüstü güçtür veya çok uzun vadeleri gerektirir. Türkiye örneği bu konuda beslenen umutların boşa çıktığını da kanıtlamaktadır. Faiz çekingenliği olan geleneksel kesimlere altın dışında, "faizsiz bankacılık" ve "gelir ortaklığı senetleri" gibi seçenekler de sunulduğu için "borsada oynamak" daha çok bir fantezi düzeyinde kalmaktadır. Altın borsasının kurulması ise, altını bir tasarruf aracı olmak yanında bir toplumsal statü aracı olarak da kullanan kitleler için bir anlam ifade etmemiştir ve altın borsası girişimi başarısızlıkla sonuçlanmıştır.

(ix) Gelişmiş ülkeler açısından kapsamlı bir özelleştirmede sermaye piyasasının merkezi bir rol oynamasına öncelik

verilmesinin finansal açıdan nedenleri de bulunmaktadır. Dünyanın en gelişmiş borsaları dahi hızlı ve kapsamlı bir kamu aktifleri satışını emebilme kapasitesine sahip olmadığı için, "mülkiyetin tabana yayılması" sloganıyla geniş kitlelerin talebinin borsaya yönlendirilmesi kaçınılmaz görülmüştür. Dolayısıyla, "halka açılma"nın gerçek nedeni "sosyal" amaçlı olmaktan çok malidir.

(x) Mali beklentilerden bir diğeri, özelleştirme aracılığıyla kamu borçlanma gereğinin azaltılması ve devletin özel kesimi mali piyasalardan dışlama etkisinin (crowding-out) hafifletilmesidir. Ancak özelleştirme hareketinin kendisi de güçlü bir "dışlama etkisi" yaratabilmektedir; zira yabancı sermayeye satışlar dışındaki yöntemler şu ya da bu şekilde mali piyasaların fonlarını kamu kesimine yöneltme etkisi yaratmaktadır. Ancak Türkiye'deki sermaye çevreleri özelleştirmede sermaye piyasasının rolünün marjinal kalacağını bilincindedirler. Buna rağmen, kamu açıklarının orta vadede kendi üzerlerinde yaratabileceği tehdidi şimdiden bertaraf edebilmek için, özelleştirmeye kamu açıklarının kapatılmasına büyük önem vermektedirler. Oysa, yukarıda da değinildiği gibi, salt kamu açıklarını kapatma amaçlı bir özelleştirme, tüm dünyada en başarısız ve en kısır özelleştirme biçimi olarak kabul edilmektedir. Çünkü böylece özelleştirmenin cilası silinmekte ve büyük beklentilerin yerine kısa vadeyi kurtarmak isteyen yönetimlerin dar politik çıkarları geçmektedir. Ek olarak, özelleştirilme olanağı bulunmayan KİT sektörünün kamu kesimi üzerindeki yükü dengelenememektedir. Ayrıca, aşağıda görülebileceği gibi, özelleştirmeden beklenen yıllık akım gelirler Türkiye örneğinde olduğu gibi anlamlı büyüklüklere kolayca ulaştırılamamaktadır.

(xi) KİT hisselerinin küçük paylar halinde halka sunulması *politik/ideolojik* nedenlerle de gerekli olmaktadır. Bunun iki yönü bulunmaktadır. *Birincisi*, "mülkiyeti halka yaymak" söylemi, hareketin lehinde bir kamuoyu yaratmanın kaçınılmaz şartı olmaktadır. (Özelleştirmenin kamuoyunun gözünde

meşrulaştırılmasının önemi Türkiye örneğinde de gözlemlenmiştir. Sembolik Teletaş örneğinden sonraki girişimlerin (USAŞ, Çimento Fabrikaları) yabancı sermayeye toplu satış biçimlerini alması kamuoyunun tepkisine neden olmuş, bunun üzerine 1990 yılından sonra KİT hisselerinin küçük paylar halinde satışına geçilmiştir. Tepkilerin, özelleştirmenin kendisine değil ama yöntemine karşı yöneltilmiş olması, hareketin ideolojik düzlemde "kazanılmış" olduğunu göstermekle birlikte, özelleştirmeyi halka satış yoluyla sürdüremeyeceğinin farkında olan siyasal yönetimin de bir kıskaç içine alınması anlamına gelmiştir. Bununla birlikte, 1991 sonunda koalisyon ortağı olarak iktidara gelen sosyal demokratların muhalefetteki konumlarını terkederek hem özelleştirmeye hem de bunun blok satışlarla yürütülen biçimine yeniden yeşil ışık yakmaları sonucunda, özelleştirmeye karşı olan cephe zayıflamıştır. 1996'dan itibaren muhalefetin diğer iki siyasal partisinin de iktidar deneyimi geçirmeleri sonucunda, sermayenin siyasal partileri özelleştirmeye kazanma yönündeki ehilleştirme süreci tamamlanmıştır).

KİT mülkiyetinin geniş kitlelere de belirli ölçülerde devredilmek istenmesinin *ikinci* politik yönü, hareketin tersine döndürülemez bir süreç haline getirilmek istenmesi niyetleriyle ilgilidir. Bu kaygılar, İngiltere'deki özelleştirme uygulamasını önemli ölçüde etkilemiştir. Türkiye'de de benzer politik kaygılar görülmüş ancak İngiltere örneği türünden uygulamalarda fazla yol alınamamıştır.

4. KİT'lerde Aşırı İstihdam Olduğu İddiası

KİT'lerde aşırı istihdam olduğu, pek çok çalışanın özel ilişkilerle bu işletmelerde işe başladığı, kadroların şişirildiği, işe uygun nitelikteki personelin istihdam edilemediği, fazla ve yanlış istihdamın verimliliğe ve kârlılığa engel olduğu gibi özelleştirmeciler kadar toplumun büyük bölümünün de paylaştığı iddialar bulunmaktadır. Bunların bazılarında gerçeklik payı olmakla birlikte maksatlı ve abartılı iddialar söz konusudur.

Bir kere, bu iddiaları en çok dile getirenler arasında en yukarıdan en aşağıya kadar siyasetçi sınıfı bulunmaktadır. Oysa bu kesim, KİT'lerdeki yakındıkları istihdam biçiminin yaratılmasında yıllardır en çok pay sahibi olmuş kesimdir. KİT'lerin özerk bir yönetime kavuşmasını engelleyenlerin ortaya çıkan sonuçtan yakınmaya veya bunu bir özelleştirme gerekçesi olarak kullanmaya hakları bulunmamaktadır.

Kaldı ki, aşırı istihdam iddiası 1980'lerin sonundan itibaren fiilen geçersiz duruma gelmeye başlamıştır. Çünkü, bir yandan KİT'lere yönelik istihdam yasaklanırken, diğer yandan emeklilik ve özelleştirme yoluyla KİT istihdamında azalışlar oluşturulmaya başlanmıştır. Hatta bazı alanlarda istihdam açığı belirmiştir. Dolayısıyla bugün için söz konusu iddia büyük ölçüde anlamını yitirmiş bulunmaktadır.

Bütün dönemler açısından tarihsel bir bakış açısı benimsendiğinde ise, Türkiye'de KİT istihdamının toplam istihdam içindeki payının 1980'ler sonunda yüzde 4 gibi düşük bir düzeyde olduğu, 1990'ların ortasında (1995'te) ise yüzde 2.8'e gerilediği gözlemlenmektedir. Bu oranlar AB ülkeleri ortalamasının hayli altında bulunmaktadır. (Bunun bir nedeni de Türkiye'deki tarımsal işgücünün önemidir). 1995'te ortaya çıkan gerileme esas olarak imalat sanayiindeki KİT istihdamının gerilemesinden ileri gelmektedir.

Öte yandan, işsizliğin ve eksik istihdamın resmen yüzde 12, gerçekte ise yüzde 20'lerin üzerinde olduğu Türkiye'de aşırı istihdamdan yakınmanın gerçekçi bir iddia olduğu da söylenemez. İşsizliği azaltıcı yatırım programları oluşturulmazken, gelir dağılımı hem ulusal hem bölgesel düzlemde bozulmaya devam ederken, KİT'leri istihdam yönünden suçlamak ve verimsiz olarak damgalamak, özelleştirmeye ideolojik bir zemin arayışından başka bir anlama gelmemektedir.

II. ÖZELLEŞTİRME ZORLAMASININ GERÇEK ARKA PLANI

Özelleştirme savunucuları, kuramsal yaklaşımda bulunmak isteyenler dahil, özelleştirmenin gerçek arka planını tartışma düzlemine getirmek istememişler veya bu tür bir tartışmayı yapabilecek derinliğe sahip olamamışlardır. Bunun öncelikli nedeni, maksatlı bir bilinç çarpıtması yaratılması amacıdır. İkincisi, egemen ideoloji ve onun kavramları dışında düşünme alışkanlığının giderek yitirilmesidir. Birikim tarzının yeni gereklerini dikkate almayan bir tartışmanın bu eksikli niteliği özellikle gelişmekte olan ülkeler için daha fazla geçerli olmuştur.

Özelleştirmeye sermayenin genellikle açıkça dile getirilmeyen talepleri açısından bakıldığında bazı noktaların öne çıktığı görülmektedir.

Bunlardan *birincisi*, **özelleştirme yoluyla sermayeye yeni değerlenme alanlarının açılmasıdır**. Yoğun sabit sermaye gerektiren ve karlılığa geçiş süresi uzun olan bazı alanların kamu girişimciliğine bırakıldığı dönemlerin artık geçtiği, aşırı sermaye birikimiyle tanımlanan sistemin yeni aşamasında özel sermayeye daha fazla yer açılmak gerektiği gibi gerekçelerden yola çıkan bu yaklaşım doğrudan doğruya birikim rejiminin tıkanmalarına, özellikle ortalama kar hadlerinin azalışına bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Gerçi eski birikim rejiminde de KİT sistemi özel sermaye birikiminin karşısında değil tamamlayıcısı olmuştur ama, sermaye aşağıda sayılan ek nedenlerle birlikte daha fazlasını ister duruma gelmiştir. Kaldı ki, özelleştirilmesi istenen sadece piyasada özel mal ve hizmet üreten KİT sistemi olmayıp, kamusal hizmet alanında görülen sağlık ve eğitimden başlayıp pazarlanabilir altyapı ve hatta güvenlik gibi birçok hizmet türünü içine alan geniş bir saha olmaktadır.

İkinci ve oldukça görünür düzlemde kalan neden, özelleştirmenin sağladığı rantlardan doğrudan yararlanmanın iştah kabartıcı cazibesidir. Özelleştirmenin sadece Türkiye gibi toplumsal ve idari/yargısal denetimi yetersiz ülkelerde bir rant aktarımına dönüştüğü izlenimi doğru değildir. Özelleştirme dünyanın her yerinde bu tür bir işlev görmüştür ve görmektedir. Kapitalist sistem, adı üstünde bir sermaye rejimidir ve, özelleştirme olsun olmasın, sermayedarlara anonim yada kişiselleştirilmiş bazda kapitalist devlet tarafından rant aktarımı sistemin doğası gereğidir. Özelleştirme hareketi bu aktarımı çok daha büyük boyutlar ve çok daha sıkıştırılmış zaman dilimlerinde ve belki de çok daha açık biçimler altında yapmak bakımından farklı ve yeni özellikler taşıyabilir. Gelişmekte olan ülkelerde, bu arada özellikle Türkiye’de, özelleştirmenin bu niteliği çok daha pervasız biçimler alabilmektedir. Bu yeni gelir ve servet transferi düzeneği, gelir ve servet/mülkiyet dağılımını altüst edici özellikler taşıdığı ölçüde yeni bir sermaye yapılanmasına da kaynaklık eder. İşte özelleştirmeden beklenen sistemi dönüştürücü niteliğin bir yönü de buradadır. Kamusal malvarlığının özele devri sadece toplumsal mülkiyetin taşıyıcısı olan devletten özele bir gelir/mülkiyet transferine yol açmaz, özel sermayedarlar arasında da mülkiyet farklılaşmasını hızlandırır, egemenlik mücadelesini bir üst platforma taşır. Bu nedenle de, Türkiye örneğinde görüldüğü gibi, sistemin egemenleri kendi konumlarını korumak adına dahi özelleştirme pastasından pay kapma yarışına girerler. Sözkonusu olan yarış, bir vurguna dönüşme eğilimlerini içinde barındıran bir oluşumun dışında kalmama mücadelesidir. Tekelci medya da bunun dışında kalamaz.

Üçüncüsü, sermayenin kamu girişimciliğinin rekabetinden, KİT’lerin piyasaları düzenleyici rolünden, tekelci fiyatlamayı ve birikimi sınırlamasından, daha yüksek kâr hadlerine geçişe ayakbağı olmasından duyduğu rahatsızlıkları özelleştirme yoluyla köklü ve geri dönüşsüz

bir biçimde “halletme” olanağının sunulmuş olmasıdır. Böyle bir fırsatın bugünkü kıran kırana iç ve dış tekелci rekabet ortamında tesadüfi değil yaratılmış olduğunu düşünmek için bütün koşullar hazırır.

Dördüncüsü, esnek üretim ve esnek istihdam yönünde geliştirilmek istenen birikim tarzı açısından kamu işletmelerinin sunduğu yerleşmiş işgüvenliği olanakları, yüksek sendikalaşma düzeyleri ve rijid (katı) kabul edilen ücret rejimleri nedeniyle kötü emsal olarak kabul edilmeleri ve kamuoyu gözünde verimsizlikleri “kanıtlanarak” **sahneden çekilmelerinin sağlanmasının taşıdığı sistemsel önemdir. Özellikle reel ücretlerin geriletilmesi veya düşük düzeylerde tutulması gibi kaba bir esneklik modeline angaje olmuş gelişmekte olan ülkelerde bu sebep daha etkili olmaktadır.**

Beşinci olarak, kamu açıklarının yol açabileceği bir vergi zorlamasının hedefi olmaktan kurtulmak da sermayenin öncelikli kaygıları arasında yer almaktadır. Özelleştirme bu tür bir vergi zorlamasından sürekli veya uzun dönem itibarıyla kurtulmanın güvencesi sayılmaktadır. Kamu açıklarının gerçekte en büyük yaratıcısı sermayenin kendisidir. Kamu finansmanının yüküne katılmaya direnirken aynı zamanda kamu harcamalarından (bu arada giderek büyüyen faiz transferlerinden) en fazla yarar sağlamaktan vazgeçmek istemeyen sermayenin çeşitli alt grupları, kamu açıklarının yaratılmasında büyük pay sahibi durumundadır. Kendi birikim sorunlarını kamunun üzerine yıkarak kârlılığını sürdürmek isteyen sermaye, bu nedenle kamu maliyesinin iç borçlanma sarmalına düşmesine, kamu finansmanının hem gelir hem de harcama cephesinden katkıda bulunmaktadır.

Kamu finansman krizinin çözümü, vergi yükü artışından ve aynı zamanda kamu borçlarının bütçe üzerindeki yükünün tasfiyesinden geçmektedir. Bu sonuçları istemeyen sermaye, kamu malvarlığının özelleştirilmesi veya geleneksel kamu

hizmet alanlarının “yararlandıkça öde” mantığıyla elden çıkarılması ve buradan sağlanacak gelirlerin Hazineye aktarılmasının açık bir savunucusu olmayı kısa vadeli çıkarları açısından uygun görmektedir. Böylece bir kere daha ekonomik/mali istikrarsızlığın yükü emekçi kitlelerin üzerine yığılmaktadır, çünkü bu koşullarda kamunun hizmet üretimi olağanüstü sınırlanmakta ve sosyal devlet hızla geriletilmektedir. Böylece devlet, giderek güvenlik ve adalet gibi düzeni koruyucu kamu hizmetleri ile sermayenin değerlendirilmesi için gerekli olan dışsallık üretici bazı fiziki altyapıya veya araştırma geliştirme hizmetleri alanına doğru sıkıştırılmaktadır. (Hatta, Türkiye bütçeleri sermaye için gerekli fiziki altyapıya ve bilim-teknoloji-politikasına dahi yeterli kaynak ayıramaz noktaya getirilmiştir). Bu tür bir devletin toplum gözünde meşruiyetini giderek yitirmesi ise katlanılması gereken bedel olacaktır. Bunun sermayenin uzun erimli çıkarlarıyla dahi ne derece örtüştüğü tartışmalıdır. Ancak sermayenin anlık sınıf refleksleri, uzun dönemli çıkarlarını görmesine veya bu konuda birleşik davranmasına olanak vermemektedir.

Özelleştirmenin arka planındaki **altıncı bir gerekçenin ise, devletin iç borçlanma nedeniyle mali piyasalara fazlaca başvurusu, böylece faiz hadlerinin yükselmesine ve özel sermayenin mali piyasalardan dışlamasına neden olma etkisinin (crowding-out etkisinin), özelleştirme sayesinde ortadan kaldırılması** olduğu ileri sürülebilir. Ancak, devletin yüksek reel iç borçlanma faizleriyle aynı zamanda özel sermayenin önemlice bir bölümünün fonlarının verimli değerlendirilmesinin aracılığını yaptığını düşünürsek bunun sermayenin tüm kesimleri için geçerli bir gerekçe olarak sayılması zordur. Finans kuruluşlarına da sahip olabilen sermayenin tekeli kesimleri ile küçük/orta boyutlu kesimleri arasında burada da birinciler lehine işleyen bir düzenek söz konusu olup, sermaye içi güç mücadelesinin de bir parçası olarak gözükmemektedir.

Bununla birlikte, kamu kredileri pastasının KİT'ler yerine özel sermaye yönlü paylaşımının sağlanması özel girişim açısından önceliği olan bir hedef olduğu unutulmamalıdır. Türkiye'de bu hedefe KİT'lerin özelleştirilmesinden önce büyük ölçüde ulaşıldığı, Özal döneminin başlangıcından (1984'ten) itibaren KİT'lerin TC Merkez Bankası'ndan kullandığı dolaysız kredilerin bıçak gibi kesildiğini (bkz. yukarıda I. Bölüm ve Ek 1), KİT finansman açıklarının yüksek reel maliyetler taşıyan piyasa faizleriyle iç ve dış finansal piyasalardan sağlanmaya başlandığı bilinmektedir.

Yedinci olarak, kamu maliyesi olanaklarını paylaşım kavgasının bir diğer yönü, **teşvik ve sübvansiyonlara öncelikle ulaşabilme mücadelesi** ele alınabilir. Özellikle imalat sanayiinin bazı alt sektörleri, enerji ve madencilik gibi alanlarda üstünlüğü olan KİT'lerin, özelleştirmeci bir iklimin olmadığı şartlarda teşvik ve sübvansiyonların aslan payını almaları doğal kabul edilebilir. Ancak konjonktürün tersine dönmesiyle piyasacı görüşlerin mutlak hakim olması, özelleştirme uygulaması henüz çok yol almamış olsa bile, amaca yeterince hizmet edebilir. Bunun örneği, 500 büyük firma açısından Türkiye'den verilebilir. 500 büyük firma içinde yer alan kamu işletmelerinin 1982-1997 döneminde 500 firmanın toplam brüt katma değerine yaptıkları katkılar fazla değişmezken, teşvik ve sübvansiyonlar içindeki paylarının 1982-83'te yüzde 72'lerden 1995-97'de yüzde 15-29 dolaylarına çekilmesi yeterince öğretici bir örnektir (bkz. I. Bölüm sonundaki Ek 1). Böylece, özelleştirme fiilen ve hukuken gerçekleşmeden önce dahi mali olanakların özelleştirilmesinde büyük mesafe alındığı, bunun da KİT sisteminin başarısızlığı ve halkın gözünde mahkumiyeti için ek gerekçeler yaratmada kullanıldığı anlaşılmaktadır.

Sekizinci ve son olarak, devletin ekonomik ve kamusal hizmet düzlemlerinde geriletilmesinin sermayenin ideolojik kavgasının önemli bir bölümünü oluşturduğu gerçeğidir.

Özelleştirmenin yüzeysel ve sahte gerekçeleri ile gerçek arka planının bulunduğu bu tek nokta, aslında sermayenin sisteme mutlak anlamda egemen olma mücadelesinin vazgeçilmez bir ögesidir. Devletin küçültülmesi hedefi, sermaye açısından başka bir gerekçesi olmasaydı dahi, ideolojik anlamda önceliği olan bir alan konumunu korumaktadır.

Sosyal demokrat hareketin dünya çapında neo-liberal ideolojiye kayıtsız şartsız angaje olması yönünde sağlanan "başarılar" sermayenin sosyal devlete karşı geliştirdiği iddiaların şimdilik kısmi bir zafer kazanmasını sağlayabilmiştir. AB'nin 15 üyesinin 14'ünde sosyal demokrat partilerin iktidarda veya iktidara ortak olması, bunun önemsiz bir ayrıntı olmadığını göstermektedir. Bununla birlikte, sosyal devletin ana çatısı, özellikle gelişmiş ülkelerde, emekçi sınıfların kararlı sahip çıkışıyla bugün büyük ölçüde korunmakta, sosyal-demokrat iktidarlar kitlenin sesine kulak vermektedirler.

Ancak zayıf sosyal devlet dokusuna sahip gelişmekte olan ülkelerde işler bu kadar yolunda gitmemektedir. Bu nedenle, gelişmekte olan ülkelerin sosyal devleti savunan güçlerini farklı bir sorumluluk anlayışına davet etmek sürekli bir uğraş olmalı, bu ülkelerde KİT'leri korumaksızın sosyal devleti korumanın mümkün olmadığı zihinlere iyice yerleştirilmelidir. Ayrıca, konjonktürün değişmesi, küreselleşmenin refahtan çok yıkım getirdiğinin anlaşılması bugün çok uzak gibi durmamaktadır. Bu nedenle, sosyal devletin eritilmesi yönündeki adımları ve neo-liberalizmin kazandığı ideolojik mevziyi geri döndürülemez süreçler olarak görmemek ve liberal cepheye karşı mücadeleyi güçlendirmek gerekmektedir.

III. UYGULAMANIN BAZI ÖZELLİKLERİ

A. UYGULAMANIN GENEL ÖZELLİKLERİ

Türkiye'deki özelleştirme uygulamasının özelliklerini ön plana alarak aşağıdaki genel saptamalar yapılabilir.

- Türkiye'deki özelleştirme dış dünyadan gelen rüzgarların etkisi yanında ANAP Hükümetleri döneminde kamu maliyesini dumura uğratmanın bir sonucu olarak da gündeme gelmiştir. Kamu maliyesini vergi gelirleri yönünden zayıflatması yanında otoyol politikası gibi irasyonel ve büyük hacimli harcamalarla bu zaafiyeti büyüten, kısa zamanda tırmanan iç ve dış borçlanmanın bütçeyi tutsak almasına göz yuman, borçlanmayla birlikte fon ve vergi yüklerini kısa süre içinde arttırmaya girişerek bir anlamda *geleceğin kaynaklarını tüketme politikası* uygulayan ANAP hükümetleri için bu politikanın son durağı hızlı bir özelleştirme arayışı olarak ortaya çıkmıştır. Böylece özelleştirme kamu finansmanının bir süre için temel dayanağı yapılmak istenmiştir.

- Özelleştirme, aynı zamanda, dış finans çevrelerinin mali ve politik desteğini alabilmenin de bir mekanizması olarak gündemde yerini almıştır. Özelleştirmenin dış finans kuruluşlarına etkili bir dış pazarlamasının yapılması bugün dahi siyasetçi-bürokrat kademelerinde büyük önem verilen bir konu olarak göze çarpmaktadır.

- Türkiye'deki uygulamanın bir özelliği de, yabancı sermayeye satışta hiçbir pay limitinin konulmamış olmasıdır. Gerçi şimdiye kadarki uygulamada yabancı sermayenin Türkiye'deki özelleştirmeye ilgisi fazla olmamıştır. Ancak KİT'lere bağlı işletmelerin şimdiye kadar sadece küçük bir bölümünün özelleştirildiği gözönüne alındığında, bu aşırı liberal özelleştirme anlayışının sakıncalarının önemini koruduğu anlaşılır. KİT satış değerlerinin genellikle ikame değerlerinin altında belirlenmesi nedeniyle, kamu varlığını korumaya

almamanın bir sonucu da ulusal ekonomi dışına net bir sermaye transferine yol açması olacaktır. USAŞ ve Çimento Fabrikalarının özelleştirilme biçimi bunun ilk örneklerini oluşturmuştur.

- Özelleştirmenin toplumsal tabanının oluşturulabilmesi için bir algılama ve bilinç çarpıtmasının yaratılması gerekli olmuştur. Bu konudaki sistemli çabalar büyük sermayenin medyasının gönüllü ve doğrudan çıkar bağlantılı ilgisiyle bugün de yoğun olarak sürdürülmektedir.

- Türkiye’de özelleştirme tam bir hukuk kargaşası ortamında başlatılmış ve devam ettirilmiştir. Yetersiz bir hukuki çerçeve ortamında başlatılan uygulamalar çok sayıda iptal ve yürütmeyi durdurma davasına konu olmuş ve uygulamalar böylece kesintiye uğratılabilmektedir. İdarenin bir başka sorunu ise, varolan veya oluşturulan hukuksal çerçevenin sınırları içinde hareket etmek istememesi olmuştur. Keyfiliğe prim veren bu uygulamalar, bugün de yargı kararlarının uygulanmak istenmemesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Son olarak Rekabet Kurulu’nun görüşünü almadan alınan özelleştirme kararları bunun bir başka kural/yasa tanımazlık veçhesini oluşturmaktadır.

- Özelleştirmenin idari anlamda fiyaskosunu ise, önce Kamu Ortaklığı İdaresi (KOİ), daha sonra Özelleştirme İdaresi Başkanlığı (ÖİB) olarak oluşturulan kurumlar temsil etmiştir. Yönetimin üst kademesinde çok sık değişikliklere konu olan bu İdareler, kurumsal bir kimlik kazanmakta ve ehil elemanlarla donatılmakta büyük güçlük çekmişler, keyfi uygulamalar ve politik baskılara açık bir yapıda olmuşlardır. TOFAŞ ihalesinde Başbakanlık tazyikine kolayca uyum gösterilmesi bile başlıbaşına yeterli bir örnektir. ÖİB bu denli yönetsel yetersizlikler sergilerken bir de “özelleştirilecek kuruluşlar” listesinin sürekli genişletilmesi ve bunların yönetim kararlarının bu çapta işletmeleri yönetecek bilgi ve deneyimi olmayan ve

politik baskılara açık, ideolojik ortama fazlaca uyumlu ÖİB elemanlarına bırakılması söz konusu KİT'ler için ciddi bir handikap oluşturmıştır.

- Özelleştirme uygulamasının öne çıkan özelliklerinden biri de düşük satış fiyatı tespitleri olmuştur. Uygulamaya bulaşmış farklı siyasal yönetimlerin herbiri için geçerli olan bu "alışkanlıklar"ın yerleşmesinde kuşkusuz çok sayıda neden rol oynamaktadır. Kamu çıkarını gözetmeyi unutmuş anlayışların toplumsal ayıplama konusu olmaktan epeydir kurtulmuş bulunmasından başlayıp "sat kurtul" veya "bugünü kurtar, gerisini düşünme" anlayışlarına uzanan, bu arada alıcı taraf olmak üzere birilerinin doğrudan doğruya çıkar sağlama düzeneklerini mutlaka içinde barındıran bir nedenler zinciri söz konusudur.

- Özelleştirme uygulamasına ilişkin bir diğer sık rastlanılan çarpıklık, ÖİB'nin ve Öİ Kurulu'nun tespit ettiği satış koşullarına dahi uyulmaması ve bu ihlallerin gözardı edilmesidir. Bu durum öylesine yaygındır ki, adeta satış koşullarının konuya duyarlı kamuoyuna bir sus payı olarak düzenlendiği, ancak satın alan firmalara el altından "bunlara uymasan da olur" mesajı verildiği izlenimi doğmaktadır. Bu mesaj açıkça verilmemiş olsa bile, satış koşullarının ihlalinin geri alım veya dava/tazminat konusu yapılmaması suretiyle dolaylı veya örtük bir işbirliği ortamı yaratıldığı aşıkardır. Böylece üretime devam ve belirli istihdam koşuluyla satılmış işletmelerin çalıştırılmamasının, sembolik bir üretimle çalışmasının veya kapanmalarının hiçbir yaptırımı bulunmamaktadır. Örneğin, özelleştirilen ilk yedi Sümerbank fabrikasından altısının kapanmış bulunması tepkisiz geçiştirilebilmektedir.

- Özelleştirmenin Türkiye uygulaması blok satış biçiminde gelişmektedir. Uygulamanın kendisi, sermayeyi halka yayma masalının geçersizliğini ortaya koymaktadır. Ekte

sunulan tablolar, halka arz veya İMKB’de satış yöntemlerinin, 1986-1997 dönemindeki toplam özelleştirme hasılatının sadece yüzde 27’sini temsil ettiğini ÖİB verileri itibariyle göstermektedir. Gerçek anlamda halka arzın İMKB aracılığıyla yapıldığı saptamasına katılırsak, söz konusu payın toplamın sadece yüzde 12’sinden ibaret olduğu görülmektedir. 526 milyon \$ tutan İMKB’de satışın ise 106 milyon doları Erdemir, 55 milyon doları Tofaş, 60 milyon doları Çukurova Kepez gibi esasen özel sermaye hakim şirketlerdir. Dolayısıyla, gerçek halka arz toplam 250 milyon dolar civarında, yani yüzde 6-7 mertebesinde kalmaktadır.

• Özelleştirme hasılatı olarak 1986-1997 döneminde elde edilen 4.6 milyar ABD dolarının kullanımına ilişkin verilerin sağlıksızlığı da ayrı bir sorundur. Özelleştirme giderlerinin yüksekliği yanında bütün giderlerin doğrudan doğruya özelleştirme hasılatından yapılmıyor olması da olgunun gerçek yükünü gözlerden gizlemektedir. Öte yandan satış hasılatının önemli bir bölümünün bütçe açıklarında kullanılmak üzere Hazine’ye aktarılması da doğrudan doğruya özelleştirme yasasıyla çelişmektedir. Bu aktarımların buna rağmen sürdürülmesi, ÖİB’nin resmi verilerine göre yüzde 30 düzeyini bulması (bkz. Ek 3), hatta 1995-96 itibariyle dolaysız veya dolaylı olarak Hazine’ye aktarımın yüzde 60 düzeyine ulaşması, kendi çizdiği yasal çerçeveyi bile bir ayakbağı olarak gören ve giderek keyfiliğe varan bir zihniyetin ürünü olmaktadır. Bu zihniyetin son olarak imzalanan **Yakın İzleme Anlaşması** çerevesinde IMF’ye verilen *Ekonomik Politikalar Bildirgesi* adlı taahhüt mektubunda da sürdürüldüğü görülmektedir. Buna göre, “özelleştirme gelirlerinin 1998’de 2 milyar dolarının ve 1999’da en az 3 milyar dolarının (Hazine’ye aktarılarak) borç geri ödemesinde kullanılması” öngörülmekte, hatta 1999 yılı için 5 milyar aşan özelleştirme gelirlerinin 5 milyarın üzerinde kalan bölümünün de “tekrar borç geri ödemesinde kullanılması” taahhüt edilmektedir. Bu açıkça angaje olunan bir borç takasıdır ve açık bir yetki aşımıdır.

- Bütçeye kaynak aktarma eğilimlerine rağmen, bugüne kadar özelleştirmeden sağlanan gelirler bu niyette olanların derdine deva olabilecek boyutlara ulaşamamıştır.

1986-1997 döneminde 3 milyar 543 milyon dolarlık bir özelleştirme gerçekleştirilmiştir. Ancak satışlar vadeli olduğu için, tahsilat rakamı bu dönem için 3 milyar 156 milyon dolar düzeyinde kalmıştır.

15 Eylül 1998 itibariyle 1998 yılı özelleştirmeleri 1 milyar 5 milyon dolar, gerçekleşen tahsilat ise 772 milyon dolardır.

Bu durumda, 1986'dan 15 eylül 1998'e kadarki dönem itibariyle:

Özelleştirme İşlemleri Toplamı: 4 Milyar 548 milyon dolar;

Özelleştirme Tahsilatı: 3 Milyar 928 milyon dolardır.

1998 yılı özelleştirmeleri abartılmış, POAŞ gibi şaibeli özelleştirmeleri içeren kesinleşmemiş işlemler kamuoyuna sanki gerçekleşmiş gibi duyurulmuştur.

1998 yılında, henüz yıl tamamlanmadan, 1986-1997 toplamı kadar bir özelleştirme yapıldığı iddia edilerek övünç vesilesi yapılmıştır.

İşin aslına bakılırsa, 13 yılda gerçekleştirilen 4-5 milyar dolarlık özelleştirme hiçbir derde deva değildir. Saf özelleştirme işlemi dışındaki temettü gelirlerini de içeren özelleştirme kaynakları toplamı dahi bugüne kadar 6 milyar dolar sınırları içinde kalmıştır.

Oysa, Türkiye'nin sadece 1998 yılı bütçe açığı 15 milyar dolar mertebesindedir.

KİT'lerin toplam değerinin ise 100 milyar doların altında olamayacağı tarafsız bütün çevrelerce dile getirilmektedir!

- Öte yandan, özelleştirme kapsamındaki kuruluşlara yapılan sosyal ödemelerin özelleştirme için yapılan tanıtım ve danışmanlık harcamalarının altında kalıyor olması da ayrı bir çarpıklığı sergilemektedir (Bkz. Ek: Özelleştirmeye İlişkin Bazı Sayısal Veriler).

Sonuç olarak, Türkiye tarzı özelleştirme açık samimiyetsizliklerin sergilendiği bir uygulama alanı olmuştur. Kuşkusuz gelişmiş dünyada da özelleştirmenin ideolojik kabuğu hep çok güçlü olmuştur. Ancak bu ülkelerin **resmî yayınlarında** bile uygulamanın gerçek yüzüne veya sorunlarına ilişkin nesnel değerlendirmeler yer alabilmişken, Türkiye'de bu tür dengeleyici analizlerin bağımsız çevrelerce dile getirilmesine bile tahammülsüzlük sergilenmiştir.

Özelleştirmeye ilişkin samimiyetsizliklerin izlenebileceği yazılı kaynaklar arasında resmi yayınların dahi bulunması bu nedenle şaşırtıcı sayılmamalıdır. Örneğin Özelleştirme İdaresi (ÖİB) Başkanlığı'nın özelleştirmeye ilişkin sayısal verilerin derlendiği "Türkiye'de Özelleştirme" başlıklı süresiz yayınının "özelleştirmenin ana felsefesine ve amaçlarına" ilişkin başlangıç tanımlarındaki değişiklikler bile bu yargımızın açık bir kanıtını oluşturabilmektedir. Söz konusu yayınında İdarenin yakın zamana kadar "özelleştirmenin ana felsefesi"ni tanımlarken devletin asli görevleri arasında saydığı *sağlık ve eğitime*, son bültenlerde yer vermemesi ve devletin işlevlerini sadece "adalet, güvenlik ve özel sektör tarafından yüklenilemeyecek altyapı yatırımları" ile sınırlaması, kuşkusuz siyasetleri de kapsamına alan bir samimiyetsizlik örneğidir. Özelleştirmeyi topluma kabul ettirebilmek için, başlangıçta, "devleti işletmecilik alanından çekerek halka daha fazla eğitim ve sağlık hizmeti götürüleceğini" vaadedenlerin, şimdi sağlık ve eğitim hizmetlerini de özelleştirme kapsamına almaları,

özelleştirme ideolojisinin Türkiye'de nasıl yol aldığının tipik bir örneğidir.

Aynı İdarenin aynı bültenlerinde, "özelleştirme programının amaçları" arasında hâlâ "devlet bütçesi üzerindeki KİT finansman yükünün azaltılması" gibi bugün için tamamen gerçek dışı olduğu anlaşılmış amaçların yer alıyor olması da bir başka örnektir.

Bütün bunların işaret ettiği nokta, özelleştirme konusunda karşı tezlerin ağırlığının oluşturulabilmesi için işçi ve memur sendikalarına, dürüst akademisyenlere ve KİGEM gibi kuruluşlara büyük bir görev düştüğüdür.

TÜRK-İŞ'in Özelleştirmeye Karşı KİT'leri ve Sosyal Devleti Koruma ve Geliştirme başlığı altında 1998 sonbaharında başlattığı kampanya bu bakımdan son zamanların en anlamlı tepkisini oluşturmakta ve liberal ideolojinin bugünkü gerileme konjonktürüne zamanlama olarak tam denk düşmektedir.

B. LİBERAL SİSTEMİN HUKUK DÜZENİYLE UYUMSUZ BİR ÖZELLEŞTİRME ANLAYIŞI

Özelleştirmenin sadece KİT'leri elden çıkartmaya yönelik bir politika olmadığı, Anayasa'da belirtilen devletin temel niteliklerini değiştirmeye, yeniden tanımlamaya da zorlayan bir politika olduğu, özelleştirme uygulamalarıyla gözler önüne serilmiştir.

Sosyal devleti tasviyeyi hedefleyen özelleştirme politikalarının, sosyal devleti devletin temel nitelikleri arasında sayan bir Anayasa'yla çelişmemesi düşünülemez. Bu çelişki nedeniyle de özelleştirmeyi ulusal bir politika haline getirenler, bu politikalarını hayata geçirebilmek için bugün yürürlükte bulunan Anayasa'yı, Anayasa'ya hakim olan prensipleri,

hukuki deyimle “Anayasa’nın ruhunu” değiştirmeye çaba göstermeleri, mantiken beklenilendir.

Ne var ki, Anayasa değişikliklerinin esasa etkili olmayan birkaç istisnanın dışında adeta askeri darbeleri zorunlu kıldığı Türkiye’de özelleştirmeyi savunanların Anayasa’yı değiştirme gereklilikleri mantıklı olsa da, gerçekçi değildir. Nitekim özelleştirmeyi savunanlar da Anayasa’yı değiştirmektense “Anayasayı bir kez çiğnemekten bir şey olmaz” anlayışıyla, ya da moda deyimle “by pass” anlayışıyla fiili durumlar yaratarak sorunu aşmaya çalışmışlardır. Hukuk sisteminin “yasanın arkasına dolanmak”, “yasaya karşı hile” olarak tanımlayıp mahkum ettiği bu tutumun adı “by pass” olunca adeta meşruiyet kazanmıştır.

Anayasal düzene aykırı fiili durumu hukukileştirmenin yolu olarak ise “uluslar arası tahkim” le başlayıp “ok taraflı yatırım anlaşmasına” uzanan bir çizgide, ulus devletin yargı yetkisinin, hatta yasama yetkisinin sınırlandırılıp, ulusal anayasaların yerine çok uluslu şirketlerin, çok uluslu sermayenin kendi anayasasının, “küreselleşmenin anayasası” denilen kendi yargı sisteminin devreye sokulması gündeme getirilmiştir.

3. Anayasalar Bir Kez iğnenmekle Bir şey Olmayacak Metinler Değildir

Anayasa’lar devletin temel niteliklerini, iktidarın kaynağı ve kullanış biçimlerini, vatandaşların temel hak ve özgürlüklerini, devlete ve topluma karşı yükümlülüklerini, devletin vatandaşlarına karşı görevlerini belirleyen, yasalar hiyerarşisinin en üstünde bulunan temel yasalardır.

Anayasa’nın 2. maddesi hukuk devleti ilkesini devleti tanımlayan temel nitelikler arasında saymıştır. Bir hukuk devletinde hiç kimse, hiçbir organ bırakın anayasayı, bir yönetmenliği dahi “bir kez çiğnemekten bir şey olmaz”

söylemiyle devre dışı bırakamaz, hukuka aykırılığı meşrulaştıramaz, hukukun üstüne çıkamaz. Türkiye’de olduğu gibi çıkılabiliyorsa, anayasa ve yasalar “by pass” edilebiliyorsa, bu, hukuk bilincinin, giderek de vatandaşlık ve demokrasi bilincinin özümsemiğini; vatandaşların, vatandaşları temsil eden kitle örgütlerinin hukuk devletinin temel esprisini kavrayamadıkları anlamına gelir. Ancak bu durum nasıl açıklanırsa açıklansın, anayasanın, yasaların en başta devlet ve devleti temsil eden kurumlar olmak üzere herkesi bağladığı hukuki gerçeğini ortadan kaldıramaz.

4. Özelleştirme 1982 Anayasa’sının Ruhuna Aykırıdır

1982 Anayasasının devletin temel niteliklerini belirleyen 2.maddesi “Türkiye Cumhuriyeti Devleti”ni “sosyal bir hukuk devleti” olarak tanımlamıştır.

1961 Anayasası’nın devletin temel niteliklerini belirleyen 2. maddesinde de yer alan sosyal devlet kavramı 1961 Anayasası’nın gerekçesinde “Sosyal Devlet” fertlere yalnız klasik hürriyetleri sağlamakla yetinmeyip aynı zamanda, onların insan gibi yaşamaları için zaruri olan maddi ihtiyaçlarını karşılamalarını da kendisine vazife edinen Devlettir.” Sözleriyle tanımlanmıştır.

1961 Anayasası’nın gerekçesine göre; “Gerçekten, maddi (mali ve iktisadi) imkanlardan, yaşama için zaruri olan gelir kaynaklarından ve varlıktan mahrum olan halk tabakaları için, klasik hürriyetler yalnız kağıt üstünde kalan parlak fakat boş laflardan başka bir değere sahip olamaz. Nihayet şurasını da kaydetmek gerekir ki, sosyal adaletle karşı kaygısız kalan devletler, toplum hayatının müfrit sağ cereyanlara kapılarak totaliter istikamette sürüklenmesine engel olamamaktadırlar. Zamanımızın medeni memleketlerinde hemen hemen ittifakla kendini gösteren temayül, (sosyallik) istikametindedir. Sosyal

olmayan demokrasi, toplum hayatının gerçekleri karşısında cevherini kaybetmeye ve neticede yıkılmaya mahkumdur.

Bu sebeptir ki "sosyal zihniyet", yalnız fertlerin refah ve saadeti için bir teminat değil, aynı zamanda toplum hayatının geleceği bakımından da demokrasinin en şaşmaz garantisidir."

Sosyal hukuk devleti ilkesine 2. Maddesinde aynen yer veren 1982 Anayasası da 2. maddesinin gerekçesinde "Demokratik rejimin de, laiklik ve sosyal hukuk devleti ilkelerine dayandığı" belirtilmiştir. Bir başka deyişle, Anayasa'ya göre, sosyal hukuk devleti ilkesi demokratik rejimin dayandığı temel ilkedir.

1982 Anayasası 2. maddenin yanında devletin temel amaç ve görevlerini sıraladığı 5. addesinde de sosyal hukuk devleti ilkesini vurgulayarak devlete "Türk Milletinin bağımsızlığını ve bütünlüğünü, ülkenin bölünmezliğini, Cumhuriyet ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; **Kişinin Temel Hak Ve Hürriyetlerini, Sosyal Hukuk Devleti Ve Adalet İlkeleriyle Bağdaşmayacak Surette Sınırlayan Siyasal, Ekonomik Ve Sosyal Engelleri Kaldırmaya, İnsanın Maddi Ve Manevi Varlığının Gelişmesi İçin Gerekli Şartları Hazırlamaya Çalışma**" görevlerini vermiştir. Maddenin gerekçesine göre ise "Devlet ferdin hayat mücadelesini kolaylaştıracaktır. Ferdin insan haysiyetine uygun bir ortam içinde yaşamasını gerçekleştirecektir. Bu sosyal devletin görevidir. Sosyal devlet bazılarının yanlış sandıkları veya kasten tahrif ettikleri gibi sosyalist devletle ilişkisi olmayan bir devlet anlayışıdır. Sosyal devlet her şeyden önce insana ve insanın düşünce hakkına saygılıdır ve bu sınırlar içerisinde ferdin hak ve hürriyetlerinin kullanılmasını sınırlayan engelleri ortadan kaldırmak, onun başlıca görevleri arasındadır.

Ferdin hayatında onun temel hak ve özgürlüklerden olduğu gibi yararlanmasını engelleyen sebepleri ortadan kaldırmak, sosyal devletin görevidir. “

Anayasa'nın 65. maddesi ise, sosyal hukuk devletin deyim yerindeyse fiziki sınırlarını, “Devlet, sosyal ve ekonomik alanlarda anayasa ile belirlenen görevlerini, ekonomik istikrarın korunmasını gözeterek, mali kaynaklarının yeterliliği ölçüsünde yerine getirir” sözleriyle belirtmiştir.

Devlet bu görevlerini yıllar boyunca önemli ölçüde KİT'ler aracılığıyla yerine getirmiştir. Sanayinin ülke geneline yayılması, planlanması, istihdam yaratılması, ara malları ve sanayiye girdi üretiminin sağlanmasında vb. KİT'ler ve diğ er kamu kuruluşları yaşamsal roller üstlenmişlerdir. Üstelik KİT sistemi 1979-1989 döneminde bütün çelmeleme anlayışlarına rağmen bir bütün olarak karlılığını koruyabilmiş, 1995 sonrasında yeniden mali dengelerini düzeltme sürecine girmiştir. Demek ki, KİT'lere ve devletin kamusal mal ve hizmet üretimine yönelik devlet politikasının hem bu ekonomik gerçeklikleri hem de yukarıda belirtmiş olduğumuz anayasal ilkeleri dikkate alarak belirlenmesi gerekirdi; bunun tersine geliştirilen ve KİT'leri ve birçok kamusal mal ve hizmet üretimi alanını gözden çıkartma şeklinde somutlanan bugünkü tasfiye politikaları Anayasa'nın ruhuna temelden aykırıdır.

Sosyal hukuk devletini devletin temel niteliği olarak kabul eden bir devletin yapması gereken özelleştirme değildir. Aksine sosyal devlet, sosyal hukuk devleti ilkesini hayata geçirebilmek için yaratmış olduğu kurumları korumakla yükümlüdür. Bu anlamda devletin asgari görevi, KİT'lerin zayıflamalarına, karlılıklarını yitirmelerine neden olabilecek düzenlemelerden özenle kaçınmak, diğ er kamusal mal ve hizmet üretimi birimlerinin toplumsal talebe göre gelişmesini engelleyici bütçe kısıtlarından ve “yararlandıkça öde” gibi kamu hizmeti anlayışını piyasa kurallarına terk eden anlayışlardan uzak durmaktır.

Ülkemizde ise bunun tam tersi yapılmıştır: KİT'lere zamanında yapılması gereken yatırımlar yapılmayarak, hatta yatırım yapılması engellenerek bu kuruluşların kendilerini yenilemeleri önlenmiş, olur olmaz siyasi müdahalelerle yozlaştırılıp yönetilemez hale getirilerek batırılmalarına gerekçe hazırlanmak istenmiştir. Öte yandan, bütçeden ödenek alan kamu hizmet birimlerinin cari ödenekleri ve yatırımları, faizcilere rant aktarma organına dönüştürülen bir bütçe yapısıyla kötüleştirilmiş, sağlık, eğitim ve sosyal güvenlik gibi kamusal hizmet alanlarında özelleştirme anlayışları geliştirilmeye başlanmıştır.

5. Özelleştirme Bugüne Kadar Anayasaya Aykırı Bir Şekilde Yapılmıştır

Biran önce özelleştirme yapmak isteyen siyasal iktidarların bugüne kadar çıkardıkları KHK'ler, yasalar Anayasa Mahkemesi'nce Anayasa'ya aykırı bulunarak iptal edilmiştir.

Anayasa Mahkemesinin iptal kararları karşısında ise, iptal edilen hükümler benzer ifadelerle özü değiştirilmeksizin yeniden çıkartılmıştır. Anayasa Mahkemesi kararlarının geriye yürümemesi kuralını istismar eden siyasi iktidarlar yasal boşluk dönemlerini özelleştirme için bulunmaz fırsatlar olarak değerlendirmişlerdir. Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararına bağlı olarak İdare Mahkemelerinin vermiş olduğu iptal kararları karşısında ise, Anayasa'nın 138. maddesini çiğnemekten kaçınmadan, özelleştirme işlemleri bitirilmiştir. "Fiili imkansızlık nedeniyle Mahkeme kararlarının uygulanamayacağı" şeklinde hukuka aykırı bir gerekçeye sığınmışlardır.

Nitekim Anayasa Mahkemesi bugüne kadar,

- 21.10.1993 T. 1993/33E., 1993/40-2 K. Sayılı kararı ile 509 sayılı Türk Telekomünikasyon Anonim Şirketi hakkındaki KHK'nin;

- 07.07.1994 T. 1994/49E, 1994/45-2 K. Sayılı kararı ile 3987 sayılı "Özelleştirme Uygulamalarının Düzenlenmesi İle Özelleştirme Sonucunda Doğabilecek İstihdamla İlgili Sorunların Çözümlemesine İlişkin Kanun Hükmünde Kararnameler Çıkarılması Amacıyla Yetki Verilmesine Dair Kanun"un ;

- 09.12.1994 T. 1994/43 E, 1994/42-2 K. Sayılı kararı ile 3974 sayılı yasanın;

- 22.12.1994 T. 1994/70 E., 1994/65-2 K. Sayılı kararı ile 4000 sayılı yasanın;

- 28.02.1996 T. 1995/38 E, 1996/7 K. Sayılı ilamıyla 4107 sayılı yasanın;

- 31.01.1997 T. 1996/66 E, 1997/7 K. Sayılı, 09.04.1997 T. 1997/35 E., 1997/45 K. Kararlarıyla 4046 sayılı yasanın bazı maddelerinin,

iptaline karar vermiştir.

a. Anayasa Mahkemesi Kararlarında "Anayasa ve Özelleştirme" Yorumu

Aşağıda ayrıntılandırılacağı gibi Anayasa Mahkemesi'ne göre, Anayasa'da özelleştirmeyi yasaklayan açık bir hüküm yoktur. "Tersine işlem kuralı" gereği, özelleştirme Anayasa'nın 47. maddesinde düzenlenen devletleştirme için öngörülen usullerde ve anayasal kurallar çiğnenmeden yapılmalıdır. Anayasa Mahkemesi'ne göre, özelleştirme kanunla yapılmalı, özelleştirme nedeniyle ülkenin ekonomik bağımsızlığı tehlikeye düşmemeli, özelleştirme tekellerin oluşmasına yol açacak şekilde yapılmamalı, özelleştirmeye kamu malları korunmalı ve bu anlamda gerçek değerleri tesbit edilerek gerçek değerlerinden satılmalı, özelleştirmede yabancıların satın almalarında mütekabiliyet esasına özen gösterilmeli ve sonuçta

özelleştirme kamu yararının bir gereği olarak yapılmalıdır. Anayasa Mahkemesi başlıklar halinde özetlediğimiz bu esasların hemen tamamını kararlarında iptal gerekçesi olarak kullanmıştır.

Anayasa Mahkemesine göre:

“Anayasa’da özelleştirme konusunda özel bir düzenlemeye yer verilmemesine karşın, devletleştirmeye ilişkin 47. maddeden özelleştirme için de kimi ilkeler çıkarılabilir. Çünkü, devletleştirme, özelleştirmenin tersi bir işlemdir. Bu nedenle, devletleştirmeye yetkili organın özelleştirme konusunda da yetkili olduğunun kabulü gerekir. Nitekim öğretide, devletleştirme yapmaya yetkili olan organın “devletsizleştirme”ye de yetkili sayılması gerektiği görüşü çoğunluktadır. Anayasa’nın devletleştirmeye ilişkin 47. maddesinde: “Kamu hizmeti niteliği taşıyan özel teşebbüsler kamu yararının zorunlu kıldığı hallerde devletleştirilebilir.

Devletleştirme gerçek karşılığı üzerinde yapılır. Gerçek karşılığın hesaplanma tarz ve usulleri kanunla düzenlenir” denilmektedir.

Anayasa’nın 47. maddesi gereğince, 20.11.1984 günlü, 3082 sayılı “Kamu Yararının Zorunluğu Kıldığı Hallerde Kamu Hizmeti Niteliği Taşıyan Özel Teşebbüslerin Devletleştirilmesi Usul ve Esasları Hakkında Kanun” yürürlüğe konulmuştur. Bu Yasa’nın 3. maddesinde de “Kamu hizmeti niteliği taşıyan özel teşebbüslerin kamu yararının zorunluğu kıldığı hallerde devletleştirilmesi kanunla düzenlenir” denilmektedir. Anayasa Mahkemesi’nin 3082 sayılı Yasa’nın iptali nedeniyle açılan dava nedeniyle verdiği 27.09.1985T. 1985/2 E., 1985/16 K. sayılı kararı, Yasa’nın tümlüğü içerisinde 3. maddenin devletleştirilecek özel teşebbüsü Yasa’nın göstereceği, kişilerin temel haklarından olan mülkiyet hakkına, çalışma ve özel teşebbüs kurma hürriyetine sınırlamalar getiren devletleştirmenin yasama organınca düzenlenmesinin çok daha

güvenceli olduğunda kuşku duyulmayacağı yargısını içermektedir: "Anayasa'nın 35. maddesindeki mülkiyet hakkıyla ilgili korumanın, kamu mülkiyeti için de özel mülkiyete eşit bir biçimde değerlendirip düzenlenmesi kaçınılmazdır. Bu nedenle özel işletmelerin devletleştirilmesinde olduğu gibi kamu varlıklarının özelleştirilmesinde de yetki, yasama organınınındır. Bu yetki, yasama organının kamu mülkiyetinin de koruyucusu olmasının doğal sonucudur."

"Özelleştirme Anayasa'da yasaklanmadığına göre yasama organı, yararlı, gerekli ya da uygun gördüğü kamu varlıklarının özelleştirilmesini Anayasa'nın 11. Maddesi gereğince Anayasa'nın ilkelerine ve kurallarına bağlı kalarak, yasayla belirleyebilir. Devletleştirmede olduğu gibi özelleştirmede de esas ve yöntemlere ilişkin bir düzenlemenin yasayla yapılması zorunluluğu açıktır. Özelleştirmeyi genelde düzenleyen böyle bir yasanın varlığı, özelleştirilecek her KİT için yasama organınca gerektiğinde özel bir yasa çıkarılmasını engellemez. Yasama organı özelleştirilecek kimi KİT'ler için anayasal ilkelere uygun olmak koşuluyla çerçeve yasaya ayırık biçimde özelleştirme kurallarında değişiklik yapma yetkisine sahip bulunmaktadır." (A..Mah. 07.07.1994 tarih , 1994/49 E., 1994/45-2 K.)

b. KİT'lerin Gerçek Değeri Üzerinden Yapılmayan Özelleştirmeler Anayasa'ya Aykırıdır

Anayasa Mahkemesine göre; "Özel mülkiyet için Anayasa'nın 35. maddesiyle getirilen koruma, devletin ve diğer kamu tüzelkişilerinin mülkiyet hakları için de geçerli olduğundan. Bu durumun doğal sonucu KİT'lerin özelleştirilmesinde gerçek değerinin gözetilmesi gerekir. Özelleştirme, devletleştirmenin tersi bir işlem olduğuna göre KİT'lerin satışında en az kaybı, en yararlı düzeyi sağlayacak biçimde rayiç değer aranarak gerçek değere en yakın olanın bulunması gerekir. Bu ölçüleri gözardı eden bir yöntem ve

uygulama, satın alan kişileri öbür kişiler karşısında hakkı olmayan ayrıcalıklı bir konuma getirerek eşitlik ilkesine aykırılık oluşturur. Nitekim 3082 sayılı Yasa'nın 4. maddesinde özel teşebbüsün gerçek karşılık üzerinden hesaplanacak bedelle devletleştirilmesi öngörülmüştür. Devletin alışıyla satışı arasındaki farklı uygulama da, özelliklere göre ayrılığın doğallığı dışında, devletin zararına yol açabilecek bir hukuksal çelişki olur."

"Kimi özelleştirme türlerinde kamu mülkiyetine sınırlama getirildiği gibi, kamu varlığının satışında da kamu mülkiyeti sona ermektedir. Kamu varlığının azalması, elden çıkarılmasıyla özelleştirilen alanda kamu mülkiyeti ortadan kalkmaktadır. Özel mülkiyet için Anayasa'nın getirdiği koruma ve güvence kamu mülkiyeti için de geçerli olduğundan, özel mülkiyet konusundaki özenin kamu mülkiyeti konusunda öncelikle düşünüleceğinde duraksanamaz. Bu nedenle, kamu mülkiyetinin sona erdirilmesine ilişkin esasların yasayla düzenlenmesi Anayasa'nın 35. Maddesinin getirdiği bir zorunluluktur. Kişisel mülkiyeti güvenceye bağlayan Anayasa'nın kamu mülkiyetini güvencesiz bıraktığı düşünülemez. Nitekim mülkiyet hakkını kişiler yönünden güvenceye alan 35. maddenin birinci fıkrası yanında, ikinci ve üçüncü fıkralarındaki bu hakkın ancak yasayla sınırlanabileceği ve kullanılmasının toplum yararına aykırı olamayacağı hususları kamu mülkiyetini de kapsamaktadır. Kamu mülkiyeti için de geçerli olan bu güvence gözardı edilemez. Kamu mülkiyeti de kamu yararı amacıyla sınırlanabilir ve toplum yararına aykırı biçimde kullanılamaz."

"Kamu varlıklarının satış, kiralama, işletme hakkının devredilmesi, üzerlerinde mülkiyetin gayri ayni haklar kurulması ve işin gereğine uygun diğer sözleşmelerle devredilmesi biçiminde özelleştirilmesi olgusu kamu mülkiyeti yönünden sınırlamalar getirmekte; satılarak özelleştirmede ise, sınırlamanın ötesinde kamu mülkiyeti sona ermektedir. Bu nedenle, Anayasa'nın 35. ve 91. maddeleri gereğince

özelleştirmeye ilişkin düzenlemenin yasa ile yapılması zorunludur.

Özelleştirme uygulamalarının KHK'lerle düzenlenmesini öngören 3987 sayılı Yasa, Anayasa'nın 35, 91. maddelerine aykırılık oluşturduğundan iptali gerekir." (A.Mah. 07.07.1994 T. 1994/49 E., 1994/45-2 K.)

c. Ekonomik Bağımsızlığın Zedelenmesini Doğuracak Özelleştirmeler Anayasa'ya Aykırıdır

Anayasa Mahkemesi'ne göre:

"Anayasa'nın 176. maddesinde "Anayasa'nın dayandığı temel görüş ve ilkeleri belirten başlangıç kısmı, Anayasa metnine dahildir."denilmiş; maddenin gerekçesinde de, Başlangıç'taki temel görüş ve ilkelerin Anayasa'nın öbür hükümleriyle eşdeğer olduğu vurgulanmıştır. Anayasa'nın Cumhuriyet'in niteliklerini belirleyen 2. maddesindeki, "Türkiye Cumhuriyeti... başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan.... bir... Devlet (tir)" açıklığı, Başlangıç'ta belirtilen temel ilkeleri Cumhuriyet'in nitelikleriyle özdeşleştirilmiştir.

İçerdiği temel görüş ve ilkeler, öbür hükümlerle eşdeğer olan Anayasa'nın başlangıç kısmının yedinci paragrafında. "Hiçbir düşünce ve mülahazanın Türk milli menfaatleri... nin karşısında korunma göremeyeceği..." ilkesi ile de Anayasa'nın öngördüğü hukuk düzeni içinde, ulusal çıkarların herşeyin üzerinde tutulması gerektiği belirtilmiştir.

Öte yandan Anayasa'nın 2. maddesinde. "... toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı.... içinde insan haklarına saygılı..." olunacağına yer verilecek devlet ve toplumun çıkarlarına öncelik tanınmıştır.

Anayasa'nın 5. maddesinde de, bir yandan "...Türk Milletinin bağımsızlığı" nı, öte yandan da "...kişilerin ve

toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak" devletin temel amaç ve görevleri arasında sayılmıştır. Anayasa Mahkemesi'nin 2983 sayılı Yasa ile ilgili kararında 5. maddede yer alan "Türk milletinin bağımsızlığı" ilkesinin siyasal ve ekonomik bağımsızlığı birlikte içerdiği, bu kavramların yalnız başına bir anlam taşımadıkları, birbirlerini tamamlayan kavramlar oldukları vurgulanmıştır.

Anayasa'nın 16. maddesinde ise, Anayasa'nın 12. maddesinde herkese tanınan temel hak ve özgürlüklerin, yabancılar için uluslararası hukuka uygun olarak yasayla sınırlandırabileceği kurala bağlanmıştır.

Yabancıların temel hak ve özgürlüklerin kimilerinden yurttaşlar gibi yararlandırılmamasının, bu hakların kimi sınırlama ya da kısıtlamalara bağlı tutulmasının nedenlerini, Anayasa Mahkemesi'nin yabancılar mülk satışı ile ilgili 13.06.1985 T. 1984/14 E., 1985/7 K. sayılı kararında da belirtildiği gibi, "Devleti korumak, onun sürekliliğini sağlamak" gibi düşüncelerde aramak gerekir. Devletin geleceği üzerinde doğrudan etkisi olan yaşamsal önemdeki konularda, yabancıların ağırlığını önleyici kuralların getirilmesi, bağımsızlığın korunması yönünden zorunludur.

Kalkınmayı hızlandırmak için elbette dış borçlanma, yabancı sermaye, yabancı ortaklıklardan yararlanmak gerekir. Ancak, özelleştirme yoluyla giderek yabancıların nüfuzuna yol açması, ülke bağımsızlığı yönünden kabul edilemez. Bu gerçek, özelleştirme politikası uygulayan gelişmiş kimi ülkeleri bile önlem almak zorunda bırakmıştır. Örneğin, yabancılar satılabilecek pay oranı Fransa'da % 20, Belçika'da % 20-25, İngiltere'de ise %10 ile sınırlandırılmıştır. Türk ulusunun çıkarlarının, ülke bağımsızlığının ve güvenliğinin gözetilmesi özelleştirmenin yabancılaştırmaya dönüşmemesi yönünden getirilecek kuralların önemi büyüktür. Uygulamaların karşılıklılık ilkesi gözetilerek yapılması gerekir.

Halka ya da çalışana satılsa bile yasada önlem getirilmedikçe payların hızla el değıştirmesi her zaman için olanaklıdır. Özelleştirilen ve ilk aşamada halka satılan kuruluşların sonradan yerli ya da yabancı sermaye gruplarının eline geçme olasılığı fazladır. Düzenlemelerin bu tür durumları önleyecek biçimde yapılması gerekir.

Anayasa'nın 47. maddesinde devletleştirme olanağının getirildiğı, yabancıya satışın ülke çıkarlarına olumsuz etkisi görülürse devletleştirme yoluna gidilerek riskin ortadan kaldırılabileceğı düşüncesi, ulusal ve uluslararası hukuk yönünden pek geçerli görülemez. Gerçekten, Devletleştirme Yasası'na göre özel teşebbüsleri devletleştirme oldukça güçleşmiştir. Konunun uluslararası boyutuna bakıldığında olayın çok daha güç olduğu görülür. Nitekim, Anayasa Mahkemesi "yabancılar satılmış toprakların yasal yollardan yerine göre geri alınabilmesi olanağının varlığına güvenilemez. Yabancıların her an kendi devletlerinin himayesi altında olduğu dikkate alındığında böyle bir yola başvurma'nın devletlerarası çetin sorunları davet etmesi kaçınılmazdır." yargısına vararak bu hususu açıkça vurgulamıştır. Kaldı ki önceden önleme olanağı varken, sonuçta bu denli sorunlarla yüklü bir yola girmek, mantıkla da bağdaşmaz.

Bu nedenlerle özelleştirme ile ilgili yasalarda yabancılarla ilgili kimi sınırlamalar getirilmesi ülkenin bağımsızlığı ve ulusun güvenliği ile doğrudan ilgilidir.

Özelleştirmeye KİT'lerin arazi, arsa, bina, makine gibi tüm varlığı satılabilecektir. Türkiye'de kamu işletmelerinin bir çoğunun taşınmaz mal varlıkları çok değerlidir. Bu nedenle yerli ve yabancı özel sektöre çoğu kuruluş çekici gelmektedir. Önemli olan KİT'lere ilişkin araç ve gereçlerle birlikte taşınmaz malların da satılmasıdır. Bu yöntemle Anayasa Mahkemesi'nin, Anayasa'ya aykırı bularak kapatmış olduğu yabancılar mal satışı yolu, bu konuda dolaylı olarak yeniden açılmış olacaktır ki, bu da Anayasa Mahkemesi kararlarını etkisiz kılma

anlamına gelir. Bu kararlar ve karşılıklılık ilkesi gözetilmeden yapılacak özelleştirme Anayasa'ya aykırı olur.

Diğer yönden, bu yöntem stratejik konumda olan bölgelerde de yabancıların taşınmaz mal edinmelerine olanak sağlayacaktır. Türkiye'de yabancıların toprak (arazi, arsa, bina) edinmesi yalnızca bir mülkiyet sorunu olarak görülemez. Çünkü toprak devletin vazgeçilmez temel ögesi, egemenliğin ve bağımsızlığın simgesidir. Bu nedenle, Türkiye Cumhuriyeti, kuruluşundan bu yana, kapitülasyonların Osmanlı Devleti'ne verdiği zararları da gözeterek yabancıların taşınmaz mal, özellikle arazi edinmelerine çok duyarlı yaklaşmıştır. Yabancıların ülkede mülk edinmelerini olanaklar ölçüsünde sınırlayan Lozan Barış Antlaşması'yla başlayan hukuk siyaseti, günümüze dek sürmüştür. Köy Yasası'ndaki sınırlama bunu izlemiştir. Yabancı tüzel kişilerin ülkede mülk edinemeyeceklerine ilişkin esasa kimi yasalarla getirilen aykırılıkların çok önemli ulusal yararlarımızla ilgili olduğu açıktır."

(A.Mah. 07.07.1994 T. 1994/49 E., 1994/45-2 K.)

d. Tekelleşmeye Yol Açacak Özelleştirmeler Anayasa'ya Aykırıdır

Anayasa Mahkemesi özelleştirmenin tekelleşmeye yol açacak şekilde yapılmasının Anayasa'ya aykırı olacağını da şu sözlerle vurgulamaktadır:

"Anayasa'nın 167. maddesinde "Devlet, para, kredi, sermaye, mal ve hizmet piyasalarının sağlıklı ve düzenli işlemlerini ve geliştirici tedbirleri alır; piyasalarda fiili veya anlaşma sonucu doğacak tekelleşme ve kartelleşmeyi önler.

Dış ticaretin ülke ekonomisinin yararına olmak üzere düzenlenmesi amacıyla ithalat, ihracat ve diğer dış ticaret işlemleri üzerine vergi ve benzeri yükümlülükler dışında ek mali yükümlülükler koymaya ve bunları kaldırmaya kanunla

Bakanlar Kuruluna yetki verilebilir" denilmektedir. Buna göre, piyasalarda fiilen oluşacak tekelleşme ya da kartelleşme ile birlikte anlaşma sonucu doğacak tekelleşme ve kartelleşmenin de önlenmesi görevi devlete verilmiştir.

Madde gerekçesinde tekel benzeri gruplaşmaların da tekelleşme kapsamında görüldüğü; tekelleşmenin önlenmesinin tüketim sektörü yanında hizmet sektörü yönünden de gerekli olduğu belirtilmiştir. Ayrıca tekelleşme ve kartelleşmenin zararlarından bireyleri ve toplumu korumak Anayasa'nın 5. maddesinde Devlet'in temel amaç ve görevleri arasında öngörülen "kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak" ile de doğrudan ilgilidir.

Anayasa'nın 172. maddesinde Devlet'e ayrıca "...tüketicileri koruyucu önlemleri almak" görevi de verilmiştir. Devletin, tekelleşme ve kartelleşmeyi önlemek görevi temelde tüketiciyi koruma amacını gütmektedir. 172. madde ile devlete verilen tüketicileri koruma görevi ancak, tekelleşme ve kartelleşmelerin önlenerek özgür rekabet koşullarının sağlanması ile güvenceye alınabilir.

Piyasa ekonomisinin etkinliği, tam rekabet koşullarının varlığına bağlıdır. Tekelleşme ya da kartelleşmeye olanak olanak veren ortamlarda piyasa ekonomisi etkinliğini yitirir. Bu nedenle özelleştirmeye ilişkin yasal düzenlemelerde, tekelleşme ve kartelleşmeyi önlemeye, tüketicileri korumaya yönelik kuralların bulunması zorunludur.

Özelleştirilecek kuruluş tekel konumunda ise, kamu tekelinin yerini özel tekelin alması kaçınılmazdır. Kamu tekeli durumunda, mal ya da hizmet üretimine devletin doğrudan karışması olanağı varken özel tekel durumunda, bu olanak söz konusu olmayacak, mal ve hizmet fiyatları kamu tekeline olduğundan daha yüksekte belirleneceği gibi kalitede olumsuz etkilenecektir.

Elektrik, su, telekomünikasyon gibi temel kamu hizmeti üreten ve doğal tekel niteliği taşıyan ve stratejik yönden kamu iktisadi teşebbüslerinin özelleştirilmesi önlem alınmadığında özel tekelleşme olanağı sağlanması, başka bir anlatımla kamu görevlerinin özel sektöre devri anlamına gelir. Bu durumda gerçek ve tüzel kişilerin uyacağı koşullar ile devletçe yapılacak gözetim ve denetimin ilke ve yöntemleriyle uygulanacak yatırımların gösterilmesi zorunludur.

Bu nedenle, özelleştirme Yasası'nda mal ya da hizmet üretiminin belirli sermaye gruplarının elinde toplanmasını, tekelleşmeyi ve kartelleşmeyi önleyecek önlemlerin alınması gerekir. Tersini durum, düzenlemeyi Anayasa'nın 167. ve 172. Maddelerine aykırı kılar. (A.Mah. 09.12.1994 T., 1994/43 E., 1994/42-2 K.)

e. Özelleştirmede Kanuna Karşı Hile, Yetki Devri ve Anayasa'ya Aykırılık

Anayasa Mahkemesi 4000 sayılı Yasa'yla 406 sayılı Telgraf ve Telefon Kanuna eklenen ek 2. maddeyle Ulaştırma Bakanına Türk Telekomünikasyon hisselerinin devrinde yetki verilmesini, TBMM'ne ait yetkinin devri olarak nitelendirip iptal etmiş, bu kez Hükümet, Ulaştırma Bakanının yerine belirleme ve saptama yetkisini Özelleştirme Yüksek Kurulu'na 4107 sayılı Yasa'yla vermiştir.

Yasa'ya karşı açıkça hile niteliğinde olan bu düzenlemeyi iptal eden Anayasa Mahkemesi, yetki sorununu açıklığa kavuşturarak 4107 sayılı Yasa'nın 17/4. maddesini şu sözlerle iptal etmiştir:

"Yukarıda açıklandığı Anayasa'nın 153. maddesinin son fıkrasında belirtilen Anayasa Mahkemesi kararlarının bağlayıcılığı ilkesine aykırılıktan sözedebilmek için iptal edilen kuralla iptali istenen kural arasında anlam ve kapsam ile nitelik

ve teknik içerik yönlerinden benzerlik başka bir anlatımla özdeşlik bulunması gerekir.

406 sayılı Yasa'ya 4000 sayılı Yasa'yla eklenen Ek 17. Maddenin iptaline ilişkin 22.12.1994 gün, 1994/65-2 sayılı kararda; Ulaştırma Bakanı'na tanınan yetkilerin belirsiz ve sınırsız olduğu, Anonim Şirket hisselerinin satışına ilişkin usul ve esaslar, ihale ve satış yöntemleri, T.C. Posta İşletmeleri Genel Müdürlüğü'ne bedelsiz olarak devredilecek % 10'luk payın devrine ilişkin usul ve esasların tümüyle yasa ile saptanması gerekeceği, ihale usul ve satış yöntemlerinin yasa da ad olarak değil ayrıntılı ve açık biçimde yasama organı tarafından belirlenmesinin zorunlu olduğu açıklanmıştır. İptal nedeniyle doğan hukuki boşluğun giderilmesi için 4107 sayılı Yasa çıkarılmış ve 1. maddesiyle ek madde 17 yeniden düzenlenmiştir. Maddenin dördüncü fıkrası ile önceki Yasa'da Ulaştırma Bakanı'na tanınan yetkiler bu kez Özelleştirme Yüksek Kurulu'na verilmiş; yapılan değişiklikle Bakan yerine ÖYK yetkilendirilmiştir. Böylece iptal kararında belirtilen ve yasa ile saptanması zorunlu olan konuların tamamı ÖYK'nın takdirine bırakılmıştır. Oysa, bu konuların yasama organınca nesnel kurallara bağlanması Anayasal zorunluluktur. Bakan veya ÖYK'nın yetkilendirilmesi yasama yetkisinin devri niteliğini değiştirmez.

Öte yandan, satış esaslarının kapsamı içinde değerlendirilmesi gereken hisselerin satışında uygulanacak ihale usulü ve satış yöntemlerinin yasa ile belirlenmesi ayrı bir önem taşımaktadır. Yukarıda, "Anayasa ve Özelleştirme" bölümünde belirtildiği gibi devletleştirme özelleştirmenin tersi bir işlem olup, devletleştirmede olduğu gibi özelleştirmede de esas ve yöntemlere ilişkin düzenlemelerin mutlaka yasa ile yapılması zorunludur. Kamu varlıklarının satışında "gerçek değer"e ulaşmada ihale usul ve satış yöntemlerinin önceden yasa ile belirlenmesi zorunluluğu kimi sakıncaları ile ortadan kaldırır.

Bu nedenle, 4000 sayılı Yasa ile düzenlenen ve iptal edilen Ek 17. maddenin birinci fıkrası ile iptali istenen dördüncü fıkra arasında nitelik, teknik içerik ile anlam ve kapsam yönlerinden benzerlik bulunduğu, başka bir anlatımla özdeş oldukları açıktır. Anayasa'nın 153. maddesine aykırı olan dördüncü fıkranın iptali gerekir." (A.Mah. 28.02.1996 T., 1995/38 E, 1996/7 K.)

f. KİT'lerin Gerçek Değerinde Satılmaması Anayasa'ya Aykırıdır

4107 sayılı Yasa'nın Anayasa'ya aykırılığı iddiasını görüşen Anayasa Mahkemesi, KİT'lerin gerçek değerlerinden satılmamasının Anayasa'ya aykırılığı konusunu gerekçesinde şöyle açıklamıştır:

"Madde, özelleştirme programına alınan kuruluşların değer tespitinin bu kuruluşların nitelikleri ve bunlara uygulanacak özelleştirme yöntemleri de dikkate alınarak genel kabul görmüş onbir değerlendirme metotları ile yapılması öngörülmüştür. Bu işlemler, İdare bünyesinde ve İdare Başkanı'nın onayı ile en az beş üyeden oluşturulacak "Değer Tespit Komisyonları" veya İdare tarafından teklif ve Kurul'ca kabul edilecek "özel bağımsız ihtisas kuruluşları" tarafından yapılacaktır. Değerlendirme metotlarının Yasa'da yalnızca adlarının sayılması, duruma göre İdare'ye birini seçme olanağının verilmesi, gerçek değere ulaşmayı zorlaştıran belirsizliklerdir. Bunların; Yasa'da yer almaması durumunda da genel kabul görmüş uygulanabilecek değerlendirme yöntemleri olduğu açıktır. Şirket hisselerinin özellikle gerçek ve tüzel kişilere satışında uygulanacak değerlendirme esasları gerçek değeri yansıtacak nitelikte olmalıdır. Devletleştirmede "gerçek değeri" esas alan Anayasa koyucunun bunun tersi olan özelleştirmede kamu varlıklarını korumasız bıraktığı düşünülemez. Öte yandan değer saptama yetkisi olan birimlerin oluşturulmasında hukuksal altyapı oluşturulmalıdır. 4046 sayılı Yasa'nın 4. maddesi uyarınca Başbakan'a bağlı olan Özelleştirme İdaresi Başkanı'nın 18. maddeye göre oluşturacağı "Değer Tespit Komisyonlarının" tam

bir bağımsızlıkla görev yapabilmesi oldukça güçtür. 4046 sayılı Yasa'nın 18/B maddesinde değer tespit yöntemleri ve bunu uygulayacak "Değer Tespit Komisyonları"nın oluşum biçimiyle görev ve yetkilerinin yasama organınca belirlenmesi gerekir. Bu nedenle şirket hisselerinin değerinin tespitinin Özelleştirme İdaresi Başkanlığı'nca yürütölüp sonuçlandırılacağına ilişkin kural yasama yetkisinin devri niteliğinde olup, Anayasa'nın 7. maddesine aykırıdır. İptali istenen 5. Fıkra ile Anayasa'ya aykırılığı saptanan bu maddeye yollama yapıldığından buna göre gerçekleştirilecek bir değer tespiti ve sonuçlandırılma işlemi de Anayasa'nın 7. maddesine aykırılık oluşturur. Fıkranın sonundaki "... sonuçlandırılır" sözcüğünün bu yönden iptali gerekir."

"4046 sayılı Yasa'nın 18/C maddesinde ihale usullerinin tamamı sayılmış, Özelleştirme İdaresi'ne işin gereğine göre bunlardan birini ya da birkaçını uygulama olanağı verilmiş; ihale işlemlerinin İdare Başkanı'nın onayı ile beş üyeden oluşacak ihale komisyonları tarafından yürütüleceği öngörülmüştür. İhale usulleri, kamu idarelerinin satacağı mal ya da gördüreceği işlerde rekabet koşulları içinde en uygun teklifin oluşmasını gerçekleştirecek yöntemlerdir. Bu nedenle yalnız yöntem türlerinin belirlenmesi değil, durum ve konuma göre hangilerinin uygulanacağını açıkça saptanması gerekir. İhale komisyonlarının hiçbir etki altında kalmadan çalışabilecekleri ortamın sağlanması doğabilecek kimi sakıncaları ortadan kaldırır.

18/C maddesindeki ihale usullerine ilişkin belirsizliğin giderilmemesi ve ihale komisyonlarının oluşumu ile görev ve yetkilerinin yasa organınca kurallara bağlanmaması yasama yetkisinin devri niteliğinde olup Anayasa'nın 7. maddesine aykırıdır. Anayasa'ya aykırılığı saptanan bu kurala yollama yapılarak uygulama olanağı verilmesi nedeniyle söz konusu üçüncü fıkranın iptali gerekir."

(A.Mah. 28.02.1996 T., 1995/38 E., 1996/7 K.)

4. 4046 Sayılı "Özelleştirme Kanunu"na İlişkin Bir Değerlendirme

4046 sayılı "Özelleştirme Uygulamalarının Düzenlenmesine ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun", zamanında gerekli başvuru yapılmadığı için bütünsel olarak Anayasa Mahkemesi'nin denetiminden geçmemiştir. Anayasa Mahkemesi halen yürürlükte bulunan bu Yasa'nın sadece 18/B ve 18/C maddelerini, geçici 15. maddesini inceleme olanağı bulmuş ve bu maddeleri Kayseri İdare Mahkemesi'nin itirazları üzerine iptal etmiştir (31.01.1997 T., 1996/66 E., 1997/7 K; 09.04.1997 T., 1997/35 E., 1997/45 K. sayılı İptal Gerekçesi). Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararından sonra 4232 sayılı Yasa'yla yeniden düzenlenen 18/B ve 18/C maddelerinde adet olduğu üzere lafzi, biçimsel değişiklikler yapılmış iptal edilen maddelerin özü yeni değişiklikle de korunmuştur.

Bilindiği gibi Özelleştirme Yüksek Kurulu (ÖYK)'nin oluşumu ve görevleri 4046 sayılı Yasa'nın 3. maddesinde düzenlenmiştir. Bu maddenin 4232 sayılı Yasa ile eklenen ibaresi dahil son şekli şudur:

"Başbakanın başkanlığında, Başbakan Yardımcısı (Bakanlar Kurulunun birden fazla siyasi parti tarafından oluşturulması halinde, TBMM'de en çok üyesi olan diğer iktidar partisine mensup Başbakan Yardımcısı), Başbakan'ın belirleyeceği bir Devlet Bakanı, özelleştirmeden sorumlu Devlet Bakanı (bu konuda görevlendirilmiş bir Devlet Bakanının olmaması halinde Başbakanın belirleyeceği diğer bir Devlet Bakanı), Maliye ile Sanayi ve ticaret Bakanından oluşan Özelleştirme Yüksek Kurulu (Kurul) kurulmuştur. Kurul, üyelerinin tamamının katılımı ile toplanır ve kararları oybirliği ile alır. Kurulun sekreteryaya hizmetleri Özelleştirme İdaresi Başkanlığınca yürütülür."

4046 sayılı Yasa'nın 3. Maddesinin (a) ve (b) bendinin Anayasa'ya aykırılık nedenleri, değerlendirmelerimize göre şöyle sıralanabilir:

a. Özelleştirme Yüksek Kurulu'nun Anayasal Konumu

Başbakanın başkanlığında, 6 kişiden oluşan ve zelleştirme uygulamalarında son karar mercii olan zelleştirme Yüksek Kurulu (YK) anayasal bir organ değildir. Anayasa'da yeri olmayan bu kurulun, hiyerarşik yeri de bilinmemektedir. Özelleştirme Yüksek Kurulu, bir yürütme organı mıdır, yasama organı mıdır, tek bir bakanlık ya da başbakanlık ile aynı statüde midir, belli değildir.

Bir yasama organı olmadığı kesindir, nk Anayasa'ya göre yasama yetkisini kullanabilecek organ TBMM'dir ve bu yetki devredilemez (Madde 7).

Yürütme organı da değildir, nk Anayasa'ya göre yürütme yetki ve görevini yapacak organ Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu'dur (Madde 8).

Başbakan ile Bakanlar Kurulunun ve tek tek bakanların anayasal durumu da Anayasa'nın "YÜRÜTME" başlıklı ikinci Bölüm'nde düzenlenmiştir. YK bunlar içinde de yoktur. Özelleştirme Yüksek Kurulu'nun anayasal konumu için, bu düzenlemelerden de bir ipucu çıkmamaktadır.

Statüsü belirsiz olan bu Kurul, buna rağmen, 4046 sayılı Yasa ile Başbakanın başkanlığında 3' ismen sayılmış, ikisi başbakan tarafından belirlenen 5 bakandan oluşturulan bu kurul, zelleştirme uygulamalarında tek yetki ve karar sahibidir. Üstelik, yetkilerinin bir bölümünü zelleştirme İdaresi Başkanlığı'na da devredebilmektedir. Yasama organının, Anayasa'ya göre devredilemez nitelikteki yetkileri, bir yasa ile zelleştirme Yüksek Kurulu'na devredilmiş, Kurul'a bu yetkilerin bir bölümünü devir yetkisi de verilmiştir. YK'nın

yetkilerini TBMM adına mı, Bakanlar Kurulu adına mı, kimin adına kullandığı da belli değildir.

Kullanılan bir yürütme yetkisi ise, mevcut Anayasa'ya göre ancak Bakanlar Kurulu tarafından kullanılabilir. Anayasa Mahkemesi Anayasa'nın 7. ve 8. maddeleriyle ilgili yorumu da bu doğrultudadır.

Oysa, ÖYK kararlarının yürütmenin başı olan Cumhurbaşkanı tarafından imzalanması gibi bir durum da yoktur. ÖYK kararlarının, tüzük, yönetmelik çıkarmak gibi klasik düzenleme yetkisini çok aştığı ve çoğu yasa ile kurulmuş kamu kuruluşlarının veya şirketlerinin satışına tek başına karar verdiği de bir gerçektir. (SEKA davası buuna bir örnek olarak gösterilebilir).

Anayasa Mahkemesi, 1982 Anayasası'nın yürütmeyi yalnız bir "görev" değil, aynı zamanda bir "yetki" olarak düzenlediğini kabul etmekle birlikte bunun bir sınırının bulunduğunu ve "yetki" gücü veren kuralların Anayasa'nın 121, 122, 73, 167. maddelerinden ibaret olduğunu karara bağlamış, tanınan yetkinin "sınırlı ve tamamlayıcı" bir yetki olduğunu özellikle belirtmiştir. "Bu bakımdan, Anayasa'da belirlenen yukarıdaki ayırık durumlar dışında, yasalarla düzenlenmemiş bir alanda yürütme organının subjektif (özel) hakları etkileyen bir kural koyma yetkisi" yoktur.

Üstelik, Anayasa Mahkemesi kararlarına göre "Yürütme organının yasa ile yetkili kılınmış olması da yasayla düzenleme anlamına gelmez."

Özetle, Özelleştirme Yüksek Kurulu'nun bir bakandan daha "üst" konumda ve yürütme erkini kullanmaya daha yetkili olduğunu gösteren hiçbir anayasal ve hukuksal kanıt yoktur. Ayrıca, ÖYK'nın Anayasa'nın 123. Maddesi açısından da tartışılması gereği açıktır.

b. Özelleştirme Yüksek Kurulu'nun Yargısal Durumu

İkinci olarak, bir yüksek mahkeme olan Danıştay'ın ÖYK kararlarının iptali istemiyle açılan davaları kendisinin karara bağlamayıp, "genel yetkili" idare mahkemelerine göndermiş olmasının da "hukuksal" bir anlamı vardır.

Birinci derece mahkemesi olarak Danıştay'ın inceleyeceği konular, kendi yasasında gösterilmiştir. Bakanlar kurulu ile Başbakan tarafından yapılan işlemler Danıştay'ın, tek bakan imzalı işlemler de idare mahkemelerin görev alanına girmektedir. Danıştay'ın ÖYK kararları konusunda idare mahkemesini yetkili bulmasının nedeni, ÖYK kararlarının "tek bakan" imzalı bir işlem den farkının bulunmamasıdır.

c. Anayasa'nın 7, 8 ve 153. Maddelerine Aykırılık

Anayasal ve hukuksal olarak Özelleştirme Yüksek Kurulu, bir bakandan "yüksek" olmadığına, hatta Danıştay tarafından bir bakan ile "eşdeğer" tutulduğuna göre ve Anayasa Mahkemesi'nin telekomünikasyon hizmetlerinin özelleştirilmesi sırasında 4000 sayılı Yasa ile bir bakana verildiğinde Anayasa'ya aykırı bulunduğu yetkiyi, daha sonra 4107 sayılı Yasa ile Özelleştirme Yüksek Kurulu'na tanındığında da Anayasa'ya aykırı bularak iptal etmesi nedeniyle, Özelleştirme Yüksek Kurulu'na tanınan yetkiler, Anayasa'nın 7., 8. ve 153. maddeleri açısından Anayasa'ya aykırılığı ileri sürülebilecektir.

Anayasa Mahkemesi, 4107 sayılı Yasa'nın iptal gerekçesinde, Ek 17. maddenin 4. Fıkrası ile Özelleştirme Yüksek Kurulu'na tanınan yetkiyi iptal gerekçesinde, daha önceki 4000 sayılı Yasa'da Ulaştırma Bakanı'na verilen "onay yetkisi"ni iptal gerekçesine gönderme yaparak, fıkrayı Anayasa'nın 153. maddesine aykırılıktan iptal etmiştir. Anayasa Mahkemesi'nin görüşüne göre, özelleştirme devletleştirmenin tersidir ve yasama organı tarafından yasa ile düzenlenmek zorundadır. Yasama organının bir Yasa ile Ulaştırma Bakanını

ya da Özelleştirme Yüksek Kurulu'nu yetkilendirmesi yasa ile düzenleme sayılmaz yasa ile yetkilendirme sayılır ve bu, Anayasa'nın yasama yetkisinin devredilmezliğine ilişkin 7. Maddesine aykırı olacaktır.

Bu açıdan 4000 sayılı Yasa'nın iptal gerekçesini ve Anayasa Mahkemesi'nin her özelleştirme iptal gerekçesinin başında yer verdiği 'Anayasa ve Özelleştirme" başlıklı bölümü anımsatmak gerekir:

Anayasa Mahkemesi'ne göre, özelleştirme Anayasa'da öngörülmemiş bir yoldur ama, tersine işlem kuralı nedeniyle, devletleştirmeye yetkili organ, özelleştirmeye de yetkilidir. Bu durumda özelleştirme Anayasa'nın 47. Maddesindeki devletleştirme için öngörülen biçimde yapılabilir.

Anayasa'nın 47. maddesinde "usul ve esasların kanunla" belirlenmesi esası kabul edildiğine göre, özelleştirmede yetkili yasama organıdır. Ancak, yasama organının bu durumda bir organı yetkilendirmesi, sadece yasa ile yetkilendirme sayılıp, yasa ile düzenleme sayılmaz. Usul ve esasların yasama organı tarafından yasa ile belirlenmesi zorunludur. Aksi, yasama yetkisinin devri anlamına gelir ve Anayasa'nın 7. maddesine aykırı olur.

Bu nedenle, 4046 sayılı Yasa'da, usul ve esasları yasama organı tarafından belirlenmeden Özelleştirme Yüksek Kurulu'nun yetkilendirilmesi Anayasa'nın 7. maddesine aykırı olmuştur..

4046 sayılı Yasa'nın 3. maddesi ile Özelleştirme Yüksek Kurulu sadece yasa ile yetkilendirilmiş, yasa ile düzenleme yapılmamıştır.

Bu nedenle 4046 sayılı Yasa'nın 3. Maddesinin (a) ve (b) bendlerinin Anayasa'ya aykırı olduğu herhangi bir duraksamaya düşülmeden söylenebilecektir.

4046 sayılı Yasa ile ÖYK'ya tanınan **yetkilerin kapsamı** ele alındığında, Anayasa Hukuku açısından daha vahim olanı, ÖYK'nun yasama organı kararı (yasa) ile kurulmuş, aynı zamanda görev, yetki ve işleyişine ait kurallar belirlenmiş kamu kuruluşları üzerinde, yasama organı erkini kullanma konusunda yetkili kılınmış olmasıdır.

Bilindiği gibi 3987 sayılı Özelleştirme Yetki Yasası, özetle, yürütme erkine "somut ve sınırı olmayan yetkiler" tanıdığı için iptal edilmişti.

4046 sayılı Özelleştirme Yasası da, adında "yetki" sözcüğü geçmemekle birlikte, kapsam ve içerik olarak bir "yetki yasası"ndan farksızdır. Ancak, ondan çok daha ileri gitmekte, bir yetki yasası ile yetki, "yürütme organı"na (Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu)na devredilirken, bu kez hukuksal statüsü belirsiz, ama hiyerarşik olarak daha "alt"ta yer aldığı kesin olan bir "kurul"a yetki devri yapılmaktadır.

Anayasa Mahkemesi, yasama yetkisinin "kanun hükmünde kararname" çıkarmaya yetkili bir organa devri sırasında bile birtakım sınırlamalar arar, kapsam ve yetkinin açık ve somut olmasını isterken; 4046 sayılı Yasa'da daha önce yürütme erkine devri Anayasa'ya aykırı bulunan konularda, bu kez yürütme erkini bile temsil etmeyen ve cumhurbaşkanı onayının aranmadığı altı kişilik bir kurulun yetkilendirilmesinin Anayasa'ya uygun olması düşünülemez.

Kuşkusuz gelişmeler, kararlarda sürat ve çabukluğun sağlanması açısından kamu yönetiminde yetki devrinin gelenekselleşmişin dışında makam ve organlara yapılmasını gerekli, hatta kaçınılmaz hale getirebilir ve bu yeni bir yönetim anlayışının gereği de olabilir. Ancak, bu durumda bile yetki devrinin "usul"üne göre ve içinde bulunulan sistemin (Türkiye için parlamenter sistemin) öngördüğü biçimde yapılması zorunludur.

Türkiye'nin uygulamakta olduğu ve Anayasa'nın "Başlangıç" bölümünde tanımlanan "güçler ayrılığı" sisteminin temel özelliği, belirli yetkilerin belirli organlar tarafından kullanılmasıdır. Bunların devrine ait usuller de, yine Anayasa'da belirtilmiştir.

ÖYK'nun konumu bu açıdan değerlendirildiğinde, 4046 sayılı Yasa'nın 3. maddesinde sayılan yetkilerinden bir bölümünün Anayasa'nın 7. Maddesinde "devredilemez" olarak nitelendirilen yasama organına; bir bölümünün de, Anayasa'nın 8. Maddesinde belirtilen Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu'na ait olduğu görülmektedir ki, bu yetkilerin ÖYK'na tanınmış olması Anayasa'ya aykırıdır.

Çünkü, ÖYK 4046 sayılı Yasa'nın 1. maddesinde yazılı ve neredeyse kamuya ait mal varlığının tamamına yakınında ve dava konusu işlem nedeniyle de 1/aa fıkrasındaki iktisadi devlet kuruluşlarının özelleştirilmesinde yetkili kılınmıştır. Bu yetkinin istisnası, 4046 sayılı Yasa'nın 35. maddesinin (B) bölümündeki 5 kuruluştur. Bunlar da özel yasalar ile bu kapsama alınabilmektedir.

Kısacası, Türkiye'de kamunun sahip olduğu tüm mal varlığının özelleştirilmesi, bir başka sözcükle satılması için 6 kişilik bir kurulun yasama ve yürütme organlarının üzerinde yetkili kılınması Anayasa'nın öngördüğü parlamenter sisteme ve dolayısıyla Anayasa'ya aykırı olacaktır.

Bilindiği gibi, yasalar ile tanınan yetkilerin "objektif (nesnel)" olması zorunludur. Hukuk sistemimizde yürütme organına ya da idareye "takdir yetkisi" tanınmış olmakla birlikte, bu sınırsız ve keyfi kullanılabilir bir yetki değildir. Yetki devredilirken, kullanılmasının yöntem ve sınırlarının da açıkça belirtilmesi gerekir. Bu durum, Anayasa Mahkemesi tarafından da zaman zaman dile getirilmiş ve yürütme organının yasa ile yetkili kılınmış olması bile "nesnellik" için yeterli sayılmamıştır.

Bu nedenle yasalarda, devredilen yetkinin "açık, somut ve sınırlarının belirlenmiş" olması beklenir.

Bu nedenle de, 4046 sayılı Yasa ile ÖYK'ya yetki veren 3. maddenin ilk fıkrası ve (a) ve (b) bendleri ile 1. maddenin (a) fıkrasının Anayasa'nın 7, 8, ve 153. maddelerine aykırılığı ileri sürülebilir.

5. Peki Ya Anayasa'ya Aykırılık Olmasaydı?

Şimdiye kadar yapılan değerlendirmeler Türkiye'deki özelleştirme uygulamasının anayasal kurallar bakımından büyük uyumsuzluk ve aykırılıklar sergilediğini göstermiştir. Gerçekten, Türkiye'de özelleştirmeler Anayasa ve yasalar görmezden gelinerek " ben yaptım oldu, istimi arkadan gelsin" anlayışıyla yapılmış, bir çoğu yargıdan geri dönmüştür.

Öte yandan Anayasa Mahkemesi, Anayasa'nın özelleştirmeyi yasaklamadığını kabul etmiş ancak özelleştirmenin yapılabilmesi için dikkat edilmesi gereken kuralları da kararların gerekçelerinde belirtmiştir. Her biri iptal sebebi olan bu kurallar ışığında özelleştirmeye yaklaşıldığında Türkiye'de özelleştirme yapmaya hukuken olanak olmadığı rahatlıkla söylenebilecektir.

Gerçekten de Anayasa Mahkemesi'ne göre özelleştirme kanunla yapılmalı, özelleştirme nedeniyle ülkenin ekonomik bağımsızlığı tehlikeye düşmemeli, özelleştirme tekellerin oluşumuna yol açacak şekilde yapılmamalı, özelleştirmeyle kamu malları korunmalı ve gerçek değerleri üzerinden satılmalı, yabancılara satışta karşılıklılık ilkesine özen gösterilmeli ve son olarak özelleştirme kamu yararının bir gereği olarak yapılmalıdır.

Bugüne kadar yapılan özelleştirme uygulamalarının tamamı Anayasa Mahkemesi'nin vurguladığı anayasal kurallar

ihlal ederek yapılmıştır. Daha doğrusu Anayasa Mahkemesi'nin belirlediği bu anayasal kurallar çiğnenmeden özelleştirmenin yapılamayacağı apaçık ortaya çıkmıştır. Esasen, özelleştirmenin yasal dayanağını oluşturan 4046 sayılı yasa dahi Yüksek Mahkeme önüne götürülerek bazı maddeleri iptal edildiği gibi, yukarda belirtmiş olduğumuz ÖYK'na ilişkin maddelerinin de Anayasa'ya aykırılığı rahatlıkla ileri sürülebilmektedir.

"Sosyal hukuk devleti" cephesini oluşturan baskı güçleri açısından olumlu görünen bütün bu anayasal/hukuksal zemine rağmen özelleştirme bugün hızlanarak sürdürülmekte, yürütmenin ve "onun adına" yetki kullanana ÖİB ile ÖYK'nun yargı kararlarını hiçe sayan bir umursamazlığı benimsediği görülmektedir.

Aynı çerçevede, yıllardır, Anayasa Mahkemesi'nin vermiş olduğu iptal kararları sonrasında iptal edilen hükümlerin özü korunarak farklı ifadelerle yeniden aynı veya benzer hükümler yasalaştırılmakta, yasaya karşı hile yoluna başvurulmaktadır. Öte yandan, idare mahkemelerinin, bu arada üst idare mahkemesi olarak Danıştay'ın verdiği yürütmeyi durdurma veya iptal kararları da, "geriye yürümezlik" veya "geri döndürülemezlik" bahaneleri ardına sığınarak dikkate alınmamaktadır.

Hukuka uygun olsun aykırı olsun, özelleştirme uygulamalarının tam anlamıyla bir yağmaya, vurguna, peşkeşe dönüşmesi engellenememekte, olsa olsa yargısal süreçlerle ancak geciktirilebilmektedir.

Çimento sektöründe ortaya çıkan bölgesel tekeller örneğinde olduğu gibi özelleştirmenin tekelleşmeye yol açmayacağının, telekomünikasyon ve enerji santralleri/madenler gibi örneklerde ise özelleştirmenin ülkenin ekonomik bağımsızlığını tehlikeye düşürmeyeceğinin garantisini Anayasa Mahkemesi kararları dahil hiçbir hüküm veya merci verememektedir.

Öte yandan, özelleştirmeye karşı mücadele eden "sosyal hukuk devleti " güçlerinin hedeflerini sadece "özelleştirmenin hukukiliği" zeminine sıkıştırmaları davayı ergeç kaybetmeleri anlamına gelecektir. Her ne kadar "anayasa yargısı" bugüne kadar özelleştirmenin sınırsız ve denetimsiz gidişatını frenlemiş ise de, bunun mantıki sonucu özelleştirmenin anayasal ve yasal zeminle uyumlu duruma getirilmesi olacaktır. Peki bu durumda özelleştirmenin önünde ne gibi bir engel kalacaktır? Eğer karşı safta duranların başka bir gerekçesi yoksa veya var olan başka gerekçeler hukuk mücadelesi yanında zayıf konuma indirgenmişlerse o zaman meydan sadece özelleştirmecilerin ve sosyal devlet karşıtlarının olacaktır. Nitekim, Türkiye'nin mevcut koşullarında dahi "liberal cephe"nin anayasa yargısının sonuçlarına yaklaşımı hiç de tepkili olmamış, tam tersine, bu kesim "özelleştirme hukuki zemine çekilirken önü açıldı" rahatlığını yaşamıştır.

"Liberal cephe"nin rahatlığı ve uygulamadaki pervasızlığı sürerken, "özelleştirme yargıdan dönüyor", "anayasaya ve yasalara aykırılıklar sürüyor" gibi tek kanallı savunma ve mücadele perspektifleri arkasına sığınmanın, özelleştirmenin özüne karşı cepheden verilecek savaşımı yavaşlattığı veya gündem dışına ittiği gözardı edilmemelidir. Hukuki zemindeki mücadele, "Anayasa'ya uygun, hukuki sorunları olmayan bir yasa ile özelleştirme yapılmaya başlanırsa ne olacaktır?" sorusu akıldan çıkarılmadan sürdürülmelidir. Daha açıkçası, hukuki mücadelenin ideolojik ve sınıfsal mücadelenin yerine geçmesi, onu perdelemesine izin verilmemelidir.

Bunun çok güçlü bir başka gerekçesi ise, çelişkili bir biçimde, bir yandan 1982 Anayasası'nın sonuçta bir 12 Eylül anayasası olduğu gerçeği iken, diğer yandan da sermayenin bugünkü taleplerinin bu tür bir anayasacılığa dahi temelden karşı olduğudur. Bu Anayasa, sermayenin o günkü koşullardaki ekonomik ve toplumsal programıyla uyumlu, 1961 Anayasası karşıtı güçlerin yıllardır biriktirdiği gerekçelerle yüklü olarak hazırlanmıştır. Buna rağmen bu Anayasa dahi, hiçbir

kurala tabi olmak istemeyen keyfi yönetim anlayışları için bir ayakbağı olarak kalmayı "başarmıştır". Bu Anayasa, 1961 Anayasası'ndan tam olarak kopamadığı, onun anti-tezini tam olarak oluşturamadığı gibi, sosyal hukuk devleti anlayışına yer verdiği için bugün liberal cephenin hedefi olabilmektedir. Hukuk düzeninin bugünkü liberal sistemin gelişimine aykırı olduğu savunulmakta, dolayısıyla özelleştirmenin Anayasa'ya aykırılığının simetriğine hukuk sisteminin liberal anlayışa aykırılığı konulmaktadır. Bu nedenle bugünkü liberallerin bu tür bir Anayasa anlayışına dahi karşı çıkarak, sosyal ve ekonomik yaşama ilişkin hiçbir düzenleme getirmeyen, hatta tam tersine, devletin ekonomik boyutlarını sınırlayan bir "anayasal iktisat" anlayışıyla ve çok kısa bir "insan hakları metni" ile yetinmek istemelerini dikkatle izlemek ve bu projeye karşı ağırlık koymak gerekmektedir.

Öte yandan, 1982 Anayasası'nın dinamiklerini dayatan güçlerin Anayasa'da özelleştirmeye ilişkin bir düzenlemeye yer vermemiş olmasını da abartılı bir iyimserlikle değerlendirmemek gerekir. Nitekim, Anayasa'nın 46. maddesinde "kamulaştırma"ya, 47. maddesinde ise "devletleştirme"ye yer verilmesine karşın (büyük olasılıkla konjonktürel nedenlerle) özelleştirme konusunda özel bir düzenleme öngörülmemiş bulunması, Anayasa Mahkemesi'nin görüşüne göre, "özelleştirmenin yasaklandığı anlamına gelmemekte...yasakoyucunun Anayasa'nın genel ilkelerine aykırı olmamak koşuluyla konuyu düzenleme yetkisine sahip olduğu" vurgulanmaktadır.

Bu nedenlerle, "sosyal hukuk devleti" cephesini temsil eden güçlerin bugünlerde mücadelenin "sosyal devlet" yönünü daha fazla öne çıkarmalarının zamanı gelmiştir.

Oysa devletin sosyal yönünün geliştirilmesi sadece kamunun sosyal yönlü hizmet sunumunun artırılmasıyla sınırlı değildir. Eğer öyle olsaydı, KİT'leri satalım ve böylece daha fazla sağlık ve eğitim hizmeti sunalım diyen liberallerin

mantığına düşülmüş olurdu. Türkiye’de özelleştirme hasılatının sosyal harcamalara dahi aktarılmıyor olması, bu tür bir geri pozisyonun savunulmasını gene de haklı çıkarmaz. Çünkü devletin sosyal yönünün geliştirilmesi ancak elinde vergileme dışında da ekonomik müdahale araçlarını tutabiliyor olmasına bağlıdır.

O halde, devletin üretken yüzünü temsil eden KİT’lerin korunması ve geliştirilmesi, sosyal devletin korunması ve geliştirilmesinin olmazsa olmaz koşuludur. Bugün bu bilincin çalışan kitlelere ve kamuoyuna maledilmesi günüdür.

EK 2:

Özelleştirme Konusundaki Yargı Kararlarının Dökümü ve Bazı İlginç Özelleştirme Girişim ve Uygulamaları

HUKUK DEVLETİ VE ÖZELLEŞTİRME

Özelleştirme uygulamalarının gündeme geldiği 80'li yılların başından günümüze pek çok girişim ve uygulama söz konusu olmuştur.

Bunlardan 113 tanesi dava konusu olmuş, bazıları için yürütmenin durdurulması ve iptal kararları verilmiş bazıları için ise red kararları verilmiş, diğerleri ise devam etmektedir.

Aşağıda idare aleyhine sonuçlanmış davaların dökümü liste olarak yer almaktadır. Ne yazık ki bugüne kadar idare aleyhine sonuçlanan hiçbir davanın gereği yerine getirilmemiştir. Anayasa'da sosyal hukuk devleti olarak tanımlanan devletin içine düştüğü bu durum son derece düşündürücüdür.

TABLO : 1 İDARE ALEYHİNE SONUÇLANMIŞ DAVALARIN LİSTESİ

İŞLETME	ALICI	SATIŞ TARİHİ	DAVA KONUSU	DOSYA NO	KARARVEREN MAHKEME	KARAR	KARAR TARİHİ
SÜMER HOLD. NEVŞEHİR	NEVŞEHİR GİYİM 170 MİLYAR TL.	20.01.1996	ÖYK SATIŞ KARARI	ESAS NO:1997/1- 137	KAYSERİ BÖLGE İDARE MAH.	YÜRÜTMİYİ DURDURMA	20.06.1997
SÜMER HOLD. ŞANLIURFA	ZAFER DIŞ TİC. 47,5 MİLYAR TL.	20.01.1996	ÖYK SATIŞ KARARI	ESAS NO:1997/88 KARAR NO:1997/761	GAZİANTEP İDARE MAH.	İPTAL	11.07.1997
SÜMER HOLD. ESKİŞEHİR	SARAR 251 MİLYAR TL.	20.01.1996	ÖYK SATIŞ KARARI	ESAS NO:1997/46	ESKİŞEHİR İDARE MAH.	YÜRÜTMİYİ DURDURMA	31.07.1997
SÜMER HOLD.	SARAR	20.01.1996	ÖYK SATIŞ KARARI	ESAS NO:1997/46	ESKİŞEHİR	İPTAL	04.12.1997

ESKİŞEHİR	251 MİLYAR TL.			KARAR NO:1997/1459	IDARE MAH.		
SÜMERHOLD.	YÜKSEKBAŞ TEKSTİL 480 MİLYAR TL.	20.01.1996	ÖYK SATIŞ KARARI	ESAS NO:1997/53	ADANA 1.	YÜRÜTMEYİ	05.11.1997
ADANA					IDARE MAH.	DURDURMA	
ANTALYA	LINK İTHALAT	09.05.1997	İHALE İŞLEMİ	ESAS NO:1997/159	ANTALYA 2.	İPTAL	30.09.1997
LİMANI	102 520 769 \$				IDARE MAH.		
ANTALYA	LINK İTHALAT	09.05.1997	İHALE İŞLEMİ	ESAS NO:1997/159	ANTALYA 2.	YÜRÜTMEYİ	03.07.1997
LİMANI	102 520 769 \$				IDARE MAH.	DURDURMA	
HOPA	PARK HOLDİNG	09.05.1997	İHALE İŞLEMİ	ESAS NO:1997/99	ERZURUM IDARE MAH.	İPTAL	16.09.1997
LİMANI	4,004,718\$			KARAR NO:1997/567			
HOPA	PARK HOLDİNG	09.05.1997	İHALE İŞLEMİ	ESAS NO:1997/860	ERZURUM	YÜRÜTMEYİ	25.09.1997
LİMANI	4 004 718 \$				IDARE MAH.	DURDURMA	
HOPA	PARK HOLDİNG	09.05.1997	İHALE İŞLEMİ	ESAS NO:1997/860 KARAR NO:1997/1224	ERZURUM	İPTAL	29.12.1997
LİMANI	4 004 718 \$				IDARE MAH.		
HOPA	PARK HOLDİNG	09.05.1997	ÖYK SATIŞ KARARI	ESAS NO:1997/44	ERZURUM BÖLGE IDARE MAH.	YÜRÜTMEYİ DURDURMA	14.07.1997
LİMANI	4 004 718 \$						
TEKİRDAĞ	AKSU İPLİK DOKUMA		ÖYK SATIŞ KARARI	ESAS NO:1997/679	EDİRNE	YÜRÜTMEYİ	17.12.1997
LİMANI	104 923 599 \$				IDARE MAH.	DURDURMA	
EDİRNE	RUMELİ HOLDİNG	18.05.1996	ÖYK SATIŞ KARARI	ESAS NO:1997/32	EDİRNE	YÜRÜTMEYİ	18.09.1997
LALAPAŞA Ç.	125 890 000 \$				IDARE MAH.	DURDURMA	

ELAZIĞ ÇİMENTO	OYAK/GAMA 27 850 000\$	18.05.1996	ÖYK SATIŞ KARARI	ESAS NO:1996/1048 KARAR NO:1997/864	ANKARA 6. İDARE MAH.	İPTAL	11.09.1997
KÜMAŞ	ZEYTİNOĞLU HOLD. 108 100 0004\$	05.09.1995	ÖYK SATIŞ KARARI	ESAS NO:1996/1312 KARAR NO:1997/910	ANKARA 5. İDARE MAH.	İPTAL	16.09.1997
PETLAS	KOMBASSAN HOLD. 35 750 000 \$	26.05.1997	ÖYK SATIŞ KARARI	ESAS NO:1997/597	KAYSERİ İDARE MAH.	YÜRÜTMİYİ DURDURMA	09.10.1997
PETLAS	KOMBASSAN HOLD. 35 750 000 \$	26.05.1997	ÖYK SATIŞ KARARI	ESAS NO:1997/597 KARAR NO:1997/1055	KAYSERİ İDARE MAH.	İPTAL	31.12.1997
ORUS VEZİRKÖPRÜ	VEZİRKÖPRÜ ORMAN ÜRÜNLERİ 364 MİLYAR TL.	20.01.1996	ÖYK SATIŞ KARARI	ESAS NO:1997/2956	DANIŞTAY 10.DAİRE	YÜRÜTMİYİ DURDURMA	01.10.1997
ORUS BAFRA	KURPA PAZ. 201 MİLYAR TL.	20.01.1996	ÖYK SATIŞ KARARI	ESAS NO:1997/4050	DANIŞTAY 10. DAİRE	YÜRÜTMİYİ DURDURMA	01.10.1997
ORUS AYANCIK	ORTAK GİRİŞİM 200 MİLYAR TL.	20.01.1996	ÖYK SATIŞ KARARI	ESAS NO:1997/İ- 137	SAMSUN BÖLGE İDARE MAH.	YÜRÜTMİYİ DURDURMA	19.11.1997
ORUS PAZARKÖY	YÜCE İNŞAAT 11 MİLYAR TL.	20.01.1996	ÖYK SATIŞ KARARI	ESAS NO:1997/89	ANTALYA 2. İDARE MAH.	İPTAL	02.12.1997
ORUS PAZARKÖY	YÜCE İNŞAAT 11 MİLYAR TL.	20.01.1996	ÖYK SATIŞ KARARI	ESAS NO:1997/89	ANTALYA 2. İDARE MAH.	YÜRÜTMİYİ DURDURMA	03.07.1997

SOMA		12.08.1995	ÖZELLEŞTİRME KAPSAMINA ALINMA	ESAS NO:1997/5262	DANIŞTAY 10.DAIRE	YÜRÜTMEYİ DURDURMA	16.10.1997
DENİZ NAKLİYAT	ÇALIŞANLAR 129 MİLYON\$	26.03.1997	ÖYK SATIŞ KARARI	ESEAS NO:1997/508 KARAR NO:1998/87	ANKARA 7. İDARE MAH.	YÜRÜTMEYİ DURDURMA	30.09.1997
DENİZ NAKLİYAT	ÇALIŞANLAR 129 MİLYON\$	26.03.1997	ÖYK SATIŞ KARARI	ESEAS NO:1997/508 KARAR NO:1998/87	ANKARA 7. İDARE MAH.	İPTAL	20.02.1998
HAVAŞ	YAZEKS 36 MİLYON\$	17.04.1995	ÖYK SATIŞ KARARI	E:1995/606	ANKARA 5. İDARE MAH.	İPTAL	12.12.1996
KARABÜK	ÖZÇELİK-İŞ 1 (BİR) TL.	30.12.1994	ÖYK SATIŞ KARARI	E:19987350 K:1998/381	ZONGULDAK İDARE MAH.	İPTAL	29.05.1998
ORUS AYANCIK	ORTAK GİRİŞİM 200 MİLYAR TL.	20.01.1996	ÖYK SATIŞ KARARI	ESAS NO:1997/I- 137 K:1998/372	SAMSUN BÖLGE İDARE MAH.	İPTAL	06.05.1998
TEK	AKTAŞ	30.03.1990 0	İŞL.HAK.DEVİR İŞL.IPTALI İSTEMİ	E:1991/1- K1993/1752 30 YILLIĞINA	DANIŞTAY 10. İDARE MAH.	İPTAL	29.04.1993
TKİ-DİDİM TESİSLERİ		06.02.1997	İHALE İŞLEMİ	E:1997/566	AYDIN 2. İDARE MAHKEMESİ	YÜRÜTMEYİ DURDURMA	09.10.1997
TKİ-DİDİM TESİSLERİ		18.02.1997	İHALE İŞLEMİ	E:1997/567,K:1998 /340	AYDIN 2. İDARE MAHKEMESİ	İPTAL	18.06.1998

**TABLO: 2 KİGEM ARŞİVİNDE YERALAN ÖZELLEŞTİRME UYGULAMALARINA KARŞI
AÇILAN DAVALARIN LİSTESİ**

İŞLETME	ALICI	SATIŞ BEDELİ (MİLYAR TL)	SATIŞ TARİHİ	DAVACI	DAVA NEDENİ	UOSYA NO	KARAR VEREN MAHKEME	KARAR	KARAR TARİHİ
	İŞİK ÜN.ORM.AR.TAH.		31.10.1996	OMO-Salih SÖNMEZİŞİK				Dava sürüyor	
	GALATASARAY ÜNİVERSİTESİ		04.11.1996	OMO-Salih SÖNMEZİŞİK	Kamu Mali Olan Taşınmazın Tahsisine İlişkin İşlemin iptali İstemi	E.1997/102- K.1997/373	İstanbul 5. İdare Mahkemesi	Red (Dava konusu işlem geri alındı)	08.04.1997
	HAS ÜN.ORM.AR.TAH.			OMO				Dava Sürüyor	
12 TERMİK SANTRAL				ENERJİ YAPI YOL SEN.	İşletme hakkının 20 yılına devri	E.1997/5-K.1996/6	Ankara 2. İd.Mah.	Red	08.01.1997
4. SANTRAL				MAHMUT FİSUNOĞLU	Özelleştirme kapsamına alınmasına dair 95/62 sayılı ÖYK kararının iptali istemi	E.1997/1598	Danıştay 10.Daire	Y.D.İsteminin reddine	29.05.1997
ADİYAMAN ÇİMENTO	TESKO Giyim	52.500.000 \$	16.08.1995	Celal KÜRKOĞLU	Yürütmenin durdurulması ve satış işleminin iptali istemi				
ADİYAMAN ÇİMENTO	TEKSKO GİYİM	52.500.000 \$	16.08.1995	Hanifi ARIK	ÖYK satış kararının iptali istemi				
AFŞİN ELBİSTAN	ERG VERBUND		18.03.1995	Mümtaz SOYSAL	Yürütmenin durdurulması ve işletme devir işleminin iptali İstemi	E-1996-408, K- 1997-239	Danıştay İd.Dv.Dair.	Temyiz-Red	21.03.1997
AFŞİN ELBİSTAN	ERG VERBUND		18.03.1995	Afşin'de çalışan bir işçi	Yürütmenin durdurulması ve işletme devir işleminin iptali İstemi	E-1995-2011, K- 1996-7928	Danıştay 10.Daire	Temyiz-Red	26.11.1996
AFŞİN ELBİSTAN	ERG VERBUND		18.03.1995	Hasan DİKİCİ	Yürütmenin durdurulması ve işletme devir işleminin iptali istemi				
AFŞİN ELBİSTAN	ERG VERBUND		18.03.1995	TES-İŞ SENDİKASI ve ENERJİ YAPI YOL SEN	Yürütmenin durdurulması ve işletme devir işleminin iptali İstemi	E.1995/2013	Danıştay 10. Daire	Y.D.Reddine	03.08.1995
AKHİSAR SİGARA FABRİKASI	BAT.ORT.%51- TEKEL AKH.%48	145.6%52,134.4 %48-top.280.	15.12.1997	TEKGIDA-İŞ	Ortak işletme kararının iptali istemi			Dava Sürüyor	
ANADOLUBA NK	Mehmet RÜŞTÜ	89.500.000 \$	07.05.1997	KİGEM	Yürütmenin durdurulması ve satış işleminin iptali istemi	E-1997/7130	DANIŞTAY 10.DAİRE	Red	22.12.1997
ANTALYA LİMANI		29.000.000 \$	15.07.1998	LİMAN-İŞ	İşletme hakkı devir işleminin iptali istemi				
ANTALYA LİMANI	LINK İTHALAT	102 520 789 \$	09.05.1997	LİMAN-İŞ	İhale işleminin iptali	E.N:1997/159	Antalya 2. İd.Mah.	İptal	30.09.1997
ANTALYA LİMANI	LINK İTHALAT	101 520 789 \$	09.05.1997		İhale işleminin iptali	E. N:1997/159	Antalya 2. İd.Mah.	Yürütmenin durdurulması	03.07.1997

Bay. ve İskan Bakanlığı'na Sanyer Rumelifeneri mevkiindeki taşınmazın imar planı değişikliği ile KOÇ Üniv. alanına dönüştürülmesi	KOÇ ÜNİVERSİTESİ		09.04.1996	OMO-Salih SÖNMEZİŞİK	İmar Planı değişikliği onayının iptali istemi	E.1996/131	Danıştay 1. Dava Daireleri Genel Kurulu	Y.D.Reddine	17.04.1998
BİRECİK - HES			19.03.1993		Sözleşmenin iptali istemi	E.1995/49-K.1005/93	Danıştay 1. İdare Mah.	Dosyanın Danıştay Başkanlığına sunulmasına	26.04.1995
ÇATALAĞZI-A TERMİK			18.01.1997	EMO	İşletme hakkının devir işleminin iptali istemi		Ankara Nöbetçi İdare Mahkemesi		
ÇAYIRHAN	PARK HOLDİNG			MADEN-İŞ	İşletme hakkı devir işleminin iptali istemi	E.1996/8348	Danıştay 10.Daire	Red	09.07.1998
ÇAYIRHAN	PARK HOLDİNG			Ali ÇİBIKÇI	İşletme hakkı devir işleminin iptali istemi	E.1998/111-K.1998/1312	Danıştay 10.Daire	Red	30.03.1998
ÇAYIRHAN	PARK HOLDİNG		18.11.1998	Alaattin ATASEVER	İşletme hakkının 20 yıllığına devir işleminin iptali istemi	E.1997/19-K.1997/1412	Ankara 1. İdare Mah.	İptal	24.12.1997
ÇAYIRHAN MADEN SAHALARI				T.MADEN-İŞ	İşletme hakkının devir işleminin iptali istemi	E.1997/19, K-1997/1412	Ankara 1. İdare Mah.	İptal	24.12.1997
ÇAYIRHAN TERMİK SANTRALI				Uluç GÜRKAN				Dava sürüyor	
DENİZ NAKLIYAT	Çalışanlar	129.000.000 \$	26.05.1997	KİGEM	ÖYK satış kararının iptali istemi	E.1997/508	Ankara 7. İdare Mah.	Y.Durdurulmasın a	30.09.1997
DENİZ NAKLIYAT	Çalışanlar		26.05.1997	KİGEM	ÖYK satış kararının iptali istemi	E.997/508 K998/87	Ankara 7. İdare Mah.	İptal	20.02.1998
DENİZBANK	ZORLU HOLDİNG	66.MİLYON \$	29.05.1997	KİGEM	ÖYK satış kararının iptali istemi	E-1997/7129	Danıştay 10. Daire	Red	29.12.1997
Devlet ormanı arazisinin SABANCI Üniversitesine Tahsisi	SABANCI ÜNİVERSİTESİ			Salih Sönmezışık-Yıldırım ULER	Kamu Mali Olan Taşınmazın Tahsisine İlişkin İşlemin iptali istemi	1997/659	İstanbul 1. İdare Mahkemesi	Red	17.10.1997
EDİRNE LALAPAŞA ÇİMENTO	RUMELİ HOLDİNG	125 890 000 \$	14.06.1996	KİGEM	ÖYK satış kararının iptali istemi	E.N:1997/32	Edirne Böl.İd.Mah.	Yürütmenin durdurulması	18.09.1997

EGE LİNYİTLERİ-SOMA			05.10.1995	Hulusi CEYHAN	Müessesel Müdürlüğü'nün Bölge Müdürlüğü'ne dönüştürülmesi kararının iptali istemi	E.1995/3748	Danıştay 5.Daire	Y.D.Reddine	14.02.1996
EGE LİNYİTLERİ-SOMA			05.10.1995	Osman KURDOĞLU	Müessesel Müdürlüğü'nün Bölge Müdürlüğü'ne dönüştürülmesi kararının iptali istemi	E.1995/3618	Danıştay 5. Daire		
EGE LİNYİTLERİ-SOMA			28.08.1995	Hulusi CEYHAN	Müessesel Müdürlüğü'nün Bölge Müdürlüğü'ne dönüştürülmesi kararının iptali istemi	E.1996/3746	Danıştay 5. Daire	Y.D.Reddine	14.02.1996
ELAZIĞ ÇİMENTO ERDEMİR	OYAK/GAMA	27.850.000 \$	12.06.1996	KİGEM	ÖYK satış kararının iptali istemi	E996/1048-K.997/864	Ankara 6. İdare Mah.	İptal	11.09.1997
				BİRLEŞİK METAL-İŞ	ÖYK satış kararının iptali istemi	E.995/338-K.1996/34	Ankara 6.İdare Mah.	Red (İhale ÖYK tarafından iptal edildi)	24.01.1996
ERDEMİR			06.12.1996	Mümtaz SOYSAL	ÖİB İhale Kararının iptali istemi	E.1997/21-K.1997/838	Ankara 3.İdare Mah.	İptal	02.07.1997
ERGANI ÇİMENTO ET BALIK KURUMU	RUMELİ Çimento	46.700.000 \$	03.04.1997	KİGEM	ÖYK satış kararının iptali istemi	E-1997/276	Diyarbakır İd.Mah.	Y.D.Reddine	29.08.1997
				Adnan KESKİN	ÖİB İhale Kararının iptali istemi			İptal	
FİLYOS ATEŞ TUĞLASI	Zonguldak Yatırım Makinaları A.Ş.	18.150.000 \$	13.05.1997	Ahmet AKBAL	ÖYK satış kararının iptali istemi	E.1997/406	Ankara 2. İdare Mah.		
FİLYOS ATEŞ TUĞLASI				Yaşar GİDER		E.1997/355	Zonguldak İdare Mahkemesi		
FRUKO TAMEK	TAMEK HOLDİNG	1.724.818 \$	23.01.1995	Mehmet KERİMOĞLU	ÖYK satış kararının iptali istemi	E.995/747-K.995/1808	Ankara 2.İdare Mah.	Red	20.12.1995
GEMİLE KOYUNUN	MEGA A.Ş.		08.01.1997	Yücel ÇAĞLAR-Mürüvvet ÖZSÖYLER	Gemile Koyu'nun imara açılması ve oman kiralmasına ön izin verilmesi işleminin iptali istemi		Danıştay	Dava Süreliyor	
GİRESUN LİMANI	Çakıroğlu Giresun Liman İşletmeleri	3.203.774 \$	30.06.1997	LİMAN-İŞ	ÖİB İhale Kararının iptali istemi	E.1997/920	Trabzon İdare Mah.	Y.D.Reddine	30.09.1997
GÜMÜŞHANE ÇİMENTO	PREKON İNŞAAT	3.500.000 \$	05.07.1996	KİGEM	ÖYK satış kararının iptali istemi	E1998/516-K.998/247	Trabzon İdare Mah.	Red (Temyizde)	
HAVAŞ	YAZEKS	36.000.000 \$	17.04.1995	HAVA-İŞ Sendikası	ÖYK satış kararının iptali istemi	E.1995/606	Ankara 5.İdare Mah.	İptal	12.12.1996
HOPA LİMANI	PARK HOLDİNG	4.004.718 \$	17.6.997	LİMAN-İŞ	İhale işleminin iptali istemi	E.N:1997/99	Erzurum İdare Mah.	İptal	18.09.1997
HOPA LİMANI	PARK HOLDİNG	4.004.718 \$	17.6.997		İhale işleminin iptali istemi	E.N:1997/860	Erzurum İdare Mah.	Yürütmenin durdurulması	25.09.1997
HOPA LİMANI	PARK HOLDİNG	4.004.718 \$	17.06.1997		İhale işleminin iptali istemi	E.N:1997/860	Erzurum İdare Mah.	İptal	29.12.1997
HOPA LİMANI	PARK HOLDİNG	4.004.718 \$	17.06.1997		ÖYK satış kararının iptali istemi	E.N:1997/99	Erzurum Bölge İd Mah.	Yürütmenin durdurulması	14.07.1997
KARABÜK				Ali AÇIKGÖZ	ÖYK satış kararının iptali istemi	E.1998/350-K.1998/381	Zonguldak İd Mah.	İptal	29.05.1998

KARS ÇİMENTO	ÇİMEN TAŞ	22.250.000\$	18.06.1998	KİGEM	ÖYK satış kararının iptali istemi	E-1997/7047	Danıştay 10. Daire	Y.D.Reddine	29.12.1997
KEMERKÖY TERMİK SANTRAL			19.10.1995		İşl. Müdürlüğünün A.Ş. Haliye dönüştürülmesi işleminin iptali istemi		Aydın İdare Mahkemesi		
KILAVUZLUK VE RÖMORKAJ HİZ.				LİMAN-İŞ				Dava sürüyor	
Kuşadası Dilek Yanımadası Milli Parkı,Kıdrak Tabiat Parkı,Topçam				OMO-Oğuz OĞUZ	Saha ve çevre temizliği işinin ihaleye verilmesi işleminin iptali istemi	1994/7528	Danıştay 8. Daire	Y.D.Reddine	19.12.1994
KÜMAŞ	ZEYİNOĞLU HOLD.	108 100 000 \$	28.09.1995	M.Ali CANDAN	ÖYK satış kararının iptali istemi	E.1995/1312- K.1997/910	Ankara 5. İdare Mahkemesi	İptal	18.09.1997
MADEN İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ RUHSATI	EUROGOLD			Mehmet KURNAZ ve arkadaşları	İşletme ruhsatının iptali istemi	E.1998/5477- K.1997/2312	Danıştay 8. Daire		13.05.1997
AVRAMOLO Z Devlet Ormanının 1.920.735 m2 alanı	KOÇ ÜNİVERSİTESİ		11.08.1998cu mhuriyet	Salih SÖNMEZİŞİK- Yıldırım ULER	Özel Koç Vakıf Univ.Kampüsünün İnşa edilmesine yönelik alınan kararın iptali istemi	E.1998/3218- K.1998/4013	Danıştay 6. Daire	Red (Yeniden dava açılmıştır)	01.10.1998
METAŞ	Rumeli Çelik A.Ş.	\$7.900.000 \$	14.04.1995	TUTUNBANK	ÖYK satış kararının iptali istemi	E-1995/589	Ankara 9.İdare Mah.	Yürütmenin durdurulması	13.07.1995
ORDU LİMANI	Ordu Liman İşletmesi	1.607.887 \$	30.06.1997	LİMAN-İŞ	ÖİB İhale Kararının iptali istemi	E.1998/96	Trabzon Bölge İd.Mahkemesi	Y.D.Reddine	23.03.1998
ORHANELİ TERMİK SANTRAL			16.11.1996	TES-İŞ SENDİKASI	İşletme hakkının devir işleminin iptali istemi		Bursa İdare Mah.		
ORMAN BAK.1326 DÖNÜMLÜK ORMAN ARAZISI	BATI ÜNİVERSİTESİ			OMO	Tahsis işleminin iptali istemi	E.1997/487	İstanbul 2. İdare Mahkemesi	Dava sürüyor	
ORMAN BAK.MARMAR İS KAMPI	DPT			OMO	49 yılılığına tahsis ile ilgili tahhüt senedinin iptali istemi	1997/165	Aydın 2.İdare Mahkemesi	Y.D.Reddine	04.03.1998
ORUS-DUZCE						E.1998/238- K.1998/1303	Ankara 3. İdare Mahkemesi	Y.D.Reddine	04.09.1998
ORUS ARHAVI	ÇELİKLER SAN.TİC.LTD.ŞTİ.	694.608.000.000	25.03.1998		ÖYK satış kararının iptali istemi				
ORUS AYANCIK	ORTAK GİRİŞİM	200	05.02.1998	AĞAÇ-İŞ	ÖYK satış kararının iptali istemi	E.N:1997/1-137	Samsun Bölge İdare	Yürütmenin durdurulması	19.11.1997

ORUS BAFRA	KURPA PAZ.	201	12.02.1996	AGAÇ-IŞ	ÖYK satış kararının iptali istemi	E.N:1997/4050		Yürütmenin durdurulması	01.10.1997
ORUS BARTIN	BARTIN ORMAN ÜR.S.A.Ş.	297.020.400.000	31.10.1997	Alim ÇOBAN ve arkadaşları	ÖYK satış kararının iptali istemi	E-1998/68	Zonguldak İdare Mahkemesi	Red	31.03.1998
ORUS DEMİRKÖY	DEMİRKÖY ORMAN ÜR.SAN.	135.832.500.000	31.10.1997	Erdoğan DELİOĞLU ve arkadaşları	ÖYK satış kararının iptali istemi	E-1998/64	EDİRNE İDARE MAHKEMESİ	Y.D.Reddine	17.06.1998
ORUS DÜZCE	YILMAZ TRANZ A.Ş.	151.	05.02.1996	Ali İnsan GENÇ ve arkadaşları	ÖYK satış kararının iptali istemi	E-1998/236, K-1998/1303	Ankara 3. İdare Mahkemesi	Red	14.11.1996
ORUS KALKIM	KALKIM ORMAN ÜR.A.Ş.	87.015.000.000	01.10.1997	Veysel TOKAT ve arkadaşları	ÖYK satış kararının iptali istemi	E-1998/71, K-1998/...	Bursa 1. İdare Mah.	Dava sürüyor	20.05.1998
ORUS PAZARKÖY	YUCE İNŞAAT	11	05.02.1996	AGAÇ-IŞ	ÖYK satış kararının iptali istemi	E.N:1997/89	Antalya 2. İdare Mah.	Yürütmenin durdurulması	03.07.1997
ORUS PAZARKÖY	YUCE İNŞAAT	11	05.02.1996	AGAÇ-IŞ	ÖYK satış kararının iptali istemi	E.N:199786,K-1121	Antalya 2. İdare Mah.	İptal	02.12.1997
ORUS ŞANLIURFA	TALAŞ AĞAÇ SAN ve Tic.A.Ş.	35.581.800.000	27.02.1998	Ali Osman YILDIZ ve arkadaşları	ÖYK satış kararının iptali istemi				
ORUS ULUPINAR	ÇEVİK ORMAN ÜRÜNLERİ	23.110.000.000	05.02.1996	Mehmet ÇAKIR ve arkadaşları	ÖYK satış kararının iptali istemi				
ORUS VEZİRKÖPRÜ	VEZİRKÖPRÜ Or.Ür.	364.	05.02.1996	AGAÇ-IŞ	ÖYK satış kararının iptali istemi	E.N:1997/2956	Danıştay 10. Daire	Yürütmenin durdurulması	01.10.1997
ORUS AYANCIK	ORTAK GİRİŞİM	200.	05.01.1996	AGAÇ-IŞ	ÖYK satış kararının iptali istemi	E-1997/675, K-1998/372	Samsun İdare Mah.	İptal	06.05.1998
ORUS DEVREK	M.Zeki HACIKULOĞLU	66.	05.02.1996	İŞÇİLER	ÖYK satış kararının iptali istemi	E-1997/674, K-1997/458	Zonguldak İdare Mahkemesi	Red	15.09.1997
ORUS DURSUNBEY	OR-SA Ağaç S.	470.000 \$	15.12.1997	Hidayet KOÇ	ÖYK satış kararının iptali istemi	E-1998/79, K-1998/379	Bursa 1. İdare Mah.	Dava sürüyor	20.05.1998
PETLAS	KOMBASSAN	35 750 000 \$	26.05.1997	PETROL-İŞ	ÖYK satış kararının iptali istemi	E.N:1997/597	Kayseri İdare Mah.	Yürütmenin durdurulması	09.10.1997
PETLAS	KOMBASSAN	35 750 000 \$	26.05.1997	PETROL-İŞ	ÖYK satış kararının iptali istemi	E.N:1997/597	Kayseri İdare Mah.	İptal	31.12.1997
POAŞ	GİBAŞ A.Ş.	1.160.00 \$	05.04.1996	Ömer Faruk NAS	ÖYK satış kararının iptali istemi	E.1997/42-K.1998/2685	Danıştay 10.Daire	Red	18.06.1998
POAŞ'IN %51 HİSSESİ				PETROL-İŞ	İhale kararı için yürütmenin durdurulması ve İşleminin iptali istemi	E.1998/406	Ankara 5. İd. Mah.	Y.D.Reddine	29.06.1998
POAŞ'IN %51 HİSSESİ	T.İş Bankası, Bayındır Holding, Park Holding ve PUAŞ	1.160.000.000 \$	15.07.1998	PETROL-İŞ-Ömer Faruk NAS	ÖYK kararıyla ilgili yürütmenin durdurulması işleminin iptali istemi	E.1998/773	Ankara 6. İdare Mah.	Dava sürüyor	
SEKA			06.12.1997	SELÜLOZ-İŞ	97/54 Sayılı ÖYK Kararının iptali istemi	E.1998/6569			
SEKA FİDANLIĞI	FORD OTOMOTİV		08.06.1998	Bekir YURDAGÜL	Bak.Kur.Kararının iptali istemi	E.1998/4525	Danıştay 10. Daire	Dava sürüyor	
SEKA FİDANLIĞI	FORD OTOMOTİV		20.05.1998	SELÜLOZ-İŞ	Yüksek Planlama Kurulu Satış Kararının iptali istemi			Dava sürüyor	

SINOP LIMANI	Çakıroğlu Sinop Liman İşletmeleri	800.944 \$	30.08.1997	LİMAN-IŞ	ÖİB ihale Kararının iptali istemi	E.1997/508-K.1997/308	Samsun İdare Mah.	Y.D.Reddine	29.04.1997
SOMA			12.08.1995	Ahmet TEKİN		E.1996/953-K.1007/807	Ankara 1. İdare Mah.	Y.D.Reddine	27.06.1997
SOMA				Mağallah DELİL		E.N:1997/5262	Danıştay 10. Daire	Yürütmenin durdurulması	16.10.1997
SÜMER HOLD. ESKİŞEHİR	SARAR	251	20.01.1996	İŞÇİLER	ÖYK satış kararının iptali istemi	E.N:1997/46	Eskişehir İdare Mah.	Yürütmenin durdurulması	31.07.1997
SÜMER HOLD. ESKİŞEHİR	SARAR	251	20.01.1996	TEKSİF	ÖYK satış kararının iptali istemi	E.N:1997/46 K.N.997/1459	Eskişehir İdare Mah.	İptal	04.12.1997
SÜMER HOLD. ŞANLIURFA	ZAFER DIŞ TİC.	47,5	20.01.1996	TEKSİF/İŞÇİLER	ÖYK satış kararının iptali istemi	E.N:1997/88 K.N.1997/761	Gaziantep İdare Mah.	İptal	11.07.1997
SÜMER HOLD. NEVŞEHİR	NEVŞEHİR GİYİM	170	20.01.1996	İŞÇİLER	ÖYK satış kararının iptali istemi	E.N:1997/1-137		Yürütmenin durdurulması	20.06.1997
SÜMERBANK (BANKA)	İpeks ve Tekstil.	103.460.000 \$	17.10.1995	Ayla YILMAZ	ÖYK satış kararının iptali istemi	E-996/2908K-997/5233	Danıştay 10. Daire	Red	03.12.1997
SÜMERHOLD. ADANA	Yüksekbaş Tekstil	480	20.01.1996	İŞÇİLER/ TEKSİF	ÖYK satış kararının iptali istemi	E.N:1997/53	Adana 1.İdare Mah.	Yürütmenin durdurulması	05.11.1997
TÖİ - GEMİLERİ				DENİZCİLER SENDİKASI				Dava sürüyor	
TEDAŞ ELEKTRİK DAĞITIM				TES-İŞ Sen. ve Enerji Yol Yapı Sen.	Dağıtım hizmetlerinin 30 yılına devri ile ilgili kararın iptali istemi			İptal	
TEK	AKTAŞ			Hasan NACAR	TEK'e ait dağıtım tesisinin işletme hakkının devir işleminin iptali istemi	E-1995/8172	Danıştay 10. Daire	En.v.e Tabii Kay. Bakanlığının konumuna alınması	05.03.1996
TEK	AKTAŞ			Vahap EYCAN	TEK'e ait dağıtım tesisinin işletme hakkının devir işleminin iptali istemi	E.1991/1-K.1993/1752	Danıştay 10.Daire	İptal	29.04.1993
TEK	AKTAŞ			Mümtaz SOYSAL	TEK'e ait dağıtım tesisinin işletme hakkının devir işleminin iptali istemi	E-1996/409, K-1997/240	Danıştay İdari İşler Kurulu	Red	21.03.1997
TEKELİN ARSA VE TEŞİSLERİ				TEKGIDA-İŞ	Arsa ve tesislerin özel şirketlere tahsisine ilişkin Bakanlar Kurulu Kararı'nın iptali istemi			Dava sürüyor	
TEKİRDAĞ LIMANI	AKPORT Lim.İşl.	104 823 599 \$	17.06.1997	LİMAN-IŞ	ÖYK satış kararının iptali istemi	E.N:1997/679	Edirne İdare Mahkemesi	Yürütmenin durdurulması	17.12.1997
TERSANELER			24.10.1995	Mustafa Reşit GÜNDÜZ				ÖYK kararını geri aldı	
TESTAŞ				TESTAŞTA çalışan 10 işçi	ÖYK satış kararının iptali istemi	E.1995/2342	Aydın İdare Mahkemesi	Y.D.Reddine	15.02.1996

TKİ-DİDİM EĞİTİM VE DİNLENME TESİSLERİ			06.02.1997	Hulusi CEYHAN	İhale işleminin iptali istemi	E.1997/566	Aydın 2.İdare Mahkemesi	Yürütmenin durdurulması	09.10.1997
TKİ-DİDİM EĞİTİM VE DİNLENME TESİSLERİ			18.02.1997	TKİ Çalışanları Sos.Dav.Vakfı	İhale işleminin iptali istemi	E.1997/567-K.1998/340	Aydın 2.İdare Mahkemesi	İptal	18.06.1998
TRABZON LİMANI		24.500.000 \$	15.07.1998	LİMAN-IŞ	İşletme hakkı devir işleminin iptali istemi				
ULAŞTIRMA BAKANLIĞI	GSM- TELSİM	500.000.000\$	27.04.1998	KİGEM	Lisans devri sözleşmesinin iptali istemi	E.1998/781	Ankara 9. İd. Mah.	Dava sürüyor	
ULAŞTIRMA BAKANLIĞI	GSM-TURKCELL	500.000.000\$	27.04.1998	KİGEM	Lisans devri sözleşmesinin iptali istemi	E.1998/780	Ankara 9. İd. Mah.	Dava sürüyor	
VAN ÇİMENTO	RUMELİ ÇİMENTO	24.500.000\$	12.06.1998	KİGEM	ÖYK satış kararının iptali istemi	E-1998/2251	Danıştay 10.Daire	Y.D.Reddine	31.03.1998
YATAĞAN TERMİK SANTRAL			16.11.1998	Özbek UYAR-Ömer BAYTOK	İşletme hakkının devir işleminin iptali istemi	E.1997/515-K.1997/671	Aydın 2.İdare Mahkemesi	Red	
YENİKÖY TERMİK SANTRAL			25.09.1995		İŞL.Müdürünün A.Ş.Haline dönüştürülmesi işleminin iptali istemi				
YPK KARARI İLE TEAŞ'A BAĞLANAN BAZI MADENLER			16.11.1998	T.MADEN-IŞ				Dava sürüyor	

BAZI İLGİNÇ ÖZELLEŞTİRME GİRİŞİM VE UYGULAMALARI

PETLAS (Lastik Sanayi ve Ticaret A.Ş.)

PETLAS, Özelleştirme İdaresi Başkanlığı tarafından iki kez ihaleye çıkarılmıştır. Birinci ihale işlemi 10.2.1995 tarihli ÖYK Kararıyla iptal edilmiştir. İkinci ihale ise, 20.3.1997 tarihinde ÖYK Kararıyla kesinleşmiş ve tesis Kombassan Holding A.Ş.'ye satılmıştır.

PETLAS'ın özelleştirilmesinde "gerçek değer" esas alınmamıştır. "Değer tespiti işlemi" sonucunda tesisin değerli 34.750.000. ABD doları olarak belirtilmiştir. Oysa, ilk ihalede tesisin alıcı şirkete 65.000.000. ABD doları karşılığında satılması hükmüne bağlanmıştır. Aradan iki yıl geçmesine karşın PETLAS'a biçilen değer neredeyse yarı yarıya düşürülmüştür. Bu durum, değer tespiti ve satış işlemlerinin "gerçek değer" ile herhangi bir ilgisinin olmadığını göstermektedir.

Yine, iptal edilen ilk satışta, PETLAS için biçilen 65.000.000. ABD dolarının yedi yıllık vadeye bölünmekle birlikte taksitlere yıllık yüzde 8 oranında faiz uygulaması öngörülmüş iken, ikinci satışta yıllık faiz uygulamasına ilişkin herhangi bir hüküm yer almamıştır.

İptal edilen ilk satışta, PETLAS'ın tüm borç ve yükümlülüklerinin alıcı tarafından üstlenilmesi hükmüne bağlanmakla birlikte, ikinci satışta kıdem ve ihbar tazminatları kamunun üzerinde kalmıştır.

PETLAS, İngiliz DUNLOP firması ile lisans sözleşmesi yapmış, bu sözleşme hükümlerince öngörülen on yıllık sürenin dolmasıyla lisans sahibi olmuştur. Stratejik öneme sahip uçak lastiği lisansının bir başkasına devredilmesinin hukuka aykırı özelleştirme sürecine girmesi ve bu lisansın başka kişi ve ülkelere satılması hakkının söz konusu olmasına karşın, PETLAS'ın satış işlemi güncelleştirilmiştir.

KÜMAŞ (Kütahya Manyezit İşletmeleri A.Ş.)

KÜBAŞ, 5.9.1995 tarihinde ÖYK Kararıyla, 942.584.610.050 TL nominal değerindeki yüzde 99.74 oranındaki hisselerinin tamamı 108.100.000 ABD dolarına Zeytinoğlu Holding A.Ş.'ye satılmıştır.

ÖYK Kararında, satış bedelinin yarısının (54 milyon ABD Doları) Satış Sözleşmesinin imzalandığı tarihte, diğer yarısının da bir yıl sonra ödenmesi kararlaştırılmıştır. Ancak, KÜMAŞ, bankalardaki 40 milyon ABD doları nakit parasıyla devredilmiş, bu paranın bir bölümü de teslimattan bir gün önce alıcı Zeytinoğlu Holding'in ESBANK'ına yatırılmıştır. Bu işlemi yapan genel müdür ise yargılanmaktadır.

HAVAŞ

23.5.1995 tarihli ihale şartnamesine aykırı olarak HAVAŞ'ın 3 milyon dolarlık temettüsü firmanın satıldığı YAZEKS'e bırakılmıştır.

AFŞİN-ELBİSTAN TERMİK SANTRALİ

Bu ilginç özelleştirme girişimi 8.12.1994 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı ile yaşanmıştır. Bu Kararla, Afşin-Elbistan (A) Termik Santralinin 1-4 üniteleri ve sahaların rehabilitasyonu, tevsii mahiyetindeki 5-6 ünitelerinin yapımı ile 1-6 ünitelerinin ve kömür sahalarının işletilmesi, elektrik üretimi ile ticari görevi ERG-VERBUND Elektrik Üretim ve Ticaret A.Ş.'ye verilmiştir.

Ancak, Bakanlar Kurulu Kararının alındığı tarihte şirket henüz kurulmamış, Karardan sonra 27 Aralık'ta kurulmuştur. Diğer yandan, Santrale kömür temin eden maden sahalarının da bu Kararla şirkete devri öngörülmüştür.

ORTA ANADOLU LİNYİT İŞLETMELERİ (ÇAYIRHAN) B ve C SAHALARI

TKİ Orta Anadolu Linyitleri İşletmesi Bölge Müdürlüğü'ne bağlı B ve C sahalarında kömür üretilmesi işi Park Teknik Elektrik Madencilik Sanayi ve Ticaret A.Ş. ve Alman Saarberg firmasına verilmiştir.

Özelleştirme gerekçesi olarak devlet kuruluşlarının verimli bir işletmecilik yapamayacağı sürekli vurgulanırken işletme hakkının yine bir KİT olan Alman Saarberg firmasına verilmesi son derece düşündürücüdür.

TESTAŞ (Türkiye Elektronik Sanayi ve Ticaret A.Ş.)

12.12.1995'te üç yıl üretim garantisi koşuluyla Tayvanlı Cheng Chung LEE'ye 1.150.000 dolara (o yılki satış hasılatı fiyatına) satılan TESTAŞ, üretimi sürdürmediği gibi, tesisi alanlar Şirket anasözleşmesini değiştirerek üretim yapma maddesini çıkardılar. Tesis bugün kapanmış durumdadır.

ÇEŞME TÜRBAN

Ekim 1995'te 550 milyar TL'ye Gazala AŞ'ye satılan Çeşme TÜRBAN Oteli, bundan tam 5 ay sonra, Şubat 1996'da 3 trilyon TL'ye Gaziantep'te kurulu Hidayet AŞ'ye satıldı.

ANTALYA LİMANI

Antalya Limanının işletme hakkı için 9.5.1997'de 102.520.769 ABD doları değer saptanmış, devir işleminin gerçekleşmemesi üzerine ise 15.7.1998'de 29.000.000. ABD doları değer biçilerek devir işlemi gerçekleştirilmiştir. Bu uygulama kamu mallarının ne kadar sorumsuzca ele alındığını açıkça ortaya koymaktadır.

ÇİTOSAN: KİT'İN KİT'E SATILIŞI VE BÖLGESEL TEKELLEŞME

Çimento sektöründe özelleştirme uygulamalarına 1989 yılında başlamış ve bugün sektörde kamunun sahip olduğu tesis kalmamıştır.

Özelleştirme ile sermayenin tabana yayılacağı, rekabetçi bir ortamın oluşacağı ve verimliliğin sağlanacağı iddiaları ise gerçekleşmemiştir. Rumeli Holding Doğu Anadolu ve Karadeniz; Oyak ve Sabancı Holding Orta, Güney Anadolu ve Marmara; Société des Ciments Français Orta ve Batı bölgelerinde; Lafarge ve Yibitaş ise Orta Anadolu'da pazara egemen olmuşlar ve bölgesel tekeller meydana gelmiştir.

ÇİTOSAN'ın 5 fabrikasının 1989'da gene bir Fransız KİT'i olan Société des Ciments Français firmasına satışı da özelleştirmecilerin samimiyetsizliğine ve dayanaksızlığına bir örnek oluşturmuştur. "Devlet işletmecilik yapamaz" çarpıtmasını topluma dayatanlar, KİT'lerimizi başka ülkelerin KİT'lerine satmakta sakınca görmemektedirler. (Yukarda belirtilen, Orta Anadolu Linyit İşletmelerinin devredildiği Alman Saarberg firması bunun bir diğer örneğidir).

DÜZCE ORÜS

Üretim, istihdam gibi bir kaygı taşımayan işletmenin alıcısı Yılmaz Trans Uluslar arası Taşımacılık, işletmenin bahçesini TIR parkı haline getirmiştir. Şirket ortaklarından birisi ise, "uyuşturucu" suçundan hapis yatmaktadır.

POAŞ (Petrol Ofisi A.Ş.)

POAŞ 5.9.1990'da özelleştirilmek üzere ÖİB'e bağlandı.

POAŞ'ın satış ihalesi, 29 Haziran 1998'de göstermelik bir biçimde, sanki şeffaflığın kanıtı gibi televizyon ekranlarına yansıtılarak tamamlandı. En yüksek teklifi Hayyam

Garipoğlu'nun sahibi olduğu Akmaya-Orteks Grubu, 1 milyar 160 milyon dolar olarak verdi.

Ancak 4 milyar dolar değeri olduğu ve bu yıl 50 trilyon TL kâr edeceği belirtilen POAŞ, 1 milyar 160 milyona ihalede 3. olan Ortak Girişim Grubu adındaki bir konsorsiyumuna satıldı. Satışın televizyonda yayınlanmasının asla şeffaf olmadığı, kime satılacağından önceden belli olduğu sonradan yaşananlarla açıkça anlaşıldı.

Yukarıda sayılan gerekçelerle ve ilgili yasal dayanaklarla Özelleştirme İdaresi Başkanlığı'nın Petrol Ofisi A.Ş. hisselerinin %51'nin blok satış yoluyla özelleştirilmesine dair ihale açma ve Özelleştirme Yüksek Kurulu'nun satış kararlarının iptali için, Petrol-İş ve POAŞ Genel Merkez Baş Temsilciliği tarafından davalar açılmıştır.

Davalarda, ihalenin gizlilik içinde yürütülmesinin 4046 Sayılı Yasanın 2. maddesindeki aleniyet ilkesine aykırı olduğu, değer tespiti ve ihale yöntemlerini düzenleyen yine 4046 sayılı Yasanın 18 (B ve (C) bendlerinin Anayasa Mahkemesince iptal edildiği, iptal edilen hükümlerin yerine değiştirilen hükümlerin de Anayasa'ya aykırı olduğu, Petrol Ofisi A.Ş.'nin Türkiye ekonomisi ve ulusal savunma açısından taşıdığı stratejik önemi, değer tespitinin yapılmadığı, bu satışın gerçekleşmesi halinde devlet tekelinin özel tekele dönüşeceği, bunun da Anayasa'nın 167 ve 172. maddelerine aykırı, kamu çıkarlarına karşı olduğu ve ilerde telafisi güç zararlar doğuracağı belirtilerek iptalleri talep edilmiştir. Davalar sürmektedir.

İş Bankası dışındaki Ortak Girişim Grubu'nun diğer konsorsiyum ortakları Park ve Bayındır Holding'in POAŞ'ı almak için önce üstlenilen paranın tamamını İş Bankası'na ödetmek istemeleri, (daha sonra bunun İş Bankası yönetimince yalanlanmasına rağmen bu süreç içinde Banka Genel Müdürü

değiştirilmek zorunda kalındı) ardından da bir devlet bankasına ödetilmek istendiğinin kamuoyuna yansması ilginç gelişmeler olarak belleklere yazıldı. Mevcut hükümet telaş içinde özelleştirme uygulamalarını sürdürmeye çalışırken özelleştirme mafyasının kendi arasında paylaşım anlaşmazlığı yüzünden yolsuzlukları, usulsüzlükleri, tehditle rakiplerinin uzaklaştırılması gibi konular su yüzüne çıktı ve bu çete-mafya-siyasetçi ilişkileri kamu oyuna geniş olarak yansıdı. Böylece POAŞ gibi ekonomik katkısı bir yana, ulusal savunma ve diğer toplumsal alanlar açısından stratejik önemi olan bir kamu kuruluşunun bu ellere teslim edileceği ve batağa sürükleneceği daha geniş kesimlerce anlaşıldı.

Ankara 6. idare Mahkemesi 14 Ekim 1998'de işlemin gerçekleşmesi halinde ilerde telafisi güç ve belki de imkansız zararlar doğuracağı gerekçesiyle dava esastan sonuçlanıncaya değin POAŞ'ın satış işleminin durdurulması kararını vermiş; ancak ÖLB'in bir üst mahkemeye itirazıyla bu karar kaldırılmıştır.

POAŞ'ın satışı şu anda mevcut prosedürün sürmesi biçimindedir; yani ihalede 3. olan taraf satın almayınca teminatları yakılmış ve 2.'ye sıra gelmiştir. 2. de almadığı takdirde yeniden ihaleye gidileceği yetkililerce açıklanmıştır.

KATMA DEĞERLİ TELEKOMÜNİKASYON HİZMETLERİNİN (GSM) LİSANS DEVİRLERİ

Milyarlarca ABD doları değerindeki bu lisanslar Turkcell ve Telsim firmalarına 500'er milyon ABD dolarından toplam 1 milyar ABD dolarına üstelik taksitle devredilmiş ve kamu büyük zarara uğratılmıştır.

ÖZELLEŞTİRMELER SONUCUNDA İSTİHDAMA İLİŞKİN BAZI GELİŞMELER

EBK

Özelleştirme öncesi üretim	33.560 ton/yıl
Özelleştirme sonrasında üretim	1.339 ton/yıl
Özelleştirme öncesi işçi sayısı	867
İşten çıkarılan işçi sayısı	691
Özelleştirme sonrası işçi sayısı	176
İşten atılma oranı	Yüzde 79.7

SEK

Özelleştirme öncesi üretim	62.776 ton/yıl
Özelleştirme sonrası üretim	25.650 ton/yıl
Özelleştirme öncesi işçi sayısı	442
Özelleştirme sonrası işçi sayısı	144
İşten atılma oranı	Yüzde 67.4

ÇİTOSAN	
20 Çimento fabrikasında	
Özelleştirme öncesinde işçi sayısı (1989)	5.400
Özelleştirme sonrasında kalan işçi sayısı (1996)	2.372
İşten atılma oranı	Yüzde 56.6
ORÜS	
Özelleştirme öncesi işçi sayısı	1068
Özelleştirme sonrası işçi sayısı	306
İşten atılma oranı	Yüzde 71.3
SÜMERBANK (Sümer Holding'in 7 işletmesi)	
Özelleştirme öncesi işçi sayısı	2.965
Özelleştirme sonrası işçi sayısı	1.495
İşten atılma oranı	Yüzde 39.5

ÖZELLEŞTİRMEDE TAHHÜT

ÖZEL

TOPLAM KAYNAKLAR

Özel	Toplam
Kapalı / Varlık Salığı	
İstisnalar	
- Etki Salığı	
- Tutar ve Varlık Salığı	
- Sermaye Piyasası AGZ	
- Uluslararası Kur. Arz	
- İm. D'de Salık	
- Yurt. Kâr	
- Salık	
Rahatsız Hissat	
Tahvilat Karan.	
Borç Anlatı	
Borç Fide	
Diğer	
Marginalite	
- Borç İnceci	
- Dış Kredi ve Hibe	
Genel Toplam	
HARCAKALAR	
Kapalıdaki Kurumlar	
Toplam Güçlükler	
Kapalıdaki Kurumlar	
İzlemek Alınması	
- Sermaye İstisna	
- Kredi Olarak verilen	
Borçlar	
- İçer. Kuruluşu Tematik	
Ödemeleri	

EK 3:

ÖZELLEŞTİRMEYE İLİŞKİN BAZI SAYISAL VERİLER VE ÖİB VERİLERİYLE ÖZELLEŞTİRME ENVANTERİ

ÖZELLEŞTİRMEDE TAHSİLAT VE HARCAMALAR

Cari, Milyon Dolar

TOPLAM KAYNAKLAR

	1986-95	1996	1997	Toplam
Hisse /Varlık Satış tahsilatı	2.563,7	229,6	362,1	3.155,8
- Blok Satış	1.137,7	168,7	276,7	1.583,1
- Tesis ve Varlık Satışı	162,0	58,7	83,6	304,3
- Serm.Piyasasına Arz	424,6	0,0	0,0	424,5
- Uluslararası Kur. Arz	316,4	0,0	0,0	316,3
- IMKB'de Satış	522,1	2,0	0,0	524,1
- Yarım Kalmış Tesis Satışı	1,5	0,3	1,8	3,6
Rehinli Hisse Satışı	29,0	31,5	0,0	60,4
Temettü Kazançları	744,0	306,2	244,0	1.294,2
Borç Anapara Tahsili	9,7	2,4	0,0	12,1
Borç Faiz Geliri	3,3	4,3	0,0	7,6
Diğer	9,5	0,0	0,5	10,0
Borçlanma	279,2	3,8	1,0	284,0
- Bono İhracı	24,1	0,0	0,0	24,1
- Dış Kredi ve Hibe	255,1	3,8	1,0	259,9
Genel Toplam	3.638,4	577,8	607,5	4.824,1

HARCAMALAR

Kapsamdaki kurumlara toplam ödemeler	2.345,0	240,6	239,3	2.825,0
Kapsamdaki kurumlara kaynak aktarımı	2.290,5	208,2	225,3	2.723,9
- Sermaye İştiraki	1.833,7	117,9	86,3	2.038,0
- Kredi Olarak Verilen Borçlar	168,4	79,3	134,4	382,2
- İlgili Kuruluşa Temettü Ödemeleri	288,3	10,9	4,5	303,9

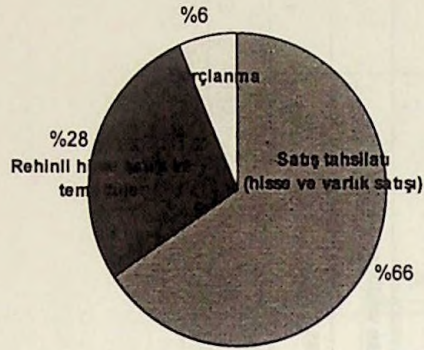
Kapsamdaki kurumlara sosyal ödemeler	54,5	32,4	13,9	100,8
- Sosyal Yardım Zammı	12,5	17,8	9,6	39,9
- İş Kaybı Tazminatı	1,0	9,2	2,1	12,5
- Özelleştirme Sonrası Tazminat vd.	37,7	0,7	1,1	39,5
- Yüzde 30 Erken Emeklilik Primleri	3,3	4,7	1,0	9,0
Tanıtım /danışmanlık/ komisyon harcamaları	198,4	6,8	4,4	209,6
- Denetim,Danışmanlık Gideri	34,2	3,8	3,8	41,8
- İhale İlan Giderleri	24,8	1,3	0,5	26,8
- Reklam ve Tanıtım Giderleri	5,0	1,7	0,1	6,8
- İMKB Hisse Senedi Alım Gideri	134,2	0,0	0,0	134,2
Borç Ödemeleri	62,6	9,1	62,3	134,0
- Özelleştirme Bonosu Anapara	21,7	0,0	0,0	21,7
- Özelleştirme Bonosu Faiz	5,9	0,0	0,0	5,9
- Diğer Borç	34,9	9,1	62,3	106,4
Diğer Harcamalar	31,8	4,1	5,0	40,9
- Genel idare Giderleri İçin Aktarım	2,7	3,3	4,7	13,4
- Diğer Kullanımlar	29,1	0,8	0,3	59,3
Hazine'ye Aktarım	768,1	352,4	255,0	1.375,4
Genel Toplam	3.405,9	613,0	566,0	4.585,0

Kaynak ÖİB Bülteni 21 Ağustos 1998

ÖZELLEŞTİRME TAHSİLATI VE HARCAMALARINDA BAZI ORANLAR
(Yüzde)

	<u>1986-95</u>	<u>1996</u>	<u>1997</u>	<u>Toplam</u>
Toplam harcamanın Kaynaklarına ilişkin oranlar				
Hisse varlık satışı/Toplam harcama	75,3	37,5	64,0	68,8
Özelleştirme finansmanı için borçlanma/Toplam harcama	8,2	0,6	0,2	6,2
Hisse varlık satışı/Toplam kaynaklar	70,5	39,7	59,6	65,4
Harcama kalemlerinin nispi dağılımına ilişkin oranlar				
Kapsamdaki kurumlara toplam ödemeler/Toplam harcamalar	68,9	39,2	42,3	61,6
Sosyal Ödemeler/Toplam harcamalar	1,6	5,3	2,4	2,2
Tanıtım-danışmanlık-komisyon ödemeleri/Toplam harcamalar	5,8	1,1	0,8	4,6
Hazine'ye aktarım/ Toplam harcamalar	22,6	57,5	45,1	30,0
Bazı ödemelerin hisse varlık satışı içindeki oranları				
Kapsamdaki kurumlara toplam ödemeler/Hisse varlık satışı	91,5	104,8	66,1	89,5
Sosyal ödemeler/Hisse varlık satışı tahsilatı	2,1	14,1	3,8	3,2
Tanıtım giderleri/Hisse varlık satışı tahsilatı	7,7	3,0	1,2	6,6
Hazineye aktarım/Hisse varlık satışı tahsilatı	30,0	153,5	70,4	43,6
Toplam Harcamalar/Hisse varlık satışı tahsilatı	132,8	267,0	156,3	145,3

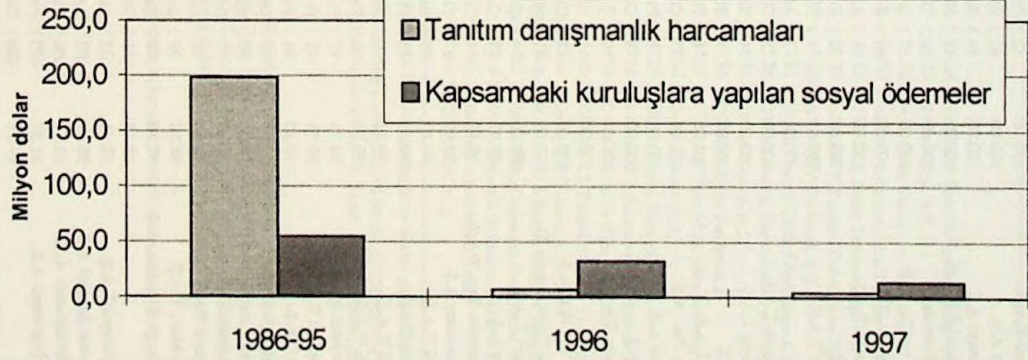
Özelleştirme tahsilatı
1986-98

Özelleştirmeye ilişkin harcamalar
1986-98

**ÖZELLEŞTİRME KAPSAMINDAKİ KURULUŞLARA YAPILAN SOSYAL
ÖDEMELER İLE TANITIM DANIŞMANLIK HARCAMALARININ
KARŐILAŐTIRILMASI**

TABLO 1:

ÖZELLEŞTİRME İŞLEMLERİ SONUCU HIÇ KAMU PAYI KALMAYAN KURULUŞLAR

	Özelleştirilen Pay (%)		Özelleştirilen Pay (%)
1) Adıyaman Çimento Sanayii T.A.Ş.	100.00	58) BİNAŞ Bingöl Yem San. A.Ş.	47.50
2) AnadoluBank A.Ş.	100.00	59) Adana Çimento Sanayii T.A.Ş.	47.28
3) Aşkale Çimento Sanayii T.A.Ş.	100.00	60) Mardin Çimento Sanayii A.Ş.	46.23
4) Denizbank A.Ş.	100.00	61) Eskişehir Yem Fabrikası A.Ş.	45.00
5) Denizli Çimento Sanayii T.A.Ş.	100.00	62) Trakmak Traktör ve Ziraat Mak. A.Ş.	45.00
6) Ergani Çimento Sanayii A.Ş.	100.00	63) PAN Tohum Islah ve Üretim A.Ş.	43.93
7) Filyos Ateş Tuğlası Sanayii A.Ş.	100.00	64) Kepez Elektrik A.Ş.	43.68
8) Iskenderun Çimento Sanayii T.A.Ş.	100.00	65) Migros Türk T.A.Ş.	42.22
9) Karabük Demir Çelik Fabrikası	100.00	66) TELETAS Telekom. End. ve Tic. A.Ş.	40.00
10) Kars Çimento Sanayii ve Tic. A.Ş.	100.00	67) İstanbul Demir Çelik Sanayii A.Ş.	40.00
11) Ladik Çimento Sanayii T.A.Ş.	100.00	68) Biga Yem Fabrikası A.Ş.	40.00
12) Lalapaşa Çimento Sanayii T.A.Ş.	100.00	69) Aksaray Yem Fabrikası A.Ş.	40.00
13) Ordu Soya Sanayii A.Ş.	100.00	70) Konya Çimento Sanayii A.Ş.	39.87
14) Sivas Çimento Sanayii T.A.Ş.	100.00	71) SUNTEK Ağır İst. Sanayii A.Ş.	39.00
15) SUMERBANK A.Ş.	100.00	72) AEG Et Elektrik A.Ş.	38.96
16) Sanlıurfa Çimento Sanayii T.A.Ş.	100.00	73) Türkaklo A.O.	38.00
17) Trabzon Çimento Sanayii T.A.Ş.	100.00	74) Kars Yem Fabrikası A.Ş.	37.07
18) USAŞ Uçak Servisi A.Ş.	100.00	75) Bolu Çimento Sanayii A.Ş.	35.33
19) Van Çimento Sanayii T.A.Ş.	100.00	76) Türk Traktör ve Ziraat Makinaları A.Ş.	33.73
20) Bozüyük Seramik San. Tic. A.Ş.	100.00	77) ÇİMHOL Çimento ve Yan Mam. San.Hold.	30.42
21) YEMSAN Yem Sanayii A.Ş.	100.00	78) Polinas Plastik Sanayii T.A.Ş.	30.00
22) Türkiye Süt Ürünleri A.Ş.	100.00	79) Güneş Sigorta A.Ş.	30.00
23) Kurtalan Çimento Sanayii Tic. A.Ş.	100.00	80) Çorum Yem Fabrikası A.Ş.	30.00
24) Etibank Bankacılık A.O.	100.00	81) ALTEK Elekt. San. Tes.İşl.ve Tic. A.Ş.	30.00
25) HAVAŞ Havaalanları Yer Hiz. A.Ş.	100.00	82) Çelik Halat ve Tel Sanayii A.Ş.	29.28
26) Konya Krom Manyezit Tuğla Sanayii Tic. A.Ş.	100.00	83) MEKTA Ticaret A.Ş.	28.00
27) Yarıncı Porselen Sanayii T.A.Ş.	100.00	84) Çamsan Ağaç Sanayii T.A.Ş.	26.83
28) PETLAS Lastik Sanayii A.Ş.	99.97	85) Çukurova Elektrik A.Ş.	25.45
29) Trakya (Pınarhisar) Çimento San. T.A.Ş.	99.90	86) Toros Ziraat İlaç ve Pazarlama A.Ş.	25.00
30) Sivas Demir Çelik İşletmeleri A.Ş.	99.90	87) SAMAS Sanayii Madenleri A.Ş.	25.00
31) Elazığ Çimento Sanayii T.A.Ş.	99.89	88) Bandırma Yem Fabrikası Ltd. Şti.	24.60
32) Çorum Çimento Sanayii T.A.Ş.	99.85	89) Konya Şeker Fabrikası A.Ş.	24.00
33) Niğde Çimento Sanayii T.A.Ş.	99.84	90) YEMTA A.Ş.	20.00
34) Barın Çimento Sanayii T.A.Ş.	99.79	91) Tat Konserve Sanayii A.Ş.	17.27
35) KÜMAŞ Kültür ve Manyezit İşl. A.Ş.	99.74	92) Pancar Motor Sanayii A.Ş.	16.00
36) Gaziantep Çimento Sanayii T.A.Ş.	99.73	93) Frukto Tarte Meyve Suları San. A.Ş.	15.66
37) Söke Çimento Sanayii T.A.Ş.	99.60	94) Manisa Yem Fabrikası A.Ş.	15.00
38) Afyon Çimento Sanayii T.A.Ş.	99.59	95) Isparta Yem Fabrikası A.Ş.	15.00
39) Ankara Çimento Sanayii T.A.Ş.	99.30	96) Arçelik A.Ş.	15.00
40) ÇINKUR Çinko Kurşun Metal Sanayii A.Ş.	98.80	97) DİTAŞ Doğan Yedek Parça İmalat A.Ş.	14.77
41) Balıkesir Çimento Sanayii T.A.Ş.	98.30	98) ABANA Elektromekanik San. A.Ş.	13.50
42) GİMA Gıda ve İçecek Mad. T.A.Ş.	98.20	99) Şeker Sigorta A.Ş.	13.37
43) NİMSA Niğde Mey. Su. ve Gıda San. A.Ş.	97.80	100) Kayseri Yem Fabrikası A.Ş.	13.33
44) Meysu A.Ş.	96.15	101) Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş.	11.68
45) Gümüşhane Çimento Sanayii T.A.Ş.	95.46	102) Şekerbank T.A.Ş.	10.00
46) ANSAN Ankara Mesrubat Sanayii A.Ş.	88.33	103) Aroma Bursa Meyve Suları San. A.Ş.	9.17
47) KOYTAŞ Köy Tarım Makinaları A.Ş.	85.59	104) Çanakkale Seramik Fabrikaları A.Ş.	5.80
48) T.O.E Türk Otomotiv Endüstrisi A.Ş.	81.35	105) Pınar Entegre Et ve Yem San. A.Ş.	5.76
49) Güneysu A.Ş.	67.31	106) Tamek Gıda Sanayii A.Ş.	5.54
50) Adana Kağıt Torba Sanayii T.A.Ş.	60.00	107) Hektar Ticaret T.A.Ş.	5.47
51) Bursa Soğuk Depoculuk Ltd. Şti.	52.00	108) Layne Bowler Dik Türbin Pomp. A.Ş.	4.17
52) İpragaz A.Ş.	51.00	109) Ankara Halk Ekmek Un Fabrikası A.Ş.	3.79
53) Ray Sigorta A.Ş.	49.65	110) Sivas Yem Fabrikası A.Ş.	3.57
54) ÇEMAŞ Doküm Sanayii A.Ş.	49.65	111) Hascan Gıda Endüstrisi A.Ş.	3.40
55) Ünye Çimento Sanayii T.A.Ş.	49.21	112) ÇESTAŞ Çukurova Elektrik San. A.Ş.	2.29
56) Çaybank A.Ş.	49.00	113) T.İ. Bankası A.Ş.	12.30
57) NETAŞ Northern Elektrik Telekom. A.Ş.	49.00		

TABLO II:

ÖZELLEŞTİRME KAPSAMI ve PROGRAMINDA BULUNAN KURULUŞLAR

	Kapsamdaki	Kapsamdaki	
	Pay (%)	Pay (%)	
1) EBK Et ve Balık Ürünleri A.Ş. (1)	100.00	24) PETKİM Petrokimya Holding A.Ş. (1)	95.86
2) ORUS Orman Ürünleri Sanayi A.Ş. (1)	100.00	25) Petrol Ofisi A.Ş. (1)	93.30
3) SÜMER Holding A.Ş. (1)	100.00	26) Asil Çelik Sanayi ve Ticaret A.Ş.	39.36
4) T. Gemi Sanayii A.Ş.	100.00	27) Ankara Anonim Türk Sigorta Şirketi	34.50 (4)
5) T.Denizcilik İşletmeleri (1)	100.00	28) TUSTAŞ Sınai Tesisler A.Ş. (1)	63.87
6) TURBAN Turizm A.Ş. (1)	100.00	29) ATAKOY Turizm Tesisleri ve Ticaret A.Ş.	58.59
7) Türkiye Selüloz ve Kağıt Fabrikaları (SEKA)	100.00	30) ATAKOY Otelcilik A.Ş.	56.49
8) Türkiye Ziraî Donanım Kurumu	100.00	31) Ereğli Demir Çelik Fabrikaları A.Ş. (1)	51.66 (2)
9) TUGSAŞ Türkiye Gübre Sanayi A.Ş.	100.00	32) DİTAŞ Deniz İşletmeciliği ve Tankerciliği A.Ş.	50.96
10) İGSAŞ İstanbul Gübre Sanayi A.Ş.	100.00	33) Başak Sigorta A.Ş.	50.00 (4)
11) ETAG Etimsuğut Ağaç Sanayi ve Ticaret A.Ş.	100.00	34) GÖNEN Gıda Sanayi A.Ş.	49.00 (3)
12) TUMOSAN Türk Motor Sanayi ve Ticaret A.Ş.	100.00	35) TUMAŞ Türk Müh. Müh. ve Müt. A.Ş.	49.00
13) TAKSAN Takım Tezgahları San. ve Tic. A.Ş.	100.00	36) Oyak Sigorta A.Ş.	26.48 (4)
14) İskenderun Demir Çelik Fab. A.Ş. (İSDEMİR)	99.99	37) Metal Kapak Sanayii A.Ş.	18.66
15) KBI-Karadeniz Bakır İşletmeleri A.Ş. (1)	99.97	38) ATAKOY Marina ve Yat İşletmeleri	15.07
16) ÇİTOSAN T. Çimento ve Toprak San. T.A.Ş. (1)	99.96	39) Toros Gübre ve Kimya Endüstrisi A.Ş.	14.48
17) Deniz Nakliyatı T.A.Ş. (1)	99.92	40) YERTEKS Tekstil San. ve Tic. A.Ş.	10.00
18) TESTAŞ Türkiye Elektronik San. Tic. A.Ş. (1)	99.91 (5)	41) Tofaş Oto Ticaret A.Ş. (1)	5.42
19) KÖYTEKS Yarırm Holding A.Ş. (1)	99.84 (2)	42) MAKSAN Malazya Makina Sanayii A.Ş.	2.50
20) Güven Sigorta T.A.Ş.	99.65 (4)	43) Tofaş Türk Otomobil Fabrikaları A.Ş. (1)	1.95
21) Meybuz A.Ş.	99.57	44) İMSA İstanbul Meşrubat Sanayii A.Ş.	1.01
22) THY Türk Hava Yolları A.Ş. (1)	98.17	45) Aksaray Azmi Milli T.A.Ş.	0.91
23) TUPRAŞ Türkiye Petrol Rafinerileri A.Ş. (1)	96.42	46) ASELSAN A.Ş.	0.27

(1): Bu kuruluşlarda hisse senedi veya tesis ve varlık satışı biçiminde kısmen özelleştirme işlemi gerçekleştirilmiştir.

(2): KÖYTEKS'te % 84.84'ü Özelleştirme İdaresi % 15'i Sümer Holding'e ait toplam % 99.84, ERDEMİR'de ise % 20.35'i Özelleştirme İdaresi, % 5.54'ü Kalkınma Bankası ve % 25.77'si Halk Bankası'na ait toplam % 51.66 oranında kamu payı vardır. Bu payların satış yetkisi, Özelleştirme İdaresi'ne verilmiştir.

(3): Şirketin iflasına ilişkin işlemler sürdürülmektedir.

(4): Ankara Anonim Türk Sigorta Şirketi'ndeki Eubank Madencilik Genel Müdürlüğü'nün % 84.50805 oranındaki hissesi, Başak Sigorta A.Ş.'deki T.C. Ziraat Bankası'nın % 50 oranındaki hissesinin, Oyak Sigorta'daki T. Emlak Bankası'nın % 26.4881 oranındaki hissesinin ve Güven Sigorta T.A.Ş.'deki T. Halk Bankası'nın % 36.65, T. Emlak Bankası'nın % 19, Hazine Müsteşarlığı'nın % 19, T.C. Ziraat Bankası'nın % 15, İller Bankası'nın % 10 oranında olmak üzere toplam % 99.65 oranındaki kamu hisselerinin satış yetkisi Özelleştirme İdaresi'ne verilmiştir.

(5): TESTAŞ Ankara Tesislerinin 11.3.1998 tarihli ÖYK Kararı ile Mikroelektronik Ünitesi olarak kullanılması amacıyla ODTÜ'ye devredilmesiyle şirketin tüm birimleri özelleştirilmiştir.

ÖZELLEŞTİRME KAPSAMINDA YERALAN VARLIKLAR

- 1) Aydın-Yenihisar (Göllüdam) (Üzerinde Eğitim ve Dinlenme Tesis Bulunan Taşınmaz)
- 2) Aydın-Yenihisar (Akköy) (Üzerinde Binalar Bulunan Taşınmaz)
- 3) Denizli-Merkez (Karahayıt) (Üzerinde Sosyal Tesisler Bulunan Taşınmaz)
- 4) İçel-Silişke (Üzerinde Bina ve Tesis İnşaatları Devam Eden Taşınmaz)

TABLO III/A

1998 YILI UYGULAMALARI

SATIŞ/DEVİR İŞLEMİ TAMAMLANAN KURULUŞLAR:

	SÖZLEŞME TARİHİ	SATIŞ/DEVİR BEDELİ		TAHSİLAT TUTARI	
		(TL)	(\$)	(TL)	(\$)
BLOK SATIŞ:					
KURTALAN Çimento (% 100)	9/1/1998	5.916.174.000.000	23.100.000	2.958.087.000.000	14.050.000
ETİBANK Bankacılık A.Ö. (%100)	2/3/1998	35.749.450.000.000	155.500.000	14.298.780.000.000	62.200.000
HAVAS (% 40)	30/3/1998	6.527.577.000.000	27.100.000	2.511.030.800.000	10.840.000
SİVAS DEMİR ÇELİK İŞLETMELERİ (%99,9)	24/4/1998	1.648.776.250.000	6.655.000	30.023.250.000	323.000
KONYA KROM MAN. TUĞLA SAN. TİC. A.Ş.	5/6/1998	10.490.018.000.000	40.700.000	2.522.504.500.000	10.175.000
YARIMCA PORSELEN SAN. TİC. A.Ş.	9/7/1998	8.193.215.000.000	30.500.000	2.048.203.750.000	7.625.000
Blok Satış Toplamı		68.525.210.250.000	238.555.000	24.618.729.300.000	105.213.000
HALKA ARZ:					
İŞ BANKASI (C)	13/5/1998	59.826.613.600.000	238.886.015	59.826.613.600.000	236.479.147
Halka Arz Toplamı		59.826.613.600.000	238.886.015	59.826.613.600.000	236.479.147
ULUSLARARASI HALKA ARZ:					
İŞ BANKASI (C)	13/5/1998	97.418.944.480.000	388.991.153	97.418.944.480.000	388.991.153
Uluslararası Halka Arz Toplamı		97.418.944.480.000	388.991.153	97.418.944.480.000	388.991.153
TESİS ve VARLIK SATIŞ veya DEVİRİ:					
SEK Yemice Süt Toplama Merkezi	6/2/1998	1.800.000.000	17.410	3.800.000.000	17.410
KOYTEKS - 84 Makina	Şubat 1998	6.053.000.000	27.380	"	"
POAŞ - Pin Reis Tankeri ve Yedekleri	18/2/1998	64.343.010.180	284.981	"	"
ORÜS Şavşac İşletmesi	27/2/1998	35.581.800.000	155.000	35.581.800.000	155.000
SÜMER HOLD. Denizli Pamuklu İşletmesi	2/3/1998	1.641.640.000.000	7.150.000	320.677.000.000	3.575.000
POAŞ - Boray Tankeri	3/3/1998	172.785.000.000	750.000	"	"
TÜSTAŞ - I Gayrimenkul	12/3/1998	600.000.000.000	2.562.241	"	"
ORÜS Bolu Empronyeleme Tesisi	19/3/1998	50.013.330.000	211.000	26.310.330.000	111.000
KBI - I Taşınmaz	19/3/1998	1.000.000.000	4.239	"	"
ORÜS Arhavi İşletmesi	25/3/1998	694.608.000.000	2.900.000	345.636.500.000	1.450.000
TDI - Rumelifeneri Yolcu Gemisi	30/3/1998	24.027.000.000	100.000	10.924.245.609	50.000
TDI - Halisioğlu Motoru	30/3/1998	12.013.500.000	50.000	5.462.122.750	25.000
SÜMER HOLD. - Bursa Merinos Yünlü İşl. 2 An	15/4/1998	300.000.000.000	1.225.991	300.000.000.000	1.225.991
SÜMER HOLD. Kahramanmaraş Pamuklu San. I	4/5/1998	749.430.000.000	3.000.000	374.715.000.000	1.500.000
SÜMER HOLD. Soda Sanayii A.Ş.	4/5/1998	1.373.955.000.000	5.500.000	1.373.955.000.000	5.500.000
SÜMER HOLD. Afyon Sincanlı Yap. Tif. İşl.	20/5/1998	307.811.900.000	1.210.000	207.019.183.800	707.100
SÜMER HOLD. Salihli Palamut ve Valesiz İşl.	29/5/1998	387.616.320.000	1.508.000	193.808.160.000	754.000
TDI - Giresun Menkul	Mayıs 1998	177.819.250.000	711.277	75.497.736.417	281.044
TDI - Kopa Menkul	Mayıs 1998	418.574.750.000	1.674.299	180.106.261.075	666.443
TDI - Ordu Menkul	Mayıs 1998	11.754.000.000	47.016	5.051.986.240	18.306
TDI Rize Menkul	Mayıs 1998	25.715.250.000	102.361	"	"
TDI - Sinop Menkul	Mayıs 1998	10.325.500.000	41.302	4.438.009.543	16.521
TDI - Tekirdağ Menkul	Mayıs 1998	186.717.250.000	746.869	199.951.768.700	746.869
SEK Giresun Süt ve Mamülleri İşletmesi	5/6/1998	170.025.000.000	662.865	170.025.000.000	662.865
KBI - 22 Adet Gayrimenkul	9/7/1998	16.343.600.000	61.134	"	"
DENİZ NAKLIYATI - Üsküdar Binası	30/7/1998	4.397.575.000.000	16.250.000	2.198.787.500.000	8.125.000
TDI - Antalya Limanı	31/8/1998	8.043.150.000.000	29.000.000	1.608.630.000.000	5.800.000
Mannetman-Sümerbank Boru End. T.A.Ş.	11/9/1998	3.018.510.000.000	11.000.000	2.058.075.000.000	7.500.000
Tesis ve Varlık Satış veya Devri Toplamı		22.901.187.460.180	86.953.865	10.198.452.604.134	38.888.049
İMKB'DE HİSSE SATIŞI					
PINAR Entegre Et ve Yem Sanayii A.Ş.	2/7/1998	564.105.600.000	2.122.293	564.046.368.912	2.122.071
İMKB'de Satış Toplamı		564.105.600.000	2.122.293	564.046.368.912	2.122.071
TOPLAM		249.236.061.390.180	1.005.508.327	192.526.786.353.046	771.693.421

* Satış geliri şirket tarafından tahsil edilmiştir.

1998 YILI UYGULAMALARI -devam

SATIŞ / DEVİR ONAY ALINAN ve SÖZLEŞME İMZA AŞAMASINDA OLAN KURULUŞLAR:

	ONAY TARİHİ	SATIŞ / DEVİR TUTARI	
		(TL)	(\$)
KBI - Murgul İşletmesi 94 Adet Gayrimenkul	22/5/1998	8.767.325.000	34.745
KBI - Murgul İşletmesi 142 Adet Gayrimenkul	29/6/1998	12.491.930.000	46.997
TDI- Trabzon Limanı	15/7/1998	6.583.395.000.000	24.500.000
POAŞ (% 51)	15/7/1998	311.703.600.000.000	1.160.000.000
ORÜS - 79 Adet Gayrimenkul	22/7/1998	174.527.369.230	648.126
ORÜS - Borçka İşletmesi	13/8/1998	231.727.000.000	350.000
ORÜS - Artvin İşletmesi	25/8/1998	554.740.000.000	2.000.000
TOPLAM		319.269.248.624.280	1.188.079.869
1998 YILI UYGULAMALARI GENEL TOPLAMI		568.501.790.014.460	2.193.588.196
GSM HATLARI LİSANS DEVİR TUTARI			1.000.000.000
1998 YILI UYGULAMALARI GENEL TOPLAMI			3.193.588.196

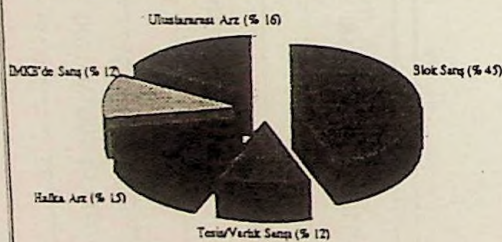
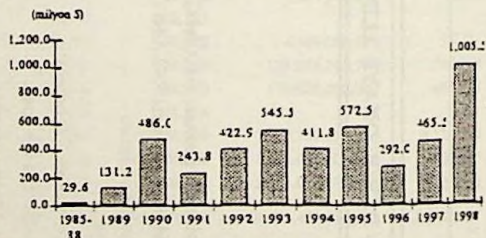
TABLO IV:

1986 - 1998 DÖNEMİ GERÇEKLEŞTİRİLEN ÖZELLEŞTİRME İŞLEMLERİ

	1986-1996 (TL)	1997 (TL)	1998 (TL)	TOPLAM (TL)
- Blok Satış	39.620.425.290.164	34.605.911.000.000	58.525.210.250.000	142.751.546.540.164
- Tesis/Varlık Satışı	13.845.364.085.426	34.194.974.192.377	22.901.187.460.180	70.941.525.737.983
- Halka Arz	1.436.792.025.450	0	59.826.613.600.000	61.263.405.625.450
- Uluslararası Kurumsal Arz	6.682.308.600.000	0	97.418.944.480.000	104.101.253.080.000
- IMKB'de Satış	4.978.596.383.671	0	564.105.600.000	5.542.501.983.671
- Yarım Kalmış Tesis Satışı	29.113.331.475	321.050.000.000	0	350.163.331.475
TOPLAM	66.592.399.716.186	69.121.935.192.377	249.236.061.390.180	384.950.396.298.743
	1986-1996 (\$)	1997 (\$)	1998 (\$)	TOPLAM (\$)
- Blok Satış	1.492.940.286	251.150.000	288.555.000	2.032.645.286
- Tesis/Varlık Satışı	294.460.949	212.557.477	36.953.865	593.972.291
- Halka Arz	433.197.263	0	238.886.015	672.083.278
- Uluslararası Kurumsal Arz	330.000.000	0	388.991.153	718.991.153
- IMKB'de Satış	524.465.471	0	2.122.293	526.587.764
- Yarım Kalmış Tesis Satışı	2.291.514	1.810.488	0	4.102.002
TOPLAM	3.077.355.483	465.517.965	1.005.508.327	4.548.381.775

* 1995 uygulamalarına METAS'ın rehinli hisse satış olan 57.900.000 \$ dahil değildir.

* (Tablolarda yer alan rakamlar, ilgili yılda gerçekleştirilen uygulama tutarlarını gösteren satış miktarıdır. Bir bölümü vadeli satış biçiminde gerçekleştirilen bu uygulamalara ilişkin net giriş tutarları, dönemler itibarıyla TABLO V/A ve TABLO V/B'de gösterilmektedir.)

YÖNTEMLER İTİBARIYLA
ÖZELLEŞTİRME İŞLEMLERİYILLAR İTİBARIYLA
ÖZELLEŞTİRME İŞLEMLERİ

III. BÖLÜM

ÖZELLEŞTİRME SONUÇLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ VE ÖZELLEŞTİRMeye KARŞI SENDİKAL TEPKİNİN GELİŞTİRİLMESİ

- I. ÖZELLEŞTİRMENİN TOPLUMSAL ETKİLERİ**
- II. ÖZELLEŞTİRMENİN EKONOMİK ETKİLERİ:
BAZI SEKTÖRLERDEN ÖRNEKLER**
- III. ÖZELLEŞTİRMENİN SENDİKALAR AÇISINDAN
EKONOMİK VE TOPLUMSAL ETKİLERİNİN
ARAŞTIRILMASI**

I- ÖZELLEŞTİRMENİN TOPLUMSAL ETKİLERİ

1. Genel Olarak

1984 sonrasının ekonomik kararları doğrultusunda ve aynı zamanda siyasi bir tercih olarak ülke gündemine getirilen ve yerleştirilen özelleştirme, başta özelleştirilen kamu kuruluşlarında çalışanlar olmak üzere, dar ve sabit gelirli geniş halk kesimlerini ve toplumun tümünü etkilemekte ve çok yönlü sonuçlar getirmektedir.

Sıradan bir ekonomik işleyiş değil, geniş bir sosyal yansımayı beraberinde getiren özelleştirmenin toplumsal etkileri, her geçen gün olumsuzlaşan sonuçlarla ortaya çıkmaktadır. Bu sonuçlar, işsizlik, sendikasılaştırma, çalışma koşullarının ağırlaşması, fiyat kartellerinin oluşması, kamu kaynaklarının yok edilmesi, devletin daha çok borçlanması, her türlü ekonomik ve sosyal hakkın tehdit altına sokulması, eğitim ve sağlık hizmetlerinin gerilemesi ve pahalılaşması şeklinde olumsuz bir gelişme göstermektedir.

Bugün geline nokta çalışanların iş güvencesi, çalışma koşulları, ücretler, sendikal hak ve özgürlükler ve kazanılmış haklar açısından olduğu kadar, toplumun genel çıkarı ve hatta ulusal savunmamız açısından da özelleştirme uygulamaları büyük önem kazanmış durumdadır.

Yukarıda sıralanan sonuçlar, bir başka ifadeyle olumsuzluklar, özelleştirmeye yaşanan doğrudan sonuçlardır. Bu noktada özelleştirmenin, son on yıldır artan bir yoğunluk ve hızda yaşanan, bütün faaliyetlerin rekabete bağlandığı, "sosyal" diye bir kavramın gündeme bile getirilmediği ve toplumsal değerlerin tümünün sermaye açısından tanımlandığı küreselleşme sürecinin getirdiği olgulardan biri olduğu dikkate alındığında, toplumsal etkilerin önemi daha da iyi anlaşılmaktadır.

Bu başlık altında özelleştirmenin toplumsal etkileri, "toplum" ve "çalışanlar" açısından olmak üzere iki ana grupta ele alınmaktadır. Etkiler veya daha doğru bir anlatımla olumsuzluklar, belirli bir öncelik sırası temelinde sıralanmaktadır. Ancak sözkonusu olumsuzlukları sağlıklı bir şekilde değerlendirebilmek açısından öncelikle KİT'lerin ülkemizdeki toplumsal işlev ve katkılarına yer verilmekte, hemen ardından özelleştirmenin "sözde" kalan sosyal amaçlarına değinilmektedir.

a. KİT'lerin Toplumsal İşlev ve Katkıları

Özelleştirmeye konu olan Kamu İktisadi Teşebbüsleri Türkiye'nin tarihsel koşullarında doğmuş, ekonomik kalkınmanın lokomotifliği olmuş, kuruldukları yıllarda en modern, en verimli ve teknolojik düzeyi en ileri işletmeler olarak çalışmışlardır.

Ülkemizdeki KİT deneyimi, ekonomik katkılarının yanı sıra, KİT'lerin toplumsal fayda amacıyla da kurulmuş olmaları nedeniyle de özel bir önem taşımaktadır. Ulusal Kurtuluş Savaşı'nın kazanılmasının ardından, siyasal alanda kazanılan bağımsızlığın ekonomik ve toplumsal alanda kalkınma ile korunabileceği gerçeğinden hareketle, bu alanda bilinçli bir politika izlenmiştir.

Ekonominin tüm sektörlerinde öncü kuruluşlar olarak doğan KİT'ler, sanayinin ülke geneline yayılması, ara malı ve üretim malı üretimindeki boşluğun ve gecikmenin kapatılması, istihdam yaratılması, bölgesel kalkınma, gelir dağılımı, sosyal adaleti sağlama, devlete kaynak yaratma ve belli sektörlerin desteklenmesi vb. çok yönlü yaşamsal roller üstlenmişlerdir. KİT'ler, işgücünün üretim sürecinde eğitimi, zorunlu tüketim mallarının üretimi, çağdaş yaşam olanaklarının yurt düzeyinde yaygınlaştırılması, beslenme, konut, toplu taşıma, stratejik doğal kaynakların değerlendirilmesi ve yurt savunması gibi

alanlarda, farklı derecelerde tüm toplum kesimlerine yararlar sağlamışlardır.

KİT'lerin toplumsal amaç ve rolleri arasında, Anayasa'da tanımlanmış bulunan "Sosyal Devlet" anlayışından hareketle, bölgeler arasında dengelerin kurulması, ülkenin tüm bölgelerine belli hizmetlerin gitmesi anlamında "sosyal adaleti" sağlama öncelikli yer almaktadır.

KİT'ler, ülkemizde temel sanayileri kuran girişimler olmalarının yanısıra, çağdaş sosyal hak ve özgürlüklerin gelişmesi, iş ve işçi sorunlarının, sendikal ilişkilerin güçlendirilmesi yoluyla çözüme kavuşturulması, dolayısıyla ekonomide kurumsal endüstriyel ilişkiler düzeninin oluşturulmasına öncü ve örnek olmuşlardır. KİT'ler endüstri ilişkileri sistemimizde, çağdaş hak ve özgürlüklerin kullanımına tam anlamıyla olmasa da en yakın sayılabilecek kuruluşlardır. KİT'lerde sendikasız işçi çalıştırılması, sosyal güvenlikten uzak istihdam, ağır şartlarda kadın ve çocuk emeğinin istismar edilmesi gibi çağdışı uygulamalar bulunmamaktadır.

KİT'lerin çok önemli olan toplumsal işlevlerinin bir diğer yönünü, sağlık ve eğitim hizmetleri oluşturmaktadır. KİT'ler, eğitim ve sağlık sistemimizin kurulup gelişmesinde de öncü kuruluşlar olmuşlardır.

b. Özelleştirmenin "Sözde" Sosyal Amaçları

1970'lerin ilk yarısında yaşanmaya başlayan ekonomik krizden çıkışın bir formülü olarak gündeme getirilen yeni liberal ekonomi politikaları kapsamında 1980'lerde yaygınlaştırılmaya başlayan özelleştirme düşünce ve uygulamalarının esas hedefi, dünya geneline ulaşan biçimde sermayeye kaynak aktarmadır.

Bugün ülke ekonomisinin sorunlarının çözümünde "mucizevi" kurtuluş reçetesi olarak gösterilmek istenen

özelleştirme her derde deva bir ilaç gibi sunulmaktadır. Buna göre, özelleştirme: verimlilik, etkinlik, tam rekabet, tekelleşmeyi ortadan kaldırmak, sermaye piyasasını geliştirmek, kamu finansman açıklarını azaltmak, enflasyonu düşürmek, büyümeyi hızlandırmak, yapısal dengesizlikleri düzeltmek, devleti küçültmek aslı fonksiyonlarına döndürmek, sermayeyi tabana yaymak, gelir dağılımını iyileştirmek gibi yanıtıcı veya gerçeğin tam tersini gösteren bir vitrinle sunulmaktadır.

Özelleştirmenin Türkiye uygulaması da, daha önce görüldüğü gibi, mülkiyetin ve sermayenin tabana yayılma masalının gerçek dışılığını somut uygulamalar çerçevesinde göstermektedir. Bu arada, kamu kuruluşlarının çalışanlara satılması yada devredilmesi şeklindeki bazı uygulamalar da, esasında işletme yada işletmelerin çalışanlarca yönetilmesinin değil, siyasi iktidarın özelleştirmeye karşı toplumsal muhalefeti kırmak düşüncesinin bir aracı olmaktadır. Burada asıl amaç, uygulamaların sorumluluğuna sendikaları katma ve sendikal tepkiyi törpülemektir.

2. Özelleştirmenin Topluma Genel Etkileri

Özelleştirme, toplumsal yaşantıyı bütün yönleriyle etkileyen bir süreçtir. Yanlış varsayımlara, gerçek dışı saptamalara ve ideolojik önyargılara dayanan, ülke sorunlarının çözümünde tek yol olarak sunulduğu için doğru seçenekler oluşturulmasını önleyen özelleştirme, uygulamadaki başarısızlıkları nedeniyle toplumun önüne yeni sorunlar çıkarmaya da aday gözükmektedir.

Özelleştirme, toplumu herşeyden önce tüketici olarak doğrudan etkilemektedir. Karlılık ilkesine göre çalışan ve tek hedefi kâr maksimizasyonu olan teşebbüsün ortaya çıkardığı ekonomik ve toplumsal sonuç, daha yüksek maliyet dolayısıyla, daha yüksek fiyat olmaktadır. Genelde ve Türkiye özelinde olduğu gibi, özellikle kar eden işletmelerin öncelikle

satıldığı dikkate alındığında bu sonucun önemi daha da vurgulu olmaktadır.

Türkiye’de bugüne kadarki özelleştirme uygulamalarının fiyat kartellerinin oluşması ve temel mal ve hizmet fiyatlarının yükselmesi şeklindeki sonucu, ekonomik etkileri yanında aynı zamanda topluca yoksullaştırmayı getirdiğinden sosyal yönü de ağır basmaktadır.

Özelleştirmeye sadece KİT’lerin değil prim karşılığında alınan sosyal güvenlik haklarının, eğitim ve sağlık gibi karşılıksız olması gereken temel devlet hizmetlerinin saldırı hedefi yapıldığı, bunun, anılan hizmetlerin fiyatlandırılması ve gerilemesinden başka bir sonuç getirmediği dikkate alındığında, özelleştirme aracılığıyla sosyal devletin tahribinin amaçlandığı şüphesizdir. Oysa 1961 Anayasası’nın gerekçesinde belirtildiği üzere “Sosyal zihniyetin, yalnız kişilerin refah ve mutluluğu için bir güvence değil, aynı zamanda toplum hayatının geleceği bakımından da demokrasinin en şaşmaz garantisi” olduğu dikkate alındığında, konunun uzun süredir aşındırılmaya çalışılan sosyal devlete yönelik yeni bir saldırı olarak ele alınması gereği anlaşılmaktadır.

TÜRK-İŞ’in 1993 tarihli “Özelleştirme Raporu”nun Uluslararası Sendikacılık ve Özelleştirme başlığı altında yer verilen Uluslararası Kamu Görevlileri Federasyonu (PSI) tarafından yapılan aşağıdaki değerlendirme dikkat çekicidir:

“PSI’ye göre, kapitalist bir sistemde kâr gayesi, sosyal çıkarları görmezden gelen, dar özel çıkarları ön planda olan bir yapı yaratır. Kârlılık, sosyal bir kategori değildir. Uyuşturucu üretimi ve ticareti de çok kârlı olabilir; özel karların azamileştirilmesi ile sosyal yararın azamileştirilmesi arasında zorunlu bir ilişki yoktur. Bir özel şirket için kârlı olan, toplum için yararlı olmayabilir”.

Özelleştirme, toplumun bireylerini ikinci olarak vatandaş kimliğiyle etkilemektedir. Aslında, küreselleşme süreci ile sadece sermaye ulus ötesi bir nitelik kazanmakta iken, ulus-devlet sınırlanmaya, sosyal niteliği ortadan kaldırılmaya ve dışarıdan müdahaleye açık hale getirilmeye çalışılmaktadır.

Bu çabaların bir aracı ise, 1995'ten bu yana tam bir gizlilik içinde görüşülmesi nedeniyle gündeme gecikmeli olarak getirilen Çok Taraflı Yatırım Anlaşması (MAI)'dir. OECD içinde sürdürülen tartışmalar doğrultusunda çok uluslu ve ulus ötesi sermayenin çıkarlarını ve haklarını koruyan bir içeriği bulunan MAI, ulus-devletin elini kolunu bağlamakta ve onu yalnızca bir seyirci konumuna indirgemektedir.

Ulus-devleti zayıflatmanın ve ulusal, güçlü ve demokratik devletin ana dayanağını oluşturan sosyal devleti yok etmenin, bir aracı olduğu kadar, ulusötesi sermaye hakimiyetinin en önemli aracı da olan özelleştirme ile MAI'nin kesişimi elbetteki bir rastlantı değildir.

Bu koşullarda, MAI ile birlikte elektrik santrallerinin, enerji dağıtım tesislerinin madenlerin, rafinerisinden dağıtımına, petrokimya sektörüne kadar petrolün ve son olarak da telekomünikasyonun özelleştirilmesi gündemini yaşadığımız şu günlerde, ulusal ekonomimizin ötesinde, ulusal savunmamız, ulusal bağımsızlık ve bütünlüğümüzün farklı anlam ve boyutta bir darbe alacağı açıktır.

3- Özelleştirmenin Çalışanlara Etkileri ve Sonuçları

Özelleştirmenin çalışanlar üzerindeki etkileri, tüm ülkeler açısından benzer özellikler göstermekle birlikte, Türkiye gibi sendikal hak ve özgürlüklerin ciddi engellerle karşılaştığı, işsizliğin ağırlaştığı, iş güvencesinin bulunmadığı gelişmekte olan ülkelerde toplumsal tahribat, çok daha derin olarak yaşanmaktadır ve yaşanacaktır.

PSI'nın uluslararası düzeyde yapmış olduğu bir araştırma, bütün ülkelerde, özelleştirme sonucunda aşağıdaki gelişmelerin olduğunu göstermiştir:

- Özelleştirme ile sendikaların bağlamış oldukları toplu sözleşme hakları ve yönetime katılma hakları zayıflamıştır.

- Özelleştirme sonucunda, özelleştirilen hizmetlerdeki yeni işverenler, toplu sözleşme yerine bireysel sözleşmeler yoluna gitmişlerdir.

- Özelleştirme sonucunda sendikalar zayıflamıştır.

- Özelleştirme sonucunda ücret düzeyleri düşmüş, çalışma saatleri artmıştır.

-Özelleştirme sonucunda parça başı ödeme, ücret dondurmaları, yeni iş değerlendirme sistemleri getirilmiştir.

- Özelleştirme sonucunda işten çıkartmalar olmuştur.

- Özelleştirme sonucunda üst düzey yöneticiler gelirlerini arttırmıştır.

- Özelleştirme sonucunda sendikaların işyerlerindeki imkanları kısıtlanmıştır.

- Özelleştirme sonucunda sendikaların işletmeye ilişkin bilgilenme imkanları ortadan kaldırılmıştır.

- Özelleştirme sonucunda sendika temsilcileri ve sendika aktivistleri ayırıcı uygulamalarla karşılaşmıştır" (TÜRK-İŞ *Özelleştirme Raporu*, 1993, s.14).

Aşağıda, özelleştirmenin çalışanlar üzerindeki etkileri, ayrıntılı olarak ele alınmakta ve getirdiği yıkıcı sonuçlar biri ulusal diğeri uluslararası düzlemde olmak üzere iki ayrı uygulama açısından değerlendirilmektedir.

a. İşten Çıkarmalar ve İşsizlik

Özelleştirmeye işçiler açısından yaşanan ilk ve önemli doğrudan sonuç, hemen tüm örneklerde görüldüğü gibi, işten çıkarmalar ve beraberinde "işsizlik" olmuştur.

Özelleştirmeye, Konfederasyonumuz üyesi sendikaların örgütlü bulundukları kamu kuruluşlarında 1998 Eylül ayı itibarıyla 15.219 işçi işten çıkarılmışken, işten atılma oranı ortalama yüzde 81.7 olarak tespit edilmiştir. Sendikalardan gönderilen ve "sendikalı" işçileri içeren bu rakamlar, araştırma kapsamında yer alan çeşitli kuruluşlar itibarıyla ele alındığında; Sümerbank'ın 13 işletmesinde çalışan 4377 işçinin ve Havaş'ta çalışan 2150 işçinin tamamının, yani yüzde 100'ünün işten çıkartıldığını göstermektedir.

İşten çıkarmalara ilişkin bilgi ve rakamlar, bölümün sonunda "Özelleştirme Sonrası İşten Çıkarmalar" başlıklı tabloda yer almaktadır. Özelleştirmeye yaşanan işten çıkarmaların istihdamda yarattığı daralma, ülkemizin en önemli toplumsal sorunlarının başında gelen işsizliği pekiştirmektedir. İşsizlik sigortası ve iş güvencesinin olmayışının elele gitmesi ise sorunun boyutlarını daha derinleştiren bir rol oynamaktadır. Söz konusu süreç, sendikaların gücünün sınırlandırılması, buna karşılık sermayenin hareket alanının güçlenmesi ve genişlemesi şeklinde gerçekleşmektedir.

Özelleştirmeye yaşanan işsizliğe koşut olarak sendikal gücün zayıflaması, hemen yukarıda yer verilen PSI araştırmasında belirtildiği üzere tüm ülkelerde görülen ortak bir sonuçtur.

Özelleştirmenin istihdam bağlamındaki etkisi özelleştirme sonrası işten çıkarmalarla sınırlı kalmamaktadır. Özelleştirme gerçekleştikten sonra bazı uygulamalarda özel sektör işverenin çalışanların kadrosunu değiştirme davranışı sonucunda işçi devri (işe giriş ve çıkış hareketleri) yükselmekte, memur statüsünde çalışanların statüleri değişmektedir. Özelleştirme öncesinde "aşırı istihdam" gerekçesiyle gerçekleştirilen erken emeklilik, iş hukukumuzda göre verilmesi gereken tazminatlara ek olarak, ayrıca işten ayrılmaya özendirici tazminat verilmesi şeklindeki uygulamalar da mevcut istihdamı daraltan diğer faktörler olmuştur.

Özelleştirme baskısı sonucunda yaşanan bir diğer dikkat çekici gelişme, KİT'lerde işçiler arasında görülen yer değiştirmelerdir. Bu şekilde 1997'nin ilk yarısı itibariyle 2461 işçinin yer değiştirdiği tesbit edilmiştir (Petrol-İş, *Özelleştirme Kimin İçin?*, 1997,s.20).

b. Sendikasılaştırma

Özelleştirmeyle işçiler açısından yaşanan ikinci olumsuzluk "sendikasılaştırmadır". Sendikasılaştırma, özelleştirmenin gerçek "arka planı"nda ki öncelikli amaçlardan biri durumundadır ve bu Türkiye açısından çok net bir görünüm sergilemektedir. Özelleştirme aracılığıyla sendikasılaştırma, nicelik ve nitelik olmak üzere iki yönden önem taşımaktadır. Nicelik yönü, özelleştirmeye bağlı işten çıkarmalar nedeniyle, sendika üye sayısında azalma, dolayısıyla sendikalaşma yoğunluğunda düşüştür.

Bugüne değin uygulamalar itibariyle özelleştirme sonrası ortalama yüzde 38'e düştüğü tespit edilen sendikalılık oranı, özelleştirmenin sendikasılaştırma üzerindeki olumsuz etkisinin çarpıcı bir ifadesidir. Özelleştirilen kuruluşlara göre sendikalaşma oranları ORÜS'de yüzde 43.5'e; ÇEAŞ'ta yüzde 64'e; AKTAŞ Elektrikte yüzde 15'e; Kayseri Elektrikte yüzde 34'e; HAVAŞ'ta yüzde 9.6'ya ve sendika üyeliğinde direnilen PETLAS'ta yüzde 91.8'e düşmüştür. (Petrol-İş s.21).

Nitelik yönü ise, sendikalı işçi sayısının azalmasına paralel olarak sendikaların gücünün zayıflamasına yol açıcı ve başta örgütlenme olmak üzere faaliyetlerine engel getirici sonuçların tümüdür. Ülkemizde, sendikal örgütlülüğün zaten sınırlı bir alanı kapsadığı ve bu sınırlı alanda büyük oranda KİT'lerin bulunduğu, hatta bu özellikleriyle kamunun özel kesime öncü ve örnek olduğu dikkate alındığında, özelleştirme sonucu sendikasılaştırma ciddi olarak üzerinde durulması gereken bir sonuç durumundadır.

Esasen bu sonuç, özelleştirme aracılığıyla sermayeye kaynak aktarımının daha kolay yapılabilmesine olanak sağlamak amacıyla, çalışanların kazanımlarının törpülenmesini hedeflemekte ve bunun için başta sendikal örgütlülük gücünün zayıflatılması ve giderek ortadan kaldırılması biçimini almaktadır.

Özelleştirme aracılığıyla sendikasızlaştırma sonucunun gerçekleşmesinde etkili olan bir uygulama, "sözleşmeli personel statüsünde" çalıştırmadır. Geçici ve kendine özgü işlerde uygulanması gereken bu şekildeki istihdamın (ki, 3308 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameyle sendika haklarından yararlanmaları kesin olarak yasaklanmıştır) 1985 yılı sonrasında yaygınlaşarak süregitmesi, sendikasızlaştırmaya geniş olanaklar sağlamıştır. Bu arada, re'sen emeklilik uygulamaları da sendikaları geriletmeyi hedefleyen politikaların sonuçları olarak mutlaka belirtilmelidir.

c. Toplu İş Sözleşmelerinde Değişiklik

Endüstri ilişkilerinin temel yapılarından birini oluşturan toplu iş sözleşmeleri, özelleştirme uygulamalarından kapsam ve içerik olmak üzere iki şekilde etkilenmektedir.

Bir defa, özelleştirmeyle işten çıkarmalar ve sendikalı işçi sayısındaki azalma ölçüsünde toplu iş sözleşmelerinin kapsamı da daralmaktadır. Bir başka ifadeyle, sendikalar özelleştirmeyle, işten çıkarmalar ve sözleşme kapsamında daralmayı bir arada yaşamaktadır. Bu bir aradalık, aynı zamanda toplu sözleşme yetkisini de tehlikeye sokmaktadır. Örneğin özelleştirilen KİT'lerde sendika yetkisinin yüzde 50'sinin üzerinde olanı yalnızca Petlas'tır (Petrol-İş, s.21). Diğerlerinde sendikal örgütlülük oranı %50'nin altındadır. Toplu iş sözleşmelerinde kapsam daralmasına yol açan faktörlerden bir diğeri, sözleşmeli personel, kapsam dışı personel, çırak, stajyer, öğrenci, özel güvenlik görevlisi, part-time istihdam gibi çalıştırma biçimleridir.

İkinci önemli sonuç, kamu kesiminde çok sayıda işçiyi kapsayan işletme toplu iş sözleşmelerinden işyeri toplu iş sözleşmelerine doğru kayıştır.

Özelleştirmenin toplu iş sözleşmelerinde yarattığı önemli sonuçlardan biri de içerik itibariyledir. Tek amacı kar maksimizasyonu olan özel sektör işvereni için, çalışanların her türlü kazanımı bir engel olarak görülmekte, dolayısıyla özelleştirme sonucu bu kazanımları geriletme çabası ön plana çıkmaktadır. Bu çaba, TÜRK-İŞ'in kamu kesiminde yürüttüğü toplu iş sözleşme görüşmelerinde özellikle son dönemlerde somut olarak yaşanmaktadır.

Böylesi koşullarda işçiler açısından ön plana çıkan ise, iş güvencesidir. İş güvencesi önem ve önceliği konusunda sendikalar olarak gösterilen çabaların yanında, TÜRK-İŞ'in 1993 yılı kamu kesimi toplu iş sözleşmelerinde, 7 aylık süreyi kapsayan bir müzakere süreci sonunda hükümet ile 11 Ağustos 1993 günü yaptığı protokolde, "İş Güvencesi" başlığı altında eklenen madde önemli bir adımı oluşturmuştur. Söz konusu madde, kamu kesiminde işçilerin işten atılmasını belli kurallara bağlarken, kurallara aykırı davranılması halinde işvereni, yasalardan ve toplu iş sözleşmelerden doğan hakları dışında 7 aylık çıplak ücreti tutarında ek bir tazminata hükmetmektedir (TÜRK-İŞ 17. Genel Kurul Çalışma Raporu 1993-1995, s.234-235).

d. Ücretlerde Düşüş ve Bazı Etkenleri

Özelleştirmeye özel sektör işvereni için belirleyici olan maliyetleri düşürme, bunu da öncelikle ücretleri azaltma yoluyla gerçekleştirmektedir. Bu yaklaşımla yapılan uygulamaların bir sonucu olarak ücretler düşürülmektedir. Dünyanın pek çok ülkesinde olduğu gibi ülkemizde de kamunun, istihdam, sendikal haklar yanında ücretler bakımından da özel sektöre örnek teşkil ettiği ve düzenleyici olduğu dikkate alındığında,

özelleştirmeye ücret azalmalarının etkilerinin geniş kapsamlı düşünülmesi gerekliliği kaçınılmazdır.

Özelleştirmeye yaşanan ücret azalmalarının en belirgin şekilde görüldüğü uygulama "taşeronlaşma" bir başka ifadeyle, taşeron biçimiyle özelleştirmedir. Kamu harcamalarının kısılması ve KİT'lerin özelleştirilmesine paralel olarak kamu sektöründe ve belediyelerde yaygın bir şekilde önce hizmet sektöründe başlayan taşeronlaşma, giderek doğrudan üretim işyerlerinde yaygın bir şekilde uygulanmaktadır (TÜRK-İŞ Yıllığı, I.Cilt s.57).

İşgücü maliyetlerini azaltmak, diğer taraftan da sendikasızlaştırarak özelleştirmeyi kolaylaştırmak amacıyla yapılan taşeronlaşmayla, zaten düşük olan ücretler daha da düşürülmektedir. Taşeronlaşma altında uygulanan özelleştirme sonucunda ücretler düşürülürken, kadrolu işçiler taşeron çalışanlar ile karşı karşıya getirilmekte, sendikal örgütlenme de aşındırılmaya çalışılmaktadır.

Ücretleri düşürme uygulamalarının beslediği bir diğer olgu da kaçak işçi çalıştırma'dır. Başka bir biçimde ifade etmek gerekirse, kaçak ve kayıtdışı işçi çalıştırılması, özelleştirme sonucu ne tür güvencesiz ve haklardan yoksun bir istihdama gidileceğinin işaretleridir.

Özelleştirmenin de yol açmasıyla ücretler konusunda gündeme getirilen başka bir konu, verimliliğe ya da performansa dayalı ücret sistemleridir. Bilindiği gibi ülkemizde verimliliğe dayalı ücret sistemleri uygulansa da, bunlar dar bir alanı kapsamakta, yaygın olarak zamana göre ücret sistemleri kullanılmaktadır. Sağlam bir sosyal alt yapı temelinde şekillenebilen, uygulama öncesi ve sonrası yoğun dikkat ve titizlik gerektiren verimliliğe dayalı sistemlerin mevcut sınırlı uygulamasında da işçiler açısından istenilen başarının elde edildiğini söylemek mümkün değildir.

Sendikacılık hareketi içinde, bu sistemlerin işçileri doğal olmayan ya da güvenlik ve sağlığa tehlikeli bile olabilecek bir hızla çalışmaya mecbur ettiği ve bir işçiyi bir başkasıyla rekabete sokarak işçilere zararlı olduğu yönünde güçlü savlar ileri sürülmektedir (ILO, Toplu Pazarlık, TÜRK-İŞ Yayını, Ankara: 1995, s.30). Özelleştirme ile bu olumsuzluğun çok daha arttığı aşiktır.

Bu arada konuya açıklık getirmek amacıyla bir işveren üst örgütü olan Kamu-İş'in Mart 1998 tarihli Haber Bülteninde performans dayalı ücret sistemleri ile ilgili aşağıdaki ifadeye yer verilebilir:

"Performansa dayalı ücret sisteminin uygulanmasında sorun çıkaran bir husus yüksek enflasyondur. Ülkemizde olduğu gibi yüksek enflasyon oranına sahip ülkelerde, ücret artışlarının performansa göre mi, enflasyona göre mi yapılacağı konusu sorun yaratmaktadır. İşçi sendikalarının performansa dayalı ücret sistemlerine karşı çıkmaları bir diğer dikkati çeken özelliktir. Çünkü performansa dayalı ücret planları ile ücret bireyselleştirilmekte ve işçi-işveren sendikalarının kolektif ilişkiler yoluyla belirlendiği ücret standartlarından uzaklaşmaktadır. Ayrıca işverenler bu yolla sendikaları devreden çıkarma veya etkilerini azaltma imkanını bulmaktadır. Bu açıdan performansa dayalı ücret, işçi-işveren ilişkilerini kolektif boyuttan uzaklaştırıp, bireysel ilişkilere yöneltmekte, bu da işçi sendikalarının varlığını tehdit etmektedir. Sendikalara göre bu tür planlar işçileri karşı karşıya getirmekte, grup içinde istenmeyen çatışmalara yol açmakta, işçiler arasındaki dayanışma ve örgütlenme arzusunu azaltmaktadır. Özellikle işçi sendikalarının ücret sendikacılığı yaptıkları oranda, sisteme karşı çıkışları artmaktadır. Aslında başarılı ve başarısız işçiler arasındaki farkın adil ve objektif bir biçimde belirlenmesi, başarılı olanların lehine düzenlemelerin yapılması, sendikaların temel hedefleriyle çelişmemektedir. Yukarıda anlatılan performansa dayalı ücret planlarının tamamının yararları yanında çeşitli sakıncaları da mevcuttur. Ayrıca işletmeler için bir reçete gibi alıp uygulanabilecek bir tek model yoktur."

e. Çalışma Koşullarında Gerileme

Özelleştirme, çalışma koşullarını geriletmiş, varolan sorunları ise daha da ağırlaştırmıştır. Bir defa, çalışma süreleri uzamış, çalışma koşulları ağırlaşmış, ücretlerde ise bir artış sağlanamamıştır.

Örneğin, işçi sağlığı ve iş güvenliğinde daha önce işletmeler kamunun elinde iken olandan çok daha büyük ihmallere yol açılmaktadır. Bu ihmaller, özellikle her türlü güvenceden yoksun, küçük ve dağınık kaçak işyerlerinde daha belirgin olarak yaşanmaktadır.

f. Sosyal Güvenlikte Zayıflama

Özelleştirmeyle yaşanan işten çıkarmalar, beraberinde prim gelirlerini azaltıcı sonuçları da getirmektedir. Özelleştirme öncesi yapılan erken emeklilik uygulamaları ise mali bir darboğaz içine itilen Sosyal Sigortalar Kurumu'nu daha da zorlamakta ve özelleştirmenin yükünü sosyal güvenlik müesseselerine transfer etmekten başka bir anlam taşımamaktadır. Yine özelleştirmenin arttırdığı taşeronlaşma, geçici -mevsimlik çalışma ve diğer istihdam biçimleri sonucunda sosyal güvenlik sisteminin işleyişi birçok yönden olumsuz etkilenmektedir.

Sözkonusu bu etkilerden öte, sosyal güvenlik ve son yıllarda sağlık hizmetleri alanında belirginleşen özelleştirme süreci, mevzuat ve uygulamaları, düşük gelirli geniş halk kesimleri için anılan hizmetlerden yararlanamama sonucundan veya hizmetlerin gerilemesi ve pahalılaşmasından başka bir şey getirmemektedir. Özelleştirme uygulamalarıyla doğrudan doğruya sosyal güvenlik haklarına ve kurumlaşmasına saldırılmaktadır.

4. Özelleştirmecilerin Çözüm Olarak Getirdikleri

Özelleştirme sonucu çalışanların yaşadıkları sorunları sözde çözme ancak gerçekte kabullendirme amacıyla, Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde, uluslararası finans kuruluşlarınca geliştirilen proje veya programlar uygulanmaktadır. Söz konusu bu uygulamalardan uluslararası ve ulusal alana ilişkin iki örneğe, konuya açıklık getirmek amacıyla aşağıda yer verilmektedir.

a. İşgücü Uyum Projesi (İUP)

Özelleştirme nedeniyle yaşanacak işsizliğe hazırlama, iş bulma ve meslek kazandırma amacıyla uluslararası sermayenin temsilcisi Dünya Bankası'ndan alınan borçla Türkiye'de "İşgücü Uyum Projesi" (İUP) uygulanmaktadır. Proje, Hazine Müsteşarlığının koordinasyonu altında İş ve İşçi Bulma Kurumu, TOBB ve KOSGEB tarafından "Özelleştirme Uygulaması Teknik Yardım ve Sosyal Güvenlik Ağı Proje Kredisi" adı altında yürütülmektedir. Projenin danışmanlık hizmetleri ise Avustralya Çalışma Bakanlığı bünyesinde bulunan "DEET" birimince yürütülmektedir.

3 Temmuz 1994 tarih ve 21979 sayılı Resmi Gazete'nin mükerrer sayısında yeralan İkras Anlaşması'nda projenin amaçları: i) Türkiye'nin özel sektörünün daha fazla gelişmesinin kolaylaştırılması suretiyle ekonomideki etkinlik ve verimliliğin artırılması; ii) özelleştirmenin saydam ve etkili bir şekilde gerçekleştirilmesine katkıda bulunması, özelleştirme sürecinin hızlandırılması ve sürdürülebilir bir elden çıkarma ve mali daralma sürecinin temelini oluşturulması; iii) Elden çıkarma sürecine, işgücü intibak programları da dahil sosyal güvenlik ağı önlemlerinin katılması suretiyle KİT'lerin küçültülmesi ve elden çıkarılması, işlerini kaybeden işçiler ve aileler üzerindeki olumsuz etkisinin azaltılması şeklinde sıralanmaktadır. Anlaşmada, tahsis edilen kredinin kullanılmayan bölümü için

yaptırım, yani faiz uygulaması da ayrıntılı olarak kurallara bağlanmış bulunmaktadır.

100 milyon dolarlık bu kredinin harcama kalemlerine göre dağılımı, bu projeye kimlere kaynak aktarıldığını ortaya koymaktadır: Danışmanlık hizmetlerine 67 milyon dolar, işgücü uyum çalışmalarına 11 milyon dolar, medyaya 8.75 milyon dolar ve özelleştirme çalışma programı -kurumsal güçlendirme- sosyal güvenlik ağının desteklenmesi- altyapı etütleri'ne 2.45 milyon dolar . Danışmanlık hizmetleri de yine kendi uluslararası danışmanlık çevrelerinde yapılmakta ve böylece verdikleri borcun büyük bölümünü yine kendi çevrelerine aktarmaktadırlar.

Proje çalışmaları, İş Geliştirme Merkezi (İŞGEM) adı altında oluşturulacak yapılanmalar (TOBB, KOSGEB) kanalıyla uyum faaliyetlerinin kurumsallaştırılmasını, eğitim ve danışmanlık hizmetleri (İİBK) aracılığıyla da girişimcilik nitelikleriyle donanmış kişilerin oluşturulmasını ve yeni işlerin kurulmasını kolaylaştırmayı içermektedir.

30 Haziran 1998 tarihi itibarıyla sona eren projenin uygulama sonuçlarına aşağıda yer verilmektedir (Hazine Müsteşarlığı'nın verileri) :

- Proje kapsamında verilen hizmetlerden, özelleştirme faaliyetleri nedeniyle ilk aşamada işsiz kalan işçilerin yüzde 38'i yararlanmıştı.

- Özelleştirme projeleri ile doğrudan bağlantılı olan projenin başlangıçta öngörülen hedeflere tam anlamıyla ulaşamamasının gerekçesi, özelleştirme uygulamalarındaki gecikmeler olarak gösterilmiştir.

- Bu nedenle IUP modeli sadece Sümer Holding'in özelleştirilen 10 işletmesi ile Petlas'ta uygulanabilmiştir. Petlas ile Sümer Holding'in Adana, Eskişehir, Erzincan, Hereke,

Karaman, Nevşehir, Şanlıurfa, Bünyan, Konya Ereğli ve Tarsus işletmelerinin özelleştirilmesi sonucu toplam 3937 kişi işsiz kalmıştır. Bu işçilerin yaklaşık 3296'sı İUP'nin tanıtılması amacıyla düzenlenen bilgilendirme toplantılarına katılmıştır.

- İİBK tarafından düzenlenen ve tamamlanan 32 Toplum Yararına Çalışma Programı (TYÇP) 1151 işçi ile başlamasına karşın, bu işçilerden bir kısmı program sırasında emekli olmuş, bazıları da kendi isteğiyle programdan ayrılmışlardır. Ancak 798 işçi programı tamamlayabilmiştir. İİBK tarafından 22 işçinin katılımı ile 2 yeni TYÇP daha başlatılmıştır.

- Programlara katılan kişiler, katıldıkları süre ile kısıtlı olmak üzere sosyal güvenlik haklarından yararlanabilmiş ve her ay en az net asgari ücret, en fazla net asgari ücretin yüzde 125'i kadar ücret alabilmişlerdir.

- İİBK tarafından düzenlenen Kendi İşini Kurma Eğitimi'ne (KİKE) katılan 18 katılımcıdan ancak 9'u kendi işini kurmuştur. Bu işçilerden bir kısmı aynı zamanda Küçük Ölçekli İşletmelere Danışmanlık Desteği (KÖİDD) hizmetinde yararlanmışlardır.

- Özelleştirme nedeniyle işini kaybeden 218 işçi KÖİDD kapsamında verilen bilgilendirme seminerlerine katılmış ve 17'si kendi işini kurmuştur. Kurulan bu işletmelerde 66 kişiye istihdam sağlanmıştır.

Dünya Bankası projelerin finansmanı için değil, hazırlanması ve tanıtımı için destek vermektedir.

Bugüne değin İŞGEM merkezleri kurulamamıştır.

Yukarıda sıralanan uygulama sonuçları, "uyum" adı altında özelleştirmenin çalışanlara getirdiği sorunlara çözüm yönünde yürütülen girişimlerin, esasında özelleştirmeyi hızlandırmak ve işçileri özelleştirmenin sonuçlarına psikolojik olarak

hazırlamaktan öte bir şey getirmediyini, özellikle istihdamlarını sağlayıcı bir gelişmenin kaydedilemediğini ortaya koymaktadır.

b. İş Kaybı Tazminatı

27 Kasım 1994 tarihinde yürürlüğe giren 4046 sayılı Özelleştirme Yasası'na göre, özelleştirilen işyerlerinde iş sözleşmeleri tazminata hak kazanacak şekilde sona erenlere (TİS kapsamındaki tazminatları dışında) 506 sayılı Kanun çerçevesinde günlük net kazancın SSK primine esas olan çalışma kıdemine göre 90 ile 240 gün süresince, İ.İ.B.K. aracılığıyla "İş Kaybı Tazminatı" ödenmektedir. Süre ve miktar itibarıyla zaten çok sınırlı olan bu ödeme Anayasa'nın 45.maddesinde ifadesini bulan "...devletin işsizliği önlemeye elverişli bir ekonomik ortam yaratma yükümlülüğünü" de karşılamamaktadır. Nitekim uygulamada;

1 Mart 1995- 30 Eylül 1997 tarihleri arasında İş Kaybı tazminatı için İ.İ.B.K.'na 6384 kişi başvuruda bulunmuş ve bunlardan 5893 kişi ödemeye hak kazanmıştır. Eylül 1997 sonu itibarıyla ödenen miktar, 587.067.747.005.-TL.'dir. Ortalama olarak kişi başı 100 milyon TL'ye yakın ödemede bulunulmuştur. Şu anda başvurunun olmaması nedeniyle hiçbir ödeme yapılmamaktadır. Ayrıca özelleştirmeye işinden olanlara, bazı Anadolu kentlerinde ağaçlandırma işleri gibi geçici işlerin dışında da İ.İ.B.K.'nca iş bulunamamıştır (İ.İ.B.K.).

Bu sonuçlar, özelleştirmeye işçilerin mağduriyetini gidermek amacıyla İş Kaybı Tazminatı şeklinde güvence adı altında getirilen düzenlemenin bir aldatmacadan öteye gitmediğini ifade etmektedir. Diğer taraftan özelleştirmeye işinden olanlara Kurum kanalıyla iş bulunamamış olunması ise, özelleştirme nedeniyle işsizliğin düşündürücü boyutlarını ortaya koymaktadır

5. Özelleştirmenin Siyasi Etkileri

Sermayenin dünya hakimiyetinde üst bir aşaması olan "küreselleşme" ile elele giden özelleştirme, tek boyutlu bir süreç değildir. Yukarıdaki bölümlerde anlatıldığı gibi, bir tarafta ekonomik, diğer tarafta ise sosyal ve siyasi bir boyut taşımaktadır. Siyasi boyut, çoğunlukla ideolojik boyut anlamına da gelmektedir.

Özelleştirmenin siyasi yanını önemli kılan neden, özelleştirmenin ekonomik gerekçeler yanında, siyasi gerekçelere bağlı olarak da gündeme gelmesidir.

Devletin ekonomik ve sosyal yaşantıyı düzenleyici ve denge kurucu rolünü azaltarak savunma, adalet, güvenlik gibi klasik alanlarla sınırlama iddiasında olan özelleştirme, 1970'lerin ilk yarısında başlayan ekonomik krizden çıkışın bir formülü olarak getirilmiş, yeni liberal ekonomi politikaları kapsamında yaygınlaştırılmaya başlanmıştır. Başta ABD olmak üzere gelişmiş kapitalist ülkelerde ve onların denetimi altındaki uluslararası finans kuruluşlarınca konunun teorik yönü de hazırlanmıştır. 1980 hemen öncesi İngiltere'de Thatcher'in, ABD'nde Reagan'ın iktisat politikalarına damgasını vurmuş ve derece derece Almanya, İtalya gibi Batı ülkelerine ve yine Japonya'da yayılarak hız kazanmıştır. Bu yayılma daha önce Şili gibi diktatörlük rejimi altında olan gelişmekte olan ülkeleri de Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonu (IMF) tarafından dayatılan koşullarla sarmıştır. Özelleştirmenin gelişmekte yada az gelişmiş ülkelerin gündemine girmesi, hemen yukarıda değinildiği gibi IMF ve Dünya Bankası'nın önerdiği ve patronajını üstlendiği "ekonomik istikrar programları", "yapısal uyum projeleri" ve benzerleri aracılığıyla gerçekleştirilmektedir.

Gelişmekte olan bir ülke konumundaki Türkiye'de özelleştirme, anılan dünya konjonktörünün etkisiyle "24 Ocak İstikrar Tedbirleri" adıyla anılan ekonomik kararlar doğrultusunda ve aynı zamanda siyasi bir tercih olarak

gündeme getirilmiştir. Bir başka şekilde söylemek gerekirse, özelleştirme, ülkemizin gerçeklerinden hareketle kendiliğinden geliştirdiği bir araç olarak değil, IMF ve Dünya Bankası gibi uluslararası finans merkezlerinin Türkiye'nin küreselleşen kapitalist dünya ile yapısal bağlarını güçlendirmek için bir "çare" olarak getirilmiştir.

Küreselleşen sermayenin, ulus devletin siyasi ve mali gücünü nasıl azalttığı ve bunun getirdiği toplumsal sonuçlar, Asya krizi ve Rusya krizi örneklerinde somut bir şekilde yaşanmaktadır.

Özelleştirmenin uluslararası siyasi boyutu, sistemin egemeni sayılan büyük devletlerin ve bunların şirketlerinin, KİT'ler gibi ulusal çıkarları birinci planda savunan ekonomik rakipleri safdışı etmeleri ve ulus-devletleri zayıflatmaları olgusudur. Özelleştirmenin ulusal anlamda siyasi boyutu ise, özünde, sermayenin devleti ekonomik alandan dışlayarak, kendi alt yapısını garanti altına almayı barındırmaktadır. Ekonomik ve sosyal fonksiyonlarından soyutlanmış, yalnızca iç güvenlik, adalet ve savunma gibi sosyal zorlama uygulamasına bağlı işlevlerle sınırlı bir devlet anlayışında, özelleştirme ideologlarının demokratikleşme iddialarının tam tersine, demokrasinin varlığı da şüpheli hale gelecektir. Son yıllarda eğitim, sağlık ve sosyal güvenlik gibi karşılıksız kamu hizmetlerinin de saldırı alanı durumunda olduğu dikkate alındığında, konunun ciddiyeti daha anlaşılır olmaktadır. İstenen, sermayenin yeni diktatörlük biçimidir.

Henüz bir demokratikleşme süreci içinde bulunan ülkemizde, özelleştirmeye, kamunun sahip olduğu kuruluşlar ve mal varlıkları sermayeye aktarılarak siyasal çoğulculuşma ve özellikle sosyal kazanım ve özgürlüklerin gelişmesi engellenecektir. Bu, demokrasi açısından ciddi bir tehdit oluşturmaktadır.

Özelleştirmenin siyasi etkileri bağlamında üzerinde durulması gereken bir konu siyasi partilerin politika ve tavırlarıdır. Ülkemizde 1980'lerde gündeme, 1985'lerde programlara giren özelleştirme, 1986'dan itibaren fiilen uygulanmaya başlanmış, 5 yıllık planlardan, yıllık programlardan, hükümet programlarından ve koalisyon protokollerinden düşmemiştir.

Özelleştirmenin Türkiye'de merkez sağ partiler başta olmak üzere siyasi iktidarların politikalarıyla orantılı olarak çeşitli derece ve yoğunluklarda uygulandığı görülmektedir.

Dünyada özelleştirme yapılan ülkelerin tümünde, sosyalist partiler, özelleştirmeye karşı kesin ve eylemli tavır koymuşlar ve sosyal demokrat partiler de bazı bakımlardan özelleştirmeye karşı çıkmışlarken, Türkiye'de TBMM'nde temsil edilen iki merkez sol parti olan CHP ve DSP yönetimleri özelleştirmeden yana görüş ve uygulamalar benimsemiş bulunmaktadır.

KİT'lerin yok pahasına, hatta üste para verilerek satılmaları, borçları ve işçilere olan kıdem tazminatları ödenerek, birkaç yıllık geliri karşılığında altın tepsi ile sermayeye sunulmaları şeklinde gerçekleşen Türkiye özelleştirme deneyimi, kamu yönetimini yaygın bir yozlaşma sürecinin etkisi altına sokmuş bulunmaktadır.

EK 4 :

**ÖZELLEŞTİRME SONRASI
İŞTEN ÇIKARMALAR**

ÖZELLEŞTİRME SONRASI İŞTEN ÇIKARMALAR

SENDİKA	İŞYERİ-İŞLETME	Özelleştirme Öncesi İşçi Sayısı	Özelleştirme Sonrası İşçi Sayısı	İşten Atılma Oranı (%)
T.MADEN-İŞ	KÜMAŞ Kütahya Manyezit İşletmeleri A.Ş.	334	211	36.8
	Çıkarılan İşçi Sayısı	123		
PETROL-İŞ	İpregaz	269	50	81.4
	Petrol Ofisi A.Ş.	3175		
	Petlas	990	687	30.6
	Sümer Holding Sallıhlı Palamut ve Valeks İşletmesi	60	0	100.0
	Çıkarılan İşçi Sayısı			
TEKSİF	SÜMERBANK Sümer Holding A.Ş.			
	Adana	814	0	100.0
	Erzincan	330	0	100.0
	Eskişehir	533	0	100.0
	Hereke	347	0	100.0
	Karaman	545	0	100.0
	Nevşehir	191	0	100.0
	Ş.Urfa	31	0	100.0
	Ereğli	477	0	100.0
	Denizli	248	0	100.0
	Aksantaş	255	0	100.0
	Bünyan	67	0	100.0
	Afyon	37	0	100.0
	Kahramanmaraş	502	0	100.0
	Çıkarılan İşçi Sayısı	4377		100.0
AĞAÇ-İŞ	ORÜS Orman Ürünleri A.Ş.			
	Antalya	69	0	100.0
	Ayancık	222	0	100.0
	Bafra	113	0	100.0
	Devrek	88	0	100.0
	Düzce	109	0	100.0
	Pazarköy	63	0	100.0
	Ulupınar	67	0	100.0
	Vezirköprü	399	133	66.7
	Bartın	79	0	100.0
	Demirköy	80	0	100.0
	Dursunbey	114	0	100.0
	Eskipazar	83	0	100.0

AGAÇ-IŞ	Kalkım	34	0	100.0
	Yenice	224	104	53.6
	Ardeşen	73	0	100.0
	Arhavi	49	0	100.0
	Borçka	89	Belirlenemedi	
	Şavşat	32	0	100.0
	Çıkarılan İşçi Sayısı			
T.ÇİMSE-IŞ	ÇİTOSAN Çimento Fabrikaları			
	Afyon	271	102	62.4
	Anadolu	339	54	84.1
	Ankara	262	98	62.6
	Balıkesir	337	103	69.4
	Pınarhisar	302	124	58.9
	Niğde	168	85	49.4
	İskenderun	Belirlenemedi	52	
	Trabzon	185	0	100.0
	Gaziantep	238	0	100.0
	Denizli	265	65	75.5
	Çorum	266	84	68.4
	Sivas	277	99	64.3
	Ladik	246	0	100.0
	Ş.Urfa	229	0	100.0
	Bartın	227	0	100.0
	Aşkale	151	95	37.1
	Adıyaman	Belirlenemedi	129	
	Gümüşhane	46	0	100.0
	Van	121	0	100.0
	Lalapaşa	167	0	100.0
	Kars	144	96	33.3
	Ergani	224	0	100.0
	Kurtalan	215	169	21.4
	Söke	Belirlenemedi	158	
	Elazığ	203	160	21.2
	Konya Krom Mağ A.Ş.	197	173	12.2
	Filyos Ateş Tuğlası	323	169	47.7
	Bozüyük Seramik	331	0	100.0
	Yarımcı Porselen	Belirlenemedi	Belirlenemedi	
	Çıkarılan İşçi Sayısı (Çimento Fabrikaları)			
	Bolu	Belirlenemedi	143	
	Konya	Belirlenemedi	145	
	Mardin	Belirlenemedi	131	
	Ünye	Belirlenemedi	125	
	Adana	Belirlenemedi	344	
	Çıkarılan İşçi Sayısı			

T.METAL	TESTAŞ (Aydın Tesisleri)	172	132	23.3
	ÇİNKUR	340	+422	
	<i>Çıkarılan İşçi Sayısı</i>			
TES-İŞ	Kocaeli-Gebze- Körfez A.Ş. Elektrik Dağ. A.Ş. (Filli Devir Yapılmadı)	Belirlenemedi	819	
	SEDAŞ (Sakarya- Bolu) Elektrik Dağ.A.Ş.Gen.Müd. (Filli Devir Yapılmadı)	Belirlenemedi	Belirlenemedi	
	Afyon-Uşak-Isparta Elektrik Dağ.Mües.Müd.leri (Filli Devir Yapılmadı)	Belirlenemedi	483	
	Başkent Elektrik Dağ. A.Ş. Ankara – Kırıkkale (Filli Devir Yapılmadı)	Belirlenemedi	Belirlenemedi	
	Bursa – Yalova Elektrik Dağ. Mües.Müd.leri (Filli Devir Yapılmadı)	Belirlenemedi	787	
	Orhaneli Termik Santrali (Filli Devir Yapılmadı)	Belirlenemedi	270	
	Çayırhan Termik Santrali (Filli Devir Yapılmadı)	Belirlenemedi	685	
	TREDAŞ (Tekirdağ- Kırklareli-Edirne) Elektrik Dağ. A.Ş. Gen.Müd.leri (Filli Devir Yapılmadı)	Belirlenemedi	445	
	Eskişehir-Bilecik- Kütahya Elektrik Dağ. Mües.Müd.leri	Belirlenemedi	477	

TES-İŞ	Elazığ-Malatya-Tunceli-Bingöl Elektrik Dağ.Mües.Müd.leri	Belirlenemedi	917	
	BEDAŞ (Boğaziçi Elektrik Dağ. A.Ş. Gen.Müd.leri) (İstanbulTrakyaYaka sı)	Belirlenemedi	1513	
	İzmir- Manisa Elektrik Dağ.Mües.Müd.leri	Belirlenemedi	1389	
	Samsun-Sinop-Ordu Elektrik Dağ.Mües.Müd.leri	Belirlenemedi	780	
	Kırşehir-NiğdeNevşehir-Aksaray Elektrik Dağıtım Mües.Müd.leri	Belirlenemedi	800	
	Kütahya Tunçbilek Termik Santral İşletme Hakkı Devri	Belirlenemedi	672	
	Adana Elektrik Dağ.Mües.Müd.leri	Belirlenemedi	Belirlenemedi	
	BEDAŞ Elektrik Dağ.Gen.Müd.Anadol u Yakası Elektrik Dağ.	900	400	55.6
	Kayseri Elektrik Dağ.Mües.Müd.leri	Belirlenemedi	Belirlenemedi	
	Antalya Elektrik Dağ.Mües.Müd.leri	Belirlenemedi	Belirlenemedi	
	Çıkarılan İşçi Sayısı			
TEZKOOP-İŞ	SÜMERBANK (Sümer Holding A.Ş.) Çeşitli Mağazalar	1200	20	98.3
	GİMA T.A.Ş.	458	+709	
	Çıkarılan İşçi Sayısı			
T.DENİZCİLER	İzmit Klavuzluk	150	0	100.0
	Hopa Limanı	15	0	100.0
	Tekirdağ Limanı	18	0	100.0
	Giresun - Ordu ve Sinop Limanları	20	0	100.0
	Çıkarılan İşçi Sayısı	203		

HAVA-İŞ	HAVAŞ	2150	0	100.0
	Çıkarılan İşçi Sayısı	2150		
LİMAN-İŞ	Giresun Limanı	95	0	100.0
	Hopa Limanı	150	0	100.0
	Ordu Limanı	15	0	100.0
	Rize Limanı	25	0	100.0
	Tekirdağ Limanı	60	0	100.0
	Antalya Limanı (Devir Aşamasında)	225		
	Trabzon Limanı	320		
	Çıkarılan İşçi Sayısı			
TOLEYİS	TURBAN Turizm A.Ş.			
	Kemer Marina Oteli	Belirlenemedi	Belirlenemedi	
	Çeşme Oteli	Belirlenemedi	Belirlenemedi	
	Elmadağ Dağevi	Belirlenemedi	Belirlenemedi	
	İllica Motel	Belirlenemedi	Belirlenemedi	
	Akçay Tatil Köyü	Belirlenemedi	Belirlenemedi	
	Kuşadası Marina	Belirlenemedi	Belirlenemedi	
	Bodrum Marina	Belirlenemedi	Belirlenemedi	
	Gümüldür Tatilköyü	Belirlenemedi	Belirlenemedi	

1- İşçi sayıları, Sendikalardan alınmış olup, yalnızca “sendika üyesi olan işçileri” kapsamaktadır.

2-Sendikaların göndermiş oldukları bilgilerden hareketle, TOPLAM İŞTEN ÇIKARILAN İŞÇİ SAYISI 15.219,

3- İşten Çıkarma Oranı, yüzde 81.7 olarak tespit edilmiştir.

Belirlenen İşten Çıkarma Oranı, Özelleştirme öncesi ve sonrası sendikalı işçi sayıları birlikte elde edilebilen kuruluşlara ilişkin verilere dayanarak hesaplanmıştır.

II. ÖZELLEŞTİRMENİN EKONOMİK ETKİLERİ: BAZI SEKTÖRLERDEN ÖRNEKLER

Tüm engelleme çabalarına rağmen KİT'lerin Türkiye ekonomisinin hâlâ dinamik bir alt-sektörünü oluşturduğu birinci bölümünün verileriyle kanıtlanmaktadır. Kaynak kısıtlarına rağmen KİT'lerin son yıllarında finansal dengelerini düzeltmiş olmaları kuşkusuz büyük bir başarıdır.

Bununla birlikte bu durumun sürdürülmesi de mümkün gözükmemektedir. Bu değerlendirme, aşağıda bazı sonuçlarını verdiğimiz KİGEM araştırmasının da ortak yargısını oluşturmaktadır. Bu çalışmada, "sermaye stokundaki eskime ve teknolojik geriliğin sektör üzerindeki olumsuz etkilerinin giderek ağırlaştığının" altı çizilmekte, "yeni bir sermaye birikimi atılımına girilmediği takdirde KİT alt-sektörünün hayatiyetini sürdürmesi mümkün olmayacaktır" denilmektedir.

KİGEM'in "Türk KİT Sisteminin İktisadi Değerlendirmesi" başlığını taşıyan ve Erol Taymaz ile Taylan Bali'nin ilgi çekici sektör analizlerine, Yakup Kepenek'in genel değerlendirmesine yer veren bu araştırmanın Korkut Boratav tarafından çıkarılan sonuçlarından sektör analizlerine ilişkin olanlarına aşağıda yer verilmektedir. Çimento, kağıt, gübre ve petrokimya endüstrilerini inceleyen ve "uygulanan farklı araştırma yöntemine bağlı olarak bazı yeni olguların da incelenmesine imkan veren bu çalışmada kapsanan endüstrilerin herbirinin kendine özgü nitelikler ve politika boyutları içermesine" dikkat çekilmekte, ancak, "öte yandan, KİT sisteminin tümünü etkileyen ortak politika sorunları bu endüstriler içinde de gözlenmektedir" denilmektedir.

Aşağıda önce KİGEM'in bu yayınının Korkut Boratav tarafından yapılan genel değerlendirmesine yer verilmektedir. İzleyen ayırmada ise, Funda Başaran ile Önder Özdemir'in gene KİGEM yayını olarak çıkan **Telekomünikasyonda Özelleştirme** başlıklı incelemelerinin geniş bir özeti Funda

Başaran'ın kaleminden verilmektedir. Böylece önem dereceleri oldukça farklı alt-sektörler açısından özelleştirmenin gerçekleşmiş veya olası iktisadi etkilerine değinme fırsatı bulunmaktadır. Endüstri kollarının tümü için benzer analizlerin yapılmasının önemi böylece bir kez daha vurgulanmış olmaktadır.

1. Çimento, Kağıt, Gübre ve Petrokimya Endüstrileri İçin Yapılan Nicel Bir Araştırmanın Sonuçları

"Nicel araştırmada izlenen yöntem özel ve kamusal işletmelerin başarılarını belirleyen etkenleri ayrıştırmaya ve mülkiyet biçiminin "saf" anlamda etkisinin hangi yönde olduğunu ortaya koymaya imkan veriyor. Aynı sektör içinde farklı işletmeler karşılaştırıldığında KİT'lerin bazı başarımlar göstergelerinin (gerek mutlak düzey, gerekse değişim oranları bakımından) özel işletmelerden geride (düşük) olduğu ortaya çıkıyor. Ancak bunun nedeni, kamu mülkiyetinin nitelik gereği, özel mülkiyetten daha az etkin, daha verimsiz olması değildir. KİT'lerin sektöre özgü ya da daha genel kimi özellikleri, bazı durumlarda kamu işletmelerinin başarımlar göstergelerinin daha düşük olmasına katkı yapmıştır. Örneğin çimento sanayiinde kamu işletmeleri coğrafi bakımdan daha dağınıktır. Bu, Doğu bölgelerindeki kamu fabrikalarında düşük ölçek ve/veya atıl kapasite olgularının daha yaygın olması anlamına gelmiştir. Her iki özellik de çimento sanayiindeki ortalama KİT başarımlarını bozan etkenlerdir. Nicel çözümleme, bu durumda toplumsal dışsallıkları, örneğin bölgesel kalkınma önceliklerini dikkate almamaktadır. Kağıt sanayiinde dikey entegrasyonun etkinlik üzerinde olumsuz bir sonuç verdiği ortaya çıkmaktadır. Bu endüstride kamu kuruluşları, tarihsel nedenlerle dikey bütünleşme modeline uygun olarak kurulmuş oldukları için, başarımlar göstergeleri de olumsuz etkilenmektedir. KİT yatırımlarının yıllardır durgunlaştığı endüstrilerde, daha genç ve daha yeni teknolojiye özel işletmelerin verim üstünlüğü taşıması da doğaldır.

Ancak, dikkat çekelim: Bu örneklerde özel işletmelerin "üstünlük etkenleri" arasında saf anlamda mülkiyet biçimi herhangi bir rol oynamamaktadır. Örnek alınan sektörlerde KİT'ler sözü geçen coğrafi dağılım, dikey entegrasyon ve eskime etkenlerine sahip olmasaydı aynı endüstrideki özel kuruluşlara eşit ya da onların üstünde etkinlik düzeylerine (veya değişim hızına) ulaşmamaları için bir neden kalmayacaktı. Nitekim çimento, kağıt ve gübre endüstrileri üzerindeki araştırmamız doğrudan doğruya mülkiyet biçimlerinin (yani kamusal veya özel mülkiyetin) işletmelerin etkinlik düzeyi üzerinde veya bu düzeyin değişme hızı üzerinde herhangi bir etkisi *olmadığını* ortaya koymaktadır. Öte yandan petro kimya endüstrisinde dikey entegrasyonun (kağıt endüstrisinin aksine) bir avantaj taşıdığı anlaşılmaktadır ve Aliağa entegre kompleksi bu bakımdan "*doğru*" yapılmış teknoloji seçimini temsil etmektedir. Türkiye'de bu sektörde özel-kamusal işletme karşılaştırması yapılamamakla birlikte, Aliağa'nın dikey entegrasyonu reddederek kurulan Güney Kore petrokimya tesislerinden başlangıç aşamalarında daha etkin olduğu anlaşılmaktadır. Ne var ki, Türkiye'de petrokimya sanayiinin genişlemesi Aliağa'dan sonra durdurulmuş; G.Kore'de, ise hem hızlı bir genişleme-yenileme süreci başlatılmış; hem de zaman içinde dikey entegrasyona yönelinerek kuruluş dönemindeki yanlışlıklar telafi edilmiştir. Böylece 1990'lı yıllara gelindiğinde G. Kore, Türkiye'nin aksine, petrokimya sanayiinde "teknolojik yenilenmenin" avantajlarından yararlanmayı başarmıştır. Bir kez daha başarımların göstergelerinin hem düzey hem de değişme hızı olarak farklılaşmasında mülkiyet etkeni açıklayıcı bir değişken olarak ortaya çıkmamaktadır.

Endüstri bulgularına çimento ile başlayalım: Çimento sanayiinin diğerlerinden en önemli farkı son sekiz yıl içinde tamamen özelleştirilmiş olmasıdır. Bu sayede başarımların göstergelerini, hem özelleştirme öncesinde kamusal ve özel işletmeleri karşılaştırarak; hem de özelleştirilen işletmeleri, özelleştirme öncesi ve sonrasında karşılaştırarak inceleyebiliyoruz. Özelleştirme üç alanda açık seçik sonuç vermiştir: İşçi çıkarma, yaygın taşeronlaştırma ve bölgesel

tekellerin oluşması... Etkinlik göstergelerine bakarsak özelleştirmenin sektörün en etkin işletmelerinden başladığı ve özelleştirmenin sonrasında bu işletmelerin başarılarında, herhangi bir düzelme olmadığı saptanıyor. İlk özelleştirmeler öncesinde, kamuya ait işletmeler özel işletmelerle aynı teknik etkinlik düzeyinde idiler. Bu da, kamu kuruluşlarından bazılarının özel sektördeki kadar etkin olabileceğini gösteren bir kanıttır.

Kağıt endüstrisinde özel işletmeler daha gençtir; dolayısıyla daha yeni teknolojiler içermektedir; daha uzmanlaşmışlardır; yani dikey entegrasyon dereceleri daha düşüktür. Bu etkenler nedeniyle, özel işletmeler, sektördeki kamu işletmelerinden daha yüksek teknik etkinliğe ulaşıyorlar. Ne var ki doğrudan doğruya mülkiyet biçimi, teknik etkinlik üzerinde istatistiki bakımdan anlamlı bir etkenlik olarak ortaya çıkmıyor. Öte yandan incelenen dönemin sonunda kamu işletmeleri etkinlik göstergelerini hızla, özel kuruluşlar düzeyine çıkarabilmişlerdir. Bu bulgu da, sektör içinde KİT kuruluşlarının sistematik olarak düşük etkinliğe mahkum eden bir *"kaderin"* varolmadığını ortaya koyuyor.

Gübre endüstrisinde 1985-995 bulguları özel işletmelerde emek veriminin daha yüksek; ancak durağan olduğunu gösteriyor. Sektördeki kamu işletmeleri ise dönem boyunca yıllık % 8 verim artışı sağlayabilmiştir. Etkinlik düzeyleri bakımından dönem başında kamu kuruluşlarının özel işletmelerden daha düşük olduğu; ancak 1995'de özel sektörü yakaladığı anlaşıyor ki, bu da, doğrudan mülkiyetin etkinliğinin belirlenmesinde anlamlı bir değişken olmadığını gösteriyor.

Çimentodaki deneyimin gösterdiği gibi özelleştirme sonunda bölgesel tekellerin oluşması, süt ve et balık özelleştirmeleri sonunda olduğu gibi tarımcı nüfusun aleyhine oligopolcü davranışların yaygınlaşması ve enerji dağıtımında olduğu gibi piyasa gücünün tüketici aleyhine kullanılması *"serbest rekabetçi piyasa oluşturulması"* hedefine hangi ölçülerde ulaşıldığını gösteren örneklerdir."

2. Özelleştirmeler Ve Telekomünikasyon Sektörü

Yaşanan teknolojik gelişmeler ile çeşitlenen ve kapasiteleri de artan telekomünikasyon hizmetleri, "temel hizmetler" ve "katma değerli" hizmetler olarak sınıflandırılmaktadır. **Temel hizmetler**, bir haberleşme devresi üzerinden sadece taşıma kapasitesi sağlayan ve tüketicinin sağladığı bilgi ile karşılıklı etkileşim yönünden kolaylıkla anlaşılabilir durumda olan hizmetler olarak tanımlanmaktadır. Telefon, telgraf gibi hizmetler bu tanım doğrultusunda temel hizmetler kapsamına girmektedir. Bu anlamıyla temel hizmetlerin sunulduğu şebekeler, telekomünikasyon sistemlerinin kendisidir. **Katma değerli hizmetler** ise temel hizmeti biçim, içerik, protokol veya diğer yönleriyle bir işleme tabi tutan bilgisayar uygulamalarıyla birleştiren veya aboneye ilave, farklı veya yeniden şekillendirilmiş bilgi sunan ya da abone ile stoklanmış bilgi kaynağı arasında karşılıklı ilişkiyi sağlayan, bilgi yoğun hizmetlerdir. Günümüzde yoğun olarak kullanılan mobil telefon, çağrı cihazı, elektronik posta ve veri iletimi gibi telekomünikasyon hizmetleri de katma değerli hizmetler olarak değerlendirilmektedir. Katma değerli hizmetler, temel hizmetleriyle aynı telekomünikasyon şebekesini kullanabilir, ya da farklı bir şebeke üzerinden sunulabilirler. Ayrım daha ziyade temel hizmete bilgisayar uygulamaları aracılığıyla katılan yeni niteliklerden kaynaklanmaktadır.

Telekomünikasyon alanı günümüzde kabaca üç ana bölüme ayrılarak incelenmektedir:

- 1-telekomünikasyon cihazları üretimi,
- 2-temel telekomünikasyon hizmetleri,
- 3-katma değerli hizmetler,

Bu bölümlemeyi özelleştirme açısından incelediğimizde, öncelikle telekomünikasyon cihazları üretimi alanının özelleştirildiğini görebiliriz. Bazılarının telekomünikasyon

sektörü içinde incelediği, radyo, televizyon program yayım ve iletim hizmetleri de pek çok ülke gibi, Türkiye'de de liberalize edilerek özel sektöre açılmıştır. Bugün özelleştirme siyasası çerçevesinde tartışılan temel hizmetler, katma değerli hizmetler ve bunların altyapısının özelleştirilmesidir.

a. Telekomünikasyon Alanındaki Özelleştirmelerin Nedenleri

Telekomünikasyon alanında yeniden yapılandırmaların en önemli unsuru olan özelleştirmelerin, endüstrileşmiş ülkelerde daha içsel, az gelişmiş ülkelerde ise daha fazla dış güçlerce yönlendirilen bir süreç olduğu görülmektedir. Ancak hem gelişmiş, hem de orta ve az gelişmiş ülkelerde küresel kapitalizmin ihtiyaçları doğrultusunda bir yapılanmanın yaşandığı açıktır.

1980'lerde dünya kapitalist sisteminin krizine çözüm olarak ortaya atılan serbest piyasa ekonomisinin kabulünden itibaren telekomünikasyon küresel kapitalizmle bütünleşmenin ön şartı haline gelmiştir.

a.1. Telekomünikasyon küresel kapitalizmin sinir sistemidir.

1960'lar ve 70'ler boyunca savaş sonrası teknolojinin dinamizmi, üretimin teknolojik temelini değiştirerek yeni bir üretim örgütlenmesini olanaklı kıldı. Öte yandan çokuluslu şirketler, daha fazla bütünleşmiş üretim ve pazarlama biçimleri geliştirebilmek için hızlı teknolojik değişimlere neden oldular. Bu süreçte teknolojik gelişmeler, üretimin yeniden yapılandırılmasının sadece nedeni olarak değil, aynı zamanda sonucu olarak da karşımıza çıkmaktadır. Üretimin küresel düzeyde örgütlenmesi büyük ölçüde telekomünikasyonun gelişmesi ile mümkün olmaktadır.

Üretimin küresel düzeyde örgütlenmesi, sermayenin de küresel düzeyde yeniden yapılanması sonucunu yarattı. 1980'lerde sermaye dolaşımının serbestleşmesi, hacminin artması, hızlanması, yaygınlaşması ve yeni yatırım araçlarının devreye girmesinden bahsedilirken, IMF'nin yapısal uyum programlarıyla azgelişmiş ülkelerde borç krizini atlatmanın yolu olarak yaşama geçirdiği politikalar sermayenin dolaşımı önündeki tüm engellerin ortadan kalkmasını hedeflemekteydi. Sermaye piyasalarının küresel düzeyde bütünleşmesi süreciyle telekomünikasyona duyulan uluslararası ihtiyaç da 1980'lerde üretimin örgütlenmesinde ve mali piyasaların yapısında yaşanan değişimlerle artmıştır.

Küreselleşen sermaye piyasaları ile telekomünikasyon sistemleri arasında iki önemli bağlantı vardır. Birincisi, telekomünikasyon küresel sermaye piyasalarının işlemesinin ön koşuludur. İkincisi telekomünikasyon sistemleri büyük yatırımları gerektirir ve telekomünikasyon sistemlerine yapılacak yeni yatırımlar mali sermayenin uluslararası düzeyde örgütlenmesiyle oluşmuş kuruluşlardan borç ya da kredi alınarak gerçekleştirilmektedir. Bu bağlantılar, telekomünikasyonun gelişimini kontrol edenler ile sermaye piyasalarının gelişimini kontrol edenlerin çıkarlarının ortak olduğunu ortaya koyar.

Sermaye piyasalarının ve telekomünikasyon sistemlerinin yeniden yapılandırılması projeleri, kapitalizmin küresel düzeyde yeniden yapılanışında önemli bir bileşen olarak karşımıza çıkmaktadır. Roma yolları ve İngilizlerin deniz hatlarını kontrolünün geçmişte imparatorlukların merkezi denetimini ve devamını sağladığı gibi, bugün de telekomünikasyon dünya düzeyinde ve ulusal düzeyde iktidar ilişkilerini kuran ve sürdüren önemli bir faktördür. Telekomünikasyonun bu şekilde uluslararası sömürünün ve emperyalizmin sonucu olarak tanımlanan bir bütünleşmenin aracı olarak kavranması, "emperyalizmin coğrafi sınırlarını" günümüzde telekomünikasyon ağlarının belirlediği sonucuna ulaşmamızı

sağlar. İşte bu yüzden telekomünikasyon alanındaki özelleştirmelerin birinci nedeni budur.

a.2. Uluslararası Şirketlerin İhtiyaçları

Bankacılık ve diğer hizmet sektörlerinin ulusaşırı karakteri, telekomünikasyon alanındaki özelleştirmelerin de itici gücüdür. Küresel düzeyde yatırımların yüzde 80'ini, dünya ticaretinin ise yüzde 70'ini 500 büyük şirket elinde tutmaktadır. ABD, Japonya ve Avrupa kökenli olan ulus aşırıların sekiz mali merkezi vardır. En büyük 50 bankadan tamamının Londra, Newyork ve Tokyo'da ofisleri vardır; aynı zamanda diğer mali merkezlerden-Zürih, Frankfurt, Paris, Hongkong ve Singapur- bir ya da bir kaçında ofisleri bulunmaktadır. Ulusal sınırları aşmış bu dev şirketlerin ihtiyaçları telekomünikasyonun özelleştirilmesinde önemli bir faktördür.

Telekomünikasyon sistemleri üzerinde, kişisel bilgisayarlar ile yaratılan "yönetim bilgi sistemleri", veri kaynaklarının, nakit akışının, üretim işlevlerinin, sunucu ve müşteri hareketlerinin ya da pazar bilgilerinin kontrolünü artırma gibi olanakları yaratmaktadır. Tüm bu olanaklar herhangi bir yerden küresel bir ağa bağlanarak rahatlıkla kullanılabilir durumdadır. Fakat telekomünikasyon alanında ulusal düzeydeki kurumlar ve düzenlemeler çokuluslu şirketlerin bu kadar büyük bir rahatlıkla küresel bir ağa bağlanmasını engellemektedir. Yeni pazarlar ve üretim alanları arayan sermaye sahiplerinin, küresel erişimi yerel şartlara son derece bağlıdır. Ulusal servis sağlayıcının ihtiyacı karşılayamadığı gelişmekte olan ülkelerde, yerel ağı "by pass" etme becerisine sahip firmalar, fazla kapasitelerini satarak yerel taşıyıcı ile rekabete girebilecek durumdadır. Ancak genellikle ulusal telekomünikasyon sisteminin "by pass" edilmesi durumu yasal olarak engellenmiştir.

Uluslararası mali sermaye, üzerinden milyarlarca doların aktığı telekomünikasyon sistemlerinin işletilmesini, politik tercihleri değiştirebilecek ulus devletlere bırakamayacak

kadar önemsemektedir. Geline nokta, uluslararası sermaye açısından öncelikle yeterli ve sürekli yenilenen bir telekomünikasyon altyapısına ihtiyaç duyulmakta, bununla beraber telekomünikasyonun yoğun kullanımı nedeniyle hizmetin ucuz olması önem kazanmaktadır. Örneğin CitiBank'ın yıllık haberleşme maliyeti yüz milyonlarca dolara ulaşmıştır. Oysa pek çok ülkede yerel hizmetlerin uzak mesafeli hizmetlerden çapraz sübvansiyonla desteklenmesi politikası uygulanmaktadır. Uluslararası mali sermaye böylesi bir yükü taşımak istemediğinden, özelleştirmelerin en önemli destekçisidir.

Merkezinde özelleştirmelerin yer aldığı yeniden yapılandırmalar, gelişmiş ülkelerin telekomünikasyon cihazı ve hizmeti üreten firmaları ve telekomünikasyonu yoğun olarak kullananlar tarafından yönlendirilmektedir. Öncelikle uluslararası şirketler yeniden yapılanmaya ihtiyaç duymaktadır. Kapitalist üretim biçiminin küreselleşmesi ile genişleyen güçler, telekomünikasyon endüstrisinde de özel nüfuzlarını kullanmaktadırlar. Ulusal düzeyde ise, merkezi iktidarın değişik düzeyleri ile mali bağlantıları olan aktörler belirleyicidir. Kamu sektörü aktörlerinin görevleri ise küresel sermaye altyapısının iki kritik bileşenini, ulusal düzenlemenin uluslararası sermayenin ihtiyaçları doğrultusunda yapılmasını ve uluslararası anlaşmaları içermektedir.

a.3. Genişleyen Telekomünikasyon Pazarı

Telekomünikasyon hizmetlerinin 1960'lar ve 70'ler boyunca kamu hizmeti olarak sunulması ve "evrensel hizmet" ilkesi ile düzenlenmesi, öte yandan kalkınma paradigması, ulusal bütünleşme ve güvenlik açısından stratejik bir sektör olarak kabulü, "kullanımının" değişmesine neden olmuştur. Bu değişim telekomünikasyon hizmetlerini yeniden yapılanan dünya sisteminde önem kazanan hizmetler sektörünün en önemli bileşeni haline getirmiştir. Hizmetler sektörünün oluşturduğu pazar giderek genişlemektedir. Hizmetler sektörü dışsatımı

1980'de 370 Milyar Dolar seviyesindeyken, 1990'larda 900 Milyar Dolara yükselmiştir. Ayrıca dünyadaki toplam yatırım stokunun yarısından fazlası hizmetler sektöründeki yatırımlardan oluşmaktadır. OECD Ülkelerini kapsayan araştırmanın sonuçları, telekomünikasyon hizmet gelirlerinin yılda ortalama yüzde 4,5 oranında büyüdüğünü göstermektedir. 1990'ların başında uluslararası telekomünikasyon trafiği ortalama yüzde 44 artış gerçekleşmiştir. 1990 yılında dünya telekomünikasyon cihaz ve hizmetler piyasası 370 milyar dolara erişmiştir ve 1991 yılında ise 400 milyar dolara erişerek yılda yüzde 10-15 büyüme göstermiştir. 2000 yılında ise, haberleşme-bilgi sektörü pazar hacminin yaklaşık olarak 2.4 trilyon dolara yükseleceği beklenmektedir.

Öte yandan telekomünikasyon alanındaki aşırı sermaye birikimi, gelişmiş ülkelerin telekomünikasyon cihaz ve hizmet üreticilerini her yerde, özellikle de azgelişmiş ülkelere, yeni pazarlar aramaya yöneltmiştir.

Gelişmelerini sürdürmek için birleşen bu şirketler, hem temel hizmetler alanında hem de katma değerli hizmetlerde uluslararası piyasalarda genişlemeyi amaçlamaktadır. Bir yandan temel telefon hizmetlerindeki ulusal (ABD şirketleri için bölgesel) tekel konumlarını koruyan bu şirketler, diğer yandan hızla küreselleşmektedirler. Örneğin, ABD'de bir bölgenin tekel konumundaki hizmet sağlayıcısı olan Southwestern Bell, özelleştirilen Meksika telekomünikasyon servis sağlayıcısı Telmex'in, şirketin büyümesinin motor gücü olduğu açıklamaktadır. Southwestern Bell, beş yılda Meksika'nın ulusal telekomünikasyon taşıyıcısı olan Telmex'e 1990 yılında yaptığı 1 Milyar dolarlık yatırımın karşılığı olarak, 1994 Aralık ayında Meksika para biriminin devalüe edilmesine rağmen, iki katı kadar kâr etmiştir.

Telekomünikasyon alanının yeniden yapılandırılması ve özelleştirilmesinin en temel nedeni, sermayenin bu büyük pazarı ele geçirme isteğidir. Özelleştirmeler ile hem gelişmiş

lkelerde, hem de azgelişmiş ülkelerde, telekomünikasyon hizmetleri metalaşmakta ve uluslararası sermayenin egemenliğine girmektedir.

Telekomünikasyon hizmetlerinden nüfusun büyük bir bölümünün doğrudan yararlanıyor olması; ulusal telekomünikasyon işletmelerinde çok sayıda çalışanın istihdam edilmesi; sektörün yüksek gelir getirmesi yanında özelleştirmenin hkmetlere kısa vadeli önemli kaynaklara erişme imkanı sunması, telekomünikasyon alanındaki özelleştirmeleri herkes için önemli hale getirmektedir.

b. Türkiye'de Telekomünikasyon Sektöründe Yaşanan zelleştirmeler

PTT, ayrıştırılma sonrası adıyla ise Türk Telekom, zelleştirmecilerin kamu işletmelerine ilişkin iddialarının geçersizliğini en açık biçimde ortaya koyan işletmelerden biridir. 1996 yılına dek yatırımlarını önemli oranda borçlanarak yapmasına rağmen hiç zarar etmemiştir. İstihdam fazlası iddiası ise, emsali olan diğer Telekom işleticileri ile karşılaştırıldığında ülke nüfusuna oranla yetersiz kalmaktadır. Özelleştirme yanlıları Türk Telekom'un özelleştirilmesiyle, sektörün rekabete açılacağı, hizmet kalitesinde yükselme sağlanacağı, müşteri taleplerini Türkiye çapında karşılayacak şekilde telekomünikasyon hizmetlerinin yaygınlaşacağı, rekabet sayesinde fiyatların düşeceği, toplam kalitenin yükseleceği ileri sürmektedirler. Oysa zelleştirme süreci Telekom sektörü açısından yıllar önce başlamıştır.

Telekomünikasyon cihazlarını üç ana bölüme ayırmak mümkündür: santraller, iletim cihazları ve uç rnler. Türkiye'de uç ürünler 1980'lere gelene kadar, PTT tarafından sağlanarak abonelere kiralanmıştır. PTT, telefon makinası, teleks, modem gibi uç cihazları, ürüne bağlı olarak çokuluslu şirketlerden lisans alarak üretim yapan yerli firmaların oluşturduğu i piyasadan ya da ithalat yoluyla doğrudan dış piyasadan sağlamıştır. 1980'li

yıllarda ilk serbestleştirme uygulamaları uç cihazlar sektöründe yaşanmıştır. O yıllarda, Avrupa Topluluğu tarafından alınan, 1993 yılına kadar telekomünikasyon uç cihazları piyasasının serbestleştirilmesi kararı doğrultusunda, üye ülkelerin büyük bir bölümü bu süreyi kullanma ve bir plan çerçevesinde sektörü serbestleştirme kararı alırken, PTT Genel müdürlüğü 1988'de telefon makinelerinin artık PTT'den değil, piyasadan sağlanacağını duyurmuştur. Ani bir kararla serbestleştirilen piyasada bugün ciddi bir kargaşa yaşanmaktadır. PTT düzenleme yetkisine sahip olmasına ve bu konudaki şartnamelerin varlığına rağmen, piyasada satılan telefon makinelerinin bir bölümü şartnamelere uymamaktadır ve bu da tüketicileri genel olarak olumsuz etkilemektedir.

Santraller ise 1960'lara kadar ithalat yoluyla sağlanırken, yaşanan dış ödeme güçlükleri ve dönemin sanayileşme politikası olan ithal ikamesi uygulaması sonucunda telekomünikasyon ürünlerinin yerli üretimi ve bu üretimi desteklemek amacıyla araştırma-geliştirme faaliyetlerine başlanması fikri yaygınlık kazanmış ve 1965 yılında PTT yönetim kurulu kararı ile PTT fabrikası bünyesinde PTT Araştırma Laboratuvarı (PTT-ARLA), dönemin ithal ikamesi mantığına uygun olarak, telekomünikasyon ürünlerinin tasarımlarının ve protiplerinin oluşturulması ve oluşacak telekomünikasyon sanayiinin üretimine sunulması amacıyla, PTT'nin mevcut kaynaklarına dayanılarak kurulmuştur.

b.1. TELETAS

1983 yılında son ismi ile PTT Elektronik Haberleşme Cihazları Fabrika ve Laboratuvarları'nın şirkete dönüşmesi kararı verilmiştir. Kurulan TELETAS'ın ortakları Vakıflar bankası, Ray Sigorta, "gerçek bir özel teşebbüs" olarak STFA, PTT Biriktirme ve Yardım Sandığı ve PTT Genel Müdürlüğü'dür.

Taahüt edilen sermayeye göre dağılım, PTT Genel Müdürlüğü yüzde 49, PTT Biriktirme ve Yardım Sandığı yüzde 26, STFA yüzde 13, Vakıflar Bankası yüzde 10, Ray Sigorta

yüzde 2 şeklinde oluşur. Toplam taahhüt edilen sermaye 1 milyar 250 milyon TL olarak tespit edilmiştir. PTT dışı ortaklar hisselerinin yüzde 25'ini ödemişler, PTT Genel Müdürlüğü ise PTT-ARLA'nın arazisi, binası ve o güne kadar oluşturulan üretim araçları ve üretilmiş ürünlerinin bir kısmıyla yüzde 49'luk sermaye taahhütünü yerine getirmiş, geri kalanını ise şirkete kiralamıştır. TELETAS Yönetim Kurulu, şirket ana sözleşmesi doğrultusunda, PTT'yi temsilen 3, PTT Biriktirme ve Yardım Sandığı'ni temsilen 2, STFA'yı temsilen 1 ve Vakıflar Bankası'ni temsilen 1 üyeden oluşmaktadır.

Telekomünikasyon'da sayısal teknolojiye geçişle birlikte yeni üretilen santrallere ilişkin olarak TELETAS firması ITT firmasıyla bir lisans anlaşması yapmıştır. Lisans anlaşmasıyla TELETAS santrallerin Türkiye'de üretimi ve satışı hakkını almış, santrallerin üretim hakkı dışında başka bir takım ürünlerin lisansı karşılığında ise yeni üretim için gereken yatırım ve işletme sermayesi hesaplanarak ITT'ye yüzde 39 pay verilmiştir.

1980'li yılların sonlarında TELETAS'daki PTT hisseleri, özelleştirme kararı doğrultusunda Toplu Konut ve Kamu Ortaklığı İdaresi (TKKOİ)'ne devredildi. 1988 yılında TELETAS'ın yüzde 40'lık kamu hissesinin yüzde 55'i çok kısa bir sürede satıldı. Satış gerçekleştirilirken, TELETAS'ın esas sözleşmesinde bir takım değişiklikler yapıldı. Hisse senetleri A,B,C,D olmak üzere dört gruba ayrıldı. Sermayenin yüzde 39'unu temsil eden A grubu hisseler, ITT firmasını satın alan Alcatel firmasının Belçika uzantısı Alcatel Bell firmasına aitti. Yine yüzde 39 oranında olan B grubu hisselerin yüzde 21'i çeşitli hissedarların elinde, yüzde 18'i ise TKKOİ (daha sonra KOİ) mülkiyetinde idi. Yüzde 22 oranındaki C grubu hisseler de halka arz yoluyla satışa çıkarıldı. D grubu hisse ise Altın Hisse adıyla anılan Türkiye Cumhuriyeti Devletine ait imtiyazlı hisse idi.

Şirket çalışanlarına ve küçük tasarruf sahiplerine satılacağı, böylece sermayenin tabana yayılmasının sağlanacağı iddiaları ile satışa çıkarılan C grubu hisselerin ise

aslında sermayeyi tabana yaymadığı zaman içinde görüldü. Şirketin toplam hisselerinin yüzde 7.9'unu gerçekten şirket çalışanları aldı. Ancak yüzde 22'lik payı satın alanların neredeyse tamamının daha önce de kıymetli kağıtlar aldığını yada yakınlarının benzer tasarrufları olduğunu, çok büyük bir bölümünün ise hisselerini kısa süreli olarak ellerinde tutmayı planladıklarını INTERLINK şirketinin "TELETAŞ Özelleştirme Sonrası Alıcılar Nezdinde Yoklama" adlı araştırmasından görmek mümkündür.

B grubu hisselerden Kamu Ortaklığı İdaresinin elinde bulundurduğu yüzde 18'lik hisse, ana sözleşmede yerli ortaklara satılması öngörüldüğü halde daha sonra 1993 yılında Alcatel Bell'e devredildi. Devletin hisse oranı yüzde 3'ün altına düşene dek kullanılabileceği altın hisse imtiyazı da böylece kaybedildi.

Kamu Ortaklığı İdaresi, STFA ve Ray Sigortaya ait hisselerin blok satışı sonucu Alcatel Bell 1993 yılında TELETAŞ'ın yüzde 65'inin sahibi durumuna geldi. Firmanın Alcatel-Bell hakimiyetine girmesiyle, AR-GE ve teknoloji politikalarında önemli değişimler yaşandı. Zaten özelleştirme sonrasında AR-GE faaliyetlerini yabancı ortaklardan gizli olarak yürütmek zorunda kalan TELETAŞ, sahip olduğu özgün ürünlerinin tamamını kaybederken, Alcatel grubu içerisinde ikinci sınıf bir firma durumuna geldi. Tüm bunlar Alcatel'in TELETAŞ'a yüklediği görevin "fason AR-GE" yapmak olduğunu açığa çıkartmaktadır. Artık TELETAŞ, dünya piyasasına hakim çokuluslu şirketlerden biri olan Alcatel'in küresel politikaları gereği, yeni ürün geliştirmekten çok, Alcatel'in geliştirdiği ürünlerin belli bir parçasını ya da yazılımlarını geliştiren bir AR-GE anlayışına tabi olmuştur.

b.2. NETAŞ

Northern Electric Telekomünikasyon A.Ş.(NETAŞ) ise PTT ARLA ile aynı dönemde, PTT'nin Kanada kökenli Northern Electric firmasından yaptığı bir alımın koşulu olarak 1967 yılında PTT ve Northern Electric ortaklığıyla kurulmuş ve 1968 yılında

üretime geçmiştir. Şirket 1983 yılına kadar Türkiye telekomünikasyon sektöründe en büyük üretici pozisyonunu korumuş, daha sonra ise SİMKO ve sektöre giren TELETAS ile oligopol halinde PTT'nin sistem ihtiyaçlarını üretmiştir. Bugün telekomünikasyon sektöründe üretimin yüzde 75'i bu üç firma tarafından gerçekleştirilmektedir.

Türkiye'de 1980'li yıllarda gündeme gelen özelleştirme girişimlerinin ilk hamlelerinden birisi de NETAS'ta yapıldı. Ekim 1986 'da NETAS'ta PTT'nin yüzde 49 oranındaki hisseleri Toplu Konut ve Kamu Ortaklığı İdaresine devredildi.

NETAS'ın özelleştirilmesi sırasında da A ve B grubu olmak üzere iki tip hisse senedi çıkarıldı. A grubu hisseler nama yazılıydı ve bu hisselerin yüzde 31'ine Northern Telecom, geri kalan yüzde 20'sine ise TSK Vakfı, PTT Biriktirme Sandığı, İNFO Yatırım Holding A.Ş. ve sembolik olarak iki kişi sahipti. B grubu hisseler ise hamiline yazılıydı ve ilk aşamada tamamı KOİ'ye aitti.

NETAS'ın KOİ hissesinin yüzde 20'lik kısmı Mart 1993'te halka arz edildi. Fakat hamiline olan sözkonusu hisselerin ancak yüzde 8'i satılabildi. Yani halka arz edilen 12.348.000 adet hissenin ancak 4.939.200 adedi satılabildi; bu rakam NETAS'ın toplam hisselerinin yüzde 3.92 oranına karşılık gelmektedir.

KOİ hisselerini halka arz ettiği Mart 1993'te elindeki yüzde 20'lik hissesini blok satış yöntemiyle Northern Telecom firmasına sattı. Böylece Northern Telecom hisselerini yüzde 51 oranına çıkararak, NETAS'ta tek söz sahibi haline geldi .

Özelleştirme sürecinin başlamasıyla birlikte, şirket fiili olarak Northern Telecom'un yönetimine girdi. 1990'larda NETAS'ın Ar-Ge birimi Northern Telecom firmasının ürün geliştirme faaliyetleri için bir alt birim haline getirildi. Ürün tasarlamak ve geliştirmekten ziyade, Northern Telecom

tarafından geliştirilecek ürünlerin belirli bölümlerinin ve yazılımın geliştirilmesi ağırlık kazandı. Başlangıçta yabancı ortaktan kısmen bağımsız bir biçimde ulusal politikalar çerçevesinde tasarım ve üretim yapan NETAŞ, özelleştirme sonrasında Northern Telecom'un da aralarında bulunduğu dünya telekomünikasyon sektörünü elinde tutan az sayıdaki çokuluslu firma tarafından belirlenen küresel politikalar gereği, teknoloji üretmekten çok, yabancı ortaktan aldığı lisansla ürün geliştirme ve uyarlama faaliyetine yönelmiştir.

Sonuç olarak özelleştirmelerin yerli kaynaklar ve birikimle yaratılan değerlerin, çokuluslu tekellerin eline geçmesine neden olması yanında, ulusal teknoloji üretim yeteneğini de büyük ölçüde körelttiği gerçeği NETAŞ ve TELETAS örneklerinde açıkça görülebilmektedir.

b.3. 1985'den günümüze PTT'de özelleştirme uygulamaları

b.3.1. Telefon şebeke yapımında özelleştirme

Türkiye'de özelleştirmelerin önü 1980 Askeri Cuntasının devamı olan Özal hükümeti döneminde çıkarılan yasalarla açılmıştır. 1984 yılına kadar Devlet kuruluşlarındaki ihaleler 2490 sayılı Devlet İhale Kanunu'na göre yapılmakta iken, 1 Ocak 1984 tarihinde yürürlüğe giren 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu'na göre yapılmaya başladı.

Bu yasanın açtığı yoldan devam eden PTT o güne kadar kendisinin yaptığı telefon şebekesi yapımı işlerini özel sermayeye devretmek üzere bir TELEFON ŞEBEKELERİ YÖNETMELİĞİ hazırladı. Malzeme ve kablosu PTT tarafından verilecek şekilde telefon şebekesi ihaleleri yapılması yetkisini 1985 yılında Başmüdürlüklere vererek şebekede özelleştirme konusunda ilk adımı attı.

Şebeke malzemesi ve kabloların müteahhitlerce temin edildiği ilk önemli şebeke özelleştirmesi İstanbul pilot bölge seçilerek yapılmaya başlandı. PTT'nin global (malzemeli) olarak adlandırdığı ihale 1 Temmuz 1986 tarihinde yapılmış, ihale

sonunda İstanbul coğrafi olarak Anadolu Yakası, Beyoğlu Yakası ve İstanbul Yakası olarak üçe bölünerek, bu bölgelerin tüm Şebeke işleri üç yıl süre için özel firmalara paylaştırılmıştır.

İstanbul'daki pilot uygulama 1991 yılına gelindiğinde 58 ili kapsayacak şekilde yaygınlaştırıldı. Türk Telekomünikasyon tarafından telefon şebeke ihaleleri 1997 yılı itibariyle bir bölge hariç 37 bölgede yapılmış, bu bölgelerdeki şebeke işleri müteahhit firmalar tarafından yürütülür duruma getirilmiştir. Diyarbakır, Mardin, Batman, Siirt ve Şırnak illerini kapsayan bölgede herkesçe malum olan "savaş koşulları" nedeniyle , bu bölgedeki şebeke ihalesi Türk Telekomünikasyon A.Ş'nin elinde kalmıştır. Bu bölgedeki şebeke işlemleri bugün Türk Telekom personeli tarafından yürütülmektedir. Bu durum,Türkiye'de sermayenin kâr etmeyeceği ya da risk oranı yüksek işlerin devlete yüklendiği, ama kâr oranı yüksek alanların özelleştirme adı altında sermaye gruplarına peşkeş çekildiği gerçeğinin tipik bir örneğidir.

Günümüzde ise, önceden sadece santraller arası ve santral binası ile saha dolapları arasındaki kabloları hazırlayan özel şirketlerin çalışma alanları son yıllarda genişletilmiştir. Abonenin telefon tesisi için evine kadar özel şirket personeli gitmekte, telefon arızaları ve tesis için Türk Telekom A.Ş.'nin, binalarında özel şirket personeli de bulunmaktadır.

PTT'nin altyapısını bilen tecrübeli personeli yerine, taşeron şirketlerin "vasıfları tartışmalı" sosyal hakları ve ücretleri çok düşük personelinin yapacağı işlerin sonuçlarını tahmin etmek çok zor değildir.

1991 yılında Ankara telefon şebeke işlemleri özel firmalara dağıtıldıktan sonra, PTT işçileri Ankara'da şebeke yapımı işlerinde çalışmadılar. PTT'deki telefon şebekesinin özelleştirilmesi uygulamasında iş yapacak yeterince personeli var iken, bu işlerin özel şirketlere devredilmesi dikkat çeken bir olgudur. Bu uygulamayla bir çok işçinin düşük ücretlerle, sosyal haklardan yoksun olarak yok pahasına çalışmalarına neden olan taşeronlaştırma devlet eliyle teşvik edilmektedir.

b.3.2. Kablolu TV'de özelleştirme

PTT Ankara'da pilot olarak başlattığı Kablolu TV hizmetinin tüm işlemlerini kendisi yapmakta iken 1991 yılından itibaren bu hizmetin özelleştirilmesi işlemlerini başlattı.

1997 yılında ise, 1991 yılında yapılan ihaleden niteliksel farklılıklar gösteren ikinci bir ihale yapıldı. Bu farklardan ilki, gelir paylaşımı esasına göre 10 yıllık süre için yapılmış olmasıdır. İhalelerdeki ikinci önemli farklılık, bu ihalelerle sadece kablo yapımı değil, aynı zamanda kablolu TV işletmesi de 10 yıllığına özel şirketlere devredildi. Yani Türk Telekom artık sadece para tahsil eden ve özel şirketlere payını ödeyen bir aracı haline dönüşürken, şirketler kablolu TV 'ana kumanda masası' dahil her türlü aşamada tek söz sahibi oldular. 1997 yılında yapılan ihalelerde dikkat çeken bir başka unsur ise, medya tekellerinin konsorsiyumlarda yer almaya başlamasıdır. Siemens konsorsiyumunda yer alan Doğan Medya Grubu, InterStar Televizyonu sahiplerinin şirketi Rumeli Holding, kablolu TV işine artık doğrudan el atmış durumdadırlar.

b.3.3. Uydu Yer İstasyonu Hizmetlerinin Özelleştirilmesi

PTT ile COMSAT Dijital Hizmetleri Tic. A.Ş. arasında 18 Şubat 1991 tarihinde 'Uydu Yer İstasyonu Gelir Paylaşımı' anlaşması yapıldı. Bu anlaşmaya göre ABD kökenli firma COMSAT İstanbul/Acibadem'deki PTT hizmet binasına uydu yer istasyonu sistemlerini monte etmiştir. Bugün ise sözkonusu istasyondan sağlanan gelir, ilk 4 yıl için yüzde 60 oranında PTT, yüzde 40 oranında COMSAT firmasına ait olmak üzere paylaşılmaktadır. İkinci 4 yıl için bu oranlar yüzde 40 ve yüzde 60 olarak değiştirilecektir. SATKO ile 1995 yılında ve ERE Mühendislik ile 7 Mart 1997 tarihinde COMSAT ve PTT arasında yapılan ile aynı koşullarla birer sözleşme imzalanmıştır.

b.3.4. GSM'de özelleştirme

Kısaca GSM denilen cep telefonları hizmeti PTT ile iki ayrı konsorsiyum arasında imzalanan sözleşme uyarınca 1994 yılında verilmeye başlandı. PTT ile TELEKOM FINLAND, ERICSSON TELEKOMÜNİKASYON A.Ş., PENTA A.Ş., ÇUKUROVA GRUBU VE KAVALA GRUBUNUN oluşturduğu TÜRKCELL KONSORSİYUMU arasında 1 Temmuz 1993 tarihinde, DETECON, ALCATEL SEL, SIEMENS, TELETAS ve SİMKO'nun oluşturduğu TELSİM KONSORSİYUMU ile 2 Temmuz 1993 tarihinde sözleşmeler imzalandı.

Hükümleri aynı olan sözleşmeler, 2983 sayılı kanun ve 233 sayılı KHK hükümlerinde tanımlanan "Gelir Paylaşımı" esas alınarak hazırlandı.

"Yasal düzenlemelerle daha sonra lisansa dönüştürmek üzere" ibaresinin de yer aldığı sözleşmeye göre tesis ücreti, aylık sabit ücret ve mobil orijinli aramalardaki konuşma ücretlerinden elde edilecek gelirler paylaşılmış, gelirlerin katma değer vergisi ve haberleşme vergisi düşüldükten sonra kalan net tutarının yüzde 32.9 TÜRKCELL'e ve TELSİM'e ödenecek, yüzde 67.1'i PTT'de kalmıştır. Ayrıca PSTN denilen ulusal telefon şebekesi orijinli aramalarda; beher dakika için o ay geçerli telefon kontür ücreti PTT tarafından konsorsiyumlara "air time fee" olarak ödenmiştir.

1993'den 1997 sonlarına kadar bu biçimiyle uygulanan sözleşme, 27 Mart tarihinde, Ulaştırma Bakanlığı'na bağlı Düzenleyici kurum ile TÜRKCELL VE TELSİM firmaları arasında yapılan 500 milyon dolar bedel karşılığında lisans sözleşmesine dönüştü. Böylece, 500 milyon dolar karşılığında, cep telefonu pazarına, çoğunluğu Uzan Ailesi'ne ait Telsim ile Çukurova Grubu, Murat Vargı, Ericsson, Kavala Grubu ve Telecom Finland'ın ortak olduğu Turkcell hakim oldu. Sözleşme cep telefonu abone sayısı 400.000'i geçtiğinde üçüncü bir lisans anlaşması öngörüyor ama, 1 milyonu geçen abone sayısına rağmen pazar başka firmalara açık değil. Özelleştirme yanlıları bile, yüzde 25 gibi çok yüksek kâr marjlarıyla çalışan mobil

telefon pazarında, iki firma hakimiyetine dayalı sistemin tüketiciler lehine olmadığını söylüyorlar. Lisans devirleri sonucunda firmaların elde edeceği kârın büyüklüğü ise, Telsim'in sahiplerinden Cem Uzan'ın, Telsim'in bir süre kapatılması nedeniyle abone sayısının 150 binler civarında kaldığını vurgulayarak, "Rakibim Turkcell bu süre içinde 1 milyon aboneye ulaştı. Ondan da 500 milyon dolar isteniyor, benden de. Rakibimin abone kayıtlarını dondurun, ben de bir milyon aboneye çıkayım. Lisans için 700 milyon dolar ödemeye hazırım" demesinden rahatlıkla görülebiliyor. Lisans sözleşmesi Turkcell ve Telsim'in, fiyatlandırma, faturalandırma ve abonelik işlemlerini artık kendilerinin yapması anlamına geliyor. Yani Türk Telekom lisansın geçerlilik süresi olan 25 yıl boyunca GSM işletmeciliğini TÜRKCELL ve TELSİM'e bırakmış oluyor.

Ulaştırma Bakanlığı'nın hazırladığı bir rapora göre, 2006 yılında 6 milyon abone sayısına ulaşacak olan cep telefonları eğer bir önceki haliyle kalsaydı, Türk Telekom'a 10 yıl içinde 7.5 milyar dolar kazandıracaktı. Aynı raporda, lisans verilmesi yoluyla işletmenin devri durumunda personel ve yatırım tasarrufundan 2.2 milyar dolar, peşin alınacak 1 milyar dolar ve onun faizi 700 milyon dolarlık kazançla denge sağlanacağı yorumu yer alıyor. Tüm basit matematik kurallarını yok sayarak Türk Telekom'un, gelir paylaşımı veya lisans devri halinde gelirinin fazla değişmediğinin vurgulandığı raporda, asıl olarak devlet tanımının çarpıklığı göze çarpıyor. Diğer yandan raporda, Türk Telekom'un GSM işleticisi firmalar ile yaptığı "asimetrik" arabağlantı anlaşması ile gelirlerinden bu firmalara haksız olarak aktaracağı miktarlar gözardı ediliyor. Türk Telekom ve Ulaştırma Bakanlığı'na bağlı düzenleyici kurum ara bağlantı anlaşmasının şartlarını kamuoyundan bir sır gibi saklamasına rağmen, normal telefon şebekesi ile GSM şebekesi arasındaki telefon trafiğinde, Türk Telekom şebekesinden GSM şebekesinin aranması durumunda bir dakikalık konuşma için Türk Telekom'un GSM işleticilerine ödediği ücret, tersi durumda GSM işleticisinin Türk Telekom'a ödediği ücretin yaklaşık olarak yirmi katı olduğu iddia ediliyor. Bu durum, her şey bir yana, GSM işleticilerinin ödediği 500 milyon dolarlık lisans ücretlerini sadece ara bağlantı anlaşması sayesinde en geç iki yıl içinde Türk Telekom'dan tahsil edecekleri anlamına geliyor.

III. ÖZELLEŞTİRMENİN SENDİKALAR AÇISINDAN EKONOMİK VE TOPLUMSAL ETKİLERİNİN ARAŞTIRILMASI

1- Araştırmanın Konusu ve Amacı

Araştırmanın konusunu, Türkiye'deki özelleştirme uygulamalarının ekonomik ve toplumsal sonuçları, bu sonuçların sendikalara yansımaları ile üye sendikalarımızın taban ve tavan yöneticilerinin konuyla ilgili tutum ve eğilimlerinin belirlenmesi oluşturmaktadır.

Bu araştırmayla başta özelleştirilen kamu kuruluşlarında çalışanlar olmak üzere, geniş halk kesimlerini ve toplumun tümünü etkileyerek çok yönlü olumsuzluklar getiren özelleştirmeye ilgili Konfederasyon düzeyinde ilk defa bir alan çalışması gerçekleştirilmiş bulunmaktadır.

Bu çalışmada, üye sendikalarımızın aynı zamanda önemli bir çoğunlukla kendilerinin de örgütlü bulundukları Kamu İktisadi Teşebbüsleri (KİT) ya da kamu kuruluşlarına ve ardından özelleştirmeye bakış açıları, uygulama sonuçları hakkında neler düşündükleri, özelleştirmeye ilgili tutumları ve nihai olarak özelleştirme karşıtı mücadelenin biçim ve niteliği konusundaki eğilimleri belirlenmek istenmiştir.

2- Araştırma Kapsamı

Araştırma kapsamı, Konfederasyonumuz üyesi sendikaların Yönetim Kurulu Üyeleri, Sendikaların Şube Başkanları ve TÜRK-İŞ Bölge Temsilcileri olarak belirlenmiştir.

Bilgi derleme formları sadece Sendika Genel Merkezlerine gönderilmiştir. Eğilim anketi 270 yanıt üzerinden değerlendirilmiştir. Anket kapsamı ve yöntemi, istatistiksel açıdan güvenli ve anlamlı sonuçların elde edilmesine olanak vermiştir.

3- Araştırmanın Yöntemi

Araştırma, çağdaş tekniklerden "Optik Form" yapısındaki anket formları aracılığıyla, direk kitle üzerinde gerçekleştirilmiştir. Böylece toplanan verilerin manyetik ortama optik okuyucular ile çok hızlı bir şekilde ve "sıfır hata" ile aktarılması sağlanmıştır.

Veriler, SPSS İstatistik Paket programıyla değerlendirilmiştir. Bu çerçevede sırasıyla; veri setinin tanımlanması yapılmış, soru bazında "frekans" (sıklık) dağılımları alınmış, belirlenen soruların Genel Merkez - Şube düzeyinde çapraz dağılımları hazırlanmış ve son olarak da anlamlılık testi uygulanmıştır.

4- Araştırma Sonuçları ve Değerlendirmesi

Bu başlık altında, yukarıda değinilen yöntem çerçevesinde ulaşılan sonuçlar, belirli tercih temelinde ele alınanlar itibariyle değerlendirilmeye çalışılmaktadır.

Anketin daha sonra yapılacak nihai değerlendirme ve analizinde tüm tablolar Genel (Merkez + Şube), Merkez ve Şube ayrımlarında ayrıntılı olarak sunulacaktır.

4.1. Yaş Dağılımı

Araştırma kapsamında yer alan kişilerin yüzde 55.64 gibi önemli bir bölümü 36-45 yaş aralığındadır. Bunu, yüzde 29.18 ile 46-55, yüzde 8.56 ile 26-35, yüzde 5.84 ile 56-65 ve binde 4 oranıyla 25 ve altı ile 66 yaş ve üzeri izlemektedir.

36-45 ve 46-55 yaş aralıkları birlikte ele alındığında, yüzde 84.82 gibi baskın bir oranla ağırlık, **orta ve üzeri yaş grubuna** denk gelmektedir.

Araştırma kapsamında yeralan kişilerin Merkezler düzeyinde Yönetim Kurulu üyeleri, Şubelerde ise başkanlar

olmaları nedeniyle, bu doğal bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yaş dağılımında genele yönelik bu özellikler, Merkez ve Şube ayrımlarında da benzer bir nitelik göstermekte, ancak merkez yöneticilerinin yaş ortalamalarının biraz daha yüksek olduğu görülmektedir.

YAŞ GRUPLARI		
	Sayı	Yüzde
25 ve altı	1	0,39
26-35	22	8,56
36-45	143	55,64
46-55	75	29,18
56-65	15	5,84
66 ve üzeri	1	0,39
Toplam	257	100,00

4.2. Eğitim Durumu

Yüzde 54.65 olarak, araştırma kapsamındaki kişilerin **yarısından fazlası lise mezunu** durumundadır. Ortaokul mezunları yüzde 16.28, ilkokul mezunları yüzde 15.12 oranında pay alırken, **üniversite mezunları yüzde 12.79 gibi ilkokul mezunlarına yakın bir oran** oluşturmaktadırlar. **Yüksek lisans ve üzeri eğitim yapmış bulunanlar da mevcut olup, yüzde 1.16 oranındadır.**

Genelde, bir başka ifadeyle Genel Merkez + Şube toplamında oranlar, yükseklik bakımından Lise-Ortaokul-İlkokul- Üniversite - Y.Lisans ve üzeri şeklindeki sıralanırken,

Merkezlerde Lise-Ortaokul - Üniversite- İlkokul- Y.Lisans ve üzeri, Şubelerde ise Lise-İlkokul-Ortaokul-Üniversite-Y.Lisans üzeri şeklinde gerçekleşmektedir.

EĞİTİM DURUMU		
	Sayı	Yüzde
İlkokul	39	15,12
Ortaokul	42	16,28
Lise	141	54,65
Üniversite	33	12,79
Y.Lisans ve üzeri	3	1,16
Toplam	258	100,00

4.3. KİT ve Kamu Kuruluşlarının Ekonomideki Önemi

Araştırma kapsamındaki kişiler, ülkemizin tarihsel koşullarında doğan, ekonomik kalkınmanın lokomotifleri olan ve bugün ulaşılan ekonomik gelişme düzeyinde öncelikli ve özel bir yer tutan KİT ve kamu kuruluşlarının ekonomideki önem derecesi konusunda, yüzde 84.09 gibi yüksek bir oranla “çok önemli” görüşünü ifade etmişlerdir. Yüzde 15.91 oranındaki kesim, KİT’leri ekonomik alanda kısmen önemli olarak gördüklerini bildirmişlerdir.

Genel için geçerli olan bu oranlar, Merkez ve Şube alt ayrımlarında biraz farklı olsa da yakın özellikler göstermektedir. Merkezlerde KİT’leri çok önemli olarak niteleyen kişiler yüzde 88.24 oranında iken, Şubeler de bu oran yüzde 81.48’dir.

KİT'LERİN VE KAMU KURULUŞLARININ EKONOMİDEKİ ÖNEM DERECESİ SİZCE NEDİR?

	Sayı	Yüzde
Çok önemli	222	84.09
Kısmen önemli	42	15,91
Toplam	264	100,00

4.4. KİT ve Kamu Kuruluşlarına Yönelik Hükümet Politikaları

İktidarda bulunan hükümetlerin KİT ve kamu kuruluşlarına yönelik politikaları hakkında, araştırma kapsamındaki kişiler yüzde 79.92 oranıyla üst düzey yöneticilerin partizanca seçilmesinden siyasetçilerin sorumlu oldukları görüşündedirler. Hükümet politikalarında ikinci belirleyici tutum, yüzde 63.64 oranıyla yatırımları ve teknolojik gelişmeyi, üçüncü belirleyici tutum, yüzde 58.71 ile yöneticinin özerk çalışmasını engelleyici, dördüncü belirleyici tutum ise yüzde 57.20 ile aşırı ve yanlış istihdama neden olarak verimsizliğe itici şeklinde ifade edilmiştir. İyi niyetli ve yeterli şeklindeki politika, binde 1.14 oranındaki yalnızca 3 kişi tarafından ifade edilmiştir.

KİT VE KAMU KURULUŞLARINA YÖNELİK HÜKÜMET POLİTİKALARINI NASIL DEĞERLENDİRİYORSUNUZ?

	EVET Diyenlerin Sayısı	EVET Diyenlerin Yüzde
İyi niyetli ve yeterli	3	1,14
Yönetimin özerk çalışmasını engelleyici	155	58,71
Aşırı ve yanlış istihdama neden olarak verimsizliğe itici	151	57,20
Üst düzey yöneticileri partizanca seçilmesinden sorumlu	211	79,92
Yatırımları ve teknolojik gelişmeyi engelleyici	168	63,64
Toplam	264	

4.5. KİT ve Kamu Kuruluşlarının Başarı Durumu

Araştırma kapsamında KİT ve kamu kuruluşlarının başarı ölçütleri, kârlılık, verimlilik, istihdam, millî gelire katkı, bölgesel dengesizlikleri azaltma, gelir dağılımını düzeltme, sendikal ve örgütlü topluma örnek olma ile ülkenin ekonomik bağımsızlığını koruma şeklinde; başarı derecesi ise, önemsiz, kısmen önemli, çok önemli şeklinde belirlenmiştir.

Başarı derecelendirmesinin çok önemli nitelemesinde sendikal ve örgütlü topluma örnek işlevi yüzde 92.97 ile en yüksek oranı almış durumdadır. Bir başka ifadeyle, **sendikal ve örgütlü topluma örnek işlevi** KİT'lerin başarısında çok önemli kabul edilen ilk ölçüt olmaktadır. Araştırmayı yanıtlayan kişilerin yüzde 5.86 lık bir bölümü anılan ölçütü kısmen önemli, yüzde 1.17'lik çok küçük bir kısmı ise önemsiz olarak nitelendirmektedir.

KİT ve kamu kuruluşlarının başarısını değerlendirmede çok önemli olarak ifade edilen ikinci ölçüt, yüzde 84.65 oranıyla **ülkenin ekonomik bağımsızlığını koruma**; üçüncü ölçüt, yüzde 78.39 ile **bölgesel dengesizlikleri azaltma**; dördüncü ölçüt yüzde 71.19 ile **verimlilik**, beşinci ölçüt, yüzde 66.81 ile **millî gelire katkı ve gelir dağılımını düzeltme** olmaktadır. **İstihdam** yüzde 63.03 bir oranla anılan ölçütleri izlerken, **kârlılık**, çok önemli başarı derecelendirmesinde yüzde 31.56 ile en küçük oranı oluşturmaktadır. Ancak bu ölçüt kısmen önemli kategorisinde yüzde 61.33 ile ilk tercihi almaktadır.

KİT'lerin başarı değerlendirmesinde çok önemli kabul edilen sendikal ve örgütlü topluma örnek işlevi, ülkenin ekonomik bağımsızlığını koruma ve bölgesel dengesizlikleri azaltma gibi fonksiyonların toplumsal yanı ağır basan ölçütler olmaları dikkate alındığında, yanıt veren kişilerin KİT ve kamu kuruluşlarının başarılarında toplumsal ölçütlere yükledikleri önem ve değer daha vurgulu olmaktadır.

AŞAĞIDAKİ ÖLÇÜTLER KİT'LERİN VE KAMU KURULUŞLARININ BAŞARISINI DEĞERLENDİRMEK İÇİN NE DERECE ÖNEMLİDİR?

	Önemsiz	Kısmen Önemli	Çok Önemli
Kârarlılık	7,11	61,33	31,56
Verimlilik	1,27	27,54	71,19
İstihdam	4,20	32,77	63,03
Millî gelire katkı	0,86	32,33	66,81
Bölgesel dengesizlikleri azaltma	2,54	19,07	78,39
Gelir dağılımını düzeltme	2,59	30,60	66,81
Sendikalaşma ve örgütlü topluma örnek olma	1,17	5,86	92,97
Ülkenin ekonomik bağımsızlığını koruma	1,24	14,11	84,65

4.6. Ekonomik-Toplumsal-Stratejik Açıdan KİT ve Kamu Kuruluşlarının Başarı Durumu

KİT ve kamu kuruluşlarının ekonomik-toplumsal-stratejik açıdan değerlendirmesinde "başarılı" kategorisinde yüzde 46,91 olarak ilk sırayı stratejik alan almakta, onu yüzde 27,12 ile toplumsal, yüzde 17,77 ile ekonomik alan izlemektedir. Genele ilişkin bu rakamlar merkez ve şube ayrımlarında da benzer bir özellik göstermektedir.

"Kısmen başarılı", nitelendirmesinde, oranlar yarıya bölünürken, ilk sıraya yüzde 57,02 ile ekonomik, ikinci sıraya yüzde 43,64 ile toplumsal, üçüncü sıraya ise yüzde 41,56 ile stratejik alan oturmaktadır.

"Başarılı ve kısmen başarılı" nitelendirmeleri birlikte ele alındığında ise yüzde 89 ile stratejik alan yine birinci tercih, yüzde 74,79 ile ekonomik alan ikinci tercih, yüzde 70,76 ile toplumsal alan ise son tercih durumuna düşmektedir.

KİT'LER VE KAMU KURULUŞLARI AŞAĞIDAKİ ALANLARIN HANGİLERİNDE NE ÖLÇÜDE BAŞARILIDIR?

	Başarısız	Kısmen Başarılı	Başarılı
Toplumsal alanda	29,24	43,64	27,12
Ekonomik alanda	25,21	57,02	17,77
Stratejik alanda	11,52	41,56	46,91

KİT ve kamu kuruluşlarının başarı değerlendirmesinde, "başarısız" bulanların başarısızlık nedenlerini belirtmeleri ayrıca talep edilmiştir.

KİT ve kamu kuruluşlarını genel anlamda başarısız değerlendirenler için yüzde 77,02 ile ilk neden özerk yönetim yapılarının oluşturulamaması olarak tespit edilirken, yatırımlarının engellenmesi yüzde 75,74 ile ikinci, sermayeye rant aktarmaya zorlanmaları yüzde 72,34 ile üçüncü neden olarak gösterilmektedir.

Anket kapsamındaki kişilerin KİT ve kamu kuruluşlarına yönelik hükümet politikalarında (yukarıda 4.4 ayırımında) üçüncü derecede belirleyici olduklarına inandıkları "yönetimin özerk çalışmasını engelleyici" görüşünün bir başka ifadesi olan "özerk yönetim yapılarının oluşturulamaması burada ilk başarısızlık nedeni olarak savunulmaktadır.

KİT ve kamu kuruluşlarının genel başarısızlık nedenleri konusunda genele ilişkin oranlar, merkezlerde benzer bir gelişim göstermekte iken, şubelerde özerk yönetim yapılarının oluşturulamaması ile yatırımlarının engellenmesinin aynı oranlarla (her ikisi de yüzde 75,82) ilk sırada yer aldığı dikkati çekmektedir. Bir başka ifadeyle şubelerde her iki konu eşit değerde başarısızlık ölçütü olarak kabul edilmektedir.

KİT'LERİ VE KAMU KURULUŞLARININI GENEL OLARAK BAŞARISIZ BULUYORSANIZ BAŞARISIZ OLMA NEDENLERİ SİZCE AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİLERİDİR?

	EVET Diyenlerin Sayısı	EVET Diyenlerin Yüzde
Devletin işletmecilik yapamaması	72	30,64
Özerk yönetim yapılarının oluşturulamaması	181	77,02
Yatırımların engellenmesi	178	75,74
Düşük fiyat politikalarına zorlanmaları	74	31,49
Sermayeye rant aktarmaya zorlanmaları	170	72,34
Diğer herhangi sebepler	32	13,62
Toplam	235	300,85

4.7. Örgütlü Bulunulan Kamu Kuruluşlarında Dönemler İtibariyle Yönetimlerin Başarı Durumu

1983 ile 1998 aralığında, dilimler halinde belirlenen dönemler içerisinde, örgütlü bulunulan kamu kuruluşları yönetimlerinin başarı değerlendirmesinde, başarılı olarak nitelendirilen dönem yüzde 29,44 ile 1983-1987 arası olmaktadır. Özelleştirmenin fiilen uygulamaya geçildiği 1987 yılı sonrasında ise, uygulamaların yoğunluğuna paralel olarak, yönetimlerin başarı değerlendirmesinin azalan bir eğilime dönüştüğü gözlenmektedir. 1997-1998 en az başarılı olarak değerlendirilen dönem olarak ifade edilmektedir. Dikkat edilirse, geçmişten bugüne yaklaştıkça başarısızlık algılaması yaygınlaşmaktadır.

AŞAĞIDAKİ DÖNEMLERDE ÖRGÜTLÜ BULUNDUĞUMUZ KAMU KURULUŞUNUN/KURULUŞLARININ YÖNETİMLERİNİN BAŞARI DURUMU HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİNİZ NELERDİR.

	Başarısız	Kısmen Başarılı	Başarılı
1983-1987	31,31	39,25	29,44
1988-1991	40,19	44,02	15,79
1992-1995	54,84	30,88	14,29
1996-1997	59,05	25,71	15,24
1997-1998	57,55	27,36	15,09

KİT yönetimlerinin başarı durumu, faaliyetler ve tavırlar açısından açılmak istendiğinde ise, yüzde 80-90 aralığında değişen düzeylerde başarısız görüşünün ağırlığı dikkati çekmektedir. Söz konusu faaliyet ve tavırlar arasında yüzde 90,69 gibi en fazla işaret edilen olumsuz tavır, siyasi baskılara direnmemesi açısından dır. Diğer faaliyetlerle ilgili sıralama, aşağıdaki tablodan kolaylıkla izlenmektedir.

**ÖRGÜTLÜ BULUNDUĞUNUZ KİT YADA
KAMU/KURULUŞLARININ BUGÜNE KADAR GÖREV
YAPAN YÖNETİMLERİ HAKKINDA AŞAĞIDAKİ
FAALİYETLERİ VEYA TAVIRLARI KONUSUNDAKİ
GÖRÜŞLERİNİZ NELERDİR?**

	Başarılı	Başarısız
Siyasal baskılara direnmesi	9,31	90,69
Kuruluşun geleceğini düşünen kişilikli bir yönetim politikası izlememesi	11,25	88,75
Yatırıma ve teknoloji geliştirmeye önem vermesi	13,92	86,08
Personel yönetimine ve insan kaynaklarına önem vermesi	15,35	84,65
Meslek içi eğitime gerekli önemi vermesi	16,95	83,05
Üretimi artırması, verimli bir döneme damga vurması	17,02	82,98

**4.8. Örgütlü Olunan Kamu İşletmelerinin
Özelleştirilmesine Taraftar Olup Olmama Durumu**

Araştırma kapsamındaki kişiler, örgütlü bulundukları kamu kuruluşlarının özelleştirilmesi konusunda Genelde yüzde 97.73, Merkezlerde yüzde 98.08 ve Şubelerde yüzde 97.50 gibi ezici bir çoğunlukla "Hayır" cevabını vermişlerdir.

Bu şekildeki baskın oranlar, özelleştirmeye karşı tutumun Genel, Merkez ve Şube düzeyinde anlamlı bir göstergesi olmakta, aynı zamanda özelleştirme karşıtı mücadeledeki kararlılığı göstermektedir.

ÖRGÜTLÜ OLDUĞUNUZ KAMU İŞLETMELERİNİN ÖZELLEŞTİRİLMESİNE TARAFTAR MISINIZ?

	Sayı	Yüzde
Evet	6	2.27
Hayır	258	97.73
Toplam	264	100.00

4.9. Özelleştirmeye Bakış Açısı

Bugüne kadarki uygulama sonuçları itibariyle özelleştirmeyi nasıl değerlendiriyorsunuz sorumuza verilen yanıtlar Merkezlerde yüzde 77.17, Şubelerde yüzde 55.48 ve Genelde yüzde 63.87 gibi önemli ağırlıklarla "hiçbir kamu işletmesinin özelleştirilmemesi" şeklindedir.

Bu sonuç, hemen yukarıda, anketimizi yanıtlayanların tamamına yakın bir oranla örgütlü bulundukları kamu kuruluşlarının özelleştirilmemesi şeklindeki tutumlarını tamamlayıcı bir özellik taşımaktadır.

Özelleştirmeyi değerlendirme kategorisinde yanıt veren 238 kişiden yüzde 63.87 oranında 152 kişi hiçbir kamu kuruluşunun özelleştirilmemesini savunurken, yüzde 24.79 oranındaki 59 kişi yalnızca verimsiz çalışanların özelleştirilmesini, yüzde 10.92'i oranındaki 26 kişi stratejik önemde olmayanların özelleştirilmesini ifade etmektedir.

ÖZELLEŞTİRMEYİ NASIL DEĞERLENDİRİYORSUNUZ?

	Sayı	Yüzde
Her türlü kamu işletmesi özelleştirilmeli	1	0,42
Sadece verimsiz çalışan kamu işletmeleri özelleştirilmeli	59	24,79
Stratejik önemde olmayan kamu işletmeleri özelleştirilmeli	26	10,92
Hiçbir kamu işletmesi veya kuruluşu özelleştirilmemeli	152	63,87
Toplam	238	100,00

ÖZELLEŞTİRMEYİ NASIL DEĞERLENDİRİYORSUNUZ

		Her Türlü Kam. İşl. Özelleştirilmeli		Sadece Verimsiz Çalışanlar Özelleştirilmeli		Stratejik Önemde Olmayanlar Özelleştirilmeli		Hiçbir Kam.İşl. Özelleştirilmemeli	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Tür (merkez şube)	Merkez			14	15,22	7	7,61	71	77,17
	Şube	1	0,68	45	30,82	19	13,01	81	55,48

4.10.Özelleştirme Uygulamalarının Çalışanlar Açısından Ekonomik-Toplumsal Sonuçları

Türkiye’de özelleştirme, her geçen gün yaşanan örneklerinde olduğu gibi çok yönlü olumsuzluklar getiren bir süreç niteliğindedir.

Esasen bu sonuç, özelleştirmenin sermayeye kaynak aktarımının daha kolay yapılabilmesine olanak sağlamak amacıyla yapıldığının bugün daha açık görülebildiğini; çalışanların kazanımlarının önce geriletilip, giderek ortadan kaldırılmasından duyulan kaygının yayıldığını göstermektedir.

Özelleştirmenin çalışanlar açısından getirdiği ilk yıkıcı sonuç, işten çıkarmalar ve işsizlik olmaktadır.

Nitekim, araştırma kapsamında yeralan kişilerin yüzde 96.95'i, Türkiye'de bugüne kadarki özelleştirme uygulamalarıyla iş güvencesinin sarsılarak, işsiz ordusunun büyüdüğü, yüzde 95.82'si, sendikasılaştırmanın yaygınlaştığı, yüzde 95.44'ü yağma ve vurgun ekonomisinin yaratıldığı, yüzde 95.04'ü işçilerin emekliliğe zorlandığı, yüzde 93.80'i milli gelir dağılımının daha da bozulduğu, yüzde 93.52'si özel tekellerin olduğu ve güçlendiği, yüzde 90,46'sı özelleştirme gelirlerinin bütçe açıklarına yama yapıldığı, yüzde 90,44'ü bölgesel dengesizliklerin arttığı ve yüzde 84,55'i kalite ve verimliliğin artmadığı yönünde görüş bildirmişlerdir.

Özelleştirme sonucunda "sendikal örgütlenmemize dokunulmamıştır " ifadesi yüzde 95.28 ile en yüksek "katılmıyorum" oyu olan ifade olmuştur. Yine, özelleştirmeyle iş güvencesinin korunduğuna katılmayanlar yüzde 95,22, taze sermaye katkısı geldiğine ve bir canlanma başladığına katılmayanlar yüzde 91,43, sendikal örgütlenme gerilemesine rağmen hak kaybı olmadığına katılmayanlar yüzde 88,05, kamu müdahalelerinin son bulup işletmelerin önünün açıldığına katılmayanlar yüzde 83,68 ve işyerinin daha kârlı çalışmaya başladığına katılmayanlar yüzde 82,92 oranlarında oy almaktadır.

İşçi tepkisinin az olduğu konusunda ise görüşler eşit ağırlıkta dağılmıştır. Anketi yanıtlayanların yüzde 48.40'ı işçi tepkisinin az olduğunu düşünürken, yüzde 51.60'ı bu görüşe katılmadıklarını ifade etmiştir. Yüzde 48.40 oranında işçi tepkisinin azlığı şeklindeki sonuç, bundan sonraki mücadelede daha etkin olunması gerekliliğini de hatırlatmaktadır.

TÜRKİYE'DE BUGÜNE KADARKİ ÖZELLEŞTİRME UYGULAMALARININ SONUÇLARI HAKKINDA AŞAĞIDAKİLERDEN KATILIP KATILMADIĞINIZ HANGİLERİDİR?

	Katılıyorum	Katılmıyorum
Özel tekeller oluşmuş ve güçlenmiştir.	93.52	6.48
Yağma ve vurgun ekonomisi yaratılmıştır	95.44	4.56
Kit'lerin ürettiği mal ve hizmet fiyatları artmıştır	73.66	26.34
Gelir dağılımı daha da bozulmuştur	93.80	6.20
Bölgesel dengesizlikler artmıştır	90.44	9.56
İş güvencesi sarsılmış, işsiz ordusu büyümüştür	96.95	3.05
Sendikasılaştırma yaygınlaşmıştır	95.82	4.18
İşçiler emekliliğe zorlanmıştır	95.04	4.96
Kalite ve verimlilik artmamıştır	84.55	15.45
Özelleştirme gelirleri bütçe açıklarına yama yapılmıştır	90.46	9.54
Kamu müdahaleleri son bulmuş, işletmenin önü açılmıştır	16.32	83.68
Taze sermaye katkısı getirilmiş, bir canlanma başlamıştır	8.57	91.43
İş güvencesi korunmuştur	4.78	95.22
Sendikal örgütlenmemize dokunulmamıştır	4.72	95.28
Sendikal örgütlenme gerilemesine rağmen hak kaybı olmamıştır	11.95	88.05
İşçi tepkisi az olmuştur	48.40	51.60
İşyeri daha karlı çalışmaya başlamıştır	17.08	82.92

4.11. Özelleştirme Uygulamalarının Çalışanlar Açısından Genel Sonuçları

Bugüne kadarki özelleştirme uygulamaları özelleştirilen kamu kuruluşlarda çalışanları, istihdam azalması, ücretlerin düşmesi ve çalışma sürelerinin uzaması şeklinde etkilemektedir.

Araştırma sonuçlarımız, bu sonucu yinelemektedir. Araştırma kapsamındakilerin Genel düzeyde yüzde 98.05'i, Merkezlerde yüzde 99.03'ü, Şubelerde 97.40 gibi tamamına yakını özelleştirilen işyerlerinde istihdamın azaldığı; Genelde yüzde 65.69'u, Merkezlerde yüzde 72.45'i, Şubelerde 60.99'u çalışma sürelerinin arttığı; Genelde yüzde 85.48'i, Merkezlerde yüzde 86.27'si, Şubelerde ise yüzde 84.89'u ortalama ücretlerin azaldığı görüşündedir.

ÖZELLEŞTİRİLEN İŞYERİNDE

	Artı	Azaldı	Değişmedi
İstihdam sayısı		98.05	1.95
Çalışma süreleri	65.69	7.11	27.20
Ortalama ücretler	2.90	85.48	11.62

4.12. Özelleştirme Sonrasında Örgütlenme Yönünde Girişim Ve Çabalar

Ülkemizde bugüne kadarki özelleştirme uygulamalarından sendikasılaştırma işçiler açısından yaşanan ikinci önemli olumsuzluktur. Özelleştirme sonrası yüzde 38'e düştüğü tespit edilen sendikalılık oranı, özelleştirmenin sendikasılaştırma üzerindeki olumsuz etkisinin çarpıcı bir ifadesidir.

Bu noktada özelleştirme sonrasında yeniden örgütlenme yönündeki çalışmalar, çalışanlar açısından büyük önem taşımaktadır.

Araştırma kapsamındaki kişilerin yüzde 71.81 gibi ağırlıklı bir kesimi özelleştirme sonrasında örgütlenme yönünde girişim ve çabada bulunduklarını, buna karşılık yüzde 28.19'luk kısmı böylesi bir çabalarının olmadığını belirtmişlerdir.

Girişim ve çabaları olanlar bağlamında, yarıdan biraz fazlası, yüzde 51.46'lık kısmı başarılı bir sonuç alamadıklarını, yüzde 45.61'i kısmen, yüzde 2.92'si gibi küçük bir bölümü de çok başarılı olduklarını bildirmişlerdir.

Geneli veren bu rakamlar yanında, Merkez ve Şube ayrımlarında da önemli bir farklılığa tanık olunmamıştır.

Yeniden sendikalaşma yönündeki girişimin çok az başarılı olabilmesi, esasında özel sektör işverenin sendikasılaştırma yönündeki katı tutumundan kaynaklanmaktadır.

ÖZELLEŞTİRME SONRASINDA ÖRGÜTLENME YÖNÜNDE GİRİŞİM VE ÇABALARINIZ OLDU MU?

	Sayı	Yüzde
Oldu	163	71.81
Olmadı	64	28.19
Toplam	227	100.00

EĞER OLDU İSE BU GİRİŞİMLERİNİZ BAŞARILI OLDU MU?

	Sayı	Yüzde
Hiç başarılı olmadı	88	51.46
Kısmen başarılı oldu	78	45.61
Çok başarılı oldu	5	2.92
Toplam	171	100.00

4.13. Kamu Kuruluşlarının Çalışanlara Satılması Konusu

Kamu kuruluşlarının çalışanlara satılması yada devredilmesi konusunda anket kapsamındaki kişilerin yüzde 64.84'ü bunun sorun yaratacağını, yüzde 30.86'sı iyi bir yol olduğunu belirtirlerken, yüzde 4.30'luk bir grup fikrinin olmadığını ifade etmiştir.

Bu rakamlar, çoğunluklu bir kesimin kamu kuruluşlarının çalışanlara satılmasını, sorun yaratacak bir konu olarak değerlendirdiklerini göstermektedir.

Genelde yüzde 30.86 olan "iyi bir yoldur" değerlendirmesi, Merkezlerde yüzde 27.45'e düşmekte, Şubelerde ise yüzde 33.12'ye çıkmaktadır.

KAMU KURULUŞLARININ ÇALIŞANLARA SATILMASI VEYA DEVREDİLMESİ SİZCE NASIL BİR YOLDUR?

	Sayı	Yüzde
İyi bir yoldur	79	30.86
Sorun yaratır	166	64.84
Fikrim yok	11	4.30
Toplam	256	100.00

Kamu kuruluşlarının çalışanlara satılması veya devredilmesinin sorun yaratacağına inanan yüzde 65'e yakın büyük bir kitle, böyle bir uygulamanın herşeyden önce işçilerin ve sendikaların kendi söylemleriyle çeliştiği görüşündedir. Yüzde 70,21 gibi bir ağırlığı temsil eden bu görüşten sonra, yüzde 62,77'lik kesim uzun vadede yine sermayeye gideceğini, yüzde 52,13'lük kesim işçilerin düşük ücrete razı olmak zorunda bırakılacağını, yüzde 39,36'lık kesim ise yaygın ortaklığın anlaşmazlıklara yol açacağına inanmaktadır.

Kamu kuruluşlarının çalışanlara satılması ya da devredilmesinin iyi bir yol olduğunu ifade eden yüzde 30,86'lık grubun, "yağmaya dönüşmüş özelleştirmeye bir seçenek yaratılacağı" düşüncesinden hareketle bu görüşü ifade etmeleri de vurgulanması gereken bir noktadır. Bu şekilde düşünenler bu alt kümenin yüzde 69,17'si oranındadır.

Çalışanlara satış veya devri iyi bir yol olarak değerlendirme konusunda, merkez ve şube ayırımına bakıldığında, şubelerde bunu iyi bir yol olarak nitelendiren yüzde 33,12'lik grubun yüzde 75'inin yine yağmaya dönüşmüş özelleştirmeye seçenek yaratılacağından, merkezlerde ise, iyi bir yol olarak nitelendiren yüzde 27,45'lik grubun yüzde 75'inin çalışanların haklarının kaybolmamasından hareket ettiği görülmektedir.

KAMU KURULUŞLARININ ÇALIŞANLARA SATILMASI VEYA DEVREDİLMESİ SORUN YARATIR İSE NEDENLERİ SİZCE NELERDİR?

	EVET Diyenlerin Sayısı	EVET Diyenlerin Yüzde
İşçiler patronlaşır	12	6,38
İşçiler ve sendikalar kendi söylemleri ile çelişirler	132	70,21
İşletmeler profesyonelce yönetilemezler	38	20,21
Uzun vadede yine sermayeye gider	118	62,77
İşçilerin kıdem tazminatı gibi hakları riske girer	68	36,17
İşçiler düşük ücrete razı olmak zorunda bırakılırlar	98	52,13
Yaygın ortaklık, anlaşmazlıklara yol açar	74	39,36
Diğer nedenler	15	7,98
Toplam	188	

KAMU KURULUŞLARININ ÇALIŞANLARA SATILMASI VEYA DEVREDİLMESİ İYİ BİR YOL İSE NEDENLERİ SİZCE NELERDİR?

	EVET Diyenlerin Sayısı	EVET Diyenlerin Yüzde
İşçiler de yönetici olabileceklerini göstermiş olurlar	43	35,83
Çalışanlar daha özverili olacağı için emek verimi artar	68	56,67
Yağmaya dönüşmüş bulunan özelleştirmeye bir seçenek yaratılmış olur	83	69,17
Kapitalist sistem yeniden karma ekonomi anlayışına getirilmiş olur	44	36,67
Tekelleşme ve aile şirketleri egemenliği kırılmış olur	76	63,33
Çalışanların hakları kaybolmamış olur	77	64,17
Çalışanların hakları kaybolmamış olur	6	5,00
Toplam	120	

* Birden çok soruya "evet" denilebildiği için toplamı 100 etmez

4.14. Özelleştirmenin Önlenebilmesi İçin Mücadele Yollarının Değerlendirilmesi

Özelleştirilmenin önlenebilmesi konusunda birinci derecede öncelik verilen yol, **kamuoyunu aydınlatma** olarak ifade edilmiştir. Bu yolu birinci derecede öncelikli tanımlayanlar oran olarak yüzde 70.37'dir. Birinci derecede öncelik sıralamasında **ikinci yolu**, yüzde 47.39 ile **kitlesel gösteriler**, **üçüncüyü** yüzde 41.63 ile **parlamentonun kullanılması**, dördüncüyü yüzde 41.56 ile üretimden gelen gücün kullanılması ve sonuncusunu yüzde 28.44 ile yargı yolunun kullanılması oluşturmaktadır. Birinci derecede öncelikte son sırada yer alan yargı yolu, doğal olarak üçüncü derece önceliğinde yüzde 31.19 ile ilk sıraya yükselmektedir.

Özelleştirme mücadelesinde birinci derecede önem verilen kamuoyunu aydınlatma gereği, bugüne kadar kamuoyunda tek yanlı olarak sürdürülen propagandanın kırılması ve özelleştirmeyle ilgili gerçekler konusunda halkın aydınlatılması konusuna verilmesi gereken önem ve önceliği hatırlatmaktadır.

Yukarıda Genel için verilen bu rakamlar, Merkez ve Şube ayrımında ele alındığında, her iki alt düzeyde de en yüksek oranın kamuoyunu aydınlatma aldığı görülmektedir. Ancak Merkezlerde bu yol, genelden biraz yüksek bir oranla (yüzde 76.35), Şubelerde ise daha düşük bir oranla (yüzde 66.67) benimsenmektedir.

Gerek kamuoyunu aydınlatma, gerek kitlesel gösteriler, gerek üretimden gelen gücün kullanılmasında birinci derecede öncelik tercihi, Merkezlerde, Genele göre biraz daha yüksek çıkarken, parlamento ve yargı yollarında tersi bir durumla karşılaşılmaktadır. Bir başka ifadeyle, parlamento kullanılmasının birinci derece önceliğinde benimsendiği yüzde 41.63'lük oran, Merkezlerde yüzde 31.39'a, yargı yolunun kullanılmasında ise yüzde 28.47'den yüzde 20.69'a düşmüştür.

ÖZELLEŞTİRMENİN ÖNLENEBİLMESİ İÇİN MÜCADELE YOLLARI SİZCE, ÖNCELİK SIRASINA GÖRE NASIL DİZİLEBİLİR?

	1. Derece Öncelik	2. Derece Öncelik	3. Derece Öncelik
Yargı yolu	28,44	40,37	31,19
Parlamentonun kullanılması	41,63	40,72	17,65
Kamuoyunu aydınlatma	70,37	25,51	4,12
Kitleseel gösteriler	47,39	41,74	10,87
Üretimden gelen gücün kullanılması	41,56	33,33	25,10

"ÖZELLEŞTİRMENİN ÖNLENEBİLMESİ İÇİN MÜCADELE YOLLARI SİZCE, ÖNCELİK SIRASINA GÖRE NASIL DİZİLEBİLİR" SORUSUNUN MERKEZ-ŞUBE VE GENEL AYRIMINDAN ÇAPRAZ TABLOSU

						Genel	
		Merkez		Şube		Sayı	Yüzde
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde		
Yargı yolu	1. Derece öncelik	18	20,7	44	33,6	62	28,4
	2. Derece öncelik	45	51,7	43	32,8	88	40,4
	3. Derece öncelik	24	27,6	44	33,6	68	31,2
Toplam		87	100,0	131	100,0	218	100,0
Parlamentonun kullanılması	1. Derece öncelik	27	31,4	65	48,1	92	41,6
	2. Derece öncelik	36	41,9	54	40,0	90	40,7
	3. Derece öncelik	23	26,7	16	11,9	39	17,6
Toplam		86	100,0	135	100,0	221	100,0
Kamuoyunu aydınlatma	1. Derece öncelik	71	76,3	100	66,7	171	70,4
	2. Derece öncelik	20	21,5	42	28,0	62	25,5
	3. Derece öncelik	2	2,2	8	5,3	10	4,1
Toplam		93	100,0	150	100,0	243	100,0
Kitleseel gösteriler	1. Derece öncelik	50	54,9	59	42,4	109	47,4
	2. Derece öncelik	33	36,3	63	45,3	96	41,7
	3. Derece öncelik	8	8,8	17	12,2	25	10,9
Toplam		91	100,0	139	100,0	230	100,0
Üretimden gelen gücün kullanılması	1. Derece öncelik	45	45,5	56	38,9	101	41,6
	2. Derece öncelik	31	31,3	50	34,7	81	33,3
	3. Derece öncelik	23	23,2	38	26,4	61	25,1
Toplam		99	100,0	144	100,0	243	100,0

4.15. Özelleştirme Karşıtı Kampanyanın Yürütümü

Özelleştirme mücadelesinin daha etkin bir yapıda sürdürülebilme eğilimini görebilme açısından çok önemli olan bu konuda, Genel düzeyde yüzde 88.26'lık, Merkezlerde yüzde 90.00'lık, Şubelerde ise yüzde 86.99'luk oranlara denk gelen "Yerel + Merkez + Diğer Sendikalar + Diğer İşçi Konfederasyonları + Demokratik Kitle Örgütleriyle Güçbirliği" şeklindeki egemen görüş,, araştırma kapsamındaki kişilerin ***bu mücadelede mümkün olan en geniş katılımı tercih ettiğini*** göstermektedir.

Merkez+Şube biraradalığında anket kapsamında yer alan kişiler, yüzde 88.26 oranıyla en geniş katılımını benimserlerken, bunu yüzde 6.10 ile "Yerel+Merkez + Konfederasyon İçi Diğer Sendikalarla", yüzde 5,16'yla "Yerel + Merkez + Diğer Sendikalar + Diğer İşçi Konfederasyonlarıyla" ve son olarak binde 4.7 oranıyla, hem yerel hem de merkezi düzeyde güçbirliği görüşünü belirtmişlerdir.

	Sayı	Yüzde
Hem Yerel Hem Merkezi Düzeyde	1	,47
Yerel+Merkezi+Konf.İçi Diğ. Send. Güçbirliği Düzeyinde	13	6,10
2+Diğer İşçi Konf. İle Güç Birliği Düzeyinde	11	5,16
3+Diğer İşçi Konf. İle Güç Birliği Düzeyinde	188	88,26
Toplam	213	100,00

4.16. Sendika ve Konfederasyonun Özelleştirme Politikasını, Mücadele ve Faaliyetlerini Değerlendirme

Gerek Sendikaların, gerekse Konfederasyonumuzun özelleştirme politikasını, mücadele ve faaliyetlerini değerlendirmede bildirilen görüş, ağırlıklı olarak "yetersiz, daha etken şekilde karşı çıkılmalı" şeklindedir. Genel düzeyde oranlar Sendika için yüzde 59.50, Konfederasyon için yüzde 70.08; Merkezler düzeyinde Sendika için yüzde 60.22,

Konfederasyon için yüzde 79.38; Şubelerde ise sendika için 59.06, Konfederasyon için yüzde 63.95 olarak tespit edilmiş bulunmaktadır. Merkezlerin ve Şubelerin, kendi sendikalarının faaliyetlerini değerlendirirken biraz daha ihtiyatlı oldukları göze çarpmaktadır.

SENDİKANIZIN ÖZELLEŞTİRME POLİTİKALARINI NASIL DEĞERLENDİRİYORSUNUZ?

	Sayı	Yüzde
Yeterli	53	21,90
Yetersiz, daha etken şekilde özelleştirmeye karşı çıkılmalı	144	59,50
Yetersiz, özelleştirilme kaçınılmaz bir süreç olarak kabul edilip iş güvencesi ve sendikal haklar kurtarılmalıdır.	45	18,60
Toplam	242	100,00

KONFEDERASYONUNUZUN ÖZELLEŞTİRME KONUSUNDAKİ MÜCADELE VE FAALİYETLERİNİ NASIL DEĞERLENDİRİYORSUNUZ?

	Sayı	Yüzde
Yeterli	10	4,10
Yetersiz, daha etken şekilde karşı çıkılmalı	171	70,08
Yetersiz, özelleştirilme kaçınılmaz bir süreç olarak kabul edilip iş güvencesi ve sendikal haklar kurtarılmalıdır	63	25,82
Toplam	244	100,00

		Sendikanızın özelleştirme politikalarını nasıl değerlendiriyorsunuz?					
		Yeterli		Yetersiz daha etken şekilde karşı çıkılmalı		Yetersiz, kabul edilip iş güv. Ve send. Haklar kurtarılmalı	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Tür (merkez şube)	Merkez	26	27,96	56	60,22	11	11,83
	Şube	27	18,12	88	59,06	34	22,82

		Konfederasyonunuzun özelleştirme konusundaki mücadele ve faaliyetlerini nasıl değerlendiriyorsunuz?					
		Yeterli		Yetersiz daha etkin şekilde karşı çıkılmalı		Yetersiz, Özel. kabul edilip iş güv. ve send. Haklar kurtarılmalı	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Tür (merkez şube)	Merkez	3	3,09	77	79,38	17	17,53
	Şube	7	4,76	94	63,95	46	31,29

4.17. Sınıf Çıkarı İle Oy Verilen Parti Arasında Uyum Konusu

Araştırma kapsamında yeralan kişilerin yarısına yakını, sınıf çıkarı ile oy verdikleri partinin program ve uygulamaları arasında bir uyum görmezken, yüzde 33.6'sı kısmen, yüzde 15.51'i uyum olduğunu düşünmektedir. Yüzde 21.45'lik bir kesim ise bu konuda bir fikrinin bulunmadığını söylemektedir.

Parlamentodaki partilerin tümünün özelleştirme taraftarı olduğu konusunda ise genel bir ittifak oluşmaktadır "Özelleştirme taraftarı" sıralamasında Meclis'te grubu bulunan partilerden CHP yüzde 52.65 ile en düşük oyu alırken, onu yüzde 65.97 ile DSP, yüzde 79.92 ile FP, yüzde 85.77 ile DTP, yüzde 97.20 ile ANAP ve yüzde 97.59 ile DYP izlemektedir.

SINIF ÇIKARINIZ İLE OY VERDİĞİNİZ PARTİNİN PROGRAM VE UYGULAMALARI ARASINDA UYUM OLDUĞUNU DÜŞÜNÜYOR MUSUNUZ?

	Sayı	Yüzde
Evet	38	15,51
Hayır	120	48,98
Kısmen uyum var	81	33,06
Bu konuda bir fikrim yok	6	2,45
Toplam	245	100,00

AŞAĞIDAKİ PARTİLERİN KİT VE ÖZELLEŞTİRME POLİTİKALARINI NASIL DEĞERLENDİRİYORSUNUZ?

	Özelleştirme tarafı	Özelleştirme karşıtı	Net bir görüş belirtmiyorlar	Fikrim yok
Anavatan partisi	97,20	0,40	2,40	
Büyükbirlik partisi	64,53	2,99	21,37	11,11
Cumhuriyet halk partisi	52,65	13,47	33,47	0,41
Demokratik sol parti	65,97	5,88	26,05	2,10
Demokratik türkiye partisi	85,77	0,84	7,95	5,44
Doğruyol partisi	97,59		2,41	
Emek partisi	6,54	66,36	4,21	22,90
Fazilet partisi	79,92	3,77	13,39	2,93
Halkın demokrasi partisi	9,45	42,29	11,94	36,32
İşçi partisi	4,98	77,38	4,52	13,12
Milliyetçi hareket partisi	58,52	6,55	27,07	7,86
Özgürlük ve dayanışma partisi	6,60	61,32	6,60	25,47
Diğer partiler	13,25	2,41	8,43	75,90

4.18. “Sosyal Devlet”in Korunması ve Geliştirilmesi İçin Yapılması Gerekenler

Özelleştirmenin esas hedefi durumunda bulunan “Sosyal Devlet”in korunması ve geliştirilmesi yönünde birinci derecede öncelikli kabul edilen konu, ***Devletin eğitim-sağlık-sosyal güvenlik hizmetlerinin geliştirilmesi gerekliliği’dir.*** Bu şekilde tercih yapanların oranı yüzde 64.08’dir. Çalışan kesimin parlamentodaki ağırlığını arttırmasını birinci derecede savunanlar yüzde 59.59 ile ikinci, çalışma hayatını daha adil bir yapıya kavuşturmak için düzenleme yapılmasını savunanlar yüzde 45.45 ile üçüncü, devletin, yasa koyucunun, adaleti-güvenliği sağlayıcı, piyasayı düzenleyici yönüyle geliştirilmesini savunanlar yüzde 42.06 ile dördüncü ve KİT’lere sahip çıkılarak geliştirilmesini savunanlar yüzde 31.97 ile son sırayı almaktadır.

Bu durumda, sorunun esas ve nihai çözümünde genel görüş, devletin eğitim, sağlık ve sosyal güvenlik gibi sosyal işlevlerine sahip çıkılması ve geliştirilmesi ile çalışan kesimin parlamentodaki ağırlığını arttırması olmaktadır.

SİZCE SOSYAL DEVLETİN KORUNMASI VE GELİŞTİRİLMESİ İÇİN NELER YAPILMALIDIR?

	1. Derece Öncelik	2. Derece Öncelik	3. Derece Öncelik
KİT'lere sahip çıkılmalı ve geliştirilmelidir.	37.97	32.49	29.54
Devletin eğitim, sağlık, sosyal güvenlik hizmetleri geliştirilmeli	64.08	28.16	7.76
Devlet yasa koyucu, adaleti ve güvenliği sağlayıcı, piyasayı düzenleyici yönüyle geliştirilmelidir.	42,06	37,34	20,60
Çalışma hayatını daha adil bir yapıya kavuşturmak için düzenlemeler yapılmalıdır.	45,45	41,32	13,22
Çalışan kesimin parlamentodaki ağırlığı arttırılmalıdır.	59,59	26,94	13,47

EK 5:

**TÜRK-İŞ TABAN VE TAVAN YÖNETİCİLERİ
EĞİLİM ARAŞTIRMASI**

**ÖZELLEŞTİRMENİN SENDİKALAR
AÇISINDAN EKONOMİK VE TOPLUMSAL
ETKİLERİNİN ARAŞTIRILMASI ANKETİ'NİN**

SORU FORMU

VE

**MERKEZ-ŞUBE, BÖLGE, EĞİTİM VE YAŞ
AYIRIMLARINA GÖRE**

ÇAPRAZ DAĞILIMLARI

SUNUŞ

TÜRK-İŞ taban ve tavan yöneticilerinin özelleştirme uygulamaları ve özelleştirmeye karşı mücadelenin biçim ve niteliği konusundaki eğilimlerini ölçebilmek amacıyla uygulanan anketin genel sonuçları önceki ayırmada yorumlanarak sunuldu. Bu yapılırken merkez ve şubeler esas olarak birarada değerlendirilmesine karşın bazı anlamlı farklılıkların çıktığına inandığımız yanıtlarda merkez ve şubeye göre ayrı ayrı sonuçların verildiği çapraz dağılımlar da kullanıldı.

Buradaki 5 numaralı ekte ise, merkez-şube ayırımına göre çapraz tablolar daha geniş bir kapsamda sunulduğu gibi, ankete yanıt verenlerin hem bölgelerine göre hem de eğitim ve yaş gibi kazanılmış yada doğal kişisel özelliklerine göre gruplandırmalar yapılarak elde edilen çapraz tablolar sunulmaktadır.

Konuyla ilgili okuyucuların hemen farkedilebileceği gibi, çapraz tabloların hepsinin veya içerdiği tüm alt soruların anlamlı sonuçlar verdiği söylenemez. Tabloların sonuna eklenen Khi-Kare test sonuçlarının da gösterdiği gibi, çapraz dağılımların ancak bir bölümü anlamlı çıkmaktadır (Sıfıra yaklaştıkça anlamlılık artmaktadır; bunlar koyu karakterlerle gösterilmiştir). Bu bazen tüm bir tablo için, bazen de sorulan sorunun bir alt ayırımı için söz konusu olmaktadır. Ancak burada sadece anlamlı sonuçları ayıklayarak sunmak istemedik. Araştırmacıların tüm çapraz dağılımlara ulaşmak isteyebileceğini düşündük, bu nedenle çapraz dağılımları eksiksiz sunuyoruz.

Bölgelere göre ayırım başlangıçta TÜRK-İŞ'in geleneksel 9 bölge ayırımına 10'ncu bir bölge olarak Ankara'nın eklenmesiyle yapılmış, ancak 10 bölgenin çok uzun veya geniş tablolara yol açması ve sayfa boyutlarının yeterli kalmaması gibi teknik bir sorun çıktığı gibi, bazı bölgelerden gelen yanıt sayısının düşüklüğü nedeniyle bunları ayrı olarak ele almanın anlamı azalmıştır. Yapılan kümelendirme İstanbul ile Bursa'yı

Marmara Bölgesi, Eskişehir ile Ankara'yı Orta Anadolu Bölgesi, Adana ile Diyarbakır'ı Güney ve G.Doğu Anadolu Bölgesi, Sivas ve Erzurum'u Doğu Anadolu Bölgesi olarak birleştirmiştir. İzmir ve Samsun aynen bırakılmıştır. Bunları da Ege ve Karadeniz olarak algılamak mümkündür.

İlgi çekici olabileceğini ve araştırmacıların işine yarayabileceğini düşündüğümüz için anket soru formu da Ek 5'te sunulmuştur.

ÖZELLEŞTİRMENİN SENDİKALAR AÇISINDAN EKONOMİK VE TOPLUMSAL ETKİLERİNİN ARAŞTIRILMASI

LÜTFEN ! 1. Kutuların içini kurşunkalemle doldurunuz.

2. Soru formunu katlamadan, kırıştırmadan doldurup postalayınız.

Form No. 4

Sendika adı :						
Şube adı :						
Yaş : ☐ 25 ve altı ☐ 26 - 35 ☐ 36 - 45 ☐ 46 - 55 ☐ 56 - 65 ☐ 66 ve üstü						
Medeni Durum : ☐ Evli ☐ Bekar						
Eğitim durumunuz : ☐ İlkokul ☐ Ortaokul ☐ Lise ☐ Üniversite ☐ Y. Lisans ve üzeri						
Ailenizin toplam gelir düzeyi : ☐ ... - 100 ☐ 101 - 150 ☐ 151 - 200 ☐ 201 - 300 ☐ 300 + ... (Milyon TL/ay)						

1. KİT'lerin ve kamu kuruluşlarının ekonomideki önem derecesi sizce nedir?

☐ Çok önemli ☐ Kısmen önemli ☐ Önemsiz

2. KİT'lere ve kamu kuruluşlarına yönelik hükümet politikalarını nasıl değerlendiriyorsunuz? (Birden çok tercih yapılabilir)

- ☐ İyi niyetli ve yeterli
☐ Yönetimin özerk çalışmasını engelleyici
☐ Aşın ve yanlış istihdama neden olarak verimsizliğe itici
☐ Üst düzey yöneticilerin partizanca seçilmesinden sorumlu
☐ Yatırımları ve teknolojik gelişmeyi engelleyici

3. Aşağıdaki ölçütler KİT'lerin ve kamu kuruluşlarının başarısını değerlendirmek için ne derece önemlidir?

	Önemsiz	Kısmen önemli	Çok önemli
Karlılık	☐	☐	☐
Verimlilik	☐	☐	☐
İstihdam	☐	☐	☐
Milli gelire katkı	☐	☐	☐
Bölgesel dengesizlikleri azaltma	☐	☐	☐
Gelir dağılımını düzeltme	☐	☐	☐
Sendikalaşma ve örgütlü topluma örnek olma	☐	☐	☐
Ülkenin ekonomik bağımsızlığını koruma	☐	☐	☐

4. KİT'ler ve kamu kuruluşları aşağıdaki alanların hangilerinin de ne ölçüde başarılıdır?

	Başarısız	Kısmen başarılı	Başarılı
Toplumsal alanda	☐	☐	☐
Ekonomik alanda	☐	☐	☐
Stratejik alanda	☐	☐	☐

5. KİT'leri ve kamu kuruluşlarını genel olarak başarısız buluyorsanız başarısız olma nedenleri sizce aşağıdakilerden hangileridir? (Birden çok tercih yapılabilir)

- ☐ Devletin işletmecilik yapamaması
☐ Özerk yönetim yapılarının oluşturulamaması
☐ Yatırımlarının engellenmesi
☐ Düşük fiyat politikasına zorlanmaları
☐ Sermayeye rant aktarmaya zorlanmaları
☐ Diğer

6. Aşağıdaki dönemlerde örgütlü bulunduğunuz kamu kuruluşunun / kuruluşlarının yönetimlerinin başarı durumu hakkındaki görüşleriniz nelerdir?

	Başarısız	Kısmen başarılı	Başarılı
1983 - 1987	☐	☐	☐
1988 - 1991	☐	☐	☐
1992 - 1995	☐	☐	☐
1996 - 1997	☐	☐	☐
1997 - 1998	☐	☐	☐

7. Örgütlü bulunduğunuz KİT yada kamu / kuruluşlarının bugüne kadar görev yapan yönetimleri hakkında aşağıdaki faaliyetleri veya tavrı konusundaki görüşleriniz nelerdir?

	Başarılı	Başarısız
Siyasal baskılara direnmesi	☐	☐
Kuruluşun geleceğini düşünen kişilikli bir yönetim politikası izlemesi	☐	☐
Yatırma ve teknoloji geliştirmeye önem vermesi	☐	☐
Personel yönetimine ve insan kaynaklarına önem vermesi	☐	☐
Meslek içi eğitime gerekli önemi vermesi	☐	☐
Üretimi artırması, verimli bir döneme damga vurması	☐	☐

8. Kendi işyerinizin veya şubenizin / sendikanızın örgütlü olduğu kamu işletmelerinin özelleştirilmesine taraftar mısınız?

☐ Evet ☐ Hayır

9. Özelleştirmeyi nasıl değerlendiriyorsunuz?

- ☐ Her türlü kamu işletmesi özelleştirilmelidir
☐ Sadece verimsiz çalışan kamu işletmeleri özelleştirilebilir
☐ Stratejik önemde olmayan kamu işletmeleri özelleştirilebilir
☐ Hiçbir kamu işletmesi veya kuruluşu özelleştirilmemelidir

10. Türkiye'de bugüne kadarki özelleştirme uygulamalarının sonuçları hakkında katılıp katılmadığınız hangileridir?

	Katılıyorum	Katılmıyorum
Özel tekel oluşmuş veya güçlenmiştir	☐	☐
Yağma ve vurgun ekonomisi yaratılmıştır	☐	☐
KİT'lerin ürettiği mal ve hizmet fiyatları artmıştır	☐	☐
Gelir dağılımı daha da bozulmuştur	☐	☐
Bölgesel dengesizlikler artmıştır	☐	☐
İş güvencesi sarsılmış, işsiz ordusu büyümüştür	☐	☐
Sendikalaştırma yaygınlaşmıştır	☐	☐
İşçiler emekliliğe zorlanmıştır	☐	☐
Kalite ve verimlilik artmamıştır	☐	☐
Özelleştirme gelirleri bütçe açıklarına yama yapılmıştır	☐	☐
Kamu müdahaleleri son bulmuş, işletmenin özü açılmıştır	☐	☐
Taze sermaye katkısı getirilmiş, bir canlanma başlamıştır	☐	☐
İş güvencesi korunmuştur	☐	☐
Sendikal örgütlenmemize dokunulmamıştır	☐	☐
Sendikal örgütlenme genellemesine rağmen hak kaybı olmamıştır	☐	☐
İşçi tepkisi az olmuştur	☐	☐
İşyeri daha karlı çalışmaya başlamıştır	☐	☐

11. Özelleştirilen işyerlerinde :

	Arttı	Azaldı	Değişmedi
İstihdam sayısı	☐	☐	☐
Çalışma süreleri	☐	☐	☐
Ortalama ücretler	☐	☐	☐

12. Özelleştirme sonrasında örgütlenme yönünde girişim ve çabalarınız oldu mu?

- ☐ Oldu ☐ Olmadı

13. Bir önceki soruya "Oldu" yanıtı verdiyseniz bu girişimleriniz başarılı oldu mu?

- ☐ Hiç başarılı olmadı
☐ Kısmen başarılı oldu
☐ Çok başarılı oldu

14. Kamu kuruluşlarının çalışanlara satılması veya devredilmesi sizce nasıl bir yoldur?

- ☐ İyi bir yoldur ☐ Sorun yaratır ☐ Fikrim yok

15. Kamu kuruluşlarının çalışanlara satılması veya devredilmesi sorun yaratır ise nedenleri sizce nelerdir? (Birden çok tercih yapılabilir).

- ☐ İşçiler patronlaşır
☐ İşçiler ve sendikalar kendi söylemleri ile çelişirler
☐ İşletmeler profesyonelle yönetilemezler
☐ Uzun vadede yine sermayeye gider
☐ İşçilerin kıdem tazminatı gibi hakları riske girer
☐ İşçiler düşük ücrete razı olmak zorunda bırakılırlar
☐ Yaygın ortaklık, anlaşmazlıklara yol açar
☐ Diğer

16. Kamu kuruluşlarının çalışanlara satılması veya devredilmesi iyi bir yol ise nedenleri sizce nelerdir? (Birden çok tercih yapılabilir).

- ☐ İşçiler de yönetici olabileceklerini göstermiş olurlar
☐ Çalışanlar daha özverili olacağı için emek verimi artar
☐ Yağmaya dönüşmüş bulunan özelleştirmeye bir seçenek yaratılmış olur
☐ Kapitalist sistem yeniden karma ekonomi anlayışına getirilmiş olur
☐ Tekelleşme ve aile şirketleri egemenliği kırılmış olur
☐ Çalışanların hakları kaybolmamış olur
☐ Diğer

17. Özelleştirmenin önlenmesi için mücadele yolları sizce, öncelik sırasına göre nasıl dizilebilir? Öncelik sırası ile belirtiniz).

Öncelik sırası	
1 2 3 4 5	Yargı yolu
1 2 3 4 5	Parlamentonun kullanılması
1 2 3 4 5	Kamuyu aydınlatma
1 2 3 4 5	Kitlesele gösteriler
1 2 3 4 5	Üretimden gelen gücün kullanılması

18. Özelleştirme karşısı kampanyalar nasıl yürütülmelidir?

- ☐ Sadece yerel düzeyde
☐ Sadece merkezi düzeyde
☐ Hem yerel hem merkezi düzeyde
☐ Yerel + merkezi + konfederasyon içi diğer sendikalarla güçbirliği düzeyinde
☐ Yerel + merkezi + diğer sendikalar + diğer işçi konfederasyonlarıyla güç birliği düzeyinde
☐ Yerel + merkezi + diğer sendikalar + diğer işçi konfederasyonları + demokratik kitle örgütleriyle güç birliği düzeyinde

19. Örgütlü olduğunuz kamu kuruluşu yada kuruluşlarının dışında özelleştirme girişimlerine karşı mücadelede yer aldınız mı?

	Evet	Kısmen	Hayır
Sendika merkezi olarak	☐	☐	☐
Sendika şubesi olarak	☐	☐	☐

20. Sendikaların özelleştirme politikalarını nasıl değerlendiriyorsunuz?

- ☐ Yeterli
☐ Yetersiz, daha etkin şekilde özelleştirmeye karşı çıkılmalıdır
☐ Yetersiz, özelleştirme kaçınılmaz bir süreç olarak kabul edilip, iş güvencesi ve sendikal haklar kurtanmalıdır

21. Konfederasyonunuzun özelleştirme konusundaki mücadele ve faaliyetlerini nasıl değerlendiriyorsunuz?

- ☐ Yeterli
☐ Yetersiz, daha etkin şekilde özelleştirmeye karşı çıkılmalıdır
☐ Yetersiz, özelleştirme kaçınılmaz bir süreç olarak kabul edilip, iş güvencesi ve sendikal haklar kurtanmalıdır

22. Aşağıdaki partilerin KİT ve özelleştirme politikalarını nasıl değerlendiriyorsunuz?

(Partiler alfabetik olarak dizilmiştir)

	Özelleştirme taraftarı	Özelleştirme Karşıtı	Net bir görüş belirtmiyorlar	Fikrim yok
Anavatan Partisi	☐	☐	☐	☐
Büyük Birlik Partisi	☐	☐	☐	☐
Cumhuriyet Halk Partisi	☐	☐	☐	☐
Demokratik Sol Parti	☐	☐	☐	☐
Demokrat Türkiye Partisi	☐	☐	☐	☐
Doğru Yol Partisi	☐	☐	☐	☐
Emek Partisi	☐	☐	☐	☐
Fazilet Partisi	☐	☐	☐	☐
Halkın Demokrasi Partisi	☐	☐	☐	☐
İşçi Partisi	☐	☐	☐	☐
Milliyetçi Hareket Partisi	☐	☐	☐	☐
Özgürlük ve Dayanışma Partisi	☐	☐	☐	☐
Diğer	☐	☐	☐	☐

23. Sınıf çıkmanız ile oy verdiğiniz partinin programı ve uygulamaları arasında uyum olduğunu düşünüyor musunuz?

- ☐ Evet ☐ Hayır
☐ Kısmen uyum var ☐ Bu konuda bir fikrim yok

24. Sizce "Sosyal Devlet" in korunması ve geliştirilmesi için neler yapılmalıdır? (Öncelik sırası ile belirtiniz).

Öncelik sırası	
1 2 3 4 5	KİT'lere sahip çıkılmalı ve geliştirilmelidir
1 2 3 4 5	Devletin Eğitim, Sağlık, Sosyal Güvenlik hizmetleri geliştirilmelidir
1 2 3 4 5	Devlet, yasa koyucu, adaleti ve güvenliği sağlayıcı, piyasayı düzenleyici yönüyle geliştirilmelidir
1 2 3 4 5	Çalışma hayatını daha adil bir yapıya kavuşturmak için düzenlemeler yapılmalıdır
1 2 3 4 5	Çalışan kesimin parlamentodaki ağırlığı artırılmalıdır

MERKEZ-ŞUBE AYRIMINA GÖRE ÇAPRAZ DAĞILIMLAR

**KİT LERİN VE KAMU KURULUŞLARININ
EKONOMİDEKİ ÖNEM DERECEŞİ SİZCE NEDİR?**

	TÜR			
	MERKEZ		ŞUBE	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
ÇOK ÖNEMLİ	90	88,24	132	81,48
KISMEN ÖNEMLİ	12	11,76	30	18,52
Toplam	102	100,00	162	100,00

**AŞAĞIDAKİ ÖLÇÜTLER KİT LERİN VE KAMU KURULUŞLARININ
BAŞARISINI DEĞERLENDİRMEK İÇİN NE DERECE ÖNEMLİDİR?**

		TÜR			
		MERKEZ		ŞUBE	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
KARLILIK	ÖNEMSİZ	9	10,11	7	5,15
	KISMEN ÖNEMLİ	56	62,92	82	60,29
	ÇOK ÖNEMLİ	24	26,97	47	34,56
Toplam		89	100,00	136	100,00
VERİMLİLİK	ÖNEMSİZ			3	2,04
	KISMEN ÖNEMLİ	31	34,83	34	23,13
	ÇOK ÖNEMLİ	58	65,17	110	74,83
Toplam		89	100,00	147	100,00
İSTİHDAM	ÖNEMSİZ	6	6,52	4	2,74
	KISMEN ÖNEMLİ	27	29,35	51	34,93
	ÇOK ÖNEMLİ	59	64,13	91	62,33
Toplam		92	100,00	146	100,00
MİLLİ GELİRE KATKI	ÖNEMSİZ			2	1,38
	KISMEN ÖNEMLİ	26	29,89	49	33,79
	ÇOK ÖNEMLİ	61	70,11	94	64,83
Toplam		87	100,00	145	100,00
BÖLGESEL DENGESİZLİKLERİ AZALTMA	ÖNEMSİZ			6	4,08
	KISMEN ÖNEMLİ	18	20,22	27	18,37
	ÇOK ÖNEMLİ	71	79,78	114	77,55
Toplam		89	100,00	147	100,00
GELİR DAĞILIMINI DÜZELTME	ÖNEMSİZ	2	2,22	4	2,82
	KISMEN ÖNEMLİ	24	26,67	47	33,10
	ÇOK ÖNEMLİ	64	71,11	91	64,08
Toplam		90	100,00	142	100,00
SENDİKALAŞMA VE ÖRGÜTLÜ TOPLUMA ÖRNEK OLMA	ÖNEMSİZ	1	,97	2	1,31
	KISMEN ÖNEMLİ	9	8,74	6	3,92
	ÇOK ÖNEMLİ	93	90,29	145	94,77
Toplam		103	100,00	153	100,00
ÜLKENİN EKONOMİK BAĞIMSIZLIĞINI KORUMA	ÖNEMSİZ			3	2,01
	KISMEN ÖNEMLİ	18	19,57	16	10,74
	ÇOK ÖNEMLİ	74	80,43	130	87,25
Toplam		92	100,00	149	100,00

MERKEZ-ŞUBE AYRIMINA GÖRE ÇAPRAZ DAĞILIMLAR

KİT LER VE KAMU KURULUŞLARI AŞAĞIDAKİ ALANLARIN HANGİLERİNDE NE ÖLÇÜDE BAŞARILIDIR?

		TÜR			
		MERKEZ		ŞUBE	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
TOPLUMSAL ALANDA	BAŞARISIZ	30	31,91	39	27,46
	KISMEN BAŞARILI	36	38,30	67	47,18
	BAŞARILI	28	29,79	36	25,35
Toplam		94	100,00	142	100,00
EKONOMİK ALANDA	BAŞARISIZ	20	21,51	41	27,52
	KISMEN BAŞARILI	58	62,37	80	53,69
	BAŞARILI	15	16,13	28	18,79
Toplam		93	100,00	149	100,00
STRATEJİK ALANDA	BAŞARISIZ	11	11,00	17	11,89
	KISMEN BAŞARILI	50	50,00	51	35,66
	BAŞARILI	39	39,00	75	52,45
Toplam		100	100,00	143	100,00

AŞAĞIDAKİ DÖNEMLERDE ÖRGÜTLÜ BULUNDUĞUNUZ KAMU KURULUŞUNUN/KURULUŞLARININ YÖNETİMLERİNİN BAŞARI DURUMU HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİNİZ NELERDİR?

		TÜR			
		MERKEZ		ŞUBE	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
1983-1987	BAŞARISIZ	24	30,77	43	31,62
	KISMEN BAŞARILI	26	33,33	58	42,65
	BAŞARILI	28	35,90	35	25,74
Toplam		78	100,00	136	100,00
1988-1991	BAŞARISIZ	28	35,00	56	43,41
	KISMEN BAŞARILI	37	46,25	55	42,64
	BAŞARILI	15	18,75	18	13,95
Toplam		80	100,00	129	100,00
1992-1995	BAŞARISIZ	44	54,32	75	55,15
	KISMEN BAŞARILI	27	33,33	40	29,41
	BAŞARILI	10	12,35	21	15,44
Toplam		81	100,00	136	100,00
1996-1997	BAŞARISIZ	45	59,21	79	58,96
	KISMEN BAŞARILI	20	26,32	34	25,37
	BAŞARILI	11	14,47	21	15,67
Toplam		76	100,00	134	100,00
1997-1998	BAŞARISIZ	42	55,26	80	58,82
	KISMEN BAŞARILI	22	28,95	36	26,47
	BAŞARILI	12	15,79	20	14,71
Toplam		76	100,00	136	100,00

MERKEZ-ŞUBE AYRIMINA GÖRE ÇAPRAZ DAĞILIMLAR

ÖRGÜTLÜ BULUNDUĞUNUZ KİT YADA KAMU KURULUŞLARININ BU GÜNE KADAR
GÖREV YAPAN YÖNETİMLERİ HAKKINDA AŞAĞIDAKİ FAALİYETLERİ VEYA TAVIRLARI
KONUSUNDAKİ GÖRÜŞLERİNİZ NELERDİR?

		TÜR			
		MERKEZ		ŞUBE	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
SİYASAL BASKILARA DİRENMESİ	BAŞARILI	2	1,98	21	14,38
	BAŞARISIZ	99	98,02	125	85,62
Toplam		101	100,00	146	100,00
KURULUŞUN GELECEĞİNİ DÜŞÜNEN KİŞİLİKLİ BİR YÖNETİM POLİTİKASI İZLEMESİ	BAŞARILI	3	3,03	24	17,02
	BAŞARISIZ	96	96,97	117	82,98
Toplam		99	100,00	141	100,00
YATIRIMA VE TEKNOLOJİ GELİŞTİRMEYE ÖNEM VERMESİ	BAŞARILI	13	13,40	20	14,29
	BAŞARISIZ	84	86,60	120	85,71
Toplam		97	100,00	140	100,00
PERSONEL YÖNETİMİNE VE İNSAN KAYNAKLARINA ÖNEM VERMESİ	BAŞARILI	13	13,00	24	17,02
	BAŞARISIZ	87	87,00	117	82,98
Toplam		100	100,00	141	100,00
MESLEK İÇİ EĞİTİME GEREKLİ ÖNEMİ VERMESİ	BAŞARILI	22	22,22	18	13,14
	BAŞARISIZ	77	77,78	119	86,86
Toplam		99	100,00	137	100,00
ÜRETİMİ ARTTIRMASI, VERİMLİ BİR DÖNEME DAMGA VURMASI	BAŞARILI	8	8,16	32	23,36
	BAŞARISIZ	90	91,84	105	76,64
Toplam		98	100,00	137	100,00

ÖRGÜTLÜ OLDUĞUNUZ KAMU
İŞLETMELERİNİN
ÖZELLEŞTİRİLMESİNE TARAFTAR
MISINIZ?'

	TÜR			
	MERKEZ		ŞUBE	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
EVET	2	1,92	4	2,50
HAYIR	102	98,08	156	97,50
Toplam	104	100,00	160	100,00

ÖZELLEŞTİRMEYİ NASIL DEĞERLENDİRİYORSUNUZ?'

	TÜR			
	MERKEZ		ŞUBE	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
HER TÜRLÜ KAMU İŞLETMESİ ÖZELLEŞTİRİLMELİ			1	,68
SADECE VERİMSİZ ÇALIŞAN KAMU İŞLETMELERİ ÖZELLEŞTİRİLMELİ	14	15,22	45	30,82
STRATEJİK ÖNEMDE OLMAYAN KAMU İŞLETMELERİ ÖZELLEŞTİRİLMELİ	7	7,61	19	13,01
HİÇBİR KAMU İŞLETMESİ VEYA KURULUŞU ÖZELLEŞTİRİLMEMELİ	71	77,17	81	55,48
Toplam	92	100,00	146	100,00

MERKEZ-ŞUBE AYRIMINA GÖRE ÇAPRAZ DAĞILIMLAR

TÜRKİYEDE BU GÜNE KADARKİ ÖZELLEŞTİRME UYGULAMALARININ SONUÇLARI HAKKINDA KATILIP KATILMADIKLARININ HANGİLERİDİR?

		TÜR			
		MERKEZ		ŞUBE	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
ÖZEL TEKELLER OLUŞMUŞ VE GÜÇLENMİŞTİR	KATILIYORUM	97	96,04	134	91,78
	KATILMIYORUM	4	3,96	12	8,22
Toplam		101	100,00	146	100,00
YAĞMA VE VURGUN EKONOMİSİ YARATILMIŞTIR	KATILIYORUM	100	96,15	151	94,97
	KATILMIYORUM	4	3,85	8	5,03
Toplam		104	100,00	159	100,00
KİTLERİN ÜRETTİĞİ MAL VE HİZMET FİYATLARI ARTMIŞTIR	KATILIYORUM	80	80,00	99	69,23
	KATILMIYORUM	20	20,00	44	30,77
Toplam		100	100,00	143	100,00
GELİR DAĞILIMI DAHA DA BOZULMUŞTUR	KATILIYORUM	98	96,08	144	92,31
	KATILMIYORUM	4	3,92	12	7,69
Toplam		102	100,00	156	100,00
BÖLGESEL DENGESİZLİKLER ARTMIŞTIR	KATILIYORUM	94	94,00	133	88,08
	KATILMIYORUM	6	6,00	18	11,92
Toplam		100	100,00	151	100,00
İŞ GÜVENCESİ SARSILMIŞ, İŞSİZ ORDUSU BÜYÜMÜŞTÜR	KATILIYORUM	102	98,08	152	96,20
	KATILMIYORUM	2	1,92	6	3,80
Toplam		104	100,00	158	100,00
SENDİKASIZLAŞTIRMA YAYGINLAŞMIŞTIR	KATILIYORUM	98	95,15	154	96,25
	KATILMIYORUM	5	4,85	6	3,75
Toplam		103	100,00	160	100,00
İŞÇİLER EMEKLİLİĞE ZORLANMIŞTIR	KATILIYORUM	99	96,12	150	94,34
	KATILMIYORUM	4	3,88	9	5,66
Toplam		103	100,00	159	100,00
KALİTE VE VERİMLİLİK ARTMAMIŞTIR	KATILIYORUM	85	87,63	123	82,55
	KATILMIYORUM	12	12,37	26	17,45
Toplam		97	100,00	149	100,00
ÖZELLEŞTİRME GELİRLERİ BÜTÇE AÇIKLARINA YAMA YAPILMIŞTIR	KATILIYORUM	98	94,23	139	87,97
	KATILMIYORUM	6	5,77	19	12,03
Toplam		104	100,00	158	100,00
KAMU MÜDAHALELERİ SON BULMUŞ, İŞLETMENİN ÖNÜ AÇILMIŞTIR	KATILIYORUM	12	12,50	27	18,88
	KATILMIYORUM	84	87,50	116	81,12
Toplam		96	100,00	143	100,00
TAZE SERMAYE KATKISI GETİRİLMİŞ, BİR CANLANMA BAŞLAMISHTIR	KATILIYORUM	4	4,17	17	11,41
	KATILMIYORUM	92	95,83	132	88,59
Toplam		96	100,00	149	100,00
İŞ GÜVENCESİ KORUNMUŞTUR	KATILIYORUM	3	3,09	9	5,84
	KATILMIYORUM	94	96,91	145	94,16
Toplam		97	100,00	154	100,00
SENDİKAL ÖRGÜTLENMEMİZE DOKUNULMAMIŞTIR	KATILIYORUM	3	3,03	9	5,81
	KATILMIYORUM	96	96,97	146	94,19
Toplam		99	100,00	155	100,00
SENDİKAL ÖRGÜTLENME GERİLEMESİNE RAĞMEN HAK KAYBI OLMAMIŞTIR	KATILIYORUM	8	8,16	22	14,38
	KATILMIYORUM	90	91,84	131	85,62
Toplam		98	100,00	153	100,00
İŞÇİ TEPKİSİ AZ OLMUŞTUR	KATILIYORUM	43	45,26	78	50,32
	KATILMIYORUM	52	54,74	77	49,68
Toplam		95	100,00	155	100,00
İŞYERİ DAHA KARLI ÇALIŞMAYA BAŞLAMISHTIR	KATILIYORUM	21	22,58	20	13,61
	KATILMIYORUM	72	77,42	127	86,39
Toplam		93	100,00	147	100,00

MERKEZ-ŞUBE AYRIMINA GÖRE ÇAPRAZ DAĞILIMLAR

ÖZELLEŞTİRİLEN İŞYERLERİNDE:

		TÜR			
		MERKEZ		ŞUBE	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
İSTİHDAM SAYISI	AZALDI	102	99,03	150	97,40
	DEĞİŞMEDİ	1	,97	4	2,60
Toplam		103	100,00	154	100,00
ÇALIŞMA SÜRELERİ	ARTTI	71	72,45	86	60,99
	AZALDI	4	4,08	13	9,22
	DEĞİŞMEDİ	23	23,47	42	29,79
Toplam		98	100,00	141	100,00
ORTALAMA ÜCRETLER	ARTTI	6	5,88	1	,72
	AZALDI	88	86,27	118	84,89
	DEĞİŞMEDİ	8	7,84	20	14,39
Toplam		102	100,00	139	100,00

**ÖZELLEŞTİRME SONRASINDA
ÖRGÜTLENME YÖNÜNDE
GİRİŞİM VE ÇABALARINIZ OLDU MU?**

	TÜR			
	MERKEZ		ŞUBE	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
OLDU	64	70,33	99	72,79
OLMADI	27	29,67	37	27,21
Toplam	91	100,00	136	100,00

EĞER OLDU İSE BU GİRİŞİMLERİNİZ BAŞARILI OLDU MU?

	TÜR			
	MERKEZ		ŞUBE	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
HİÇ BAŞARILI OLMADI	30	46,15	58	54,72
KİSMEN BAŞARILI OLDU	34	52,31	44	41,51
ÇOK BAŞARILI OLDU	1	1,54	4	3,77
Toplam	65	100,00	106	100,00

**KAMU KURULUŞLARININ ÇALIŞANLARA
SATILMASI VEYA DEVREDİLMESİ SİZCE NASIL
BİR YOLDUR?**

	TÜR			
	MERKEZ		ŞUBE	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
İYİ BİR YOLDUR	28	27,45	51	33,12
SORUN YARATIR	71	69,61	95	61,69
FIKRİM YOK	3	2,94	8	5,19
Toplam	102	100,00	154	100,00

MERKEZ-ŞUBE AYRIMINA GÖRE ÇAPRAZ DAĞILIMLAR

**ÖZELLEŞTİRMENİN ÖNLENEBİLMESİ İÇİN MÜCADELE YOLLARI SIZCE,
ÖNCELİK SIRASINA GÖRE NASIL DİZİLEBİLİR?**

		TÜR			
		MERKEZ		ŞUBE	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
YARGI YOLU	1. DERECE ÖNCELİK	18	20,69	44	33,59
	2. DERECE ÖNCELİK	45	51,72	43	32,82
	3. DERECE ÖNCELİK	24	27,59	44	33,59
Toplam		87	100,00	131	100,00
PARLAMENTONUN KULLANILMASI	1. DERECE ÖNCELİK	27	31,40	65	48,15
	2. DERECE ÖNCELİK	36	41,86	54	40,00
	3. DERECE ÖNCELİK	23	26,74	16	11,85
Toplam		86	100,00	135	100,00
KAMUOYUNU AYDINLATMA	1. DERECE ÖNCELİK	71	76,34	100	66,67
	2. DERECE ÖNCELİK	20	21,51	42	28,00
	3. DERECE ÖNCELİK	2	2,15	8	5,33
Toplam		93	100,00	150	100,00
KİTLESEL GÖSTERİLER	1. DERECE ÖNCELİK	50	54,95	59	42,45
	2. DERECE ÖNCELİK	33	36,26	63	45,32
	3. DERECE ÖNCELİK	8	8,79	17	12,23
Toplam		91	100,00	139	100,00
ÜRETİMDEN GELEN GÜCÜN KULLANILMASI	1. DERECE ÖNCELİK	45	45,45	56	38,89
	2. DERECE ÖNCELİK	31	31,31	50	34,72
	3. DERECE ÖNCELİK	23	23,23	38	26,39
Toplam		99	100,00	144	100,00

ÖZELLEŞTİRME KARŞITI KAMPANYALAR NASIL YÜRÜTÜLMELİDİR?

	TÜR			
	MERKEZ		ŞUBE	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
HEM YEREL HEM MERKEZİ DÜZEYDE	1	1,11		
YEREL + MERKEZİ + KONFEDERASYON İÇİ DİĞER SENDİKALARLA GÜÇBİRLİĞİ DÜZEYİNDE	3	3,33	10	8,13
2 + DİĞER İŞÇİ KONFEDERASYONLARI İLE GÜÇ BİRLİĞİ DÜZEYİNDE	5	5,56	6	4,88
3+ DEMOKRATİK KİTLE ÖRGÜTLERİYLE GÜÇ BİRLİĞİ DÜZEYİNDE	81	90,00	107	86,99
Toplam	90	100,00	123	100,00

MERKEZ-ŞUBE AYRIMINA GÖRE ÇAPRAZ DAĞILIMLAR

ÖRGÜTLÜ OLDUĞUNUZ KAMU KURULUŞU YADA
KURULUŞLARININ DIŞINDA
ÖZELLEŞTİRME GİRİŞİMLERİNE KARŞI MÜCADELEDE
YER ALDINIZ MI?

		TÜR			
		MERKEZ		ŞUBE	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
SENDİKA MERKEZİ OLARAK	EVET	75	75,00	73	76,84
	KISMEN	21	21,00	13	13,68
	HAYIR	4	4,00	9	9,47
Toplam		100	100,00	95	100,00
SENDİKA ŞUBESİ OLARAK	EVET	38	84,44	99	69,72
	KISMEN	6	13,33	31	21,83
	HAYIR	1	2,22	12	8,45
Toplam		45	100,00	142	100,00

SENDİKANIZIN ÖZELLEŞTİRME POLİTİKALARINI NASIL DEĞERLENDİRİYORSUNUZ?

	TÜR			
	MERKEZ		ŞUBE	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
YETERLİ	26	27,96	27	18,12
YETERSİZ, DAHA ETKEN ŞEKİLDE ÖZELLEŞTİRMEYE KARŞI ÇIKILMALI	56	60,22	88	59,06
YETERSİZ, ÖZELLEŞTİRME KAÇINILMAZ BİR SÜREÇ OLARAK KABUL EDİLİP İŞ GÜVENCESİ VE SENDİKAL HAKLAR KURTARILMALI	11	11,83	34	22,82
Toplam	93	100,00	149	100,00

KONFEDERASYONUNUZUN ÖZELLEŞTİRME KONUSUNDAKİ MÜCADELE VE FAALİYETLERİNİ NASIL DEĞERLENDİRİYORSUNUZ?

	TÜR			
	MERKEZ		ŞUBE	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
YETERLİ	3	3,09	7	4,76
YETERSİZ, DAHA ETKEN ŞEKİLDE ÖZELLEŞTİRMEYE KARŞI ÇIKILMALI	77	79,38	94	63,95
YETERSİZ, ÖZELLEŞTİRME KAÇINILMAZ BİR SÜREÇ OLARAK KABUL EDİLİP İŞ GÜVENCESİ VE SENDİKAL HAKLAR KURTARILMALI	17	17,53	46	31,29
Toplam	97	100,00	147	100,00

MERKEZ-ŞUBE AYRIMINA GÖRE ÇAPRAZ DAĞILIMLAR

ASAĞIDAKİ PARTİLERİN KİT VE ÖZELLEŞTİRME
POLİTİKALARINI NASIL DEĞERLENDİRİYORSUNUZ?

		TÜR			
		MERKEZ		ŞUBE	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
ANAVATAN PARTİSİ	ÖZELLEŞTİRME TARAFTARI	98	98,00	145	96,67
	ÖZELLEŞTİRME KARŞITI			1	,67
	NET BİR GÖRÜŞ BELİRTMİYORLAR	2	2,00	4	2,67
Toplam		100	100,00	150	100,00
BÜYÜKBİRLİK PARTİSİ	ÖZELLEŞTİRME TARAFTARI	68	73,12	83	58,87
	ÖZELLEŞTİRME KARŞITI	1	1,08	6	4,26
	NET BİR GÖRÜŞ BELİRTMİYORLAR	16	17,20	34	24,11
	FİKRİM YOK	8	8,60	18	12,77
Toplam		93	100,00	141	100,00
CUMHURİYET HALK PARTİSİ	ÖZELLEŞTİRME TARAFTARI	59	59,00	70	48,28
	ÖZELLEŞTİRME KARŞITI	10	10,00	23	15,86
	NET BİR GÖRÜŞ BELİRTMİYORLAR	31	31,00	51	35,17
	FİKRİM YOK			1	,69
Toplam		100	100,00	145	100,00
DEMOKRATİK SOL PARTİ	ÖZELLEŞTİRME TARAFTARI	71	73,20	86	60,99
	ÖZELLEŞTİRME KARŞITI	5	5,15	9	6,38
	NET BİR GÖRÜŞ BELİRTMİYORLAR	20	20,62	42	29,79
	FİKRİM YOK	1	1,03	4	2,84
Toplam		97	100,00	141	100,00
DEMOKRAT TÜRKİYE PARTİSİ	ÖZELLEŞTİRME TARAFTARI	85	87,63	120	84,51
	ÖZELLEŞTİRME KARŞITI			2	1,41
	NET BİR GÖRÜŞ BELİRTMİYORLAR	10	10,31	9	6,34
	FİKRİM YOK	2	2,06	11	7,75
Toplam		97	100,00	142	100,00
DOĞRU YOL PARTİSİ	ÖZELLEŞTİRME TARAFTARI	97	97,00	146	97,99
	NET BİR GÖRÜŞ BELİRTMİYORLAR	3	3,00	3	2,01
	FİKRİM YOK				
Toplam		100	100,00	149	100,00
EMEK PARTİSİ	ÖZELLEŞTİRME TARAFTARI	3	3,19	11	9,17
	ÖZELLEŞTİRME KARŞITI	75	79,79	67	55,83
	NET BİR GÖRÜŞ BELİRTMİYORLAR	2	2,13	7	5,83
	FİKRİM YOK	14	14,89	35	29,17
Toplam		94	100,00	120	100,00
FAZİLET PARTİSİ	ÖZELLEŞTİRME TARAFTARI	88	89,80	103	73,05
	ÖZELLEŞTİRME KARŞITI	4	4,08	5	3,55
	NET BİR GÖRÜŞ BELİRTMİYORLAR	6	6,12	26	18,44
	FİKRİM YOK			7	4,96
Toplam		98	100,00	141	100,00
HALKIN DEMOKRASİ PARTİSİ	ÖZELLEŞTİRME TARAFTARI	6	6,74	13	11,61
	ÖZELLEŞTİRME KARŞITI	46	51,69	39	34,82
	NET BİR GÖRÜŞ BELİRTMİYORLAR	13	14,61	11	9,82
	FİKRİM YOK	24	26,97	49	43,75
Toplam		89	100,00	112	100,00
İŞÇİ PARTİSİ	ÖZELLEŞTİRME TARAFTARI	3	3,13	8	6,40
	ÖZELLEŞTİRME KARŞITI	74	77,08	97	77,60
	NET BİR GÖRÜŞ BELİRTMİYORLAR	8	8,33	2	1,60
	FİKRİM YOK	11	11,46	18	14,40
Toplam		96	100,00	125	100,00
MİLLİYETÇİ HAREKET PARTİSİ	ÖZELLEŞTİRME TARAFTARI	55	56,70	79	59,85
	ÖZELLEŞTİRME KARŞITI	7	7,22	8	6,06
	NET BİR GÖRÜŞ BELİRTMİYORLAR	25	25,77	37	28,03
	FİKRİM YOK	10	10,31	8	6,06
Toplam		97	100,00	132	100,00
ÖZGÜRLÜK VE DAYANIŞMA PARTİSİ	ÖZELLEŞTİRME TARAFTARI	4	4,35	10	8,33
	ÖZELLEŞTİRME KARŞITI	61	66,30	69	57,50
	NET BİR GÖRÜŞ BELİRTMİYORLAR	7	7,61	7	5,83
	FİKRİM YOK	20	21,74	34	28,33
Toplam		92	100,00	120	100,00
DİĞER PARTİLER	ÖZELLEŞTİRME TARAFTARI	3	8,33	8	17,02
	ÖZELLEŞTİRME KARŞITI	1	2,78	1	2,13
	NET BİR GÖRÜŞ BELİRTMİYORLAR	4	11,11	3	6,38
	FİKRİM YOK	28	77,78	35	74,47
Toplam		36	100,00	47	100,00

SORULARIN MERKEZ-ŞUBE AYRIMINDA FREKANS DAĞILIMLARI

Soru 2. KİT'lere ve kamu kuruluşlarına yönelik **Hükümet Politikalarını** nasıl değerlendiriyorsunuz?
sorusu ile Merkez-Şube ayrımının çapraz dağılımı

		TÜR (MERKEZ-ŞUBE)					
		MERKEZ		ŞUBE		Toplam	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
İYİ NİYETLİ VE YETERLİ	EVET			3	1,82	3	100,00
YÖNETİMİN ÖZERK ÇALIŞMASINI ENGELLEYİCİ	EVET	60	57,14	95	57,58	155	100,00
AŞIRI VE YANLIŞ İSTİHDAMA NEDEN OLARAK VERİMSİZLİĞE İTİCİ	EVET	56	53,33	95	57,58	151	100,00
ÜST DÜZEY YÖNETİCİLERİN PARTİZANCA SEÇİLMESİNDEN SORUMLU	EVET	90	85,71	121	73,33	211	100,00
YATIRIMLARI VE TEKNOLOJİK GELİŞMEYİ ENGELLEYİCİ	EVET	58	55,24	110	66,67	168	100,00

SORULARIN MERKEZ-ŞUBE AYRIMINDA FREKANS DAĞILIMLARI

Soru 5. KİT'leri ve kamu kuruluşlarını genel olarak başarısız buluyorsanız başarısız olma nedenleri sizce nelerdir ? sorusu ile Merkez-Şube ayrımının çapraz dağılımı

		TÜR (MERKEZ-ŞUBE)					
		MERKEZ		ŞUBE		Toplam	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
DEVLETİN İŞLETMECİLİK YAPAMAMASI	EVET	19	18,10	53	32,12	72	100,00
ÖZERK YÖNETİM YAPILARININ OLUŞTURULAMAMASI	EVET	65	61,90	116	70,30	181	100,00
YATIRIMLARININ ENGELLENMESİ	EVET	62	59,05	116	70,30	178	100,00
DÜŞÜK FİYAT POLİTİKALARINA ZORLANMALARI	EVET	24	22,86	50	30,30	74	100,00
SERMAYEYE RANT AKTARMAYA ZORLANMALARI	EVET	61	58,10	109	66,06	170	100,00
DİĞER HERHANGİ SEBEPLER	EVET	11	10,48	21	12,73	32	100,00

SORULARIN MERKEZ-ŞUBE AYRIMINDA FREKANS DAĞILIMLARI

Soru 15. Kamu kuruluşlarının çalışanlara satılması veya devredilmesi **sorun yaratır** ise nedenleri sizce nelerdir?
sorusu ile Merkez-Şube ayrımının çapraz dağılımı

		TÜR (MERKEZ-ŞUBE)					
		MERKEZ		ŞUBE		Toplam	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
İŞÇİLER PATRONLAŞIR	EVET			12	7,27	12	100,00
İŞÇİLER VE SENDİKALAR KENDİ SÖYLEMLERİ İLE ÇELİŞİRLER	EVET	61	58,10	71	43,03	132	100,00
İŞLETMELER PROFESYONELCE YÖNETİLEMEZLER	EVET	11	10,48	27	16,36	38	100,00
UZUN VADEDE YİNE SERMAYEYE GİDER	EVET	55	52,38	63	38,18	118	100,00
İŞÇİLERİN KIDEM TAZMİNATI GİBİ HAKLARI RİSKE GİRER	EVET	19	18,10	49	29,70	68	100,00
İŞÇİLER DÜŞÜK ÜCRETE RAZI OLMAK ZORUNDA BIRAKILIRLAR	EVET	34	32,38	64	38,79	98	100,00
YAYGIN ORTAKLIK, ANLAŞMAZLIKLARA YOL AÇAR	EVET	24	22,86	50	30,30	74	100,00
DİĞER NEDENLER	EVET	2	1,90	13	7,88	15	100,00

SORULARIN MERKEZ-ŞUBE AYRIMINDA FREKANS DAĞILIMLARI

Soru 16. Kamu kuruluşlarının çalışanlara satılması veya devredilmesi **iyi bir yol** ise nedenleri sizce nelerdir?
sorusu ile Merkez-Şube ayrımının çapraz dağılımı

		TÜR (MERKEZ-ŞUBE)					
		MERKEZ		ŞUBE		Toplam	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
İŞÇİLER DE YÖNETİCİ OLABİLECEKLERİNİ GÖSTERMİŞ OLURLAR	EVET	17	16,19	26	15,76	43	100,00
ÇALIŞANLAR DAHA ÖZVERİLİ OLACAĞI İÇİN EMEK VERİMİ ARTAR	EVET	14	13,33	54	32,73	68	100,00
YAĞMAYA DÖNÜŞMÜŞ BULUNAN ÖZELLEŞTİRMEYE BİR SEÇENEK YARATILMIŞ OLUR	EVET	20	19,05	63	38,18	83	100,00
KAPİTALİST SİSTEM YENİDEN KARMA EKONOMİ ANLAYIŞINA GETİRİLMİŞ OLUR	EVET	13	12,38	31	18,79	44	100,00
TEKELLEŞME VE AİLE ŞİRKETLERİ EGEMENLİĞİ KIRILMIŞ OLUR	EVET	25	23,81	51	30,91	76	100,00
ÇALIŞANLARIN HAKLARI KAYBOLMAMIŞ OLUR	EVET	27	25,71	50	30,30	77	100,00
DİĞER NEDENLER	EVET	1	0,95	5	3,03	6	100,00

BÖLGELERE GÖRE ÇAPRAZ DAĞILIMLAR

KİT LERİN VE KAMU KURULUŞLARININ
EKONOMİDEKİ ÖNEM DERECEİ SİZCE NEDİR?"

	BÖLGELER											
	MARMARA		ORTA ANADOLU		İZMİR		GÜNEY VE G DOĞU ANADOLU		DOĞU ANADOLU		SAMSUN	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
ÇOK ÖNEMLİ	33	89,19	23	85,19	15	78,95	11	52,38	27	84,38	23	88,46
KİSMEN ÖNEMLİ	4	10,81	4	14,81	4	21,05	10	47,62	5	15,63	3	11,54
Toplam	37	100,00	27	100,00	19	100,00	21	100,00	32	100,00	26	100,00

AŞAĞIDAKİ ÖLÇÜTLER KİT LERİN VE KAMU KURULUŞLARININ
BAŞARISINI DEĞERLENDİRMEK İÇİN NE DERECE ÖNEMLİDİR?

		BÖLGELER											
		MARMARA		ORTA ANADOLU		İZMİR		GÜNEY VE G. DOĞU ANADOLU		DOĞU ANADOLU		SAMSUN	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
KARLILIK	ÖNEMSİZ	1	3,03	1	4,55			3	18,75	1	3,33	1	5,26
	KİSMEN ÖNEMLİ	30	90,91	15	68,18	11	68,75	7	43,75	8	26,67	11	57,89
	ÇOK ÖNEMLİ	2	6,06	6	27,27	5	31,25	6	37,50	21	70,00	7	36,84
Toplam		33	100,00	22	100,00	16	100,00	16	100,00	30	100,00	19	100,00
VERİMLİLİK	ÖNEMSİZ	1	2,94					2	10,53				
	KİSMEN ÖNEMLİ	13	38,24	2	8,70	5	27,78	4	21,05	4	12,90	6	27,27
	ÇOK ÖNEMLİ	20	58,82	21	91,30	13	72,22	13	68,42	27	87,10	16	72,73
Toplam		34	100,00	23	100,00	18	100,00	19	100,00	31	100,00	22	100,00
İSTİHDAM	ÖNEMSİZ			1	4,35			1	5,56			2	9,09
	KİSMEN ÖNEMLİ	14	41,18	6	26,09	9	52,94	9	50,00	8	25,00	5	22,73
	ÇOK ÖNEMLİ	20	58,82	16	69,57	8	47,06	8	44,44	24	75,00	15	68,18
Toplam		34	100,00	23	100,00	17	100,00	18	100,00	32	100,00	22	100,00
MİLLİ GELİRE KATKI	ÖNEMSİZ					1	5,26	1	5,88				
	KİSMEN ÖNEMLİ	11	32,35	7	29,17	5	26,32	6	35,29	13	41,94	7	35,00
	ÇOK ÖNEMLİ	23	67,65	17	70,83	13	68,42	10	58,82	18	58,06	13	65,00
Toplam		34	100,00	24	100,00	19	100,00	17	100,00	31	100,00	20	100,00
BÖLGESEL DENGESİZLİKLERİ AZALTMA	ÖNEMSİZ	1	2,78	1	4,35			2	10,00			2	10,53
	KİSMEN ÖNEMLİ	2	5,56	4	17,39	6	31,58	7	35,00	4	13,33	4	21,05
	ÇOK ÖNEMLİ	33	91,67	18	78,26	13	68,42	11	55,00	26	86,67	13	68,42
Toplam		36	100,00	23	100,00	19	100,00	20	100,00	30	100,00	19	100,00
GELİR DAĞILIMINI DÜZELTME	ÖNEMSİZ	1	2,78			1	5,88	1	5,88			1	5,56
	KİSMEN ÖNEMLİ	8	22,22	6	26,09	8	47,06	7	41,18	12	38,71	6	33,33
	ÇOK ÖNEMLİ	27	75,00	17	73,91	8	47,06	9	52,94	19	61,29	11	61,11
Toplam		36	100,00	23	100,00	17	100,00	17	100,00	31	100,00	18	100,00
SENDİKALAŞMA VE ÖRGÜTLÜ TOPLUMA ÖRNEK OLMA	ÖNEMSİZ							1	4,76			1	4,76
	KİSMEN ÖNEMLİ	2	5,71			1	5,56	1	4,76	1	2,94	1	4,76
	ÇOK ÖNEMLİ	33	94,29	24	100,00	17	94,44	19	90,48	33	97,06	19	90,48
Toplam		35	100,00	24	100,00	18	100,00	21	100,00	34	100,00	21	100,00
ÜLKENİN EKONOMİK BAĞIMSIZLIĞINI KORUMA	ÖNEMSİZ					1	5,56	1	5,56			1	4,55
	KİSMEN ÖNEMLİ	1	2,86	3	12,50	4	22,22	2	11,11	3	9,38	3	13,64
	ÇOK ÖNEMLİ	34	97,14	21	87,50	13	72,22	15	83,33	29	90,63	18	81,82
Toplam		35	100,00	24	100,00	18	100,00	18	100,00	32	100,00	22	100,00

**KİT LER VE KAMU KURULUŞLARI AŞAĞIDAKİ ALANLARIN
HANGİLERİNDE NE ÖLÇÜDE BAŞARILIDIR?**

		BÖLGELER											
		MARMARA		ORTA ANADOLU		İZMİR		GÜNEY VE G DOĞU ANADOLU		DOĞU ANADOLU		SAMSUN	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
TOPLUMSAL ALANDA	BAŞARISIZ	3	9,38	6	28,57	3	15,79	7	38,89	17	53,13	3	15,00
	KISMEN BAŞARILI	16	50,00	9	42,86	10	52,63	7	38,89	11	34,38	14	70,00
	BAŞARILI	13	40,63	6	28,57	6	31,58	4	22,22	4	12,50	3	15,00
Toplam		32	100,00	21	100,00	19	100,00	18	100,00	32	100,00	20	100,00
EKONOMİK ALANDA	BAŞARISIZ	7	20,00	4	19,05	6	31,58	3	13,64	15	50,00	6	27,27
	KISMEN BAŞARILI	17	48,57	15	71,43	10	52,63	16	72,73	10	33,33	12	54,55
	BAŞARILI	11	31,43	2	9,52	3	15,79	3	13,64	5	16,67	4	18,18
Toplam		35	100,00	21	100,00	19	100,00	22	100,00	30	100,00	22	100,00
STRATEJİK ALANDA	BAŞARISIZ	2	5,71	2	8,33	1	5,26	4	25,00	6	22,22	2	9,09
	KISMEN BAŞARILI	12	34,29	9	37,50	11	57,89	2	12,50	7	25,93	10	45,45
	BAŞARILI	21	60,00	13	54,17	7	36,84	10	62,50	14	51,85	10	45,45
Toplam		35	100,00	24	100,00	19	100,00	16	100,00	27	100,00	22	100,00

BÖLGELERE GÖRE ÇAPRAZ DAĞILIMLAR

AŞAĞIDAKİ DÖNEMLERDE ÖRGÜTLÜ BULUNDUĞUNUZ KAMU KURULUŞUNUN-KURULUŞLARININ
YÖNETİMLERİNİN BAŞARI DURUMU HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİNİZ NELERDİR?

		BÖLGELER											
		MARMARA		ORTA ANADOLU		İZMİR		GÜNEY VE G. DOĞU ANADOLU		DOĞU ANADOLU		SAMSUN	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
1983-1987	BAŞARISIZ	6	22,22	11	47,83	1	5,56	5	25,00	13	48,15	7	33,33
	KISMEN BAŞARILI	16	59,26	8	34,78	8	44,44	11	55,00	7	25,93	8	38,10
	BAŞARILI	5	18,52	4	17,39	9	50,00	4	20,00	7	25,93	6	28,57
Toplam		27	100,00	23	100,00	18	100,00	20	100,00	27	100,00	21	100,00
1988-1991	BAŞARISIZ	11	36,67	12	54,55	4	25,00	9	47,37	12	48,00	8	47,06
	KISMEN BAŞARILI	14	46,67	7	31,82	10	62,50	8	42,11	10	40,00	6	35,29
	BAŞARILI	5	16,67	3	13,64	2	12,50	2	10,53	3	12,00	3	17,65
Toplam		30	100,00	22	100,00	16	100,00	19	100,00	25	100,00	17	100,00
1992-1995	BAŞARISIZ	19	63,33	11	50,00	7	38,89	10	52,63	21	77,78	7	35,00
	KISMEN BAŞARILI	7	23,33	8	36,36	8	44,44	8	42,11	3	11,11	6	30,00
	BAŞARILI	4	13,33	3	13,64	3	16,67	1	5,26	3	11,11	7	35,00
Toplam		30	100,00	22	100,00	18	100,00	19	100,00	27	100,00	20	100,00
1996-1997	BAŞARISIZ	18	62,07	11	50,00	10	58,82	9	52,94	19	67,86	12	57,14
	KISMEN BAŞARILI	6	20,69	5	22,73	4	23,53	6	35,29	5	17,86	8	38,10
	BAŞARILI	5	17,24	6	27,27	3	17,65	2	11,76	4	14,29	1	4,76
Toplam		29	100,00	22	100,00	17	100,00	17	100,00	28	100,00	21	100,00
1997-1998	BAŞARISIZ	15	57,69	12	52,17	8	44,44	10	55,56	20	68,97	15	68,18
	KISMEN BAŞARILI	6	23,08	5	21,74	8	44,44	6	33,33	5	17,24	6	27,27
	BAŞARILI	5	19,23	6	26,09	2	11,11	2	11,11	4	13,79	1	4,55
Toplam		26	100,00	23	100,00	18	100,00	18	100,00	29	100,00	22	100,00

**ÖRGÜTLÜ BULUNDUĞUNUZ KİT YADA KAMU KURULUŞLARININ BU GÜNE KADAR
GÖREV YAPAN YÖNETİMLERİ HAKKINDA AŞAĞIDAKİ FAALİYETLERİ VEYA TAVİRLERİ
KONUSUNDAKİ GÖRÜŞLERİNİZ NELERDİR?**

		BÖLGELER											
		MARMARA		ORTA ANADOLU		İZMİR		GÜNEY VE G. DOĞU ANADOLU		DOĞU ANADOLU		SAMSUN	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
SİYASAL BASKILARA DİRENMESİ	BAŞARILI	3	8,82	5	20,83	3	15,79	4	23,53	3	10,00	3	13,64
	BAŞARISIZ	31	91,18	19	79,17	16	84,21	13	76,47	27	90,00	19	86,36
Toplam		34	100,00	24	100,00	19	100,00	17	100,00	30	100,00	22	100,00
KURULUŞUN GELECEĞİNİ DÜŞÜNEN KİŞİLİK BİR YÖNETİM POLİTİKASI İZLEMESİ	BAŞARILI	6	18,75	7	29,17	4	22,22			4	12,90	3	14,29
	BAŞARISIZ	26	81,25	17	70,83	14	77,78	15	100,00	27	87,10	18	85,71
Toplam		32	100,00	24	100,00	18	100,00	15	100,00	31	100,00	21	100,00
YATIRIMA VE TEKNOLOJİ GELİŞTİRMeye ÖNEM VERMESİ	BAŞARILI	5	15,63	6	26,09	1	5,56	1	6,67	4	12,90	3	14,29
	BAŞARISIZ	27	84,38	17	73,91	17	94,44	14	93,33	27	87,10	18	85,71
Toplam		32	100,00	23	100,00	18	100,00	15	100,00	31	100,00	21	100,00
PEKSONEL YÖNETİMİNE VE İNSAN KAYNAKLARINA ÖNEM VERMESİ	BAŞARILI	4	12,50	5	20,00	3	15,79	3	21,43	7	22,58	2	10,00
	BAŞARISIZ	28	87,50	20	80,00	16	84,21	11	78,57	24	77,42	18	90,00
Toplam		32	100,00	25	100,00	19	100,00	14	100,00	31	100,00	20	100,00
MESLEK İÇİ EĞİTİME GEREKLİ ÖNEMİ VERMESİ	BAŞARILI	3	9,38	6	23,08	2	11,11	2	14,29	4	13,79	1	5,56
	BAŞARISIZ	29	90,63	20	76,92	16	88,89	12	85,71	25	86,21	17	94,44
Toplam		32	100,00	26	100,00	18	100,00	14	100,00	29	100,00	18	100,00
ÜRETİMİ ARTTIRMASI, VERİMLİ BİR DÖNEME DAMGA VURMASI	BAŞARILI	10	31,25	8	34,78	4	21,05	1	7,14	8	26,67	1	5,26
	BAŞARISIZ	22	68,75	15	65,22	15	78,95	13	92,86	22	73,33	18	94,74
Toplam		32	100,00	23	100,00	19	100,00	14	100,00	30	100,00	19	100,00

ÖRGÜTLÜ OLDUĞUNUZ KAMU İŞLETMELERİNİN
ÖZELLEŞTİRİLMESİNE TARAFTAR MISINIZ?"

	BÖLGELER											
	MARMARA		ORTA ANADOLU		İZMİR		GÜNEY VE G.DOĞU ANADOLU		DOĞU ANADOLU		SAMSUN	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
EVET			1	3,70	1	5,56			2	6,06		
HAYIR	37	100,00	26	96,30	17	94,44	19	100,00	31	93,94	26	100,00
Toplam	37	100,00	27	100,00	18	100,00	19	100,00	33	100,00	26	100,00

ÖZELLEŞTİRMEYİ NASIL DEĞERLENDİRİYORSUNUZ?"

	BÖLGELER											
	MARMARA		ORTA ANADOLU		İZMİR		GÜNEY VE G.DOĞU ANADOLU		DOĞU ANADOLU		SAMSUN	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
HER TÜRLÜ KAMU İŞLETMESİ ÖZELLEŞTİRİLMELİ			1	4,35								
SADECE VERİMSİZ ÇALIŞAN KAMU İŞLETMELERİ ÖZELLEŞTİRİLMELİ	11	30,56	4	17,39	5	31,25	5	27,78	11	36,67	9	39,13
STRATEJİK ÖNEMDE OLMAYAN KAMU İŞLETMELERİ ÖZELLEŞTİRİLMELİ	3	8,33	6	26,09	1	6,25	1	5,56	6	20,00	2	8,70
HİÇBİR KAMU İŞLETMESİ VEYA KURULUŞU ÖZELLEŞTİRİLMEMELİ	22	61,11	12	52,17	10	62,50	12	66,67	13	43,33	12	52,17
Toplam	36	100,00	23	100,00	16	100,00	18	100,00	30	100,00	23	100,00

BÖLGELERE GÖRE ÇAPRAZ DAĞILIMLAR

TÜRKİYEDE BU GÜNE KADARKİ ÖZELLEŞTİRME UYGULAMALARININ
SONUÇLARI HAKKINDA KATILIP KATILMADIKLARINIZ HANGİLERİDİR?

		BÖLGELER											
		MARMARA		ORTA ANADOLU		İZMİR		GÜNEY VE G. DOĞU ANADOLU		DOĞU ANADOLU		SAMSUN	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
ÖZEL TEKELLER OLUŞMUŞ VE GÜÇLENMİŞTİR	KATILYORUM	35	97,22	22	91,67	14	82,35	16	88,89	26	89,66	21	95,45
	KATILMIYORUM	1	2,78	2	8,33	3	17,65	2	11,11	3	10,34	1	4,55
Toplam		36	100,00	24	100,00	17	100,00	18	100,00	29	100,00	22	100,00
YAĞMA VE VURGUN EKONOMİSİ YARATILMIŞTIR	KATILYORUM	33	97,06	25	92,59	18	94,74	19	90,48	31	96,88	25	96,15
	KATILMIYORUM	1	2,94	2	7,41	1	5,26	2	9,52	1	3,13	1	3,85
Toplam		34	100,00	27	100,00	19	100,00	21	100,00	32	100,00	26	100,00
KİTİLERİN ÜRETTİĞİ MAL VE HİZMET FİYATLARI ARTMIŞTIR	KATILYORUM	16	47,06	17	70,83	12	70,59	14	82,35	21	75,00	19	82,61
	KATILMIYORUM	18	52,94	7	29,17	5	29,41	3	17,65	7	25,00	4	17,39
Toplam		34	100,00	24	100,00	17	100,00	17	100,00	28	100,00	23	100,00
GELİR DAĞILIMI DAHA DA BOZULMUŞTUR	KATILYORUM	33	91,67	23	92,00	15	83,33	20	95,24	30	93,75	23	95,83
	KATILMIYORUM	3	8,33	2	8,00	3	16,67	1	4,76	2	6,25	1	4,17
Toplam		36	100,00	25	100,00	18	100,00	21	100,00	32	100,00	24	100,00
BÖLGESEL DENGESİZLİKLER ARTMIŞTIR	KATILYORUM	29	82,86	19	82,61	15	83,33	19	90,48	31	93,94	20	95,24
	KATILMIYORUM	6	17,14	4	17,39	3	16,67	2	9,52	2	6,06	1	4,76
Toplam		35	100,00	23	100,00	18	100,00	21	100,00	33	100,00	21	100,00
İŞ GÜVENCESİ SAKSILMIŞ, İŞSİZ ORDUSU RÜYÜMÜŞTÜR	KATILYORUM	35	100,00	25	96,15	18	94,74	19	95,00	32	94,12	23	95,83
	KATILMIYORUM			1	3,85	1	5,26	1	5,00	2	5,88	1	4,17
Toplam		35	100,00	26	100,00	19	100,00	20	100,00	34	100,00	24	100,00
SENDİKASIZLAŞTIRMA YAYGINLAŞMIŞTIR	KATILYORUM	37	100,00	26	96,30	18	94,74	19	95,00	30	93,75	24	96,00
	KATILMIYORUM			1	3,70	1	5,26	1	5,00	2	6,25	1	4,00
Toplam		37	100,00	27	100,00	19	100,00	20	100,00	32	100,00	25	100,00
İŞÇİLER EMEKLİLİĞE ZORLANMIŞTIR	KATILYORUM	36	100,00	25	96,15	17	89,47	20	95,24	28	87,50	24	96,00
	KATILMIYORUM			1	3,85	2	10,53	1	4,76	4	12,50	1	4,00
Toplam		36	100,00	26	100,00	19	100,00	21	100,00	32	100,00	25	100,00
KALİTE VE VERİMLİLİK ARTMAMIŞTIR	KATILYORUM	31	91,18	16	72,73	16	88,89	15	75,00	28	82,35	17	80,95
	KATILMIYORUM	3	8,82	6	27,27	2	11,11	5	25,00	6	17,65	4	19,05
Toplam		34	100,00	22	100,00	18	100,00	20	100,00	34	100,00	21	100,00

ÖZELLEŞTİRME GELİRLERİ BÜTÇE AÇIKLARINA YAMA YAPILMIŞTIR	KATILYORUM	32	88,89	23	85,19	15	78,95	16	84,21	29	93,55	24	92,31
	KATILMIYORUM	4	11,11	4	14,81	4	21,05	3	15,79	2	6,45	2	7,69
Toplam		36	100,00	27	100,00	19	100,00	19	100,00	31	100,00	26	100,00
KAMU MÜDAHALELERİ SON BULMUŞ, İŞLETMENİN ÖNÜ AÇILMIŞTIR	KATILYORUM	3	9,09	6	26,09	2	11,11	5	26,32	5	16,67	6	30,00
	KATILMIYORUM	30	90,91	17	73,91	16	88,89	14	73,68	25	83,33	14	70,00
Toplam		33	100,00	23	100,00	18	100,00	19	100,00	30	100,00	20	100,00
TAZE SERMAYE KATKISI GETİRİLMİŞ, BİR CANLANMA BAŞLAMISHTIR	KATILYORUM	1	3,03	4	17,39	3	16,67	5	26,32	1	3,13	3	12,50
	KATILMIYORUM	32	96,97	19	82,61	15	83,33	14	73,68	31	96,88	21	87,50
Toplam		33	100,00	23	100,00	18	100,00	19	100,00	32	100,00	24	100,00
İŞ GÜVENCESİ KORUNMUŞTUR	KATILYORUM			1	4,00	3	15,79	3	15,00	1	3,33	1	3,85
	KATILMIYORUM	34	100,00	24	96,00	16	84,21	17	85,00	29	96,67	25	96,15
Toplam		34	100,00	25	100,00	19	100,00	20	100,00	30	100,00	26	100,00
SENDİKAL ÖRGÜTLENMEMİZE DOKUNULMAMISHTIR	KATILYORUM			1	4,17	2	11,11	2	9,52	3	9,38	1	4,00
	KATILMIYORUM	35	100,00	23	95,83	16	88,89	19	90,48	29	90,63	24	96,00
Toplam		35	100,00	24	100,00	18	100,00	21	100,00	32	100,00	25	100,00
SENDİKAL ÖRGÜTLENME GERİLEMESİNE RAĞMEN HAK KAYBI OLMAMISHTIR	KATILYORUM	4	11,76	6	26,09	2	11,11	4	20,00	5	15,15	1	4,00
	KATILMIYORUM	30	88,24	17	73,91	16	88,89	16	80,00	28	84,85	24	96,00
Toplam		34	100,00	23	100,00	18	100,00	20	100,00	33	100,00	25	100,00
İŞÇİ TEPKİSİ AZ OLMUŞTUR	KATILYORUM	22	66,67	15	60,00	7	38,89	7	33,33	12	37,50	15	57,69
	KATILMIYORUM	11	33,33	10	40,00	11	61,11	14	66,67	20	62,50	11	42,31
Toplam		33	100,00	25	100,00	18	100,00	21	100,00	32	100,00	26	100,00
İŞYERİ DAHA KARLI ÇALIŞMAYA BAŞLAMISHTIR	KATILYORUM	4	12,12	6	27,27	2	12,50	3	15,00	5	16,13		
	KATILMIYORUM	29	87,88	16	72,73	14	87,50	17	85,00	26	83,87	25	100,00
Toplam		33	100,00	22	100,00	16	100,00	20	100,00	31	100,00	25	100,00

ÖZELLEŞTİRİLEN İŞYERLERİNDE:

		BÖLGELER											
		MARMARA		ORTA ANADOLU		İZMİR		GÜNEY VE G DOĞU ANADOLU		DOĞU ANADOLU		SAMSUN	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
İSTİHDAM SAYISI	AZALDI	33	97,06	21	91,30	17	100,00	20	100,00	34	100,00	25	96,15
	DEĞİŞMEDİ	1	2,94	2	8,70							1	3,85
Toplam		34	100,00	23	100,00	17	100,00	20	100,00	34	100,00	26	100,00
ÇALIŞMA SÜRELERİ	ARTTI	18	60,00	11	57,89	9	56,25	17	85,00	15	48,39	16	64,00
	AZALDI	1	3,33			4	25,00	1	5,00	4	12,90	3	12,00
	DEĞİŞMEDİ	11	36,67	8	42,11	3	18,75	2	10,00	12	38,71	6	24,00
Toplam		30	100,00	19	100,00	16	100,00	20	100,00	31	100,00	25	100,00
ORTALAMA ÜCRETLER	ARTTI					1	6,25						
	AZALDI	22	73,33	17	89,47	13	81,25	20	100,00	24	80,00	22	91,67
	DEĞİŞMEDİ	8	26,67	2	10,53	2	12,50			6	20,00	2	8,33
Toplam		30	100,00	19	100,00	16	100,00	20	100,00	30	100,00	24	100,00

ÖZELLEŞTİRME SONRASINDA ÖRGÜTLENME YÖNÜNDE
GİRİŞİM VE ÇABALARINIZ OLDU MU?

	BÖLGELER											
	MARMARA		ORTA ANADOLU		İZMİR		GÜNEY VE G.DOĞU ANADOLU		DOĞU ANADOLU		SAMSUN	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
OLDU	25	86,21	13	65,00	9	60,00	7	46,67	23	67,65	22	95,65
OLMADI	4	13,79	7	35,00	6	40,00	8	53,33	11	32,35	1	4,35
Toplam	29	100,00	20	100,00	15	100,00	15	100,00	34	100,00	23	100,00

BÖLGELERE GÖRE ÇAPRAZ DAĞILIMLAR

EĞER OLDU İSE BU GİRİŞİMLERİNİZ BAŞARILI OLDU MU?

	BÖLGELER											
	MARMARA		ORTA ANADOLU		İZMİR		GÜNEY VE G.DOĞU ANADOLU		DOĞU ANADOLU		SAMSUN	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
HİÇ BAŞARILI OLMADI	10	38,46	9	64,29	4	44,44	7	87,50	20	74,07	8	36,36
KISMEN BAŞARILI OLDU	14	53,85	5	35,71	5	55,56	1	12,50	6	22,22	13	59,09
ÇOK BAŞARILI OLDU	2	7,69							1	3,70	1	4,55
Toplam	26	100,00	14	100,00	9	100,00	8	100,00	27	100,00	22	100,00

KAMU KURULUŞLARININ ÇALIŞANLARA SATILMASI VEYA DEVREDİLMESİ SİZCE NASIL BİR YOLDUR?

	BÖLGELER											
	MARMARA		ORTA ANADOLU		İZMİR		GÜNEY VE G.DOĞU ANADOLU		DOĞU ANADOLU		SAMSUN	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
İYİ BİR YOLDUR	10	29,41	8	32,00	7	41,18	12	60,00	7	20,59	7	29,17
SORUN YARATIR	20	58,82	15	60,00	9	52,94	8	40,00	27	79,41	16	66,67
FIKRİM YOK	4	11,76	2	8,00	1	5,88					1	4,17
Toplam	34	100,00	25	100,00	17	100,00	20	100,00	34	100,00	24	100,00

**ÖZELLEŞTİRMENİN ÖNLENEBİLMESİ İÇİN MÜCADELE YOLLARI SİZCE,
ÖNCELİK SIRASINA GÖRE NASIL DİZİLEBİLİR?**

		BÖLGELER											
		MARMARA		ORTA ANADOLU		İZMİR		GÜNEY VE G.DOĞU ANADOLU		DOĞU ANADOLU		SAMSUN	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
YARGI YOLU	1. DERECE ÖNCELİK	6	18,18	4	20,00	8	53,33	7	46,67	13	50,00	6	27,27
	2. DERECE ÖNCELİK	14	42,42	6	30,00	4	26,67	5	33,33	7	26,92	7	31,82
	3. DERECE ÖNCELİK	13	39,39	10	50,00	3	20,00	3	20,00	6	23,08	9	40,91
Toplam		33	100,00	20	100,00	15	100,00	15	100,00	26	100,00	22	100,00
PARLAMENTONUN KULLANILMASI	1. DERECE ÖNCELİK	8	25,00	13	61,90	7	46,67	8	47,06	19	61,29	10	52,63
	2. DERECE ÖNCELİK	19	59,38	7	33,33	6	40,00	7	41,18	9	29,03	6	31,58
	3. DERECE ÖNCELİK	5	15,63	1	4,76	2	13,33	2	11,76	3	9,68	3	15,79
Toplam		32	100,00	21	100,00	15	100,00	17	100,00	31	100,00	19	100,00
KAMUOYUNU AYDINLATMA	1. DERECE ÖNCELİK	19	52,78	17	70,83	6	37,50	12	70,59	27	84,38	19	76,00
	2. DERECE ÖNCELİK	14	38,89	6	25,00	8	50,00	3	17,65	5	15,63	6	24,00
	3. DERECE ÖNCELİK	3	8,33	1	4,17	2	12,50	2	11,76				
Toplam		36	100,00	24	100,00	16	100,00	17	100,00	32	100,00	25	100,00
KİTLESEL GÖSTERİLER	1. DERECE ÖNCELİK	20	58,82	8	38,10	8	53,33	5	33,33	11	35,48	7	30,43
	2. DERECE ÖNCELİK	7	20,59	10	47,62	4	26,67	8	53,33	18	58,06	16	69,57
	3. DERECE ÖNCELİK	7	20,59	3	14,29	3	20,00	2	13,33	2	6,45		
Toplam		34	100,00	21	100,00	15	100,00	15	100,00	31	100,00	23	100,00
ÜRETİMDEN GELEN GÜCÜN KULLANILMASI	1. DERECE ÖNCELİK	13	39,39	6	26,09	10	62,50	7	38,89	11	36,67	9	37,50
	2. DERECE ÖNCELİK	13	39,39	11	47,83	2	12,50	7	38,89	8	26,67	9	37,50
	3. DERECE ÖNCELİK	7	21,21	6	26,09	4	25,00	4	22,22	11	36,67	6	25,00
Toplam		33	100,00	23	100,00	16	100,00	18	100,00	30	100,00	24	100,00

ÖZELLEŞTİRME KARŞITI KAMPANYALAR NASIL YÜRÜTÜLMELİDİR?

		BÖLGELER											
		MARMARA		ORTA ANADOLU		İZMİR		GÜNEY VE G. DOĞU ANADOLU		DOĞU ANADOLU		SAMSUN	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
YEREL + MERKEZİ + KONFEDERASYON İÇİ DİĞER SENDİKALARLA GÜÇ BİRLİĞİ DÜZEYİNDE						1	7,69	5	29,41	1	3,33	3	13,04
1 + DİĞER İŞÇİ KONFEDERASYONLARI İLE GÜÇ BİRLİĞİ DÜZEYİNDE						1	7,69	1	5,88	4	13,33		
2 + DEMOKRATİK KİTLE ÖRGÜTLERİYLE GÜÇ BİRLİĞİ DÜZEYİNDE		27	100,00	13	100,00	11	84,62	11	64,71	25	83,33	20	86,96
Toplam		27	100,00	13	100,00	13	100,00	17	100,00	30	100,00	23	100,00

ÖRGÜTLÜ OLDUĞUNUZ KAMU KURULUŞU YADA KURULUŞLARININ DIŞINDA
ÖZELLEŞTİRME GİRİŞİMLERİNE KARŞI MÜCADELEDE YER ALDINIZ MI?

		BÖLGELER											
		MARMARA		ORTA ANADOLU		İZMİR		GÜNEY VE G. DOĞU ANADOLU		DOĞU ANADOLU		SAMSUN	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
SENDİKA MERKEZİ OLARAK	EVET	19	82,61	12	85,71	5	55,56	10	66,67	14	82,35	13	76,47
	KISMEN	3	13,04	1	7,14	2	22,22	2	13,33	2	11,76	3	17,65
	HAYIR	1	4,35	1	7,14	2	22,22	3	20,00	1	5,88	1	5,88
Toplam		23	100,00	14	100,00	9	100,00	15	100,00	17	100,00	17	100,00
SENDİKA ŞUBESİ OLARAK	EVET	29	82,86	15	68,18	11	73,33	12	70,59	17	58,62	15	62,50
	KISMEN	4	11,43	6	27,27	3	20,00	2	11,76	11	37,93	5	20,83
	HAYIR	2	5,71	1	4,55	1	6,67	3	17,65	1	3,45	4	16,67
Toplam		35	100,00	22	100,00	15	100,00	17	100,00	29	100,00	24	100,00

BÖLGELERE GÖRE ÇAPRAZ DAĞILIMLAR

SENDİKANIZIN ÖZELLEŞTİRME POLİTİKALARINI NASIL DEĞERLENDİRİYORSUNUZ?

	BÖLGELER											
	MARMARA		ORTA ANADOLU		İZMİR		GÜNEY VE G.DOĞU ANADOLU		DOĞU ANADOLU		SAMSUN	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
YETERLİ	5	15,63	3	13,64	2	11,76	1	5,00	10	30,30	6	24,00
YETERSİZ, DAHA ETKEN ŞEKİLDE ÖZELLEŞTİRMEYE KARŞI ÇIKILMALI	21	65,63	9	40,91	13	76,47	16	80,00	14	42,42	15	60,00
YETERSİZ, ÖZELLEŞTİRME KABUL EDİLİP İŞ GÜVENCESİ VE SENDİKAL HAKLAR KURTARILMALI	6	18,75	10	45,45	2	11,76	3	15,00	9	27,27	4	16,00
Toplam	32	100,00	22	100,00	17	100,00	20	100,00	33	100,00	25	100,00

KONFEDERASYONUNUZUN ÖZELLEŞTİRME KONUSUNDAKİ MÜCADELE VE FAALİYETLERİNİ NASIL DEĞERLENDİRİYORSUNUZ?

	BÖLGELER											
	MARMARA		ORTA ANADOLU		İZMİR		GÜNEY VE G.DOĞU ANADOLU		DOĞU ANADOLU		SAMSUN	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
YETERLİ			1	4,35	1	5,88			4	12,12	1	4,17
YETERSİZ, DAHA ETKEN ŞEKİLDE KARŞI ÇIKILMALI	22	73,33	11	47,83	14	82,35	16	80,00	12	36,36	19	79,17
YETERSİZ, ÖZELLEŞTİRME KABUL EDİLİP İŞ GÜVENCESİ VE SENDİKAL HAKLAR KURTARILMALI	8	26,67	11	47,83	2	11,76	4	20,00	17	51,52	4	16,67
Toplam	30	100,00	23	100,00	17	100,00	20	100,00	33	100,00	24	100,00

BÖLGELERE GÖRE ÇAPRAZ DAĞILIMLAR

AŞAĞIDAKİ PARTİLERİN KİT VE ÖZELLEŞTİRME
POLİTİKALARINI NASIL DEĞERLENDİRİYORSUNUZ?

		BÖLGELER											
		MARMARA		ORTA ANADOLU		İZMİR		GÜNEY VE G DOĞU ANADOLU		DOĞU ANADOLU		SAMSUN	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
ANAVATAN PARTİSİ	ÖZELLEŞTİRME TARAFTARI	32	100,00	21	87,50	18	100,00	19	100,00	32	94,12	23	100,00
	ÖZELLEŞTİRME KARŞITI			1	4,17								
	NET BİR GÖRÜŞ BELİRTMİYORLAR			2	8,33					2	5,88		
Toplam		32	100,00	24	100,00	18	100,00	19	100,00	34	100,00	23	100,00
BÜYÜKBİRLİK PARTİSİ	ÖZELLEŞTİRME TARAFTARI	27	90,00	8	34,78	10	58,82	10	55,56	16	50,00	12	57,14
	ÖZELLEŞTİRME KARŞITI							1	5,56	4	12,50	1	4,76
	NET BİR GÖRÜŞ BELİRTMİYORLAR	3	10,00	11	47,83	4	23,53	4	22,22	8	25,00	4	19,05
	FIKRİM YOK			4	17,39	3	17,65	3	16,67	4	12,50	4	19,05
Toplam		30	100,00	23	100,00	17	100,00	18	100,00	32	100,00	21	100,00
CUMHURİYET HALK PARTİSİ	ÖZELLEŞTİRME TARAFTARI	15	45,45	11	50,00	9	50,00	7	43,75	16	48,48	12	52,17
	ÖZELLEŞTİRME KARŞITI	2	6,06	3	13,64	4	22,22	4	25,00	5	15,15	5	21,74
	NET BİR GÖRÜŞ BELİRTMİYORLAR	15	45,45	8	36,36	5	27,78	5	31,25	12	36,36	6	26,09
	FIKRİM YOK	1	3,03										
Toplam		33	100,00	22	100,00	18	100,00	16	100,00	33	100,00	23	100,00
DEMOKRATİK SOL PARTİ	ÖZELLEŞTİRME TARAFTARI	17	58,62	13	56,52	13	72,22	11	61,11	18	60,00	14	60,87
	ÖZELLEŞTİRME KARŞITI	2	6,90	2	8,70			2	11,11	1	3,33	2	8,70
	NET BİR GÖRÜŞ BELİRTMİYORLAR	10	34,48	7	30,43	5	27,78	4	22,22	10	33,33	6	26,09
	FIKRİM YOK			1	4,35			1	5,56	1	3,33	1	4,35
Toplam		29	100,00	23	100,00	18	100,00	18	100,00	30	100,00	23	100,00
DEMOKRAT TÜRKİYE PARTİSİ	ÖZELLEŞTİRME TARAFTARI	31	100,00	17	70,83	15	83,33	15	88,24	23	76,67	19	86,36
	ÖZELLEŞTİRME KARŞITI									1	3,33	1	4,55
	NET BİR GÖRÜŞ BELİRTMİYORLAR			3	12,50	2	11,11	2	11,76	2	6,67		
	FIKRİM YOK			4	16,67	1	5,56			4	13,33	2	9,09
Toplam		31	100,00	24	100,00	18	100,00	17	100,00	30	100,00	22	100,00
DOĞRU YOL PARTİSİ	ÖZELLEŞTİRME TARAFTARI	31	96,88	24	100,00	17	100,00	19	100,00	34	100,00	21	91,30
	NET BİR GÖRÜŞ BELİRTMİYORLAR	1	3,13									2	8,70
Toplam		32	100,00	24	100,00	17	100,00	19	100,00	34	100,00	23	100,00
EMEK PARTİSİ	ÖZELLEŞTİRME TARAFTARI	4	13,79					1	7,69	3	12,00	3	17,65
	ÖZELLEŞTİRME KARŞITI	20	68,97	12	57,14	11	73,33	7	53,85	10	40,00	7	41,18
	NET BİR GÖRÜŞ BELİRTMİYORLAR	4	13,79	1	4,76	1	6,67			1	4,00		
	FIKRİM YOK	1	3,45	8	38,10	3	20,00	5	38,46	11	44,00	7	41,18
Toplam		29	100,00	21	100,00	15	100,00	13	100,00	25	100,00	17	100,00
FAZİLET PARTİSİ	ÖZELLEŞTİRME TARAFTARI	27	87,10	17	73,91	14	77,78	11	68,75	20	64,52	14	63,64
	ÖZELLEŞTİRME KARŞITI	1	3,23							3	9,68	1	4,55
	NET BİR GÖRÜŞ BELİRTMİYORLAR	3	9,68	5	21,74	2	11,11	3	18,75	7	22,58	6	27,27
	FIKRİM YOK			1	4,35	2	11,11	2	12,50	1	3,23	1	4,55
Toplam		31	100,00	23	100,00	18	100,00	16	100,00	31	100,00	22	100,00

HALKIN DEMOKRASİ PARTİSİ	ÖZELLEŞTİRME TARAFTARI	3	13,04			2	13,33	1	7,14	3	13,64	4	21,05
	ÖZELLEŞTİRME KARŞITI	11	47,83	9	47,37	6	40,00	8	57,14	3	13,64	2	10,53
	NET BİR GÖRÜŞ BELİRTMİYORLAR	7	30,43	1	5,26	1	6,67			2	9,09		
	FIKRİM YOK	2	8,70	9	47,37	6	40,00	5	35,71	14	63,64	13	68,42
Toplam		23	100,00	19	100,00	15	100,00	14	100,00	22	100,00	19	100,00
İŞÇİ PARTİSİ	ÖZELLEŞTİRME TARAFTARI	3	9,68							3	12,00	2	10,53
	ÖZELLEŞTİRME KARŞITI	28	90,32	14	66,67	15	100,00	13	92,86	14	56,00	13	68,42
	NET BİR GÖRÜŞ BELİRTMİYORLAR			1	4,76					1	4,00		
	FIKRİM YOK			6	28,57			1	7,14	7	28,00	4	21,05
Toplam		31	100,00	21	100,00	15	100,00	14	100,00	25	100,00	19	100,00
MİLLİYETÇİ HAREKET PARTİSİ	ÖZELLEŞTİRME TARAFTARI	21	80,77	14	58,33	10	58,82	12	66,67	11	42,31	11	52,38
	ÖZELLEŞTİRME KARŞITI			1	4,17	1	5,88			5	19,23	1	4,76
	NET BİR GÖRÜŞ BELİRTMİYORLAR	4	15,38	9	37,50	4	23,53	4	22,22	9	34,62	7	33,33
	FIKRİM YOK	1	3,85			2	11,76	2	11,11	1	3,85	2	9,52
Toplam		26	100,00	24	100,00	17	100,00	18	100,00	26	100,00	21	100,00
ÖZGÜRLÜK VE DAYANIŞMA PARTİSİ	ÖZELLEŞTİRME TARAFTARI	4	15,38			1	5,88			3	12,00	2	10,53
	ÖZELLEŞTİRME KARŞITI	20	76,92	10	50,00	10	58,82	10	76,92	7	28,00	12	63,16
	NET BİR GÖRÜŞ BELİRTMİYORLAR	2	7,69	1	5,00	1	5,88			3	12,00		
	FIKRİM YOK			9	45,00	5	29,41	3	23,08	12	48,00	5	26,32
Toplam		26	100,00	20	100,00	17	100,00	13	100,00	25	100,00	19	100,00
DİĞER PARTİLER	ÖZELLEŞTİRME TARAFTARI	3	23,08	1	11,11					2	18,18	2	28,57
	ÖZELLEŞTİRME KARŞITI							1	20,00				
	NET BİR GÖRÜŞ BELİRTMİYORLAR	1	7,69	1	11,11					1	9,09		
	FIKRİM YOK	9	69,23	7	77,78	2	100,00	4	80,00	8	72,73	5	71,43
Toplam		13	100,00	9	100,00	2	100,00	5	100,00	11	100,00	7	100,00

**SINIF ÇIKARINIZ İLE OY VERDİĞİNİZ PARTİNİN
PROGRAM VE UYGULAMALARI ARASINDA UYUM OLDUĞUNU DÜŞÜNÜYOR MUSUNUZ?**

	BÖLGELER											
	MARMARA		ORTA ANADOLU		İZMİR		GÜNEY VE G. DOĞU ANADOLU		DOĞU ANADOLU		SAMSUN	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
EVET	4	13,33	1	4,35			2	11,11	8	24,24	6	24,00
HAYIR	17	56,67	9	39,13	10	55,56	10	55,56	16	48,48	10	40,00
KİSMEN UYUM VAR	8	26,67	13	56,52	8	44,44	5	27,78	9	27,27	7	28,00
BU KONUDA BİR FIKRİM YOK	1	3,33					1	5,56			2	8,00
Toplam	30	100,00	23	100,00	18	100,00	18	100,00	33	100,00	25	100,00

BÖLGELERE GÖRE ÇAPRAZ DAĞILIMLAR

SİZCE SOSYAL DEVLETİN KORUNMASI VE GELİŞTİRİLMESİ İÇİN
NELER YAPILMALIDIR?

		BÖLGELER											
		MARMARA		ORTA ANADOLU		İZMİR		GÜNEY VE G.DOGU ANADOLU		DOGU ANADOLU		SAMSUN	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
KİTİLERE SAHİP ÇIKILMALI VE GELİŞTİRİLMELİDİR	1. DERECE ÖNCELİK	8	23,53	10	43,48	10	62,50	5	31,25	16	53,33	12	48,00
	2. DERECE ÖNCELİK	13	38,24	7	30,43	4	25,00	5	31,25	8	26,67	10	40,00
	3. DERECE ÖNCELİK	13	38,24	6	26,09	2	12,50	6	37,50	6	20,00	3	12,00
	Toplam	34	100,00	23	100,00	16	100,00	16	100,00	30	100,00	25	100,00
DEVLETİN EĞİTİM, SAĞLIK, SOSYAL GÜVENLİK HİZMETLERİ GELİŞTİRİLMELİ	1. DERECE ÖNCELİK	19	55,88	16	69,57	9	56,25	13	72,22	24	75,00	21	84,00
	2. DERECE ÖNCELİK	9	26,47	7	30,43	6	37,50	4	22,22	5	15,63	4	16,00
	3. DERECE ÖNCELİK	6	17,65			1	6,25	1	5,56	3	9,38		
	Toplam	34	100,00	23	100,00	16	100,00	18	100,00	32	100,00	25	100,00
DEVLET YASA KOYUCU, ADALETİ VE GÜVENLİĞİ SAĞLAYICI, MİYASALI DÜZENLEYİCİ YÖNÜYLE GELİŞTİRİLMELİDİR	1. DERECE ÖNCELİK	8	24,24	8	36,36	11	64,71	6	35,29	14	48,28	9	36,00
	2. DERECE ÖNCELİK	15	45,45	10	45,45	2	11,76	9	52,94	13	44,83	9	36,00
	3. DERECE ÖNCELİK	10	30,30	4	18,18	4	23,53	2	11,76	2	6,90	7	28,00
	Toplam	33	100,00	22	100,00	17	100,00	17	100,00	29	100,00	25	100,00
ÇALIŞMA HAYATINI DAHA ADİL BİR YAPIYA KAVUŞTURMAK İÇİN DÜZENLEMELER YAPILMALIDIR	1. DERECE ÖNCELİK	13	40,63	10	41,67	8	47,06	7	38,89	15	48,39	8	32,00
	2. DERECE ÖNCELİK	15	46,88	10	41,67	4	23,53	7	38,89	14	45,16	11	44,00
	3. DERECE ÖNCELİK	4	12,50	4	16,67	5	29,41	4	22,22	2	6,45	6	24,00
	Toplam	32	100,00	24	100,00	17	100,00	18	100,00	31	100,00	25	100,00
ÇALIŞAN KESİMİN PARLAMENTODAKİ AĞIRLIĞI ARTTIRILMALIDIR	1. DERECE ÖNCELİK	20	60,61	17	70,83	10	58,82	8	42,11	18	54,55	12	46,15
	2. DERECE ÖNCELİK	6	18,18	4	16,67	6	35,29	9	47,37	8	24,24	8	30,77
	3. DERECE ÖNCELİK	7	21,21	3	12,50	1	5,88	2	10,53	7	21,21	6	23,08
	Toplam	33	100,00	24	100,00	17	100,00	19	100,00	33	100,00	26	100,00

Soru 2. KİT'lere ve kamu kuruluşlarına yönelik **Hükümet Politikalarını** nasıl değerlendiriyorsunuz?
sorusu ile Eğitim Durumunun çapraz dağılımı

		BÖLGELER													
		MARMARA		ORTA ANAD.		İZMİR		G. & G. D. AN.		DOĞU ANAD.		SAMSUN		Toplam	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
İYİ NİYETLİ VE YETERLİ	EVET			1	0,04	1	0,05					1	0,04	3	100,00
YÖNETİMİN ÖZERK ÇALIŞMASINI ENGELLEYİCİ	EVET	27	0,73	20	0,74	12	0,63	10	0,45	17	0,50	9	0,35	95	100,00
AŞIRI VE YANLIŞ İSTİHDAMA NEDEN OLARAK VERİMSİZLİĞE İTİCİ	EVET	20	0,54	16	0,59	11	0,58	12	0,55	21	0,62	15	0,58	95	100,00
ÜST DÜZEY YÖNETİCİLERİN PARTİZANCA SEÇİLMESİNDEN SORUMLU	EVET	23	0,62	24	0,89	13	0,68	16	0,73	27	0,79	18	0,69	121	100,00
YATIRIMLARI VE TEKNOLOJİK GELİŞMEYİ ENGELLEYİCİ	EVET	25	0,68	18	0,67	12	0,63	11	0,50	24	0,71	20	0,77	110	100,00

Soru 5. KİT'leri ve kamu kuruluşlarını genel olarak başarısız buluyorsanız başarısız olma nedenleri sizce nelerdir ?
sorusu ile Eğitim Durumunun çapraz dağılımı

		BÖLGELER													
		MARMARA		ORTA ANAD.		İZMİR		G. & G.D. AN.		DOĞU ANAD.		SAMSUN		Toplam	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
DEVLETİN İŞLETMECİLİK YAPAMAMASI	EVET	8	0,22	12	0,44	5	0,26	8	0,36	13	0,38	7	0,27	53	100,00
ÖZERK YÖNETİM YAPILARININ OLUŞTURULAMAMASI	EVET	30	0,81	23	0,85	10	0,53	17	0,77	20	0,59	16	0,62	116	100,00
YATIRIMLARININ ENGELLENMESİ	EVET	26	0,70	22	0,81	16	0,84	11	0,50	25	0,74	16	0,62	116	100,00
DÜŞÜK FİYAT POLİTİKALARINA ZORLANMALARI	EVET	16	0,43	12	0,44	3	0,16	7	0,32	6	0,18	6	0,23	50	100,00
SERMAYEYE RANT AKTARMAYA ZORLANMALARI	EVET	22	0,59	18	0,67	14	0,74	17	0,77	26	0,76	12	0,46	109	100,00
DİĞER HERHANGİ SEBEPLER	EVET	6	0,16	5	0,19	3	0,16	2	0,09	1	0,03	4	0,15	21	100,00

Soru 15. Kamu kuruluşlarının çalışanlara satılması veya devredilmesi **sorun yaratır** ise nedenleri sizce nelerdir?
sorusu ile Eğitim Durumunun çapraz dağılımı

		BÖLGELER													
		MARMARA		ORTA ANAD.		İZMİR		G. & G.D. AN.		DOĞU ANAD.		SAMSUN		Toplam	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
İŞÇİLER PATRONLAŞIR	EVET	2	0,05	1	0,04	2	0,11			5	0,15	2	0,08	12	100,00
İŞÇİLER VE SENDİKALAR KENDİ SÖYLEMLERİ İLE ÇELİŞİRLER	EVET	19	0,51	12	0,44	7	0,37	7	0,32	13	0,38	13	0,50	71	100,00
İŞLETMELER PROFESYONELCE YÖNETİLEMEZLER	EVET	5	0,14	3	0,11	5	0,26	2	0,09	5	0,15	7	0,27	27	100,00
UZUN VADEDE YİNE SERMAYEYE GİDER	EVET	19	0,51	9	0,33	8	0,42	1	0,05	13	0,38	13	0,50	63	100,00
İŞÇİLERİN KIDEM TAZMİNATI GİBİ HAKLARI RİSKE GİRER	EVET	10	0,27	9	0,33	7	0,37	2	0,09	10	0,29	11	0,42	49	100,00
İŞÇİLER DÜŞÜK ÜCRETE RAZI OLMAK ZORUNDA BIRAKILIRLAR	EVET	18	0,49	11	0,41	7	0,37	1	0,05	16	0,47	11	0,42	64	100,00
YAYGIN ORTAKLIK, ANLAŞMAZLIKLARA YOL AÇAR	EVET	11	0,30	7	0,26	5	0,26	5	0,23	14	0,41	8	0,31	50	100,00
DİĞER NEDENLER	EVET	6	0,16	3	0,11			1	0,05	1	0,03	2	0,08	13	100,00

Soru 16. Kamu kuruluşlarının çalışanlara satılması veya devredilmesi iyi bir yol ise nedenleri sizce nelerdir?
sorusu ile Eğitim Durumunun çapraz dağılımı

		BÖLGELER													
		MARMARA		ORTA ANAD.		İZMİR		G. & G.D. AN.		DOĞU ANAD.		SAMSUN		Toplam	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
İŞÇİLER DE YÖNETİCİ OLABİLECEKLERİNİ GÖSTERMİŞ OLURLAR	EVET	6	0,16	3	0,11	4	0,21	3	0,14	6	0,18	4	0,15	26	100,00
ÇALIŞANLAR DAHA ÖZVERİLİ OLACAĞI İÇİN EMEK VERİMİ ARTAR	EVET	11	0,30	10	0,37	8	0,42	11	0,50	8	0,24	6	0,23	54	100,00
YAĞMAYA DÖNÜŞMÜŞ BULUNAN ÖZELLEŞTİRMEYE BİR SEÇENEK YARATILMIŞ OLUR	EVET	12	0,32	9	0,33	10	0,53	10	0,45	14	0,41	8	0,31	63	100,00
KAPITALİST SİSTEM YENİDEN KARMA EKONOMİ ANLAYIŞINA GETİRİLMİŞ OLUR	EVET	7	0,19	2	0,07	4	0,21	7	0,32	8	0,24	3	0,12	31	100,00
TEKELLEŞME VE AİLE ŞİRKETLERİ EGEMENLİĞİ KIRILMIŞ OLUR	EVET	8	0,22	6	0,22	9	0,47	9	0,41	13	0,38	6	0,23	51	100,00
ÇALIŞANLARIN HAKLARI KAYBOLMAMIŞ OLUR	EVET	10	0,27	8	0,30	7	0,37	9	0,41	7	0,21	9	0,35	50	100,00
DİĞER NEDENLER	EVET			1	0,04			2	0,09			2	0,08	5	100,00

EĞİTİM DURUMUNA GÖRE ÇAPRAZ DAĞILIMLAR

KİT LERİN VE KAMU KURULUŞLARININ EKONOMİDEKİ ÖNEM DERECEŚİ SİZCE NEDİR?

	EĞİTİM DURUMU							
	İLK OKUL		ORTA OKUL		LİSE		ÜNİVERSİTE VE ÜZERİ	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
ÇOK ÖNEMLİ	35	89,74	30	73,17	118	86,76	28	77,78
KISMEN ÖNEMLİ	4	10,26	11	26,83	18	13,24	8	22,22
Toplam	39	100,00	41	100,00	136	100,00	36	100,00

**AŞAĞIDAKİ ÖLÇÜTLER KİT LERİN VE KAMU KURULUŞLARININ
BAŞARISINI DEĞERLENDİRMEK İÇİN NE DERECE ÖNEMLİDİR?**

		EĞİTİM DURUMU							
		İLK OKUL		ORTA OKUL		LİSE		ÜNİVERSİTE VE ÜZERİ	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
KARLILIK	ÖNEMSİZ	1	3,33	1	3,13	9	7,32	4	12,90
	KİSMEN ÖNEMLİ	19	63,33	23	71,88	75	60,98	20	64,52
	ÇOK ÖNEMLİ	10	33,33	8	25,00	39	31,71	7	22,58
Toplam		30	100,00	32	100,00	123	100,00	31	100,00
VERİMLİLİK	ÖNEMSİZ			2	5,71	1	,79		
	KİSMEN ÖNEMLİ	8	24,24	8	22,86	39	30,71	9	30,00
	ÇOK ÖNEMLİ	25	75,76	25	71,43	87	68,50	21	70,00
Toplam		33	100,00	35	100,00	127	100,00	30	100,00
İSTİHDAM	ÖNEMSİZ	1	3,23	5	13,89	4	3,10		
	KİSMEN ÖNEMLİ	13	41,94	10	27,78	47	36,43	8	24,24
	ÇOK ÖNEMLİ	17	54,84	21	58,33	78	60,47	25	75,76
Toplam		31	100,00	36	100,00	129	100,00	33	100,00
MİLLİ GELİRE KATKI	ÖNEMSİZ	1	3,33			1	,78		
	KİSMEN ÖNEMLİ	4	13,33	11	31,43	46	35,94	8	26,67
	ÇOK ÖNEMLİ	25	83,33	24	68,57	81	63,28	22	73,33
Toplam		30	100,00	35	100,00	128	100,00	30	100,00
BÖLGESEL DENGESİZLİKLERİ AZALTMA	ÖNEMSİZ			2	5,41	4	3,17		
	KİSMEN ÖNEMLİ	6	17,65	9	24,32	22	17,46	8	25,81
	ÇOK ÖNEMLİ	28	82,35	26	70,27	100	79,37	23	74,19
Toplam		34	100,00	37	100,00	126	100,00	31	100,00
GELİR DAĞILIMINI DÜZELTME	ÖNEMSİZ	1	3,45			5	3,88		
	KİSMEN ÖNEMLİ	5	17,24	13	36,11	37	28,68	10	35,71
	ÇOK ÖNEMLİ	23	79,31	23	63,89	87	67,44	18	64,29
Toplam		29	100,00	36	100,00	129	100,00	28	100,00
SENDİKALAŞMA VE ÖRGÜTLÜ TOPLUMA ÖRNEK OLMA	ÖNEMSİZ					3	2,22		
	KİSMEN ÖNEMLİ	1	2,78	1	2,44	9	6,67	4	12,12
	ÇOK ÖNEMLİ	35	97,22	40	97,56	123	91,11	29	87,88
Toplam		36	100,00	41	100,00	135	100,00	33	100,00
ÜLKENİN EKONOMİK BAĞIMSIZLIĞINI KORUMA	ÖNEMSİZ					3	2,29		
	KİSMEN ÖNEMLİ	1	3,23	4	10,81	19	14,50	10	30,30
	ÇOK ÖNEMLİ	30	96,77	33	89,19	109	83,21	23	69,70
Toplam		31	100,00	37	100,00	131	100,00	33	100,00

EĞİTİM DURUMUNA GÖRE ÇAPRAZ DAĞILIMLAR

KİT LER VE KAMU KURULUŞLARI AŞAĞIDAKİ ALANLARIN
HANGİLERİNDE NE ÖLÇÜDE BAŞARILIDIR?

		EĞİTİM DURUMU							
		İLK OKUL		ORTA OKUL		LİSE		ÜNİVERSİTE VE ÜZERİ	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
TOPLUMSAL ALANDA	BAŞARISIZ	11	36,67	14	38,89	31	24,22	8	24,24
	KİSMEN BAŞARILI	13	43,33	16	44,44	57	44,53	16	48,48
	BAŞARILI	6	20,00	6	16,67	40	31,25	9	27,27
Toplam		30	100,00	36	100,00	128	100,00	33	100,00
EKONOMİK ALANDA	BAŞARISIZ	11	32,35	9	24,32	31	23,85	6	17,65
	KİSMEN BAŞARILI	17	50,00	23	62,16	72	55,38	25	73,53
	BAŞARILI	6	17,65	5	13,51	27	20,77	3	8,82
Toplam		34	100,00	37	100,00	130	100,00	34	100,00
STRATEJİK ALANDA	BAŞARISIZ	5	14,71	7	17,95	11	8,66	1	2,94
	KİSMEN BAŞARILI	11	32,35	19	48,72	52	40,94	17	50,00
	BAŞARILI	18	52,94	13	33,33	64	50,39	16	47,06
Toplam		34	100,00	39	100,00	127	100,00	34	100,00

AŞAĞIDAKİ DÖNEMLERDE ÖRGÜTLÜ BULUNDUĞUNUZ KAMU
KURULUŞUNUN-KURULUŞLARININ
YÖNETİMLERİNİN BAŞARI DURUMU HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİNİZ NELERDİR?

		EĞİTİM DURUMU							
		İLK OKUL		ORTA OKUL		LİSE		ÜNİVERSİTE VE ÜZERİ	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
1983-1987	BAŞARISIZ	12	38,71	7	18,92	32	30,19	10	33,33
	KISMEN BAŞARILI	11	35,48	18	48,65	40	37,74	14	46,67
	BAŞARILI	8	25,81	12	32,43	34	32,08	6	20,00
Toplam		31	100,00	37	100,00	106	100,00	30	100,00
1988-1991	BAŞARISIZ	14	48,28	8	22,86	45	41,28	11	40,74
	KISMEN BAŞARILI	10	34,48	18	51,43	48	44,04	13	48,15
	BAŞARILI	5	17,24	9	25,71	16	14,68	3	11,11
Toplam		29	100,00	35	100,00	109	100,00	27	100,00
1992-1995	BAŞARISIZ	19	63,33	17	47,22	59	54,13	17	53,13
	KISMEN BAŞARILI	5	16,67	13	36,11	35	32,11	11	34,38
	BAŞARILI	6	20,00	6	16,67	15	13,76	4	12,50
Toplam		30	100,00	36	100,00	109	100,00	32	100,00
1996-1997	BAŞARISIZ	18	60,00	20	57,14	61	59,22	17	53,13
	KISMEN BAŞARILI	4	13,33	9	25,71	27	26,21	13	40,63
	BAŞARILI	8	26,67	6	17,14	15	14,56	2	6,25
Toplam		30	100,00	35	100,00	103	100,00	32	100,00
1997-1998	BAŞARISIZ	16	51,61	19	54,29	60	58,25	19	59,38
	KISMEN BAŞARILI	8	25,81	10	28,57	27	26,21	11	34,38
	BAŞARILI	7	22,58	6	17,14	16	15,53	2	6,25
Toplam		31	100,00	35	100,00	103	100,00	32	100,00

EĞİTİM DURUMUNA GÖRE ÇAPRAZ DAĞILIMLAR

ÖRGÜTLÜ BULUNDUĞUNUZ KİT YADA KAMU KURULUŞLARININ BU GÜNE KADAR
GÖREV YAPAN YÖNETİMLERİ HAKKINDA AŞAĞIDAKİ FAALİYETLERİ VEYA TAVIRLARI
KONUSUNDAKİ GÖRÜŞLERİNİZ NELERDİR?

		EĞİTİM DURUMU							
		İLK OKUL		ORTA OKUL		LİSE		ÜNİVERSİTE VE ÜZERİ	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
SİYASAL BASKILARA DİRENMESİ	BAŞARILI	5	13,89	3	7,89	9	6,98	4	12,12
	BAŞARISIZ	31	86,11	35	92,11	120	93,02	29	87,88
Toplam		36	100,00	38	100,00	129	100,00	33	100,00
KURULUŞUN GELECEĞİNİ DÜŞÜNEN KİŞİLİK BİR YÖNETİM POLİTİKASI İZLEMESİ	BAŞARILI	5	16,13	4	10,53	12	9,45	4	12,12
	BAŞARISIZ	26	83,87	34	89,47	115	90,55	29	87,88
Toplam		31	100,00	38	100,00	127	100,00	33	100,00
YATIRIMA VE TEKNOLOJİ GELİŞTİRMeye ÖNEM VERMESİ	BAŞARILI	5	15,15	5	13,16	16	12,90	6	20,00
	BAŞARISIZ	28	84,85	33	86,84	108	87,10	24	80,00
Toplam		33	100,00	38	100,00	124	100,00	30	100,00
PERSONEL YÖNETİMİNE VE İNSAN KAYNAKLARINA ÖNEM VERMESİ	BAŞARILI	7	19,44	4	10,26	18	14,29	7	23,33
	BAŞARISIZ	29	80,56	35	89,74	108	85,71	23	76,67
Toplam		36	100,00	39	100,00	126	100,00	30	100,00
MESLEK İÇİ EĞİTİME GEREKLİ ÖNEMİ VERMESİ	BAŞARILI	6	18,18	3	7,89	25	20,16	5	16,67
	BAŞARISIZ	27	81,82	35	92,11	99	79,84	25	83,33
Toplam		33	100,00	38	100,00	124	100,00	30	100,00
ÜRETİMİ ARTTIRMASI, VERİMLİ BİR DÖNEME DAMGA VURMASI	BAŞARILI	9	27,27	5	13,51	20	16,13	5	16,67
	BAŞARISIZ	24	72,73	32	86,49	104	83,87	25	83,33
Toplam		33	100,00	37	100,00	124	100,00	30	100,00

**ÖRGÜTLÜ OLDUĞUNUZ KAMU İŞLETMELERİNİN
ÖZELLEŞTİRİLMESİNE TARAFTAR MISINIZ?**

	EĞİTİM DURUMU							
	İLK OKUL		ORTA OKUL		LİSE		ÜNİVERSİTE VE ÜZERİ	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
EVET					4	2,90	2	5,56
HAYIR	37	100,00	41	100,00	134	97,10	34	94,44
Toplam	37	100,00	41	100,00	138	100,00	36	100,00

ÖZELLEŞTİRMİYİ NASIL DEĞERLENDİRİYORSUNUZ?

	EĞİTİM DURUMU							
	İLK OKUL		ORTA OKUL		LİSE		ÜNİVERSİTE VE ÜZERİ	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
HER TÜRLÜ KAMU İŞLETMESİ ÖZELLEŞTİRİLMELİ					1	,83		
SADECE VERİMSİZ ÇALIŞAN KAMU İŞLETMELERİ ÖZELLEŞTİRİLMELİ	13	34,21	10	27,03	27	22,31	7	20,00
STRATEJİK ÖNEMDE OLMAYAN KAMU İŞLETMELERİ ÖZELLEŞTİRİLMELİ	3	7,89	5	13,51	12	9,92	6	17,14
HİÇBİR KAMU İŞLETMESİ VEYA KURULUŞU ÖZELLEŞTİRİLMEMELİ	22	57,89	22	59,46	81	66,94	22	62,86
Toplam	38	100,00	37	100,00	121	100,00	35	100,00

EĞİTİM DURUMUNA GÖRE ÇAPRAZ DAĞILIMLAR

TÜRKİYEDE BU GÜNE KADARKİ ÖZELLEŞTİRME UYGULAMALARININ
SONUÇLARI HAKKINDA KATILIP KATILMADIKLARINIZ HANGİLERİDİR?

		EĞİTİM DURUMU							
		İLK OKUL		ORTA OKUL		LİSE		ÜNİVERSİTE VE ÜZERİ	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
ÖZEL TEKKELLER OLUŞMUŞ VE GÜÇLENMİŞTİR	KATILMIYORUM	31	88,57	35	94,59	122	93,85	34	100,00
	KATILMIYORUM	4	11,43	2	5,41	8	6,15		
Toplam		35	100,00	37	100,00	130	100,00	34	100,00
YAĞMA VE VURGUN EKONOMİSİ YARATILMIŞTIR	KATILMIYORUM	33	91,67	37	88,10	134	97,10	35	100,00
	KATILMIYORUM	3	8,33	5	11,90	4	2,90		
Toplam		36	100,00	42	100,00	138	100,00	35	100,00
KİTLELERİN ÜRETTİĞİ MAL VE HİZMET FİYATLARI ARTMIŞTIR	KATILMIYORUM	2	71,88	30	81,08	94	71,76	26	76,47
	KATILMIYORUM	9	28,13	7	18,92	37	28,24	8	23,53
Toplam		32	100,00	37	100,00	131	100,00	34	100,00
GELİR DAĞILIMI DAHA DA BOZULMUŞTUR	KATILMIYORUM	35	94,59	37	92,50	127	94,78	33	91,67
	KATILMIYORUM	2	5,41	3	7,50	7	5,22	3	8,33
Toplam		37	100,00	40	100,00	134	100,00	36	100,00
BÖLGESEL DENGESİZLİKLER ARTMIŞTIR	KATILMIYORUM	34	91,89	35	92,11	117	90,00	31	91,18
	KATILMIYORUM	3	8,11	3	7,89	13	10,00	3	8,82
Toplam		37	100,00	38	100,00	130	100,00	34	100,00
İŞ GÜVENCESİ SARSILMIŞ, İŞSİZ ORDUSU BUYUMUŞTUR	KATILMIYORUM	6	94,74	40	97,56	131	96,32	36	100,00
	KATILMIYORUM	2	5,26	1	2,44	5	3,68		
Toplam		38	100,00	41	100,00	136	100,00	36	100,00
SENDİKASIZLAŞTIRMA YAYGINLAŞMIŞTIR	KATILMIYORUM	36	92,31	39	97,50	130	94,89	36	100,00
	KATILMIYORUM	3	7,69	1	2,50	7	5,11		
Toplam		39	100,00	40	100,00	137	100,00	36	100,00
İŞÇİLER EMEKLİLİĞE ZORLANMIŞTIR	KATILMIYORUM	36	94,74	40	97,56	127	92,70	36	100,00
	KATILMIYORUM	2	5,26	1	2,44	10	7,30		
Toplam		38	100,00	41	100,00	137	100,00	36	100,00
KALİTE VE VERİMLİLİK ARTMAMIŞTIR	KATILMIYORUM	30	81,08	31	86,11	112	86,82	25	75,76
	KATILMIYORUM	7	18,92	5	13,89	17	13,18	8	24,24
Toplam		37	100,00	36	100,00	129	100,00	33	100,00
ÖZELLEŞTİRME GELİRLERİ BÜTÇE AÇIKLARINA YAMA YAPILMIŞTIR	KATILMIYORUM	35	92,11	37	88,10	124	91,18	31	86,11
	KATILMIYORUM	3	7,89	5	11,90	12	8,82	5	13,89
Toplam		38	100,00	42	100,00	136	100,00	36	100,00
KAMU MÜDAHALELERİ SON BULMUŞ, İŞLETMENİN ÖNÜ AÇILMIŞTIR	KATILMIYORUM	3	8,57	5	14,71	22	17,60	6	17,14
	KATILMIYORUM	32	91,43	29	85,29	103	82,40	29	82,86
Toplam		35	100,00	34	100,00	125	100,00	35	100,00
TAZE SERMAYE KATKISI GETİRİLMİŞ, BİR CANLANMA BAŞLAMISHTIR	KATILMIYORUM	4	11,11	4	11,43	9	7,09	3	8,57
	KATILMIYORUM	32	88,89	31	88,57	118	92,91	32	91,43
Toplam		36	100,00	35	100,00	127	100,00	35	100,00
İŞ GÜVENCESİ KORUNMUŞTUR	KATILMIYORUM	2	5,26	4	10,26	6	4,69		
	KATILMIYORUM	36	94,74	35	89,74	122	95,31	34	100,00
Toplam		38	100,00	39	100,00	128	100,00	34	100,00
SENDİKAL ÖRGÜTLENMEMİZE DOKUNULMAMIŞTIR	KATILMIYORUM	2	5,41	1	2,56	8	6,11	1	2,86
	KATILMIYORUM	35	94,59	38	97,44	123	93,89	34	97,14
Toplam		37	100,00	39	100,00	131	100,00	35	100,00
SENDİKAL ÖRGÜTLENME GERİLEMEKLE RAĞMEN HAK KAYBI OLMAMIŞTIR	KATILMIYORUM	7	18,92	4	10,53	12	9,38	6	16,67
	KATILMIYORUM	30	81,08	34	89,47	116	90,63	30	83,33
Toplam		37	100,00	38	100,00	128	100,00	36	100,00
İŞÇİ TEPKİSİ AZ OLMUŞTUR	KATILMIYORUM	18	48,65	28	70,00	54	42,52	17	50,00
	KATILMIYORUM	19	51,35	12	30,00	73	57,48	17	50,00
Toplam		37	100,00	40	100,00	127	100,00	34	100,00
İŞYERİ DAHA KARLI ÇALIŞMAYA BAŞLAMISHTIR	KATILMIYORUM	8	22,86	3	8,33	20	16,26	9	26,47
	KATILMIYORUM	27	77,14	33	91,67	103	83,74	25	73,53
Toplam		35	100,00	36	100,00	123	100,00	34	100,00

EĞİTİM DURUMUNA GÖRE ÇAPRAZ DAĞILIMLAR

ÖZELLEŞTİRİLEN İŞYERLERİNDE:

		EĞİTİM DURUMU							
		İLK OKUL		ORTA OKUL		LİSE		ÜNİVERSİTE VE ÜZERİ	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
İSTİHDAM SAYISI	AZALDI	36	97,30	38	100,00	133	97,79	34	100,00
	DEĞİŞMEDİ	1	2,70			3	2,21		
Toplam		37	100,00	38	100,00	136	100,00	34	100,00
ÇALIŞMA SÜRELERİ	ARTTI	23	69, 0	21	60,00	82	63,57	27	84,38
	AZALDI	3	9,09	3	8,57	8	6,20	1	3,13
	DEĞİŞMEDİ	7	21,21	11	31,43	39	30,23	4	12,50
Toplam		33	100,00	35	100,00	129	100,00	32	100,00
ORTALAMA ÜCRETLER	ARTTI	1	2,94	4	10,81	2	1,56		
	AZALDI	30	88,24	29	78,38	112	87,50	28	87,50
	DEĞİŞMEDİ	3	8,82	4	10,81	14	10,94	4	12,50
Toplam		34	100,00	37	100,00	128	100,00	32	100,00

ÖZELLEŞTİRME SONRASINDA ÖRGÜTLENME YÖNÜNDE GİRİŞİM VE ÇABALARINIZ OLDU MU?

	EĞİTİM DURUMU							
	İLK OKUL		ORTA OKUL		LİSE		ÜNİVERSİTE VE ÜZERİ	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
OLDU	20	66,67	27	72,97	87	73,11	25	80,65
OLMADI	10	33,33	10	27,03	32	26,89	6	19,35
Toplam	30	100,00	37	100,00	119	100,00	31	100,00

EĞER OLDU İSE BU GİRİŞİMLERİNİZ BAŞARILI OLDU MU?

	EĞİTİM DURUMU							
	İLK OKUL		ORTA OKUL		LİSE		ÜNİVERSİTE VE ÜZERİ	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
HİÇ BAŞARILI OLMADI	12	57,14	12	42,86	43	47,25	17	68,00
KISMEN BAŞARILI OLDU	8	38,10	15	53,57	45	49,45	8	32,00
ÇOK BAŞARILI OLDU	1	4,76	1	3,57	3	3,30		
Toplam	21	100,00	28	100,00	91	100,00	25	100,00

KAMU KURULUŞLARININ ÇALIŞANLARA SATILMASI VEYA DEVREDİLMESİ SİZCE NASIL BİR YOLDUR?

	EĞİTİM DURUMU							
	İLK OKUL		ORTA OKUL		LİSE		ÜNİVERSİTE VE ÜZERİ	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
İYİ BİR YOLDUR	12	32,43	18	46,15	32	23,88	15	44,12
SORUN YARATIR	20	54,05	20	51,28	98	73,13	19	55,88
FİKRİM YOK	5	13,51	1	2,56	4	2,99		
Toplam	37	100,00	39	100,00	134	100,00	34	100,00

TÜRK-İŞ

Bilişim Merkezi

EĞİTİM DURUMUNA GÖRE ÇAPRAZ DAĞILIMLAR

ÖZELLEŞTİRMENİN ÖNLENEBİLMESİ İÇİN MÜCADELE YOLLARI SIZCE,
ÖNCELİK SIRASINA GÖRE NASIL DİZİLEBİLİR?

		EĞİTİM DURUMU							
		İLK OKUL		ORTA OKUL		LİSE		ÜNİVERSİTE VE ÜZERİ	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
YARGI YOLU	1. DERECE ÖNCELİK	8	29,63	10	31,25	33	27,73	5	16,67
	2. DERECE ÖNCELİK	12	44,44	10	31,25	50	42,02	14	46,67
	3. DERECE ÖNCELİK	7	25,93	12	37,50	36	30,25	11	36,67
Toplam		27	100,00	32	100,00	119	100,00	30	100,00
PARLAMENTONUN KULLANILMASI	1. DERECE ÖNCELİK	10	38,46	20	60,61	46	37,70	11	35,48
	2. DERECE ÖNCELİK	13	50,00	11	33,33	47	38,52	15	48,39
	3. DERECE ÖNCELİK	3	11,54	2	6,06	29	23,77	5	16,13
Toplam		26	100,00	33	100,00	122	100,00	31	100,00
KAMUOYUNU AYDINLATMA	1. DERECE ÖNCELİK	18	56,25	28	80,00	90	67,67	25	78,13
	2. DERECE ÖNCELİK	12	37,50	5	14,29	39	29,32	6	18,75
	3. DERECE ÖNCELİK	2	6,25	2	5,71	4	3,01	1	3,13
Toplam		32	100,00	35	100,00	133	100,00	32	100,00
KİTLESEL GÖSTERİLER	1. DERECE ÖNCELİK	17	53,13	17	51,52	57	45,97	13	41,94
	2. DERECE ÖNCELİK	11	34,38	10	30,30	54	43,55	17	54,84
	3. DERECE ÖNCELİK	4	12,50	6	18,18	13	10,48	1	3,23
Toplam		32	100,00	33	100,00	124	100,00	31	100,00
ÜRETİMDEN GELEN GÜCÜN KULLANILMASI	1. DERECE ÖNCELİK	18	52,94	18	50,00	51	39,23	8	25,00
	2. DERECE ÖNCELİK	8	23,53	14	38,89	44	33,85	11	34,38
	3. DERECE ÖNCELİK	8	23,53	4	11,11	35	26,92	13	40,63
Toplam		34	100,00	36	100,00	130	100,00	32	100,00

ÖZELLEŞTİRME KARŞITI KAMPANYALAR NASIL YÜRÜTÜLMELİDİR?

	EĞİTİM DURUMU							
	İLK OKUL		ORTA OKUL		LİSE		ÜNİVERSİTE VE ÜZERİ	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
HEM YEREL HEM MERKEZİ DÜZEYDE							1	3,23
YEREL + MERKEZİ + KONFEDERASYON İÇİ DİĞER SENDİKALARLA GÜÇBİRLİĞİ DÜZEYİNDE			4	14,81	9	7,56		
2 + DİĞER İŞİ KONTEDERASYONLARI İLE GÜÇ BİRLİĞİ DÜZEYİNDE	3	11,54	1	3,70	2	1,68	4	12,90
3 + DEMOKRATİK KİTLE ÖRGÜTLERİYLE GÜÇ BİRLİĞİ DÜZEYİNDE	23	88,46	22	81,48	108	90,76	26	83,87
Toplam	26	100,00	27	100,00	119	100,00	31	100,00

EĞİTİM DURUMUNA GÖRE ÇAPRAZ DAĞILIMLAR

**ÖRGÜTLÜ OLDUĞUNUZ KAMU KURULUŞU YADA KURULUŞLARININ DIŞINDA
ÖZELLEŞTİRME GİRİŞİMLERİNE KARŞI MÜCADELEDE YER ALDINIZ MI?**

		EĞİTİM DURUMU							
		İLK OKUL		ORTA OKUL		LİSE		ÜNİVERSİTE VE ÜZERİ	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
SENDİKA MERKEZİ OLARAK	EVET	13	54,17	28	87,50	85	79,44	14	60,87
	KISMEN	6	25,00	4	12,50	16	14,95	7	30,43
	HAYIR	5	20,83			6	5,61	2	8,70
Toplam		24	100,00	32	100,00	107	100,00	23	100,00
SENDİKA ŞUBESİ OLARAK	EVET	14	50,00	19	70,37	79	79,00	17	77,27
	KISMEN	9	32,14	7	25,93	15	15,00	4	18,18
	HAYIR	5	17,86	1	3,70	6	6,00	1	4,55
Toplam		28	100,00	27	100,00	100	100,00	22	100,00

SENDİKANIZIN ÖZELLEŞTİRME POLİTİKALARINI NASIL DEĞERLENDİRİYORSUNUZ?

	EĞİTİM DURUMU							
	İLK OKUL		ORTA OKUL		LİSE		ÜNİVERSİTE VE ÜZERİ	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
YETERLİ	3	8,57	3	8,57	37	28,24	6	19,35
YETERSİZ, DAHA ETKEN ŞEKİLDE ÖZELLEŞTİRMEYE KARŞI	23	65,71	23	65,71	75	57,25	18	58,06
YETERSİZ, ÖZELLEŞTİRME KAÇINILMAZ BİR SÜREÇ OLARAK KABUL EDİLİP İŞ GÜVENCESİ VE SENDİKAL HAKLAR KURTARILMALI	9	25,71	9	25,71	19	14,50	7	22,58
Toplam	35	100,00	35	100,00	131	100,00	31	100,00

**KONFEDERASYONUNUZUN ÖZELLEŞTİRME KONUSUNDAKİ
MÜCADELE VE FAALİYETLERİNİ NASIL DEĞERLENDİRİYORSUNUZ?**

	EĞİTİM DURUMU							
	İLK OKUL		ORTA OKUL		LİSE		ÜNİVERSİTE VE ÜZERİ	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
YETERLİ			2	5,88	8	6,02		
YETERSİZ, DAHA ETKEN ŞEKİLDE KARŞI ÇIKILMALI	24	66,67	23	67,65	96	72,18	23	74,19
YETERSİZ, ÖZELLEŞTİRME KAÇINILMAZ BİR SÜREÇ OLARAK KABUL EDİLİP İŞ GÜVENCESİ VE SENDİKAL HAKLAR KURTARILMALI	12	33,33	9	26,47	29	21,80	8	25,81
Toplam	36	100,00	34	100,00	133	100,00	31	100,00

EĞİTİM DURUMUNA GÖRE ÇAPRAZ DAĞILIMLAR

ASAĞIDAKİ PARTİLERİN KİT VE ÖZELLEŞTİRME
POLİTİKALARINI NASIL DEĞERLENDİRİYORSUNUZ?

		EĞİTİM DURUMU							
		İLK OKUL		ORTA OKUL		LİSE		ÜNİVERSİTE VE ÖZEL	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
ANAVATAN PARTİSİ	ÖZELLEŞTİRME TARAFTARI	33	97,06	37	94,87	132	98,51	31	96,88
	ÖZELLEŞTİRME KARŞITI			1	2,56				
	NET BİR GÖRÜŞ BELİRTMİYORLAR	1	2,94	1	2,56	2	1,49	1	3,13
Toplam		34	100,00	39	100,00	134	100,00	32	100,00
BÜYÜKBİRLİK PARTİSİ	ÖZELLEŞTİRME TARAFTARI	18	60,00	20	55,56	89	69,53	19	61,29
	ÖZELLEŞTİRME KARŞITI			2	5,56	4	3,13		
	NET BİR GÖRÜŞ BELİRTMİYORLAR	8	26,67	8	22,22	24	18,75	9	29,03
	FİKRİM YOK	4	13,33	6	16,67	11	8,59	3	9,68
Toplam		30	100,00	36	100,00	128	100,00	31	100,00
CUMHURİYET HALK PARTİSİ	ÖZELLEŞTİRME TARAFTARI	14	42,42	21	53,85	75	56,82	12	40,00
	ÖZELLEŞTİRME KARŞITI	6	18,18	5	12,82	13	9,85	8	26,67
	NET BİR GÖRÜŞ BELİRTMİYORLAR	12	36,36	13	33,33	44	33,33	10	33,33
	FİKRİM YOK	1	3,03						
Toplam		33	100,00	39	100,00	132	100,00	30	100,00
DEMOKRATİK SOL PARTİ	ÖZELLEŞTİRME TARAFTARI	17	54,84	20	52,63	93	73,23	19	59,38
	ÖZELLEŞTİRME KARŞITI	5	16,13	3	7,89	5	3,94	1	3,13
	NET BİR GÖRÜŞ BELİRTMİYORLAR	8	25,81	15	39,47	25	19,69	12	37,50
	FİKRİM YOK	1	3,23			4	3,15		
Toplam		31	100,00	38	100,00	127	100,00	32	100,00
DEMOKRAT TÜRKİYE PARTİSİ	ÖZELLEŞTİRME TARAFTARI	26	86,67	29	78,38	114	87,02	27	87,10
	ÖZELLEŞTİRME KARŞITI			1	2,70	1	,76		
	NET BİR GÖRÜŞ BELİRTMİYORLAR	2	6,67	6	16,22	9	6,87	2	6,45
	FİKRİM YOK	2	6,67	1	2,70	7	5,34	2	6,45
Toplam		30	100,00	37	100,00	131	100,00	31	100,00
DOĞRU YOL PARTİSİ	ÖZELLEŞTİRME TARAFTARI	33	100,00	38	97,44	132	98,51	29	90,63
	ÖZELLEŞTİRME KARŞITI			1	2,56	2	1,49	3	9,38
	NET BİR GÖRÜŞ BELİRTMİYORLAR								
Toplam		33	100,00	39	100,00	134	100,00	32	100,00
EMEK PARTİSİ	ÖZELLEŞTİRME TARAFTARI	3	10,71	2	6,45	9	7,63		
	ÖZELLEŞTİRME KARŞITI	15	53,57	17	54,84	82	69,49	24	77,42
	NET BİR GÖRÜŞ BELİRTMİYORLAR	2	7,14	2	6,45	5	4,24		
	FİKRİM YOK	8	28,57	10	32,26	22	18,64	7	22,58
Toplam		28	100,00	31	100,00	118	100,00	31	100,00
FAZİLET PARTİSİ	ÖZELLEŞTİRME TARAFTARI	24	77,42	31	79,49	105	81,40	22	70,97
	ÖZELLEŞTİRME KARŞITI			2	5,13	6	4,65	1	3,23
	NET BİR GÖRÜŞ BELİRTMİYORLAR	5	16,13	5	12,82	14	10,85	8	25,81
	FİKRİM YOK	2	6,45	1	2,56	4	3,10		
Toplam		31	100,00	39	100,00	129	100,00	31	100,00
HALKIN DEMOKRASİ PARTİSİ	ÖZELLEŞTİRME TARAFTARI	5	20,00	3	9,38	11	9,91		
	ÖZELLEŞTİRME KARŞITI	8	32,00	10	31,25	49	44,14	15	53,57
	NET BİR GÖRÜŞ BELİRTMİYORLAR	3	12,00	8	25,00	11	9,91	2	7,14
	FİKRİM YOK	9	36,00	11	34,38	40	36,04	11	39,29
Toplam		25	100,00	32	100,00	111	100,00	28	100,00
İŞÇİ PARTİSİ	ÖZELLEŞTİRME TARAFTARI	2	6,90	1	3,13	8	6,50		
	ÖZELLEŞTİRME KARŞITI	22	75,86	20	62,50	101	82,11	24	77,42
	NET BİR GÖRÜŞ BELİRTMİYORLAR	2	6,90	5	15,63	2	1,63	1	3,23
	FİKRİM YOK	3	10,34	6	18,75	12	9,76	6	19,35
Toplam		29	100,00	32	100,00	123	100,00	31	100,00
MİLLİYETÇİ HAREKET PARTİSİ	ÖZELLEŞTİRME TARAFTARI	20	60,61	20	57,14	72	58,06	19	59,38
	ÖZELLEŞTİRME KARŞITI	1	3,03	3	8,57	10	8,06	1	3,13
	NET BİR GÖRÜŞ BELİRTMİYORLAR	10	30,30	10	28,57	31	25,00	10	31,25
	FİKRİM YOK	2	6,06	2	5,71	11	8,87	2	6,25
Toplam		33	100,00	35	100,00	124	100,00	32	100,00
ÖZGÜRLÜK VE DAYANIŞMA PARTİSİ	ÖZELLEŞTİRME TARAFTARI	3	10,71	-2	5,88	9	7,89		
	ÖZELLEŞTİRME KARŞITI	15	53,57	13	38,24	76	66,67	23	74,19
	NET BİR GÖRÜŞ BELİRTMİYORLAR	2	7,14	3	8,82	7	6,14	2	6,45
	FİKRİM YOK	8	28,57	16	47,06	22	19,30	6	19,35
Toplam		28	100,00	34	100,00	114	100,00	31	100,00
DİĞER PARTİLER	ÖZELLEŞTİRME TARAFTARI	4	26,67	1	8,33	5	10,87	1	11,11
	ÖZELLEŞTİRME KARŞITI					2	4,35		
	NET BİR GÖRÜŞ BELİRTMİYORLAR	1	6,67	2	16,67	4	8,70		
	FİKRİM YOK	10	66,67	9	75,00	35	76,09	8	88,89
Toplam		15	100,00	12	100,00	46	100,00	9	100,00

**SİZCE SOSYAL DEVLETİN KORUNMASI VE GELİŞTİRİLMESİ İÇİN
NELER YAPILMALIDIR?**

		EĞİTİM DURUMU							
		İLK OKUL		ORTA OKUL		LİSE		ÜNİVERSİTE VE ÜZERİ	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
KİTİLERE SAHİP ÇIKILMALI VE GELİŞTİRİLMELİDİR	1. DERECE ÖNCELİK	13	38,24	20	55,56	43	34,68	6	19,35
	2. DERECE ÖNCELİK	11	32,35	8	22,22	43	34,68	12	38,71
	3. DERECE ÖNCELİK	10	29,41	8	22,22	38	30,65	13	41,94
Toplam		34	100,00	36	100,00	124	100,00	31	100,00
DEVLETİN EĞİTİM, SAĞLIK, SOSYAL GÜVENLİK HİZMETLERİ GELİŞTİRİLMELİ	1. DERECE ÖNCELİK	23	65,71	30	76,92	74	57,36	19	61,29
	2. DERECE ÖNCELİK	11	31,43	6	15,38	42	32,56	10	32,26
	3. DERECE ÖNCELİK	1	2,86	3	7,69	13	10,08	2	6,45
Toplam		35	100,00	39	100,00	129	100,00	31	100,00
DEVLET YASA KOYUCU, ADALETİ VE GÜVENLİĞİ SAĞLAYICI, PIYASAYI DÜZENLEYİCİ YÖNÜYLE GELİŞTİRİLMELİDİR	1. DERECE ÖNCELİK	13	38,24	22	61,11	45	36,29	12	41,38
	2. DERECE ÖNCELİK	14	41,18	8	22,22	52	41,94	11	37,93
	3. DERECE ÖNCELİK	7	20,59	6	16,67	27	21,77	6	20,69
Toplam		34	100,00	36	100,00	124	100,00	29	100,00
ÇALIŞMA HAYATINI DAHA ADİL BİR YAPIYA KAVUŞTURMAK İÇİN DÜZENLEMELER YAPILMALIDIR	1. DERECE ÖNCELİK	19	54,29	16	42,11	59	46,09	10	32,26
	2. DERECE ÖNCELİK	10	28,57	16	42,11	55	42,97	16	51,61
	3. DERECE ÖNCELİK	6	17,14	6	15,79	14	10,94	5	16,13
Toplam		35	100,00	38	100,00	128	100,00	31	100,00
ÇALIŞAN KESİMİN PARLAMENTODAKİ AĞIRLIĞI ARTTIRILMALIDIR	1. DERECE ÖNCELİK	20	54,05	22	57,89	79	61,24	15	50,00
	2. DERECE ÖNCELİK	11	29,73	12	31,58	30	23,26	12	40,00
	3. DERECE ÖNCELİK	6	16,22	4	10,53	20	15,50	3	10,00
Toplam		37	100,00	38	100,00	129	100,00	30	100,00

SORULARIN EĞİTİM DURUMU AYRIMINDA FREKANS DAĞILIMLARI

Soru 2. KİT'lere ve kamu kuruluşlarına yönelik **Hükümet Politikalarını** nasıl değerlendiriyorsunuz?
sorusu ile Eğitim Durumunun çapraz dağılımı

		EĞİTİM DURUMU									
		İLK OKUL		ORTA OKUL		LİSE		ÜNİV. VE ÜZERİ		Toplam	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
İYİ NİYETLİ VE YETERLİ	EVET	2	5,13			1	0,71			3	100
YÖNETİMİN ÖZERK ÇALIŞMASINI ENGELLEYİCİ	EVET	22	56,41	24	57,14	83	58,87	23	63,89	152	100
AŞIRI VE YANLIŞ İSTİHDAMA NEDEN OLARAK VERİMSİZLİĞE İTİCİ	EVET	23	58,97	26	61,90	72	51,06	21	58,33	142	100
ÜST DÜZEY YÖNETİCİLERİN PARTİZANCA SEÇİLMESİNDEN SORUMLU	EVET	27	69,23	34	80,95	115	81,56	28	77,78	204	100
YATIRIMLARI VE TEKNOLOJİK GELİŞMEYİ ENGELLEYİCİ	EVET	20	51,28	23	54,76	92	65,25	25	69,44	160	100

SORULARIN EĞİTİM DURUMU AYRIMINDA FREKANS DAĞILIMLARI

Soru 5. KİT'leri ve kamu kuruluşlarını genel olarak başarısız buluyorsanız başarısız olma nedenleri sizce nelerdir ? sorusu ile Eğitim Durumunun çapraz dağılımı

		EĞİTİM DURUMU									
		İLK OKUL		ORTA OKUL		LİSE		ÜNİV. VE ÜZERİ		Toplam	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
DEVLETİN İŞLETMECİLİK YAPAMAMASI	EVET	13	33,33	18	42,86	31	21,99	5	13,89	67	100
ÖZERK YÖNETİM YAPILARININ OLUŞTURULAMAMASI	EVET	26	66,67	28	66,67	94	66,67	30	83,33	178	100
YATIRIMLARININ ENGELLENMESİ	EVET	24	61,54	29	69,05	101	71,63	19	52,78	173	100
DÜŞÜK FİYAT POLİTİKALARINA ZORLANMALARI	EVET	15	38,46	16	38,10	33	23,40	8	22,22	72	100
SERMAYEYE RANT AKTARMAYA ZORLANMALARI	EVET	22	56,41	29	69,05	88	62,41	22	61,11	161	100
DİĞER HERHANGİ SEBEPLER	EVET	8	20,51	8	19,05	13	9,22	1	2,78	30	100

SORULARIN EĞİTİM DURUMU AYRIMINDA FREKANS DAĞILIMLARI

Soru 15. Kamu kuruluşlarının çalışanlara satılması veya devredilmesi **sorun yaratır** ise nedenleri sizce nelerdir?
sorusu ile Eğitim Durumunun çapraz dağılımı

		EĞİTİM DURUMU									
		İLK OKUL		ORTA OKUL		LİSE		ÜNİV. VE ÜZERİ		Toplam	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
İŞÇİLER PATRONLAŞIR	EVET	4	10,26			4	2,84	1	2,78	9	100
İŞÇİLER VE SENDİKALAR KENDİ SÖYLEMLERİ İLE ÇELİŞİRLER	EVET	19	48,72	22	52,38	73	51,77	16	44,44	130	100
İŞLETMELER PROFESYONELCE YÖNETİLEMEZLER	EVET	5	12,82	7	16,67	20	14,18	4	11,11	36	100
UZUN VADEDE YİNE SERMAYEYE GİDER	EVET	18	46,15	17	40,48	67	47,52	13	36,11	115	100
İŞÇİLERİN KIDEM TAZMİNATI GİBİ HAKLARI RİSKE GİRER	EVET	15	38,46	4	9,52	37	26,24	8	22,22	64	100
İŞÇİLER DÜŞÜK ÜCRETE RAZI OLMAK ZORUNDA BIRAKILIRLAR	EVET	17	43,59	7	16,67	57	40,43	12	33,33	93	100
YAYGIN ORTAKLIK, ANLAŞMAZLIKLARA YOL AÇAR	EVET	13	33,33	7	16,67	39	27,66	7	19,44	66	100
DİĞER NEDENLER	EVET	5	12,82	1	2,38	8	5,67	1	2,78	15	100

EĞİTİM DURUMUNA GÖRE ÇAPRAZ DAĞILIMLAR

ASAĞIDAKİ PARTİLERİN KİT VE ÖZELLEŞTİRME
POLİTİKALARINI NASIL DEĞERLENDİRİYORSUNUZ?

		EĞİTİM DURUMU							
		İLK OKUL		ORTA OKUL		LİSE		ÜNİVERSİTE VE ÖZEL	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
ANAVATAN PARTİSİ	ÖZELLEŞTİRME TARAFTARI	33	97,06	37	94,87	132	98,51	31	96,88
	ÖZELLEŞTİRME KARŞITI			1	2,56				
	NET BİR GÖRÜŞ BELİRTMİYORLAR	1	2,94	1	2,56	2	1,49	1	3,13
Toplam		34	100,00	39	100,00	134	100,00	32	100,00
BÜYÜKBİRLİK PARTİSİ	ÖZELLEŞTİRME TARAFTARI	18	60,00	20	55,56	89	69,53	19	61,29
	ÖZELLEŞTİRME KARŞITI			2	5,56	4	3,13		
	NET BİR GÖRÜŞ BELİRTMİYORLAR	8	26,67	8	22,22	24	18,75	9	29,03
	FİKRİM YOK	4	13,33	6	16,67	11	8,59	3	9,68
Toplam		30	100,00	36	100,00	128	100,00	31	100,00
CUMHURİYET HALK PARTİSİ	ÖZELLEŞTİRME TARAFTARI	14	42,42	21	53,85	75	56,82	12	40,00
	ÖZELLEŞTİRME KARŞITI	6	18,18	5	12,82	13	9,85	8	26,67
	NET BİR GÖRÜŞ BELİRTMİYORLAR	12	36,36	13	33,33	44	33,33	10	33,33
	FİKRİM YOK	1	3,03						
Toplam		33	100,00	39	100,00	132	100,00	30	100,00
DEMOKRATİK SOL PARTİ	ÖZELLEŞTİRME TARAFTARI	17	54,84	20	52,63	93	73,23	19	59,38
	ÖZELLEŞTİRME KARŞITI	5	16,13	3	7,89	5	3,94	1	3,13
	NET BİR GÖRÜŞ BELİRTMİYORLAR	8	25,81	15	39,47	25	19,69	12	37,50
	FİKRİM YOK	1	3,23			4	3,15		
Toplam		31	100,00	38	100,00	127	100,00	32	100,00
DEMOKRAT TÜRKİYE PARTİSİ	ÖZELLEŞTİRME TARAFTARI	26	86,67	29	78,38	114	87,02	27	87,10
	ÖZELLEŞTİRME KARŞITI			1	2,70	1	,76		
	NET BİR GÖRÜŞ BELİRTMİYORLAR	2	6,67	6	16,22	9	6,87	2	6,45
	FİKRİM YOK	2	6,67	1	2,70	7	5,34	2	6,45
Toplam		30	100,00	37	100,00	131	100,00	31	100,00
DOĞRU YOL PARTİSİ	ÖZELLEŞTİRME TARAFTARI	33	100,00	38	97,44	132	98,51	29	90,63
	ÖZELLEŞTİRME KARŞITI			1	2,56	2	1,49	3	9,38
	NET BİR GÖRÜŞ BELİRTMİYORLAR								
Toplam		33	100,00	39	100,00	134	100,00	32	100,00
EMEK PARTİSİ	ÖZELLEŞTİRME TARAFTARI	3	10,71	2	6,45	9	7,63		
	ÖZELLEŞTİRME KARŞITI	15	53,57	17	54,84	82	69,49	24	77,42
	NET BİR GÖRÜŞ BELİRTMİYORLAR	2	7,14	2	6,45	5	4,24		
	FİKRİM YOK	8	28,57	10	32,26	22	18,64	7	22,58
Toplam		28	100,00	31	100,00	118	100,00	31	100,00
FAZİLET PARTİSİ	ÖZELLEŞTİRME TARAFTARI	24	77,42	31	79,49	105	81,40	22	70,97
	ÖZELLEŞTİRME KARŞITI			2	5,13	6	4,65	1	3,23
	NET BİR GÖRÜŞ BELİRTMİYORLAR	5	16,13	5	12,82	14	10,85	8	25,81
	FİKRİM YOK	2	6,45	1	2,56	4	3,10		
Toplam		31	100,00	39	100,00	129	100,00	31	100,00
HALKIN DEMOKRASİ PARTİSİ	ÖZELLEŞTİRME TARAFTARI	5	20,00	3	9,38	11	9,91		
	ÖZELLEŞTİRME KARŞITI	8	32,00	10	31,25	49	44,14	15	53,57
	NET BİR GÖRÜŞ BELİRTMİYORLAR	3	12,00	8	25,00	11	9,91	2	7,14
	FİKRİM YOK	9	36,00	11	34,38	40	36,04	11	39,29
Toplam		25	100,00	32	100,00	111	100,00	28	100,00
İŞÇİ PARTİSİ	ÖZELLEŞTİRME TARAFTARI	2	6,90	1	3,13	8	6,50		
	ÖZELLEŞTİRME KARŞITI	22	75,86	20	62,50	101	82,11	24	77,42
	NET BİR GÖRÜŞ BELİRTMİYORLAR	2	6,90	5	15,63	2	1,63	1	3,23
	FİKRİM YOK	3	10,34	6	18,75	12	9,76	6	19,35
Toplam		29	100,00	32	100,00	123	100,00	31	100,00
MİLLİYETÇİ HAREKET PARTİSİ	ÖZELLEŞTİRME TARAFTARI	20	60,61	20	57,14	72	58,06	19	59,38
	ÖZELLEŞTİRME KARŞITI	1	3,03	3	8,57	10	8,06	1	3,13
	NET BİR GÖRÜŞ BELİRTMİYORLAR	10	30,30	10	28,57	31	25,00	10	31,25
	FİKRİM YOK	2	6,06	2	5,71	11	8,87	2	6,25
Toplam		33	100,00	35	100,00	124	100,00	32	100,00
ÖZGÜRLÜK VE DAYANIŞMA PARTİSİ	ÖZELLEŞTİRME TARAFTARI	3	10,71	-2	5,88	9	7,89		
	ÖZELLEŞTİRME KARŞITI	15	53,57	13	38,24	76	66,67	23	74,19
	NET BİR GÖRÜŞ BELİRTMİYORLAR	2	7,14	3	8,82	7	6,14	2	6,45
	FİKRİM YOK	8	28,57	16	47,06	22	19,30	6	19,35
Toplam		28	100,00	34	100,00	114	100,00	31	100,00
DİĞER PARTİLER	ÖZELLEŞTİRME TARAFTARI	4	26,67	1	8,33	5	10,87	1	11,11
	ÖZELLEŞTİRME KARŞITI					2	4,35		
	NET BİR GÖRÜŞ BELİRTMİYORLAR	1	6,67	2	16,67	4	8,70		
	FİKRİM YOK	10	66,67	9	75,00	35	76,09	8	88,89
Toplam		15	100,00	12	100,00	46	100,00	9	100,00

EĞİTİM DURUMUNA GÖRE ÇAPRAZ DAĞILIMLAR

SINIF ÇIKARINIZ İLE OY VERDİĞİNİZ PARTİNİN
PROGRAM VE UYGULAMALARI ARASINDA UYUM OLDUĞUNU DÜŞÜNÜYOR
MUSUNUZ?

	EĞİTİM DURUMU							
	İLK OKUL		ORTA OKUL		LİSE		ÜNİVERSİTE VE ÜZERİ	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
EVET	5	13,89	2	5,41	22	17,05	6	19,35
HAYIR	16	44,44	22	59,46	63	48,84	12	38,71
KISMEN UYUM VAR	13	36,11	11	29,73	42	32,56	13	41,94
BU KONUDA BİR FİKRİM YOK	2	5,56	2	5,41	2	1,55		
Toplam	36	100,00	37	100,00	129	100,00	31	100,00

**SİZCE SOSYAL DEVLETİN KORUNMASI VE GELİŞTİRİLMESİ İÇİN
NELER YAPILMALIDIR?**

		EĞİTİM DURUMU							
		İLK OKUL		ORTA OKUL		LİSE		ÜNİVERSİTE VE ÜZERİ	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
KİTİLERE SAHİP ÇIKILMALI VE GELİŞTİRİLMELİDİR	1. DERECE ÖNCELİK	13	38,24	20	55,56	43	34,68	6	19,35
	2. DERECE ÖNCELİK	11	32,35	8	22,22	43	34,68	12	38,71
	3. DERECE ÖNCELİK	10	29,41	8	22,22	38	30,65	13	41,94
Toplam		34	100,00	36	100,00	124	100,00	31	100,00
DEVLETİN EĞİTİM, SAĞLIK, SOSYAL GÜVENLİK HİZMETLERİ GELİŞTİRİLMELİ	1. DERECE ÖNCELİK	23	65,71	30	76,92	74	57,36	19	61,29
	2. DERECE ÖNCELİK	11	31,43	6	15,38	42	32,56	10	32,26
	3. DERECE ÖNCELİK	1	2,86	3	7,69	13	10,08	2	6,45
Toplam		35	100,00	39	100,00	129	100,00	31	100,00
DEVLET YASA KOYUCU, ADALETİ VE GÜVENLİĞİ SAĞLAYICI, PIYASAYI DÜZENLEYİCİ YÖNÜYLE GELİŞTİRİLMELİDİR	1. DERECE ÖNCELİK	13	38,24	22	61,11	45	36,29	12	41,38
	2. DERECE ÖNCELİK	14	41,18	8	22,22	52	41,94	11	37,93
	3. DERECE ÖNCELİK	7	20,59	6	16,67	27	21,77	6	20,69
Toplam		34	100,00	36	100,00	124	100,00	29	100,00
ÇALIŞMA HAYATINI DAHA ADİL BİR YAPIYA KAVUŞTURMAK İÇİN DÜZENLEMELER YAPILMALIDIR	1. DERECE ÖNCELİK	19	54,29	16	42,11	59	46,09	10	32,26
	2. DERECE ÖNCELİK	10	28,57	16	42,11	55	42,97	16	51,61
	3. DERECE ÖNCELİK	6	17,14	6	15,79	14	10,94	5	16,13
Toplam		35	100,00	38	100,00	128	100,00	31	100,00
ÇALIŞAN KESİMİN PARLAMENTODAKİ AĞIRLIĞI ARTTIRILMALIDIR	1. DERECE ÖNCELİK	20	54,05	22	57,89	79	61,24	15	50,00
	2. DERECE ÖNCELİK	11	29,73	12	31,58	30	23,26	12	40,00
	3. DERECE ÖNCELİK	6	16,22	4	10,53	20	15,50	3	10,00
Toplam		37	100,00	38	100,00	129	100,00	30	100,00

SORULARIN EĞİTİM DURUMU AYRIMINDA FREKANS DAĞILIMLARI

Soru 2. KİT'lere ve kamu kuruluşlarına yönelik **Hükümet Politikalarını** nasıl değerlendiriyorsunuz?
sorusu ile Eğitim Durumunun çapraz dağılımı

		EĞİTİM DURUMU									
		İLK OKUL		ORTA OKUL		LİSE		ÜNİV. VE ÜZERİ		Toplam	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
İYİ NİYETLİ VE YETERLİ	EVET	2	5,13			1	0,71			3	100
YÖNETİMİN ÖZERK ÇALIŞMASINI ENGELLEYİCİ	EVET	22	56,41	24	57,14	83	58,87	23	63,89	152	100
AŞIRI VE YANLIŞ İSTİHDAMA NEDEN OLARAK VERİMSİZLİĞE İTİCİ	EVET	23	58,97	26	61,90	72	51,06	21	58,33	142	100
ÜST DÜZEY YÖNETİCİLERİN PARTİZANCA SEÇİLMESİNDEN SORUMLU	EVET	27	69,23	34	80,95	115	81,56	28	77,78	204	100
YATIRIMLARI VE TEKNOLOJİK GELİŞMEYİ ENGELLEYİCİ	EVET	20	51,28	23	54,76	92	65,25	25	69,44	160	100

SORULARIN EĞİTİM DURUMU AYRIMINDA FREKANS DAĞILIMLARI

Soru 5. KİT'leri ve kamu kuruluşlarını genel olarak başarısız buluyorsanız başarısız olma nedenleri sizce nelerdir ? sorusu ile Eğitim Durumunun çapraz dağılımı

		EĞİTİM DURUMU									
		İLK OKUL		ORTA OKUL		LİSE		ÜNİV. VE ÜZERİ		Toplam	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
DEVLETİN İŞLETMECİLİK YAPAMAMASI	EVET	13	33,33	18	42,86	31	21,99	5	13,89	67	100
ÖZERK YÖNETİM YAPILARININ OLUŞTURULAMAMASI	EVET	26	66,67	28	66,67	94	66,67	30	83,33	178	100
YATIRIMLARININ ENGELLENMESİ	EVET	24	61,54	29	69,05	101	71,63	19	52,78	173	100
DÜŞÜK FİYAT POLİTİKALARINA ZORLANMALARI	EVET	15	38,46	16	38,10	33	23,40	8	22,22	72	100
SERMAYEYE RANT AKTARMAYA ZORLANMALARI	EVET	22	56,41	29	69,05	88	62,41	22	61,11	161	100
DİĞER HERHANGİ SEBEPLER	EVET	8	20,51	8	19,05	13	9,22	1	2,78	30	100

SORULARIN EĞİTİM DURUMU AYRIMINDA FREKANS DAĞILIMLARI

Soru 15. Kamu kuruluşlarının çalışanlara satılması veya devredilmesi **sorun yaratır** ise nedenleri sizce nelerdir?
sorusu ile Eğitim Durumunun çapraz dağılımı

		EĞİTİM DURUMU									
		İLK OKUL		ORTA OKUL		LİSE		ÜNİV. VE ÜZERİ		Toplam	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
İŞÇİLER PATRONLAŞIR	EVET	4	10,26			4	2,84	1	2,78	9	100
İŞÇİLER VE SENDİKALAR KENDİ SÖYLEMLERİ İLE ÇELİŞİRLER	EVET	19	48,72	22	52,38	73	51,77	16	44,44	130	100
İŞLETMELER PROFESYONELCE YÖNETİLEMEZLER	EVET	5	12,82	7	16,67	20	14,18	4	11,11	36	100
UZUN VADEDE YİNE SERMAYEYE GİDER	EVET	18	46,15	17	40,48	67	47,52	13	36,11	115	100
İŞÇİLERİN KIDEM TAZMİNATI GİBİ HAKLARI RİSKE GİRER	EVET	15	38,46	4	9,52	37	26,24	8	22,22	64	100
İŞÇİLER DÜŞÜK ÜCRETE RAZI OLMAK ZORUNDA BIRAKILIRLAR	EVET	17	43,59	7	16,67	57	40,43	12	33,33	93	100
YAYGIN ORTAKLIK, ANLAŞMAZLIKLARA YOL AÇAR	EVET	13	33,33	7	16,67	39	27,66	7	19,44	66	100
DİĞER NEDENLER	EVET	5	12,82	1	2,38	8	5,67	1	2,78	15	100

SORULARIN EĞİTİM DURUMU AYRIMINDA FREKANS DAĞILIMLARI

Soru 16. Kamu kuruluşlarının çalışanlara satılması veya devredilmesi **iyi bir yol** ise nedenleri sizce nelerdir?
sorusu ile Eğitim Durumunun çapraz dağılımı

		EĞİTİM DURUMU									
		İLK OKUL		ORTA OKUL		LİSE		ÜNİV. VE ÜZERİ		Toplam	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
İŞÇİLER DE YÖNETİCİ OLABİLECEKLERİNİ GÖSTERMİŞ OLURLAR	EVET	5	12,82	11	26,19	20	14,18	4	11,11	40	100
ÇALIŞANLAR DAHA ÖZVERİLİ OLACAĞI İÇİN EMEK VERİMİ ARTAR	EVET	14	35,90	13	30,95	31	21,99	9	25,00	67	100
YAĞMAYA DÖNÜŞMÜŞ BULUNAN ÖZELLEŞTİRMEYE BİR SEÇENEK YARATILMIŞ OLUR	EVET	15	38,46	13	30,95	37	26,24	11	30,56	76	100
KAPİTALİST SİSTEM YENİDEN KARMA EKONOMİ ANLAYIŞINA GETİRİLMİŞ OLUR	EVET	11	28,21	7	16,67	18	12,77	5	13,89	41	100
TEKELLEŞME VE AİLE ŞİRKETLERİ EGEMENLİĞİ KIRILMIŞ OLUR	EVET	15	38,46	14	33,33	31	21,99	11	30,56	71	100
ÇALIŞANLARIN HAKLARI KAYBOLMAMIŞ OLUR	EVET	15	38,46	15	35,71	36	25,53	8	22,22	74	100
DİĞER NEDENLER	EVET	1	2,56	1	2,38	2	1,42	2	5,56	6	100

YAŞ GURUPLARINA GÖRE ÇAPRAZ DAĞILIMLAR

KİT LERİN VE KAMU KURULUŞLARININ EKONOMİDEKİ ÖNEM DERECEİ SİZCE NEDİR?

	YAŞ GURUBU					
	35 VE ALTI		36 - 45 ARASI		46 VE ÜZERİ	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
ÇOK ÖNEMLİ	21	91,30	118	84,89	73	81,11
KİSMEN ÖNEMLİ	2	8,70	21	15,11	17	18,89
Toplam	23	100,00	139	100,00	90	100,00

AŞAĞIDAKİ ÖLÇÜTLER KİT LERİN VE KAMU KURULUŞLARININ BAŞARISINI DEĞERLENDİRMEK İÇİN NE DERECE ÖNEMLİDİR?

		YAŞ GURUBU					
		35 VE ALTI		36 - 45 ARASI		46 VE ÜZERİ	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
KARILILIK	ÖNEMSİZ	1	4,55	10	8,33	4	5,48
	KİSMEN ÖNEMLİ	14	63,64	77	64,17	42	57,53
	ÇOK ÖNEMLİ	7	31,82	33	27,50	27	36,99
	Toplam	22	100,00	120	100,00	73	100,00
VERİMLİLİK	ÖNEMSİZ			2	1,59	1	1,28
	KİSMEN ÖNEMLİ	7	33,33	39	30,95	17	21,79
	ÇOK ÖNEMLİ	14	66,67	85	67,46	60	76,92
	Toplam	21	100,00	126	100,00	78	100,00
İSTİHDAM	ÖNEMSİZ			5	3,91	4	5,00
	KİSMEN ÖNEMLİ	8	40,00	38	29,69	30	37,50
	ÇOK ÖNEMLİ	12	60,00	85	66,41	46	57,50
	Toplam	20	100,00	128	100,00	80	100,00
MİLLİ GELİRE KATKI	ÖNEMSİZ			2	1,54		
	KİSMEN ÖNEMLİ	8	38,10	41	31,54	25	34,72
	ÇOK ÖNEMLİ	13	61,90	87	66,92	47	65,28
	Toplam	21	100,00	130	100,00	72	100,00
BÖLGESEL DENGESİZLİKLERİ AZALTMA	ÖNEMSİZ			5	3,97	1	1,25
	KİSMEN ÖNEMLİ	2	10,00	17	13,49	23	28,75
	ÇOK ÖNEMLİ	18	90,00	104	82,54	56	70,00
	Toplam	20	100,00	126	100,00	80	100,00
GELİR DAĞILIMINI DÜZELTME	ÖNEMSİZ			4	3,23	2	2,53
	KİSMEN ÖNEMLİ	4	21,05	37	29,84	26	32,91
	ÇOK ÖNEMLİ	15	78,95	83	66,94	51	64,56
	Toplam	19	100,00	124	100,00	79	100,00
SENDİKALAŞMA VE ÖRGÜTLÜ TOPLUMA ÖRNEK OLMA	ÖNEMSİZ			2	1,48	1	1,14
	KİSMEN ÖNEMLİ			8	5,93	7	7,95
	ÇOK ÖNEMLİ	22	100,00	125	92,59	80	90,91
	Toplam	22	100,00	135	100,00	88	100,00
ÜLKENİN EKONOMİK BAĞIMSIZLIĞINI KORUMA	ÖNEMSİZ			2	1,55	1	1,22
	KİSMEN ÖNEMLİ	4	19,05	19	14,73	10	12,20
	ÇOK ÖNEMLİ	17	80,95	108	83,72	71	86,59
	Toplam	21	100,00	129	100,00	82	100,00

YAŞ GURUPLARINA GÖRE ÇAPRAZ DAĞILIMLAR

KİT LER VE KAMU KURULUŞLARI AŞAĞIDAKİ ALANLARIN
HANGİLERİNDE NE ÖLÇÜDE BAŞARILIDIR?

		YAŞ GURUBU					
		35 VE ALTI		36 - 45 ARASI		46 VE ÜZERİ	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
TOPLUMSAL ALANDA	BAŞARISIZ	6	30,00	38	30,16	22	27,16
	KISMEN BAŞARILI	8	40,00	53	42,06	39	48,15
	BAŞARILI	6	30,00	35	27,78	20	24,69
Toplam		20	100,00	126	100,00	81	100,00
EKONOMİK ALANDA	BAŞARISIZ	6	31,58	30	23,08	23	27,38
	KISMEN BAŞARILI	10	52,63	82	63,08	42	50,00
	BAŞARILI	3	15,79	18	13,85	19	22,62
Toplam		19	100,00	130	100,00	84	100,00
STRATEJİK ALANDA	BAŞARISIZ	2	10,53	13	9,92	10	12,20
	KISMEN BAŞARILI	9	47,37	59	45,04	32	39,02
	BAŞARILI	8	42,11	59	45,04	40	48,78
Toplam		19	100,00	131	100,00	82	100,00

**AŞAĞIDAKİ DÖNEMLERDE ÖRGÜTLÜ BULUNDUĞUNUZ KAMU
KURULUŞUNUN-KURULUŞLARININ
YÖNETİMLERİNİN BAŞARI DURUMU HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİNİZ NELERDİR?**

		YAŞ GURUBU					
		35 VE ALTI		36 - 45 ARASI		46 VE ÜZERİ	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
1983-1987	BAŞARISIZ	8	47,06	39	35,14	15	20,00
	KİSMEN BAŞARILI	6	35,29	40	36,04	35	46,67
	BAŞARILI	3	17,65	32	28,83	25	33,33
Toplam		17	100,00	111	100,00	75	100,00
1988-1991	BAŞARISIZ	10	58,82	47	41,23	21	30,88
	KİSMEN BAŞARILI	5	29,41	50	43,86	35	51,47
	BAŞARILI	2	11,76	17	14,91	12	17,65
Toplam		17	100,00	114	100,00	68	100,00
1992-1995	BAŞARISIZ	12	66,67	64	56,64	38	50,67
	KİSMEN BAŞARILI	5	27,78	34	30,09	24	32,00
	BAŞARILI	1	5,56	15	13,27	13	17,33
Toplam		18	100,00	113	100,00	75	100,00
1996-1997	BAŞARISIZ	15	83,33	63	56,76	41	57,75
	KİSMEN BAŞARILI	3	16,67	30	27,03	20	28,17
	BAŞARILI			18	16,22	10	14,08
Toplam		18	100,00	111	100,00	71	100,00
1997-1998	BAŞARISIZ	14	73,68	62	57,41	40	54,79
	KİSMEN BAŞARILI	5	26,32	27	25,00	23	31,51
	BAŞARILI			19	17,59	10	13,70
Toplam		19	100,00	108	100,00	73	100,00

YAŞ GRUPLARINA GÖRE ÇAPRAZ DAĞILIMLAR

ÖRGÜTLÜ BULUNDUĞUNUZ KİT YADA KAMU KURULUŞLARININ BU GÜNE KADAR
GÖREV YAPAN YÖNETİMLERİ HAKKINDA AŞAĞIDAKİ FAALİYETLERİ VEYA TAVIRLARI
KONUSUNDAKİ GÖRÜŞLERİNİZ NELERDİR?

		YAŞ GRUBU					
		35 VE ALTI		36 - 45 ARASI		46 VE ÜZERİ	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
SİYASAL BASKILARA DİRENMESİ	BAŞARILI	1	4,55	12	8,89	8	10,00
	BAŞARISIZ	21	95,45	123	91,11	72	90,00
Toplam		22	100,00	135	100,00	80	100,00
KURULUŞUN GELECEĞİNİ DÜŞÜNEN KİŞİLİKLİ BİR YÖNETİM POLİTİKASI İZLEMESİ	BAŞARILI	2	9,09	14	10,85	10	12,66
	BAŞARISIZ	20	90,91	115	89,15	69	87,34
Toplam		22	100,00	129	100,00	79	100,00
YATIRIMA VE TEKNOLOJİ GELİŞTİRMeye ÖNEM VERMESİ	BAŞARILI	5	22,73	14	10,94	13	17,11
	BAŞARISIZ	17	77,27	114	89,06	63	82,89
Toplam		22	100,00	128	100,00	76	100,00
PERSONEL YÖNETİMİNE VE İNSAN KAYNAKLARINA ÖNEM VERMESİ	BAŞARILI	6	28,57	17	12,88	14	17,72
	BAŞARISIZ	15	71,43	115	87,12	65	82,28
Toplam		21	100,00	132	100,00	79	100,00
MESLEK İÇİ EĞİTİME GEREKLİ ÖNEMİ VERMESİ	BAŞARILI	5	23,81	20	15,63	14	18,18
	BAŞARISIZ	16	76,19	108	84,38	63	81,82
Toplam		21	100,00	128	100,00	77	100,00
ÜRETİMİ ARTTIRMASI, VERİMLİ BİR DÖNEME DAMGA VURMASI	BAŞARILI	6	28,57	17	13,39	17	22,08
	BAŞARISIZ	15	71,43	110	86,61	60	77,92
Toplam		21	100,00	127	100,00	77	100,00

**ÖRGÜTLÜ OLDUĞUNUZ KAMU İŞLETMELERİNİN
ÖZELLEŞTİRİLMESİNE TARAFTAR MISINIZ?**

	YAŞ GURUBU					
	35 VE ALTI		36 - 45 ARASI		46 VE ÜZERİ	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
EVET	1	4,35	4	2,88	1	1,12
HAYIR	22	95,65	135	97,12	88	98,88
Toplam	23	100,00	139	100,00	89	100,00

ÖZELLEŞTİRMEYİ NASIL DEĞERLENDİRİYORSUNUZ?

	YAŞ GURUBU					
	35 VE ALTI		36 - 45 ARASI		46 VE ÜZERİ	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
HER TÜRLÜ KAMU İŞLETMESİ ÖZELLEŞTİRİLMELİ	1	5,56				
SADECE VERİMSİZ ÇALIŞAN KAMU İŞLETMELERİ ÖZELLEŞTİRİLMELİ	3	16,67	35	26,52	20	25,97
STRATEJİK ÖNEMDE OLMAYAN KAMU İŞLETMELERİ ÖZELLEŞTİRİLMELİ	2	11,11	11	8,33	13	16,88
HİÇBİR KAMU İŞLETMESİ VEYA KURULUŞU ÖZELLEŞTİRİLMEMELİ	12	66,67	86	65,15	44	57,14
Toplam	18	100,00	132	100,00	77	100,00

YAŞ GURUPLARINA GÖRE ÇAPRAZ DAĞILIMLAR

TÜRKİYEDE BU GÖNE KADARKİ ÖZELLEŞTİRME UYGULAMALARININ SONUÇLARI HAKKINDA KATILIP KATILMADIKLARINIZ HANGİLERİDİR?

		YAŞ GURUBU					
		35 VE ALTİ		36 - 45 ARASI		46 VE ÜZERİ	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
ÖZEL TEKELLER OLUŞMUŞ VE GÜÇLENMİŞTİR	KATILIYORUM	22	95,65	125	93,98	74	91,36
	KATILMIYORUM	1	4,35	8	6,02	7	8,64
Toplam		23	100,00	133	100,00	81	100,00
YAĞMA VE VURGUN EKONOMİSİ YARATILMIŞTIR	KATILIYORUM	23	100,00	134	95,71	83	93,26
	KATILMIYORUM			6	4,29	6	6,74
Toplam		23	100,00	140	100,00	89	100,00
KİTİLERİN ÜRETTİĞİ MAL VE HİZMET FİYATLARI ARTMIŞTIR	KATILIYORUM	16	69,57	97	75,19	61	73,49
	KATILMIYORUM	7	30,43	32	24,81	22	26,51
Toplam		23	100,00	129	100,00	83	100,00
GELİR DAĞILIMI DAHA DA BOZULMUŞTUR	KATILIYORUM	23	100,00	130	93,53	79	92,94
	KATILMIYORUM			9	6,47	6	7,06
Toplam		23	100,00	139	100,00	85	100,00
BÖLGESEL DENGESİZLİKLER ARTMIŞTIR	KATILIYORUM	22	95,65	122	89,05	72	91,14
	KATILMIYORUM	1	4,35	15	10,95	7	8,86
Toplam		23	100,00	137	100,00	79	100,00
İŞ GÜVENCESİ SARSILMIŞ, İŞSİZ ORDUSU BÜYÜMÜŞTÜR	KATILIYORUM	23	100,00	136	97,14	84	95,45
	KATILMIYORUM			4	2,86	4	4,55
Toplam		23	100,00	140	100,00	88	100,00
SENDİKASIZLAŞTIRMA YAYGINLAŞMIŞTIR	KATILIYORUM	23	100,00	132	94,96	85	95,51
	KATILMIYORUM			7	5,04	4	4,49
Toplam		23	100,00	139	100,00	89	100,00
İŞÇİLER EMEKLİLİĞE ZORLANMIŞTIR	KATILIYORUM	23	100,00	132	94,29	84	94,38
	KATILMIYORUM			8	5,71	5	5,62
Toplam		23	100,00	140	100,00	89	100,00
KALİTE VE VERİMLİLİK ARTMAMIŞTIR	KATILIYORUM	22	95,65	112	84,85	63	79,75
	KATILMIYORUM	1	4,35	20	15,15	16	20,25
Toplam		23	100,00	132	100,00	79	100,00
ÖZELLEŞTİRME GELİRLERİ BÜTÇE AÇIKLARINA YAMA YAPILMIŞTIR	KATILIYORUM	19	90,48	126	90,00	81	90,00
	KATILMIYORUM	2	9,52	14	10,00	9	10,00
Toplam		21	100,00	140	100,00	90	100,00
KAMU MÜDAHALELERİ SON BULMUŞ, İŞLETMENİN ÖNÜ AÇILMIŞTIR	KATILIYORUM	5	22,73	20	15,27	12	15,79
	KATILMIYORUM	17	77,27	111	84,73	64	84,21
Toplam		22	100,00	131	100,00	76	100,00
TAZE SERMAYE KATKISI GETİRİLMİŞ, BİR CANLANMA BAŞLAMISHTIR	KATILIYORUM	1	4,55	11	8,21	9	11,54
	KATILMIYORUM	21	95,45	123	91,79	69	88,46
Toplam		22	100,00	134	100,00	78	100,00
İŞ GÜVENCESİ KORUNMUŞTUR	KATILIYORUM			5	3,76	7	8,24
	KATILMIYORUM	22	100,00	128	96,24	78	91,76
Toplam		22	100,00	133	100,00	85	100,00
SENDİKAL ÖRGÜTLENMEMİZE DOKUNULMAMIŞTIR	KATILIYORUM			4	2,92	8	9,52
	KATILMIYORUM	22	100,00	133	97,08	76	90,48
Toplam		22	100,00	137	100,00	84	100,00
SENDİKAL ÖRGÜTLENME GERİLEMESİNE RAĞMEN HAK KAYBI OLMAMIŞTIR	KATILIYORUM	2	8,70	9	6,77	18	21,43
	KATILMIYORUM	21	91,30	124	93,23	66	78,57
Toplam		23	100,00	133	100,00	84	100,00
İŞÇİ TEPKİSİ AZ OLMUŞTUR	KATILIYORUM	6	27,27	59	44,36	50	60,24
	KATILMIYORUM	16	72,73	74	55,64	33	39,76
Toplam		22	100,00	133	100,00	83	100,00
İŞYERİ DAHA KARLI ÇALIŞMAYA BAŞLAMISHTIR	KATILIYORUM	3	13,04	20	15,38	16	21,05
	KATILMIYORUM	20	86,96	110	84,62	60	78,95
Toplam		23	100,00	130	100,00	76	100,00

YAŞ GRUPLARINA GÖRE ÇAPRAZ DAĞILIMLAR

ÖZELLEŞTİRİLEN İŞYERLERİNDE:

		YAŞ GRUBU					
		35 VE ALTI		36 - 45 ARASI		46 VE ÜZERİ	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
İSTİHDAM SAYISI	AZALDI	19	100,00	137	98,56	84	96,55
	DEĞİŞMEDİ			2	1,44	3	3,45
Toplam		19	100,00	139	100,00	87	100,00
ÇALIŞMA SÜRELERİ	ARTTI	12	63,16	86	65,65	51	65,38
	AZALDI	2	10,53	9	6,87	5	6,41
	DEĞİŞMEDİ	5	26,32	36	27,48	22	28,21
Toplam		19	100,00	131	100,00	78	100,00
TALAMA RETLER	ARTTI			5	3,85	1	1,25
	AZALDI	16	84,21	109	83,85	72	90,00
	DEĞİŞMEDİ	3	15,79	16	12,31	7	8,75
Toplam		19	100,00	130	100,00	80	100,00

ÖZELLEŞTİRME SONRASINDA ÖRGÜTLENME YÖNÜNDE GİRİŞİM VE ÇABALARINIZ OLDU MU?"

	YAŞ GRUBU					
	35 VE ALTI		36 - 45 ARASI		46 VE ÜZERİ	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
OLDU	14	77,78	96	76,80	48	64,86
OLMADI	4	22,22	29	23,20	26	35,14
Toplam	18	100,00	125	100,00	74	100,00

EĞER OLDU İSE BU GİRİŞİMLERİNİZ BAŞARILI OLDU MU?

	YAŞ GRUBU					
	35 VE ALTI		36 - 45 ARASI		46 VE ÜZERİ	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
HİÇ BAŞARILI OLMADI	10	62,50	51	52,58	23	45,10
KISMEN BAŞARILI OLDU	6	37,50	44	45,36	25	49,02
ÇOK BAŞARILI OLDU			2	2,06	3	5,88
Toplam	16	100,00	97	100,00	51	100,00

KAMU KURULUŞLARININ ÇALIŞANLARA SATILMASI VEYA DEVREDİLMESİ SİZCE NASIL BİR YOLDUR?

	YAŞ GRUBU					
	35 VE ALTI		36 - 45 ARASI		46 VE ÜZERİ	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
İYİ BİR YOLDUR	4	20,00	35	25,74	36	41,38
SORUN YARATIR	16	80,00	95	69,85	46	52,87
FİKRİM YOK			6	4,41	5	5,75
Toplam	20	100,00	136	100,00	87	100,00

YAŞ GURUPLARINA GÖRE ÇAPRAZ DAĞILIMLAR

ÖZELLEŞTİRMEİNİN ÖNLENEBİLMESİ İÇİN MÜCADELE YOLLARI SİZCE, ÖNCELİK SIRASINA GÖRE NASIL DİZİLEBİLİR?

		YAŞ GURUBU					
		35 VE ALTI			36 - 45 ARASI		
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
YARGI YOLU	1. DERECE ÖNCELİK	9	47,37	27	22,88	22	31,88
	2. DERECE ÖNCELİK	5	26,32	49	41,53	28	40,58
	3. DERECE ÖNCELİK	5	26,32	42	35,59	19	27,54
	Toplam	19	100,00	118	100,00	69	100,00
PARLAMENTONUN KULLANILMASI	1. DERECE ÖNCELİK	9	47,37	39	33,91	38	49,35
	2. DERECE ÖNCELİK	6	31,58	48	41,74	32	41,56
	3. DERECE ÖNCELİK	4	21,05	28	24,35	7	9,09
	Toplam	19	100,00	115	100,00	77	100,00
KAMUOYUNU AYDINLATMA	1. DERECE ÖNCELİK	14	70,00	83	65,87	63	75,00
	2. DERECE ÖNCELİK	6	30,00	38	30,16	17	20,24
	3. DERECE ÖNCELİK			5	3,97	4	4,76
	Toplam	20	100,00	126	100,00	84	100,00
KİTLESEL GÖSTERİLER	1. DERECE ÖNCELİK	9	47,37	59	49,17	35	43,75
	2. DERECE ÖNCELİK	7	36,84	47	39,17	39	48,75
	3. DERECE ÖNCELİK	3	15,79	14	11,67	6	7,50
	Toplam	19	100,00	120	100,00	80	100,00
ÜRETİMDEN GELEN GÜCÜN KULLANILMASI	1. DERECE ÖNCELİK	5	25,00	61	47,29	29	35,80
	2. DERECE ÖNCELİK	11	55,00	40	31,01	25	30,86
	3. DERECE ÖNCELİK	4	20,00	28	21,71	27	33,33
	Toplam	20	100,00	129	100,00	81	100,00

YAŞ GURUPLARINA GÖRE ÇAPRAZ DAĞILIMLAR

ÖZELLEŞTİRME KARŞITI KAMPANYALAR NASIL YÜRÜTÜLMELİDİR?

	YAŞ GURUBU					
	35 VE ALTI		36 - 45 ARASI		46 VE ÜZERİ	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
HEM YEREL HEM MERKEZİ DÜZEYDE			1	,89		
YEREL + MERKEZİ + KONFEDERASYON İÇİ DİĞER SENDİKALARLA GÜÇBİRLİĞİ DÜZEYİNDE	2	11,11	8	7,14	3	4,23
2 + DİĞER İŞÇİ KONFEDERSYONLARI İLE GÜÇ BİRLİĞİ DÜZEYİNDE	1	5,56	5	4,46	5	7,04
3 + DEMOKRATİK KİTLE ÖRGÜTLERİYLE GÜÇ BİRLİĞİ DÜZEYİNDE	15	83,33	98	87,50	63	88,73
Toplam	18	100,00	112	100,00	71	100,00

**ÖRGÜTLÜ OLDUĞUNUZ KAMU KURULUŞU YADA KURULUŞLARININ
DIŞINDA
ÖZELLEŞTİRME GİRİŞİMLERİNE KARŞI MÜCADELEDE YER ALDINIZ MI?**

		YAŞ GURUBU					
		35 VE ALTI		36 - 45 ARASI		46 VE ÜZERİ	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
SENDİKA MERKEZİ OLARAK	EVET	13	81,25	77	77,78	50	72,46
	KISMEN	2	12,50	17	17,17	14	20,29
	HAYIR	1	6,25	5	5,05	5	7,25
Toplam		16	100,00	99	100,00	69	100,00
SENDİKA ŞUBESİ OLARAK	EVET	13	81,25	78	76,47	36	64,29
	KISMEN	2	12,50	19	18,63	15	26,79
	HAYIR	1	6,25	5	4,90	5	8,93
Toplam		16	100,00	102	100,00	56	100,00

**SENDİKANIZIN ÖZELLEŞTİRME POLİTİKALARINI NASIL
DEĞERLENDİRİYORSUNUZ?**

	YAŞ GURUBU					
	35 VE ALTI		36 - 45 ARASI		46 VE ÜZERİ	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
YETERLİ	9	45,00	27	20,61	14	17,50
YETERSİZ, DAHA ETKEN ŞEKİLDE ÖZELLEŞTİRMEYE KARŞI ÇIKILMALI	7	35,00	81	61,83	49	61,25
YETERSİZ, ÖZELLEŞTİRME KAÇINILMAZ BİR SÜREÇ OLARAK KABUL EDİLİP İŞ GÜVENCESİ VE SENDİKAL HAKLAR KURTARILMALI	4	20,00	23	17,56	17	21,25
Toplam	20	100,00	131	100,00	80	100,00

YAŞ GURUPLARINA GÖRE ÇAPRAZ DAĞILIMLAR

KONFEDERASYONUNUZUN ÖZELLEŞTİRME KONUSUNDAKİ
MÜCADELE VE FAALİYETLERİNİ NASIL DEĞERLENDİRİYORSUNUZ?

	YAŞ GURUBU					
	35 VE ALTI		36 - 45 ARASI		46 VE ÜZERİ	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
YETERLİ			3	2,27	7	8,64
YETERSİZ, DAHA ETKEN ŞEKİLDE KARŞI ÇIKILMALI	12	60,00	93	70,45	57	70,37
YETERSİZ, ÖZELLEŞTİRME KAÇINILMAZ BİR SÜREÇ OLARAK KABUL EDİLİP İŞ GÜVENCESİ VE SENDİKAL HAKLAR KURTARILMALI	8	40,00	36	27,27	17	20,99
Toplam	20	100,00	132	100,00	81	100,00

YAŞ GRUPLARINA GÖRE ÇAPRAZ DAĞILIMLAR

AŞAĞIDAKİ PARTİLERİN KİT VE ÖZELLEŞTİRME
POLİTİKALARINI NASIL DEĞERLENDİRİYORSUNUZ?

		YAŞ GRUBU					
		35 VE ALTİ		36 - 45 ARASI		46 VE ÜZERİ	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
ANAYATAN PARTİSİ	ÖZELLEŞTİRME TARAFTARI	20	100,00	124	95,38	87	98,86
	ÖZELLEŞTİRME KARŞITI			1	,77		
	NET BİR GÖRÜŞ BELİRTMİYORLAR			5	3,85	1	1,14
	FIKRİM YOK						
Toplam		20	100,00	130	100,00	88	100,00
BÜYÜKBİRLİK PARTİSİ	ÖZELLEŞTİRME TARAFTARI	18	94,74	76	62,30	50	60,24
	ÖZELLEŞTİRME KARŞITI	1	5,26	3	2,46	2	2,41
	NET BİR GÖRÜŞ BELİRTMİYORLAR			26	21,31	22	26,51
	FIKRİM YOK			17	13,93	9	10,84
Toplam		19	100,00	122	100,00	83	100,00
CUMHURİYET HALK PARTİSİ	ÖZELLEŞTİRME TARAFTARI	15	75,00	61	48,03	49	56,32
	ÖZELLEŞTİRME KARŞITI	2	10,00	15	11,81	15	17,24
	NET BİR GÖRÜŞ BELİRTMİYORLAR	3	15,00	51	40,16	22	25,29
	FIKRİM YOK					1	1,15
Toplam		20	100,00	127	100,00	87	100,00
DEMOKRATİK SOL PARTİ	ÖZELLEŞTİRME TARAFTARI	16	84,21	78	62,40	55	66,27
	ÖZELLEŞTİRME KARŞITI			7	5,60	6	7,23
	NET BİR GÖRÜŞ BELİRTMİYORLAR	2	10,53	38	30,40	20	24,10
	FIKRİM YOK	1	5,26	2	1,60	2	2,41
Toplam		19	100,00	125	100,00	83	100,00
DEMOKRAT TÜRKİYE PARTİSİ	ÖZELLEŞTİRME TARAFTARI	17	94,44	101	80,80	77	90,59
	ÖZELLEŞTİRME KARŞITI			2	1,60		
	NET BİR GÖRÜŞ BELİRTMİYORLAR	1	5,56	14	11,20	3	3,53
	FIKRİM YOK			8	6,40	5	5,88
Toplam		18	100,00	125	100,00	85	100,00
DOĞRU YOL PARTİSİ	ÖZELLEŞTİRME TARAFTARI	20	100,00	127	97,69	84	96,55
	ÖZELLEŞTİRME KARŞITI			3	2,31	3	3,45
	NET BİR GÖRÜŞ BELİRTMİYORLAR						
	FIKRİM YOK						
Toplam		20	100,00	130	100,00	87	100,00
EMEĞ PARTİSİ	ÖZELLEŞTİRME TARAFTARI	2	14,29	7	6,09	5	6,58
	ÖZELLEŞTİRME KARŞITI	8	57,14	74	64,35	51	67,11
	NET BİR GÖRÜŞ BELİRTMİYORLAR	1	7,14	5	4,35	3	3,95
	FIKRİM YOK	3	21,43	29	25,22	17	22,37
Toplam		14	100,00	115	100,00	76	100,00
FAZİLET PARTİSİ	ÖZELLEŞTİRME TARAFTARI	19	100,00	91	72,80	73	86,90
	ÖZELLEŞTİRME KARŞITI			7	5,60	2	2,38
	NET BİR GÖRÜŞ BELİRTMİYORLAR			21	16,80	8	9,52
	FIKRİM YOK			6	4,80	1	1,19
Toplam		19	100,00	125	100,00	84	100,00
HALKIN DEMOKRASİ PARTİSİ	ÖZELLEŞTİRME TARAFTARI	2	15,38	10	8,85	7	10,29
	ÖZELLEŞTİRME KARŞITI	6	46,15	41	36,28	34	50,00
	NET BİR GÖRÜŞ BELİRTMİYORLAR	3	23,08	14	12,39	6	8,82
	FIKRİM YOK	2	15,38	48	42,48	21	30,88
Toplam		13	100,00	113	100,00	68	100,00
İŞÇİ PARTİSİ	ÖZELLEŞTİRME TARAFTARI	2	14,29	5	4,13	4	5,19
	ÖZELLEŞTİRME KARŞITI	10	71,43	90	74,38	63	81,82
	NET BİR GÖRÜŞ BELİRTMİYORLAR			7	5,79	2	2,60
	FIKRİM YOK	2	14,29	19	15,70	8	10,39
Toplam		14	100,00	121	100,00	77	100,00
MİLLİYETÇİ HAREKET PARTİSİ	ÖZELLEŞTİRME TARAFTARI	12	70,59	67	56,30	49	58,33
	ÖZELLEŞTİRME KARŞITI			8	6,72	7	8,33
	NET BİR GÖRÜŞ BELİRTMİYORLAR	5	29,41	33	27,73	21	25,00
	FIKRİM YOK			11	9,24	7	8,33
Toplam		17	100,00	119	100,00	84	100,00
ÖZGÜRLÜK VE DAYANIŞMA PARTİSİ	ÖZELLEŞTİRME TARAFTARI	3	23,08	5	4,42	6	7,59
	ÖZELLEŞTİRME KARŞITI	7	53,85	67	59,29	50	63,29
	NET BİR GÖRÜŞ BELİRTMİYORLAR	1	7,69	8	7,08	5	6,33
	FIKRİM YOK	2	15,38	33	29,20	18	22,78
Toplam		13	100,00	113	100,00	79	100,00
DİĞER PARTİLER	ÖZELLEŞTİRME TARAFTARI	1	11,11	5	11,11	5	18,52
	ÖZELLEŞTİRME KARŞITI			1	2,22	1	3,70
	NET BİR GÖRÜŞ BELİRTMİYORLAR			1	2,22	6	22,22
	FIKRİM YOK	8	88,89	38	84,44	15	55,56
Toplam		9	100,00	45	100,00	27	100,00

YAŞ GURUPLARINA GÖRE ÇAPRAZ DAĞILIMLAR

SINIF ÇIKARINIZ İLE OY VERDİĞİNİZ PARTİNİN
PROGRAM VE UYGULAMALARI ARASINDA UYUM OLDUĞUNU DÜŞÜNÜYOR
MUSUNUZ?

	YAŞ GURUBU					
	35 VE ALTI		36 - 45 ARASI		46 VE ÜZERİ	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
EVET	7	36,84	18	13,95	10	11,76
HAYIR	8	42,11	63	48,84	43	50,59
KISMEN UYUM VAR	3	15,79	44	34,11	31	36,47
BU KONUDA BİR FİKRİM YOK	1	5,26	4	3,10	1	1,18
Toplam	19	100,00	129	100,00	85	100,00

**SİZCE SOSYAL DEVLETİN KORUNMASI VE GELİŞTİRİLMESİ İÇİN
NELER YAPILMALIDIR?**

		YAŞ GURUBU				
		35 VE	36 - 45 ARASI	46 VE ÜZERİ		
		Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
KİTLERE SAHİP ÇIKILMALI VE GELİŞTİRİLMELİDİR	1. DERECE ÖNCELİK	27,78	51	39,84	29	36,71
	2. DERECE ÖNCELİK	44,44	37	28,91	27	34,18
	3. DERECE ÖNCELİK	27,78	40	31,25	23	29,11
Toplam		100,00	128	100,00	79	100,00
DEVLETİN EĞİTİM, SAĞLIK, SOSYAL GÜVENLİK HİZMETLERİ GELİŞTİRİLMELİ	1. DERECE ÖNCELİK	70,00	73	57,03	57	67,86
	2. DERECE ÖNCELİK	25,00	45	35,16	19	22,62
	3. DERECE ÖNCELİK	5,00	10	7,81	8	9,52
Toplam		100,00	128	100,00	84	100,00
DEVLET YASA KOYUCU, ADALETİ VE GÜVENLİĞİ SAĞLAYICI, PIYASAYI DÜZENLEYİCİ YÖNÜYLE GELİŞTİRİLMELİDİR	1. DERECE ÖNCELİK	42,11	47	38,84	37	46,25
	2. DERECE ÖNCELİK	26,32	50	41,32	28	35,00
	3. DERECE ÖNCELİK	31,58	24	19,83	15	18,75
Toplam		100,00	121	100,00	80	100,00
ÇALIŞMA HAYATINI DAHA ADİL BİR YAPIYA KAVUŞTURMAK İÇİN DÜZENLEMELER YAPILMALIDIR	1. DERECE ÖNCELİK	61,11	56	43,75	38	45,24
	2. DERECE ÖNCELİK	33,33	55	42,97	33	39,29
	3. DERECE ÖNCELİK	5,56	17	13,28	13	15,48
Toplam		100,00	128	100,00	84	100,00
ÇALIŞAN KESİMİN PARLAMENTODAKİ AĞIRLIĞI ARTTIRILMALIDIR	1. DERECE ÖNCELİK	52,63	75	58,59	52	61,18
	2. DERECE ÖNCELİK	36,84	29	22,66	27	31,76
	3. DERECE ÖNCELİK	10,53	24	18,75	6	7,06
Toplam		100,00	128	100,00	85	100,00

SORULARIN YAŞ GURUPLARI AYRIMINDA FREKANS DAĞILIMLARI

Soru 2. KİT'lere ve kamu kuruluşlarına yönelik **Hükümet Politikalarını** nasıl değerlendiriyorsunuz?
sorusu ile Eğitim Durumunun çapraz dağılımı

		YAŞ GURUBU							
		35 VE ALTI		36 - 45 ARASI		46 VE ÜZERİ		Toplam	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
İYİ NİYETLİ VE YETERLİ	EVET					3	3,30	3	100
YÖNETİMİN ÖZERK ÇALIŞMASINI ENGELLEYİCİ	EVET	12	52,17	88	61,54	47	51,65	147	100
AŞIRI VE YANLIŞ İSTİHDAMA NEDEN OLARAK VERİMSİZLİĞE İTİCİ	EVET	15	65,22	67	46,85	60	65,93	142	100
ÜST DÜZEY YÖNETİCİLERİN PARTİZANCA SEÇİLMESİNDEN SORUMLU	EVET	17	73,91	114	79,72	70	76,92	201	100
YATIRIMLARI VE TEKNOLOJİK GELİŞMEYİ ENGELLEYİCİ	EVET	14	60,87	84	58,74	61	67,03	159	100

SORULARIN YAŞ GURUPLARI AYRIMINDA FREKANS DAĞILIMLARI

Soru 5. KİT'leri ve kamu kuruluşlarını genel olarak başarısız buluyorsanız başarısız olma nedenleri sizce nelerdir ? sorusu ile Eğitim Durumunun çapraz dağılımı

		YAŞ GURUBU							
		35 VE ALTI		36 - 45 ARASI		46 VE ÜZERİ		Toplam	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
DEVLETİN İŞLETMECİLİK YAPAMAMASI	EVET	9	39,13	36	25,17	22	24,18	67	100
ÖZERK YÖNETİM YAPILARININ OLUŞTURULAMAMASI	EVET	13	56,52	100	69,93	60	65,93	173	100
YATIRIMLARININ ENGELLENMESİ	EVET	14	60,87	97	67,83	60	65,93	171	100
DÜŞÜK FİYAT POLİTİKALARINA ZORLANMALARI	EVET	4	17,39	38	26,57	27	29,67	69	100
SERMAYEYE RANT AKTARMAYA ZORLANMALARI	EVET	13	56,52	89	62,24	58	63,74	160	100
DİĞER HERHANGİ SEBEPLER	EVET	2	8,70	16	11,19	13	14,29	31	100

SORULARIN YAŞ GURUPLARI AYRIMINDA FREKANS DAĞILIMLARI

Soru 15. Kamu kuruluşlarının çalışanlara satılması veya devredilmesi sorun yaratır ise nedenleri sizce nelerdir? sorusu ile Eğitim Durumunun çapraz dağılımı

		YAŞ GURUBU							
		35 VE ALTI		36 - 45 ARASI		46 VE ÜZERİ		Toplam	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
İŞÇİLER PATRONLAŞIR	EVET	2	8,70	3	2,10	5	5,49	10	100
İŞÇİLER VE SENDİKALAR KENDİ SÖYLEMLERİ İLE ÇELİŞİRLER	EVET	11	47,83	85	59,44	30	32,97	126	100
İŞLETMELER PROFESYONELCE YÖNETİLEMEZLER	EVET	3	13,04	23	16,08	10	10,99	36	100
UZUN VADEDE YİNE SERMAYEYE GİDER	EVET	10	43,48	63	44,06	38	41,76	111	100
İŞÇİLERİN KIDEM TAZMİNATI GİBİ HAKLARI RİSKE GİRER	EVET	6	26,09	37	25,87	20	21,98	63	100
İŞÇİLER DÜŞÜK ÜCRETE RAZI OLMAK ZORUNDA BIRAKILIRLAR	EVET	6	26,09	52	36,36	33	36,26	91	100
YAYGIN ORTAKLIK, ANLAŞMAZLIKLARA YOL AÇAR	EVET	8	34,78	38	26,57	22	24,18	68	100
DİĞER NEDENLER	EVET	1	4,35	8	5,59	4	4,40	13	100

SORULARIN YAŞ GURUPLARI AYRIMINDA FREKANS DAĞILIMLARI

Soru 16. Kamu kuruluşlarının çalışanlara satılması veya devredilmesi **iyi bir yol** ise nedenleri sizce nelerdir?
sorusu ile Eğitim Durumunun çapraz dağılımı

		YAŞ GURUBU							
		35 VE ALTI		36 - 45 ARASI		46 VE ÜZERİ		Toplam	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
İŞÇİLER DE YÖNETİCİ OLABİLECEKLERİNİ GÖSTERMİŞ OLURLAR	EVET	4	17,39	16	11,19	20	21,98	40	100
ÇALIŞANLAR DAHA ÖZVERİLİ OLACAĞI İÇİN EMEK VERİMİ ARTAR	EVET	4	17,39	34	23,78	26	28,57	64	100
YAĞMAYA DÖNÜŞMÜŞ BULUNAN ÖZELLEŞTİRMEYE BİR SEÇENEK YARATILMIŞ OLUR	EVET	7	30,43	40	27,97	31	34,07	78	100
KAPİTALİST SİSTEM YENİDEN KARMA EKONOMİ ANLAYIŞINA GETİRİLMİŞ OLUR	EVET	6	26,09	15	10,49	20	21,98	41	100
TEKELLEŞME VE AİLE ŞİRKETLERİ EGEMENLİĞİ KIRILMIŞ OLUR	EVET	5	21,74	35	24,48	31	34,07	71	100
ÇALIŞANLARIN HAKLARI KAYBOLMAMIŞ OLUR	EVET	3	13,04	39	27,27	31	34,07	73	100
DİĞER NEDENLER	EVET			4	2,80	2	2,20	6	100

ÇAPRAZ DAĞILIMLARIN KHI-KARE TEST SONUÇLARI

SORU NO	TÜR (MER.-ŞUB.)	EĞİTİM	YAŞ	BÖLGE
1	0.144	0.100	0.458	<u>0.001</u>
8	0.759	0.305	0.568	0.286
9	<u>0.008</u>	0.807	<u>0.014</u>	0.169
12	0.686	0.675	0.166	<u>0.000</u>
13	0.318	0.526	0.508	0.332
14	0.376	<u>0.002</u>	<u>0.052 (?)</u>	0.086
18	0.331	<u>0.010</u>	0.857	<u>0.004</u>
20	<u>0.044</u>	<u>0.057 (?)</u>	0.082	<u>0.026</u>
21	<u>0.036</u>	0.443	0.080	<u>0.012</u>
23	0.904	0.408	0.113	0.431

- Tablodaki değerler herhangi bir değerın Khi-kare hesap değeri ile hesaplanmış olan kritik değerdan daha büyük olması olasılıklarını vermektedir.
- Koyu ve altı çizili olan değerler ($\alpha=0.05$ olarak düşünölürse) Red bölgesinden daha küçük olan bölgeleri, bir başka deyişle kritik değerin Red bölgesinin içine düştüğünü ifade etmektedir.
- Bu durumlarda; yokluk hipotezinin Red edilmesi gerekmektedir.
- Yokluk Hipotezi (H_0): Gözlemlerin gözlemlere rasgele dağıldığı yani her iki değişkenin gurupları arasında bir bağımsızlık olduğu şeklindedir.
- Alternatif Hipotez (H_1): Tam tersi olarak, dağılımın rasgele olmadığı, yani bir bağımlılığın olduğu şeklindedir.

ÇAPRAZ DAĞILIMLARIN KHI-KARE TEST SONUÇLARI

Soru 3. KİT'lerin ve kamu kuruluşlarının başarısını değerlendirmek için ölçütler

	BAĞIMLILIĞIN (FARKLILIĞIN) OLDUĞU SEÇENEKLER
TÜR (MER.-ŞUB)	• Verimlilik • Ülkenin ekonomik bağımsızlığını koruma
EĞİTİM	• İstihdam • Ülkenin ekonomik bağımsızlığını koruma
YAŞ	• Bölgesel dengesizlikleri azaltma
BÖLGE	• Verimlilik • Karlılık • Milli gelire katkı

Soru 4.

	BAĞIMLILIĞIN (FARKLILIĞIN) OLDUĞU SEÇENEKLER
TÜR (MER.-ŞUB)	• Stratejik alanda (? 0.074)
EĞİTİM	
YAŞ	
BÖLGE	• Toplumsal alanda • Stratejik alanda • Ekonomik alanda (? 0.051)

Soru 6.

	BAĞIMLILIĞIN (FARKLILIĞIN) OLDUĞU SEÇENEKLER
TÜR (MER.-ŞUB)	
EĞİTİM	
YAŞ	
BÖLGE	• 1983-1987 (? 0.055 0.030)

ÇAPRAZ DAĞILIMLARIN KHI-KARE TEST SONUÇLARI

Soru 7.

	BAĞIMLILIK (FARKLILIK) OLDUĞU SEÇENEKLER
TÜR (MER.-ŞUB)	- Siyasal baskılara direnmesi - Kuruluşun geleceğini düşünen kişilikli bir yön. Politikası izlemesi - Meslek içi eğitime gerekli önemi vermesi - Üretimi artırması, verimli bir döneme damga vurması
EĞİTİM	
YAŞ	
BÖLGE	Meslek içi eğitime gerekli önemi vermesi

Soru 10.

	BAĞIMLILIK (FARKLILIK) OLDUĞU SEÇENEKLER
TÜR (MER.-ŞUB)	- KİT'lerin ürettiği mal ve hizmetlerin fiyatları artmıştır - Taze sermaye katkısı getirilmiş, bir canlanma başlamıştır - İşyeri daha karlı çalışmaya başlamıştır
EĞİTİM	- Yağma ve vurgun ekonomisi yaratılmıştır - İşçi tepkisi az olmuştur
YAŞ	- Sendikal örgütlenmemize dokunulmamıştır - Sendikal örgütlenme gerilemesine rağmen hak kaybı olmamıştır - İşçi tepkisi az olmuştur
BÖLGE	- KİT'lerin ürettiği mal ve hizmetlerin fiyatları artmıştır - İşçi tepkisi az olmuştur

Soru 11.

	BAĞIMLILIK (FARKLILIK) OLDUĞU SEÇENEKLER
TÜR (MER.-ŞUB)	Ortalama ücretler
EĞİTİM	
YAŞ	
BÖLGE	- Çalışma süreleri - Ortalama ücretler

ÇAPRAZ DAĞILIMLARIN KHI-KARE TEST SONUÇLARI

Soru 17.

	BAĞIMLILIĞIN (FARKLİLİĞİN) OLDUĞU SEÇENEKLER
TÜR (MER.-ŞUB)	• Yargı yolu • Parlamentonun kullanılması
EĞİTİM	• Üretimden gelen gücün kullanılması (? 0.083 0.065 0.010)
YAŞ	• Parlamentonun kullanılması (? 0.055 0.042) • Üretimden gelen gücün kullanılması (? 0.059 0.069)
BÖLGE	• Yargı yolu • Kamuoyunu aydınlatma

Soru 19.

	BAĞIMLILIĞIN (FARKLİLİĞİN) OLDUĞU SEÇENEKLER
TÜR (MER.-ŞUB)	
EĞİTİM	• Sendika merkezi olarak • Sendika şubesi olarak (? 0.07 0.103 0.006)
YAŞ	
BÖLGE	• Sendika şubesi olarak (? 0.068 0.056 0.017)

Soru 22.

	BAĞIMLILIĞIN (FARKLİLİĞİN) OLDUĞU SEÇENEKLER
TÜR (MER.-ŞUB)	• EP • FP • HADEP
EĞİTİM	• DSP • DYP (? 0.056) • İP • ÖDP (? 0.058 0.039)
YAŞ	• BBP (? 0.076 0.009 0.048) • FP(? 0.065 0.016)
BÖLGE	• BBP • HADEP • ÖDP

ÇAPRAZ DAĞILIMLARIN KHI-KARE TEST SONUÇLARI

Soru 24.

	BAĞIMLILIĞIN (FARKLİLİĞİN) OLDUĞU SEÇENEKLER
TÜR (MER.-ŞUB)	Çalışma hayatını daha adil bir yapıya kavuşturmak için düzenlemeler yapılmalıdır. (? 0.069 0.059 0.031) Çalışan kesimin parlamentodaki ağırlığı artırılmalıdır (? 0.089 0.075 0.043)
EĞİTİM	
YAŞ	
BÖLGE	Devletin eğitim, sağlık, sosyal güvenlik hizmetleri geliştirilmelidir (? 0.058)

IV. SONUÇ:ÖZELLEŞTİRMEYE KARŞI ÇIKMAK SOSYAL DEVLETİ KORUMANIN ASGARİ KOŞULUDUR!

Dünya ekonomisi yirminci yüzyılın bu son günlerinde yeni bir bunalım dalgasıyla sarsılıyor. Son 20 yılın yeni-liberal politikalarının, son 10 yılın küreselleşme hareketinin faturası şimdiden ağır bir biçimde ödenmeye başlanmış bulunuyor.

Uluslararası eşitsizlikleri arttıran, gelir dağılımını hem ülke hem de dünya ölçeğinde bozan, onyılların birikimini mali sermayenin kriz tehdidi altına sokan küreselleşme olgusu, bugün herkes tarafından sorgulanıyor. Egemen ekonomilerin finans merkezlerinin sözcüsü durumundaki IMF ve Dünya Bankası dahi bugün ülke yöneticilerini sermaye hareketlerini denetimsiz bırakmamaya çağırıyor. Henüz bir yıl önce toz kondurulmayan küreselleşme hareketi, bugün kuşkuyla karşılanmaya başlıyor.

Resmî verilere göre bugün dünya nüfusunun beşte birini oluşturan 1 milyar insan "eksik istihdam" denilen işsizlik tanımına dahil ediliyor. Uzakdoğu Asya'dan yayılan bunalım bu rakama şimdiden onmilyonlarca yeni işsizi eklemiş bulunuyor. Birçok toplum son 30 yıldır gerçekleştirdiği kalkınma hamlesinin tek bir darbeyle yerlebir edildiğine tanık oluyor. Bunalımın en ağır sillesi ücretli çalışan kesimler üzerine bindiriliyor; binbir bedel ödenerek kazanılmış haklar, ulaşılmış yaşam düzeyleri tahrip ediliyor.

Bugün sorgulanan sadece küreselleşme olgusu değil, onun ikiz kardeşleri durumundaki özelleştirme hareketi de devleti küçülme ideolojisi de suçlu iskemlesine oturtulmaya başlanıyor. KİT'leri en fazla tasfiye etmiş, sosyal devleti en fazla geriletmiş, devletin piyasaları düzenleme araçlarını en fazla elinden çıkarmış bulunan ülkeler bugün krize karşı en donanımsız konumda olanları oluşturuyor. Kriz bu ülkelerin toplumlarını daha acımasızca vuruyor.

Dünyada küreselleşme ve özelleştirme dalgaları hızını kesmiş ve tartışmalı hale gelmişken, Türkiye'yi yönetme iddiasında olanlar özelleştirmeyi hızlandırmakla övünüyorlar; daha kapsamlı ve hızlı programlar yapmak peşinde koşuyorlar! Sermaye çevreleri ve her kesimden özelleştirme yandaşları, her türlü gerçek dışı iddiaya başvurarak özelleştirmeyi hızlandırmaya ve parsadan pay kapmaya çalışıyorlar.

Özelleştirme cephesinin iştahı KİT'lerle de sınırlı kalmıyor; her türlü kamusal mal ve hizmetin üretiminin özelleştirilmesini, her türlü sosyal hizmetin, sağlığın, eğitimin, para karşılığı sunulmasını talep ediyorlar. "Herşey piyasada belirlensin" istiyorlar, bu yüzden "yararlandıkça öde" aldatmacasını dayatıyorlar. Ve adım adım da ilerliyorlar.

Halkın büyük bölümünün, başta ücretlilerin, vergilerini kuruşu kuruşuna ödediğini unutuyorlar. KİT'ler ve kamusal hizmetler üzerinde en fazla onların söz sahibi olduğunu dikkatlerden kaçırmaya çalışıyorlar. Ulusal servetin inanılmaz ölçüde eşitsiz bölüşüldüğünü, toplumun yüzde sekseninin ulusal gelirin ancak yüzde 45'ne ulaşabildiğini görmezden geliyorlar.

Keyfiliklerini anayasa ve yasa tanımazlıkla sürdürüyor, özelleştirmeyi liberal hukuk düzeninin gerekleriyle dahi uyumlu kılma zahmetine kapılmıyorlar. Satış kararlarına karşı verilen yürütmeyi durdurma ve iptal kararlarını uygulamamakta direniyorlar. Hukuk tanımazlığı bir yönetim tarzı haline getirmiş bulunuyorlar.

Hukuk tanımazlık beraberinde her türlü keyfiliği, kendi satış şartnamelerine bile uyulmamasını, özelleştirmenin bir vurguna, talana, peşkeşe dönüştürülmesini getiriyor.

İnsanlar, çalışanlar, işletmelerle beraber devrediliyor ama bir eşya kadar güvenceleri olamıyor. İşsizlik sigortasının yokluğunda onbinlerce işçi işinden, aşından ediliyor. İşten çıkarılanların teknik olarak gerekli olan bazıları asgari ücret

düzeyinden ve tüm haklarını kaybederek yeniden işe alınabiliyor. Devreye taşeron sokularak tüm sosyal haklar ve örgütlenme hakları üzerinden silindir geçiriliyor.

Özelleştirilecek kuruluşlar sadece düşük değerlerden satılmıyor; aynı zamanda yüksek satış maliyetleri kamunun üzerine aktarılıyor. İşçilerin kıdem tazminatlarını genellikle devlet üstlendiği gibi, satış öncesi teknoloji yenileme yatırımları yapılarak sermayeye çift kaymaklı ikramlar hazırlanıyor.

KİT'lerin bütçe üzerinde yük oldukları, verimsiz ve karsız çalıştıkları yalanları atılarak yıllardır halkın gözünden düşürülmeleri ve "sat kurtul" anlayışının benimsenmesiyle talancı yöntemlerin meşrulaştırılması amaçlanıyor. Oysa KİT'lerin bütçeden aldıklarından daha fazlasını bütçeye kar payı olarak geri ödedikleri, ayrıca ödedikleri vergilerin bütçe vergi gelirlerinin yüzde 40'ını aştığı halkın gözünden çıkarılıyor.

KİT'lerin toplam bilançosunun bütün engellere rağmen 1995 sonrasında yeniden karlı duruma geldiği ve birçok sektörde özel sektörden daha verimli çalıştığı gizleniyor. KİT'lerin bunların dışında yarattıkları istihdam ve üretimle, sendikalaşmaya bağlı işyeri demokrasisiyle, millî gelire, toplumsal barışa ve demokratik toplum yapısına yaptıkları vazgeçilmez katkılar küçümseniyor.

KİT'ler bütçeyi beslerken, bütçe harcamalarının yüzde 46'sının faizcilere aktarılması sorun olarak gösterilmiyor. KİT'ler bütçe vergi gelirlerinin yüzde 40'ını sağlarken, faizcilerin vergilerin yüzde 79'una el koyması yadırganmıyor!

KİT'ler özelleşince vergileri kim ödeyecek sorusu hiç sorulmuyor!

KİT'ler devredilince, çeşitli kamu kuruluşlarının hizmetleri özelleştirilince sosyal devlet hangi iktisadi araçlarla korunabilecek konusu tartışılmıyor!

TÜRK-İŞ Bilgi Merkezi

Sosyal devleti korumanın ve geliştirmenin, ancak ve ancak devletin üretken yönünün korunmasıyla, KİT'lere ve kamu kuruluşlarına sahip çıkılması ve geliştirilmesiyle sağlanabileceği dikkatlerden kaçırılıyor!

Güçlü ve bağımsız bir Türkiye'nin, Cumhuriyet'in ekonomik, sosyal ve demokratik kazanımlarının KİT'lerin ve kamusal hizmet arzının geliştirilmesiyle pekiştirilebileceği gerçeği çarpıtılıyor!

İşte bütün bu nedenlerle, KİT'lere, üretken ve sosyal devlete bugün dünden daha fazla gereksinmemiz vardır. KİT'lere sahip çıkmak, onları olduğu gibi koruyarak değil geliştirerek olabilecektir. KİT'lere, kamu kuruluşlarına devletin ekonomik ve sosyal işlevlerine sahip çıkılması, bugün öncelikle işçi sınıfının, işçi sendikalarının görevi durumuna gelmiştir. **O halde tüm sendikalar görev başına!..**

TÜRK-İŞ Bilgi Merkezi

1 9 3 0
338.6046 KIT